

Азия/Еуропа

Ақпараттық-сараптама журналы
Басылымның 2-ші жылы, №19, Шілде 2017

AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜNÜN AYLIK YAYINIDIR ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНЫҢ АЙ САЙЫН ШЫҒАРАТЫН БАСЫЛЫМЫ

EXPO 2017

RECOGNITION OF KAZAKHSTAN'S LONG-TERM VISION AND FORWARD-THINKING STRATEGY

ЭКСПО-2017

ПРИЗНАНИЕ ДОЛГОСРОЧНОГО ВИДЕНИЯ И ДАЛЬНОВИДНОЙ СТРАТЕГИИ КАЗАХСТАНА

DE-ESCALATION ZONES IN SYRIA: PRO ET CONTRA

СОЗДАНИЕ ЗОН
ДЕЭСКАЛАЦИИ В СИРИИ:
ЗА И ПРОТИВ

LIDIYA PARKHOMCHIK

58

GÜNÜMÜZDE ÇİN-KUZEY KORE İLİŞKİLERİ: KORE YARIMADASI GERİLİMİ ÖRNEĞİ

ҚАЗІРГІ ҚЫТАЙ-СОЛТҮСТІК КОРЕЯ
ҚАТЫНАСТАРЫ: КОРЕЙ ТҮБЕГІ
ШИЕЛЕНІСІ МЫСАЛЫ

OMİRBЕК HANAYI

84

INDIAN SOLAR POWER PRICES HIT RECORD LOW

РЕКОРДНО НИЗКИЕ ЦЕНЫ НА
СОЛНЕЧНУЮ ЭНЕРГИЮ
В ИНДИИ

SAULE AKHMETKALIYEVA

78

Asya Avrupa / Азия Еуропа
(Haber – Yorum) / (Ақпараттық – сараптама)

Avrasya Araştırma Enstitüsü Yayınıdır
Еуразия ғылыми-зерттеу институты басылымы

Sahibi / Меншік иесі
Ahmet Yesevi Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü /
Ахмет Ясауи университеті Еуразия ғылыми-зерттеу институты директоры
Doç. Dr. Nevzat Şimşek

Genel Yayın Yönetmeni / Бас редактор
Dr. Aidairek Amirbek

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Жауапты редактор
Doç. Dr. Hayal Ayça Şimşek

Haber Müdürü / Жаңалықтарға жауапты редактор
Zhengizkhan Zhanaltay

Tercüme Ekibi / Аудармашылар тобы
Dr. Azhar Serikkaliyeva
Daniyar Nurbayev
Omirebek Hanayi
Aigerim Manatkızı

Sekretarya / Хатшылық
Saltanat Suleymen

Teknik Redaksiyon / Техникалық редакторлар
Saule Akhmetkaliyeva

Yayın Kurulu / Редакция алқасы
Doç. Dr. Nevzat Şimşek
Doç. Dr. Hayal Ayça Şimşek
Dr. Aidairek Amirbek
Dr. Gulnar Nadirova
Dauren Aben
Lidiya Parchomchik

Yönetim Merkezi / Басқару орталығы

Almalı Audanı, Mametova 48, 050004
Almaty, Kazakhstan
Tel. +7 (727) 279 97 94
Fax. +7 (727) 279 97 94
E-mail: info@eurasian-research.org

Mülakat, haber-yorum ve analizlerde ifade edilen görüşler yazarların kendi görüşleri olup
Enstitü'nün yayın politikasını yansıtmamaktadır. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

"Сұхбат", "Ақпараттық-сараптама" және "Өзекті пікір" айдарларымен шыққан мақала авторларының
пікірлері институт көзқарасын білдірмейді. Журналда жарияланған материалдарды
институттың рұқсатынсыз көшіріп басуға болмайды.

DOC. DR. NEVZAT SIMSEK

Merhabalar,

Temmuz 2017 sayımız ile karşınızdayız. Bu sayıda ABD National Defence Üniversitesinden Dr Erica Marat ile gerçekleştirdiğimiz mülakata yer veriyoruz. Umarız ilgi çekici olur. Ayrıca beş farklı analiz ve 30'a yakın haber yorum ile yine dolu bir dergi hazırlandı. Analiz yazılarımızdan birinde Çin ile Kuzey Kore arasındaki ilişkiler mercek altına alındı. Diğer bir analiz yazımızda Kazakistan'ın bu sefer ihracat çeşitlendirmesi bağlamınca mevcut durumu değerlendirildi. Bu sayıda ayrıca Hindistan'ın güneş enerjisi ile ilgili yapmış olduğu yatırımlar bağlamında yenilenebilir enerji kullanımındaki durumu değerlendirildi. Yine Suriye'de Türkiye, Rusya ve İran'ın inisiyatifleriyle oluşturulan çatışmazlık bölgeleri konusu, ABD'nin ajandasındaki güvenli bölgeler stratejisiyle karşılaştırmalı bir şekilde incelendi. Bu sayımıza özel analiz yazımızda ise Astana'da düzenlenen EXPO 2017 üzerinde değerlendirmelerle bulunuldu.

Bilindiği gibi EXPO, kültür, tarih, eğitim, sanat, eğlence ve ticaret alanlarında düzenlenen bir olimpiyattır. Son yıllarda diğer şehirlerde düzenlenen EXPO tecrübelerinden hareketle söyleyebiliriz ki, EXPO'lar bugüne kadar düzenlendikleri tüm şehirleri köklü bir şekilde değiştirdikleri gibi bu şehirlere görkemli anıtsal eserler bırakmışlardır. Bu bağlamda Astana'da düzenlenen EXPO 2017'nin ülkenin tanıtımına yapmış olduğu katkı yanı sıra Astana şehrinin zaten görkemli olan silüetine de katkı yaptığının altını çizmeliyiz. Kazakistan'ın 3. modernleşme stratejisine de uyumlu bir politika olan EXPO'nun, Kazakistan'ın ilerlemesi ve gelişmiş dünya ülkeleri ile işbirliği için önemli bir diyalog platformu olması beklenmektedir. "Geleceğin enerjisi" temasıyla açılan EXPO 2017, gelecek dönemlerde insanlığın karşılaştacağı en temel sorunlardan biri olacak olan enerji sorunu için tüm dünyayı bir araya getirmeyi başarmıştır. Katılımcı ülkeler açtıkları sergi alanları veya pavilyonlar ile bu alandaki ana tema ve alt temalarla ilgili kendi tecrübelerini ve fikirlerini sunmaktadırlar. Ayrıca düzenlenecek olan konferans ve çalıştay gibi etkinlikler sayesinde bu alanda fikir alışverişlerinin gerçekleştirilmesi, çözümler üretilmesi ve yeni işbirliği mekanizmaları oluşturulması amaçlanmaktadır.

Kısaca belirtelim ki, Kazakistan'ın 3. modernleşme stratejisine de yardımcı olacak şekilde EXPO 2017 ülkenin kalkınmasına ve uluslararası imajına ciddi katkısı olacaktır. Çünkü EXPO'lar dünya liderleri ve karar merciler ile birlikte milyonlarca ziyaretçinin dünya çapında dikkatini çeken birkaç etkinlikten biridir. Bu geniş çaplı etkinliğini, Kazakistan'da yeni iş alanlarının yaratılmasına, ülkenin küresel iş ve yatırım çevresinin geliştirilmesine katkı yapması en büyük temennimizdir.

Gelecek sayımızda görüşmek ümidiyle...

Қадірлі де құрметті оқырман қауым!

Назарларыңызға журналымыздың 2017 жылғы шілде айындағы санын ұсынып отырмыз. Бұл санда АҚШ Ұлттық қорғаныс университетінің профессоры, PhD Эрика Маратпен жүргізілген сұхбатты жарияладық. Сіздерге қызық болады деген үміттеміз. Сонымен қатар, бес түрлі талдау мен 30-ға жуық ақпараттық сараптама дайындадық. Талдауларымыздың бірінде Қытай мен Солтүстік Корея арасындағы қарым-қатынастар зерттелді. Тағы бір талдауымызда экспортты әртараптандыру тұрғысынан Қазақстанның ағымдағы жағдайы бағаланды. Сондай-ақ, бұл санда Үндістанның күн энергиясына қатысты жобаларға жасаған инвестициялары шеңберінде жаңартылатын энергияны пайдалану жағдайы бағаланды. Бұған қоса, Сирияда Түркия, Ресей және Иранның бастамасы бойынша құрылған қақтығыссыз аймақтар АҚШ-тың күн тәртібіндегі қауіпсіз аймақтар стратегиясымен салыстырмалы түрде зерделенді. Бұл сандағы арнайы талдауымызда Астанада өткізіліп жатқан ЭКСПО-2017 басты тақырыпқа айналды.

Мәлім болғандай, ЭКСПО мәдениет, тарих, білім, өнер, ойын-сауық және сауда салаларында ұйымдастырылған әлемдік көлемдегі іс-шара болып табылады. Соңғы жылдары басқа қалаларда өткен халықаралық көрмелерді ескере отырып, ЭКСПО көрмелерінің осы күнге дейін өткен қалалардың барлығын түбегейлі өзгертіп, сол қалаларда керемет ескерткіштер қалдырғанын айтуға болады. Бұл тұрғыда, Астана қаласында өткен ЭКСПО 2017-нің елді танытуға үлес қосқанын, онсыз да әсем қала Астананың келбетін құлпыртып, түрлендіріп жібергенін атап өткен жөн. Қазақстанның үшінші жаңғыру стратегиясымен ұштасқан ЭКСПО Қазақстанның ілгерілеуі мен дамыған әлем елдерімен ынтымақтастық үшін маңызды диалог тұғырнамасына айналады деп күтілуде. «Болашақ энергиясы» тақырыбындағы ЭКСПО-2017 адамзат алдында тұрған басты проблемалардың бірі болып табылатын энергетика мәселесін талқылау мақсатында бүкіл әлемді біріктірді. Іс-шараға қатысушы елдер көрме алаңдары мен павильондар ашып, осы саладағы басты тақырып пен қосалқы тақырыптарға қатысты өз тәжірибелері мен идеяларын ұсынуда. Сондай-ақ, түрлі конференциялар мен семинарлар өткізу арқылы осы саладағы идеялармен бөлісіп, шешімдер қабылдау және жаңа ынтымақтастық тетіктерін жасау көзделіп отыр.

Қысқаша қайырғанда, ЭКСПО-2017 Қазақстанның үшінші жаңғыру стратегиясына септігін тигізіп қана қоймай, елдің дамуы мен халықаралық имиджіне елеулі үлес қосатын болады. Себебі ЭКСПО көрмесі әлемдік көшбасшылар мен шешім қабылдаушылармен қатар әлем бойынша миллиондаған адамның назарын аударған іс-шаралардың бірі болып табылады. Осы кең ауқымды жоба Қазақстанда жаңа бизнес орындарының құрылуына, сондай-ақ елдің жаһандық іскерлік және инвестициялық ортасын дамытуға үлес қосады деген ниеттеміз.

Келесі санымызда қайта қауышқанша...

ÖZEL YAZI ҰЛАҒАТТЫ ШЫҒАРМА

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ТҰҢҒЫШ ПРЕЗИДЕНТІ –
ЕЛБАСЫ НҰРСҰЛТАН НАЗАРБАЕВ
KAZAKHSTAN CUMHURİYETİ KURUCU CUMHURBAŞKANI
SAYIN NURSULTAN NAZARBAYEV**

ҰЛЫ ДАЛА ҰЛАҒАТТАРЫ ТУҒАН ТІЛДІҢ ТҰҒЫРЫ
ULU BOZKIR ÖĞÜTLERİ ANA DİLİMİZİN DİREĞİ.....4

ÖNSÖZ АЛҒЫСӨЗ

AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜ
ЕУРАЗІЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНЫҢ ДИРЕКТОРЫ
DOC. DR. NEVZAT SIMSEK1

RÖPORTAJ СҰХБАТ

ASSISTANT PROFESSOR AT THE DEPARTMENT OF REGIONAL AND ANALYTICAL
STUDIES OF THE COLLEGE OF INTERNATIONAL AND SECURITY AFFAIRS OF THE
NATIONAL DEFENSE UNIVERSITY
ДОЦЕНТ КАФЕДРЫ РЕГИОНАЛЬНЫХ И АНАЛИТИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ
КОЛЛЕДЖА ПО ВОПРОСАМ МЕЖДУНАРОДНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ
(CISA) ПРИ УНИВЕРСИТЕТЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ОБОРОНЫ
ERICA MARAT34

GÜNCEL ӨЗЕКТІ ПІКІР

THE EXPO 2017: RECOGNITION OF KAZAKHSTAN'S LONG-TERM VISION AND
FORWARD-THINKING STRATEGY
«ЭКСПО-2017»: ПРИЗНАНИЕ ДОЛГОСРОЧНОГО ВИДЕНИЯ И
ДАЛЬНОВИДНОЙ СТРАТЕГИИ КАЗАХСТАНА
DAUREN ABEN48

DE-ESCALATION ZONES IN SYRIA: PRO ET CONTRA
СОЗДАНИЕ ЗОН ДЕЭСКАЛАЦИИ В СИРИИ: ЗА И ПРОТИВ
LIDIYA PARKHOMCHIK58

MEASURING EXPORT DIVERSITY OF KAZAKHSTAN: 2000-2015
ИЗМЕРЕНИЕ ДИВЕРСИФИКАЦИИ ЭКСПОРТА КАЗАХСТАНА: 2000-2015
KANAT MAKHANOV70

INDIAN SOLAR POWER PRICES HIT RECORD LOW
РЕКОРДНО НИЗКИЕ ЦЕНЫ НА СОЛНЕЧНУЮ ЭНЕРГИЮ В ИНДИИ
SAULE AKHMETKALIYEVA78

GÜNÜMÜZDE ÇİN-KUZEY KORE İLİŞKİLERİ: KORE YARIMADASI GERİLİMİ ÖRNEĞİ
ҚАЗІРГІ ҚЫТАЙ-СОЛТҮСТІК КОРЕЯ ҚАТЫНАСТАРЫ:
КОРЕЙ ТҮБЕГІ ШИЕЛЕНІСІ МЫСАЛЫ
OMIRBEK HANAYI84

HABER-YORUM

АҚПАРАТТЫҚ-САРАПТАМА

ŞİÖ'YE YENİ ÜYELERİN KABULÜ: ÖRGÜT İLE DİĞER ÜYELER AÇISINDAN YENİ FIRSATLAR VE RİSKLER.....	94
COULD UZBEKISTAN JOIN THE TAPI PIPELINE?	96
EBRD KIRGIZİSTAN'IN MANAS HAVAALANI MODERNİZASYON ÇALIŞMALARINA KAYNAK AKTARACAK.....	98
BONN HOSTS THE UN CLIMATE TALKS	100
SİNCAN UYGUR ÖZERK BÖLGESİ'NDE ÇİN'İN 2017- SINIR ÖTESİ ORTAK HAREKATİ.....	102
KAZAKHSTAN INCREASED THE PRODUCTION OF MOTOR VEHICLES IN THE FIRST FOUR MONTHS OF 2017.....	104
THE U.S. STATE DEPARTMENT PLANS TO CUT ITS PROGRAMS IN THE CAUCASUS AND CENTRAL ASIA	106
MOST FREIGHT RAIL TRAFFIC FROM CHINA TO EUROPE PASS THROUGH KAZAKHSTAN	108
DONALD TRUMP PULLS THE UNITED STATES OUT OF THE PARIS AGREEMENT.....	110
ҚЫТАЙДЫҢ ҮКІМЕТ БАСШЫСЫ ЛИ КЭЦЯННЫҢ ГЕРМАНИЯ МЕН БЕЛЬГИЯҒА САПАРЫ	112
THE EEU-INDIA FREE TRADE NEGOTIATIONS TO TAKE OFF	115
KIRGIZİSTAN 14 ADET KÜÇÜK HİDROELEKTRİK SANTRALİ İNŞAATI İHALESİNE ÇIKIYOR	117
THE KABUL ATTACK HEATS UP THE DEBATE OVER THE U.S. PRESENCE IN AFGHANISTAN	119
BRUSSELS HOSTS A MEETING OF THE NATO LEADERS	121
INTERNATIONAL BACCALAUREATE PROGRAMS IN KAZAKHSTAN	123
THE EU-CENTRAL ASIA HIGH LEVEL DIALOGUE WAS HELD IN BISHKEK	125
A NEW DEEP-WATER SEAPORT OF RUSSIA ON THE CASPIAN SEA.....	127
THE 2017 SCO SUMMIT EXPANDED THE ORGANIZATION AND APPROVED THE ANTI-EXTREMISM RESOLUTION.....	129
MONGOLIA SHOWS INTEREST IN FTA WITH THE EEU	131
FACED WITH ECONOMIC DIFFICULTIES THE TURKMEN GOVERNMENT PLANS TO CUT SOCIAL BENEFITS	133
KAZAKHSTAN TEMİR ZHOLY ISSUED BONDS IN RUBLES.....	135
ҚЫТАЙ ТӨРАҒАСЫ СИ ЦЗИНЬПИННИҢ ҚАЗАҚСТАНҒА САПАРЫ	137
A MODERN NEWS AGENCY: NEW TRENDS OF DEVELOPMENT	140
EBRD INVESTS IN THE 50 MW BURNOYE SOLAR-2 PROJECT.....	142
DÜNYA MÜLTECİLER GÜNÜ.....	144
THE UN SECRETARY-GENERAL VISITED CENTRAL ASIA	146
HALYK BANK AGREED TO ACQUIRE 96.8% OF KAZKOMMERTSBANK	148

ETKİNLİKLER

ІС-ШАРАЛАР

.....	150
-------	-----

NURSULTAN NAZARBAYEV

KAZAKISTAN CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANI

ҰЛЫ ДАЛА ҰЛАҒАТТАРЫ* ТУҒАН ТІЛДІҢ ТҰҒЫРЫ

Қазақ елі барда, қазақ тілі де өмір сүреді. Өседі. Өркендейді. Ұлтымыздың ұлы тілі – мәңгілік!

Тіл туралы сөз – ең жанды жеріміз. Алаш арысы Мұстафа Шоқайдың: «Ұлттық рухтың негізі – ұлттық тіл» дейтін сөзі бар. Арғы-бергі тарихты адақтап, әлемдегі мем-

* Ayhaber журналының 2017 жылғы №55 санында жарияланды.

ULU BOZKIR ÖĞÜTLERİ* ANA DİLİMİZİN DİREĞİ

→ *Kazak halkı varken kazakça daima yaşar. Büyür. Gelişir. Milletimizin muhteşem dili – ölümsüzdür!*

Dil konusu en hassas tarafımız. Alaş önderlerinden Mustafa Çokay'ın: "Milli ruhun temeli, milli dildir" şeklinde anlamlı sözü var. Gelmiş-geçmiş tarihini sayfalarına bakarak, dünya

* Ayhaber Dergisinin Sayı:55 İlkbahar 2017 sayısında yayınlanmıştır.

лекеттердің тіл туралы тұжырымдарына зер салсақ, өзінің тілін «Ана тілі» деп дәріптейтін де, ардақ тұтып қадірлейтін де жұрттың бірі біздің халқымыз екен. Ата-бабаның ұлы дәстүрін, тарихы мен шежіресін, әні мен жырын туған тілінде тыңдап, жүрегіне ұялатып өскен ұрпақтың өкілі ретінде қазақ тілінің бүгінгі мен болашағына ерекше мән беремін.

Әрине, оның кешегі кеңестік кезеңде жолы тар, орны төменде болғанын бәріміз білеміз. Отарлық құрсаудың темір қақпаны ана тіліміздің адымына шідер салып, дамуына кедергі келтірді. Тіл шұбарланды, онымен бірге діл тұманданып, сана күмәнданды. Сана сергітер саңлақ тіліміздің тұсалған кезі еді ол. Оны бүгінгі ұрпақ – біз ұмытсақ, келер ұрпақ одан әрі жаңылып, жаза басуы мүмкін. Ұлттың ұлы қазынасы – Ана тілін жаңа ғасырдың биігіне абыроймен алып шығу – бүгінгі ұрпақтың парасатты парызы.

Кеңестік кезеңде, одан бергі тәуелсіздік таңы тұсында, ақын сөзінің астары басқаша ашылып, шындығында да, «сөз өнері – дертпен тең» жағдайға жеттік. Ұлтымыздың ұлы тілі басқа шауып, төске өрлеген өктем тілдің шылауына айналып, өз жерімізде баспалап сөйлейтін кезеңге келдік. Отарлық езгінің қаруын қолға ұстаған дүмділер тілді бұғаулау ғана емес, ойды тұсау, ұлттық ділді шеттету идеясын мықтап қолға алып, ата мен бала, келін мен ене жат тілде шүйіркелесіп, отбасының өзара үндесуі де өзге тілге ойысып бара жатты.

Біз кейде тәуелсіздікті «оңай алдық, дайын күйде кезіктік» деген солақай пікірлерді де естіп қаламыз. Бұл – тіптен қате байлам. Тәуелсіздік берген ең құнды, ең бағалы бір жетістік – туған тіліміздің мәртебесін көтеріп, оны Конституциямыздың 7-ші бабында «Қазақстан Республикасында мемлекеттік тіл – қазақ тілі» деп бекем түрде бекіттік. Тілімізге теңдік тиді, қапияда жоғалған құны қайта қалпына келіп, төрге шықты, төрелікке қол жеткізіп, заңдық негізге ие болды.

үлкелерінің діл конусундакі ілке ве дүшүнцелеріні інецелдігімізде кенді діліні “Ана ділі” оларак гем танітан гем деѓер верен топлумун бірсі біз олдуѓуну гөрмек ɡурур веріцідір. Ес-дадımızын үйце ɡеленеклеріні, таріхі ве шецере-сіні, шаркısı іле шіірлеріні өз ділінде дінлейіп, кал-бінде җашатарак бүйүйен неслін үйесі оларак Казакшанін меvcut дірумуну ве ɡелецеѓіні чок дүшүнүйорум.

Шу бір ɡерчек кі, Соvyet заманında Казакшанін нефесі дар ве дірумү аѓырді. Сөмүргецї зїһнїyet Ана ділімізін адїмїні азалтмак ічїн демір пранга вуварак ɡелїшмесїні ɡерїлетті. Дїл җозлашмаҗа җалананıp, зїһнїyet зехїрлен-ді, шуур шүпһеҗе капıldı. Бїлінчлере ішїк верїп айдїнлатан ұлу ділімізін дїшланарак чаресїзліге маһкўм еділдігі замандı. Ону шїмдікі несїл-біз ұнутурсак, сонракі несїл җанılmаҗа деvам едіп җанлїш җапабїлїр. Улусумузун ұлу хазїнесї- Ана ділімізїні җенї асрın зїрвесїне ташımак бугўнкў несле farz олан үйце ɡөревдір.

Соvyet заманında, сонракі баѓıмсızлїк арїфесїнде шайр сўзў шекїл деѓїштіререк конушмамız кайдı, ɡерчек анламда кенді ділімізде конуш-ма бүйүк башарı дірумуна ɡелді. Мїллетїмізін кутсал ділі деѓер кайbederek, ійце җаҗынлашан баскıcı діле җенїлмекеҗедї, кенді топраѓımızда ɡїзленерек конушсак җале ɡелміштік. Сөмүргецї режімін ɡүцүнў елінде булундуранлар садеце ділімізін соvуну курутмак деѓїл, аҗнı заманда дүшўнцелере пранга вурмак, мїл-лі шууру дїшламак фікрїні сїкїца еле алıp, dede іле торун, ɡелін іле valide җабанцı ділде дерtle-шїп, аїле ічї конушма да діѓер ділде җапılmаҗа башламıştı.

Біз ара сїра, баѓıмсızлїѓı “kolay kazandık, hazzır elde ettik” шекліндекі месnetsız фікрїлерї де дуйuyoruz. Бу чок җанїлтыıcı бір чїкарımдыр. Баѓıмсızлїѓın бізе сундуѓу ен бүйүк, ен деѓерлі казанч-Ана ділімізін конумуну ве шанını үйцелтmemіз, ону Анаҗасамızın 7. maddesinde “Kazakistan Cumhuriyetinin milli resmi dili –Kazak dilidir” дійерек саѓлам temellere oturтарак, өлүмсўзлеştїрдїк. Дїліміз ешїтліге кавушарак, кайbettїгі деѓерїні текrar казанıp, үлкемızде лаҗык олдуѓу конума ұлашарак, җа-sallaştı.

Анаҗасал дүзеҗде ұлusal devlet анлаҗышımızı үйцелтен бу канун maddesini ішлетерек ууѓу-лаҗамазсак, өнце кендімізїні сорѓуламалыҗız.

“

**АРҒЫ-БЕРГІ ТАРИХТЫ АДАҚТАП,
ӘЛЕМДЕГІ МЕМЛЕКЕТТЕРДІҢ ТІЛ ТУРАЛЫ
ТҰЖЫРЫМДАРЫНА ЗЕР САЛСАҚ, ӨЗІНІҢ
ТІЛІН «АНА ТІЛІ» ДЕП ДӘРІПТЕЙТІН ДЕ,
АРДАҚ ТҰТЫП ҚАДІРЛЕЙТІН ДЕ ЖҰРТТЫҢ
БІРІ БІЗДІҢ ХАЛҚЫМЫЗ ЕКЕН.**

www.akorda.kz

Ата Заңның айбарында мемлекеттіліктің мәртебесі мен мерейін көтеріп тұрған бұл баптың бабын таба алмай, баянын орната алмасақ, өзімізге ренжиік. Өз тілін өгейсініп, өзге тілдің ығына жығылғандардың қарасы қазіргі кезде біртіндеп азайып ке-

Aslında ana dili yerine diğer dili tercih edip benimseyenlerin sayısı gün geçtikçe azalmaktadır. Ancak, kamu görevlileri arasında onların sayısı hala da yükündür. Tedbiri elden bırakmayıp, akılla hareket edersek onun için de uygun zaman ve çare bulunur. Yeni nesil, genç dalga ana dilimizi daha ileri boyutlara taşıya-

**GELMİŞ-GEÇMİŞ TARİHİN SAYFALARINA
BAKARAK, DÜNYA ÜLKELERİNİN DİL
KONUSUNDAKİ İLKE VE DÜŞÜNCELERİNİ
İNCELEDİĞİMİZDE KENDİ DİLİNİ “ANA DİLİ”
OLARAK HEM TANITAN HEM DEĞER VEREN
TOPLUMUN BİRİSİ BİZ OLDUĞUNU GÖRMEK
GURUR VERİCİDİR.**

”

леді. Бірақ ондайлар мемлекеттік қызметте әлі көптеп кездеседі. Абайлай жүріп, ақылға жүгінсек, оның да ыңғайы келіп, реті табылар. Жаңа, жас толқын келіп, тілдің мәртебесін бұдан жоғары сатыға көтерер. Әрі солай болатынына күмән келтірмейміз.

caktır. Ondan şüphemiz yoktur.

Bizler kendi ülkemizde Anayasada yer alan, yasal hükmü olan maddeye göre hareket etmeyip, kışkırtıcının fitnesine uyarak koşturuyoruz. İş başında, özellikle halkın göz önünde bulunan yönetici kazakların kendi ana dilini ihmal ederek diğer dilde konuşmayı seçiyor-

Бір қызық парадокс: біз өз мемлекетімізде Конституцияда жазылған заңдық күші бар бапты басшылыққа алмай, қыздырманың қызыл тіліне еріп, шапқылай береміз. Іс басында, әсіресе халықтың көз алдындағы жауапты қызметте отырған қазақтардың өздері мемлекеттік тілді менсінбей, өзге тілде сөйлеуге құмар болса, оған халық та, тіл де кінәлі емес. Кінәлі – ұлттық намыстың аздығы, ерсі әрекетке еліктегіштік, ұлт дәстүріне енжарлық.

Осы жағдайды саралай келе, он бес жылда аю да мемлекеттік тілді үйреніп алатын уақыт болды деп айтқаным бар. Бұл сөзді қазақ тілді басылымдар қанатты сөздің қатарына қосып, біраз ұшқындатты. Бірақ бұл қанатты сөзден гөрі тіл тағдырына алаңдаудың, намысты қайраудың бір жолы еді. Бұл ыңғайдағы тығырықтағы тірліктің иіні түзелер деген үміт сөзі болатын.

Тәуелсіздікке дейін біздің көптеген аға қаламгерлеріміз, халық жазушылары мемлекеттік тілді қолдау мәселесіне барынша атсалысты, оны қорғап, күресті. Халық жазушысы Ғабит Мүсірепов денсаулығы сыр беріп, қуаты қайта бастаған кездің өзінде Қазақстан Жазушылар одағының арнайы пленумында туған тіліміз туралы баяндама жасады. Сондағы біраз қаламгерлердің көркем шығармаларын оқып шығып, қазақ тілінің баяны мен байлығын қалай бағалау жөніндегі ағалық ашық сырласу сөзі әрбір қазақ баласының есінде үнемі жүрерлік тәлім болды.

Оның «Ана тілі дегеніміз – сол тілді жасаған, жасап келе жатқан халықтың мәңгілігінің мәселесі. Кеше болмағанның бүгін болуы мүмкін, бүгін болмағанның ертең болуы мүмкін, бірақ ана тіліне мән бермеушіліктің, оны құрметтемеудің орны толмас олқылықтарға соқтыратыны сөзсіз. Ана тілін тек өгей ұлдары ғана менсінбейді, өгей ұлдары ғана аяққа басады» деген сөзінде терең мән жатыр.

Қазына қарияларымыз бір кезде «тыңдаушысы жоқ болса – сөз жетім» деп мақалдаған. Абайға бақсақ, «сөз түзелді, тыңдаушы, сен де түзел» деген еді. Санаға салмақ салғанда, «сөзді ұғатын кез келді» деп ай-

sa, ona ne halk ne de dil suçlu görülemez. Suçlu olan - milli onurunu ve şuurunu zayıflığı, tuhaf ve gereksiz alışkanlıklardan etkilenmemiştir ve milli geleneklere saygısızlıktır.

Bu durumu derleyip değerlendirerek, bir konuşmamda on beş yılda resmi dil olan ana dilimizi ayı bile öğrenirdi demiştim. Bu ifadeyi kazakça yayımlar öğüt konumuna getirerek işi biraz abarttılar. Ancak, bu öğütten ziyade ana dilimizin kaderine endişelenmenin, milli bilinç ve onurlara seslenmenin bir yoluymuştu. Bu aslında çıkmaza giren söz konusu meseleyi tekrar yola koymayı amaçlayan umut ifade ediydi.

Bağımsızlığa kadar bizim birçok ağa kuşak halk yazarlarımız, aydınlarımız ana dilimizi geliştirme ve yaygınlaştırma konusunda yoğun çaba gösterdiler, onu koruyarak, mücadele ettiler. Halk yazarı Gabit Musesirepov sağlığında sorun yaşayarak, yaşlanıp yorgun düştüğü halde bile Kazakistan Yazarlar birliğinin genel kurul toplantısında ana dilimiz ile ilgili sunum yapmıştı. Sunumda bazı yazarların eserlerini okuyarak, Kazakçanın güzelliği ve zenginliğinin nasıl değerlendirilmesi gerektiğine dair ağalık sır paylaşma konuşması her Kazak evladının daima hafızasında yaşatması gereken örneklik olmuştu.

Musesirepov'un "Ana dili dediğimiz- o dili oluşturan, oluşturmaya devam eden halkın sonsuzluğa dek var olma meselesidir. Dün olmayan bugün olabilir, bugün olmayan yarın olabilir, ancak ana dili kayda almamanın, ona layık olduğu saygıyı ve değeri vermemenin yeri dolmaz ve düzeltilemez yanlış sebeptir olacağı kesindir. Ana dili sadece üvey evlatlar benimsemez, üvey evlatlar ayakaltı ederler" şeklindeki ifadesi derin mesaj taşımaktadır.

Sonsuz saygımız olan ecdadımız "dinleyicisi yoksa – söz yetimdir" demişlerdi. Bu konuda ulu düşünür Abay "söz düzeldi, dinleyici, sıra sende" demişti. Aklımız ve bilincimize başvursak, "sözü anlamının zamanı doldu" şeklindeki fikrin çok önemli anlam taşıdığını kamu görevinde bulunan vatandaşlarımızın, aynı yolda yürüdüğümüz meslektaşlarımızın her zaman hafızalarında canlı tutmaları lazımdır. Her vatandaşımız ana dile olan saygı ve sorumluluğu önce kendisinden başlatmalıdır. Ailesinden başlamalıdır. Ailesindeki

тылып жүрген пікірдің салмағы орасан зор екенін мемлекеттік қызметте жүрген замандастарымыздың, қатар жүрген әріптестеріміздің үнемі естерінде ұстағаны жөн. Әр азамат әуелі туған тілге деген құрмет пен жауапкершілікті өзінен бастауы керек. Отбасынан бастауы керек. Отбасындағы оңды тәрбие ана тілі арқылы жүзеге асса, одан әрі жас ұрпақ өмірдегі өз қажеттілігін өзі табады, адаспайды.

Бұдан он жылдай бұрын, кезекті бір басқосудың алдында, «Ана тілі» газетінің тілшісіне арнайы сұхбат бергенмін. Сондағы негізгі әңгіме мемлекеттік тілдің бүгінгі жай-күйі, оның даму, пайдаланылу, қолдану аясын кеңейтудің жолдарын қарастыру, қабылданған заңдар мен мемлекеттік бағдарламалардың орындалу барысы, ең бастысы, «Қазақстанның болашағы – қазақ тілінде» деген берік те баянды байламды халықтың назарына ұсынып, бағыт-бағдар сілтеу болатын.

Біз де әлі де бойымыздан арылмай келе жатқан бір жаман әдет бар. Ол әуелі бастамаға бірден үн қосып, дүркіретіп әкетеміз,

doğru terbiye ana dili ile verilirse, devamında genç nesil hayattaki kendi ihtiyaçlarını karşılar, yanılmaz, kaybolmaz.

Bundan on sene öncesinde, bir toplantı öncesinde, "Ana dili" gazetesine özel sohbet vermiştim. Oradaki ana konu ana dilimizin mevcut durumu, onu geliştirme, kullanım ve kullanma çerçevesini genişletme yollarını oluşturma, konu ile ilgili kabul edilen kanunlar ve devlet programlarının uygulanması, ve en önemlisi, "Kazakistan'ın geleceği -Kazakçada" şeklindeki önemli ve hayati fikri halka sunarak, yol ve yordam göstermek olmuştı.

Bizim sahip olduğumuz ve bir türlü arılamadığımız bir kötü huyumuz var. O da girişime başlangıçta hemen katılarak coşturup, sonra zamanla işi yokuşa sürerek bir türlü sonunu getiremiyoruz, hatta bir müddet sonra temel yapılması gereken adımları bile atmıyoruz. Ferdin nasıl birisi olduğunu sadece başladığı işten değil, bitirdiği işten de görünür. Bu açıdan bakarsak, maalesef, tembelliği yenilerek, yarı yolda nefesimiz kesilip, işin sonunu sulandırıyoruz. Bu kötü alışkanlıktan bir an önce kurtulmalıyız.

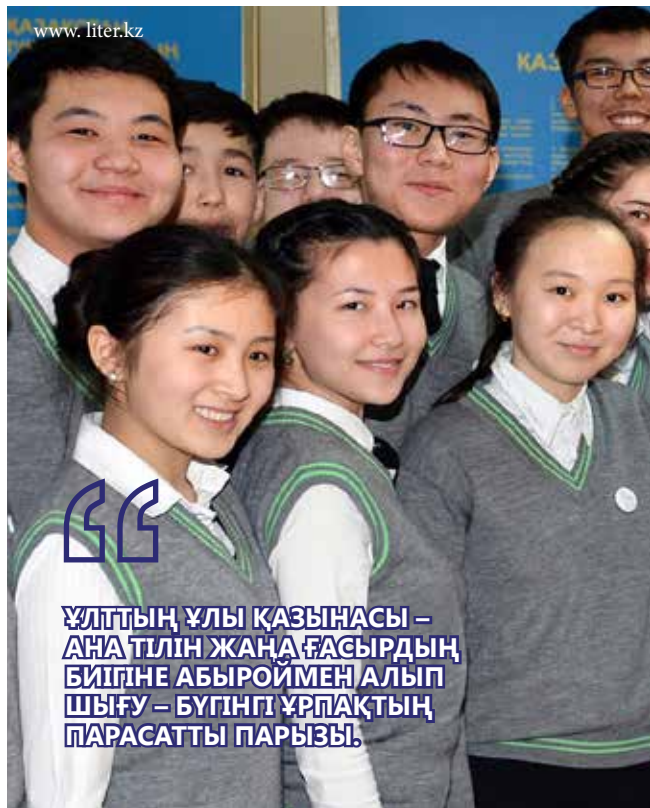
сосын уақыт өте келе істің аяғын сұйылтып, тіпті әрі-беріден соң кейбір қажетті іс-шаралардың ізіне су құямыз. Азаматтың қандай екені оның бастаған ісінен ғана емес, аяқтаған ісінен көрінеді. Бұл тұрғыдан келгенде, мойнымыз жар бермей, жарты жолда солықтап, іс аяғын ақсатып кететініміз бар. Осы кемшіліктен арылу керек.

«Қазақ қазақпен қазақша сөйлессін» деген сөзді айтқаныма да он бес жылдан асып барады. Қазақ қазақпен өзге тілде сөйлессе, жат жұрт не демейді? Он бес жыл аз уақыт емес. Не өзгерді? Қандай белеске жеттік? Ұлтымыздың жанын баурайтын сөздің мән-мазмұнын ел жүрегіне жеткізе алдық па?

Әрине, бұдан жиырма бес жыл бұрынғы жағдаймен салыстырғанда, бұл бағытта көп нәрсе алға жылжыды. Ұтқанымыз да, ұққанымыз да баршылық. Өкінішке қарай, ұмытқанымыз да жетіп жатыр. Ұтылмайтын жерде ұтылып, тұтылмайтын жерде тұтылып жататынымыз да жоқ емес.

Мемлекет дамуындағы маңызды мәселенің бірі – үш тұғырлы тіл мәселесі десек, артық айтқандық болмас. Жаһандану жағдайында жалғыз тілмен қала алмайсың. Әлемдік ақпарат, технология, жаңа инновациялық индустрия ағылшын тілінде жүріп жатыр. Демек бұл тілді де біз еркін меңгеруіміз керек. Ұлтаралық қатынас тілі – орыс тілі де ел дамуында өзіндік рөлін жоғалтқан жоқ. Оны тарихымыздан сызып тастай алмаймыз. Бұрын көп тіл білушілік мақтан болса, енді ол қажеттілікке айналды.

Қажеттілігі сол, көп тіл білсең, көп ақпаратты игересің, өзгелердің озығы мен тозығын айырасың. Бүгінгі уақыттағы экономикалық, әлеуметтік, ғылыми-техникалық пәрмені бар, қуатты дамып келе жатқан мемлекеттердің үлгі-өнегесін танысың. Бәрімен санасуға тура келеді. Оны заман айқын көрсетіп отыр. Жас ұрпақ осыны терең түсініп, жан-жақты болуы шарт. Көп тіл білгеннің зияны жоқ. Досың да, әріптесің де, жолдасың да көп болады. Алайда, қандай жағдайда да туған тіліміз – қазақ тілі өз мәртебесін жоғары ұстауы тиіс. Туған тілдің туы қашанда биік болуы қажет.

“**ҰЛТТЫҢ ҰЛЫ ҚАЗЫНАСЫ – АНА ТІЛІН ЖАҢА ҒАСЫРДЫҢ БИІГІНЕ АБЫРОЙМЕН АЛЫП ШЫҒУ – БҮГІНГІ ҰРПАҚТЫҢ ПАРАСАТТЫ ПАРЫЗЫ.**”

“Kazak Kazakla Kazakça konuşsun” ifadesini kullandığım günden bu yana da 15 sene geçti. Bir düşünün Kazak Kazakla diğer dilde konuşursa, dışarıdan bakan neler der? On beş sene az bir süre değil. Ne değişti? Ne tür kazançlarımız oldu? Milletimizin canına derman olan sözün anlamını ve değerini halkımızı kalbine ulaştırabildik mi?

Kuşkusuz yirmi beş sene öncesi ile karşılaştırdığımızda, bu konuda çok şey ilerledi. Kazandığımız da kaydettiğimizde oldu. Ancak, maalesef unuttuğumuzda az değildir. Kaybetmemiz gereken yerde kaybedip, tedbiri elden bırakmamamız gereken yerde bıraktığımız da olmuştu.

Devletin gelişmesindeki önemli meselenin biri – üç kaideli dil konusu dersek yanlış olmazdır. Küreselleşme şartlarında tek dille uzağa gidemezsin. Dünyada bilgi, teknoloji, yeni inovatif endüstri İngilizce yürütülmektedir. Öyleyse, bu dile biz de hakim olmamız lazım. Milletler arası iletişim dili Rusçanın da ülkemizin gelişmesinde yeri var. Onu bizim tarihimizden bir günde silip atamayız. Eskiden çok dil bilmek başarı

**ULUSUMUZUN ULU HAZI-
NESİ- ANA DİLİMİZİ YENİ
ASRIN ZİRVESİNE TAŞIMAK
BUGÜNKÜ NESLE FARZ
OLAN YÜCE GÖREVDİR.**

”

Тілдің қолданылу аясына байланысты ортаға салар бірталай жайттар да бар. Тіл дамуы үшін тілдік орта қажет. Бұл – ең бірінші шарт. Сосын тілге деген қажеттілік керек. Үшінші шарт, ана тіліңді ардақтайтын ұлтық намыс керек. Қандай заң болса да оның өмір сүру, қызмет ету аясы уақыттың құзырына тікелей тәуелді болып жатады. Мұндай жағдай тәуелсіздігін енді алған, дамудың жаңа, өзіндік жолына түскен мемлекеттердің тарихында көп кездеседі. Біздің де әп деп азаттық алған тұсымызда туындаған, қабылданған көп заңдар уақыт өте келе сапалық өзгерістерді бастан кешті. Олар жетілдірілді, толықтырылды, өзгерістерге ұшырады.

Мемлекеттік тілдің алдында тұрған маңызды мәселелердің бірі оның жаңа әлеуметтік-мәдени болмысты бейнелеудегі мүмкіндіктерін кеңейту қажеттігі болып отыр. Бұл бағытта нақты, нысаналы ғылыми жұмыстар, сараптамалық іс-шаралар жүргізілуі тиіс. Әлі орыс тілінің білім мен ғылым, әлеуметтік-тұрмыстық салаларда басымдығы анық байқалады.

sayılırken, şimdi ise ihtiyaç oldu.

İhtiyaç olması şu ki, çok dil bilersen, çok bilgi edinirsin, dünyada yaşanan gelişmelerden haberdar olursun, yeni ile eskiyi ayırt edersin. Günümüzdeki ekonomik, sosyal, bilimsel ve teknolojik gelişme kaydederek, güçlü kalkınma sergileyen ülkelerin örnek-modellerini tanırsın. Tüm şartları dikkate almak zorundayız. Bu günümüzde açıkça görülmektedir. Genç nesil bunu iyice kavrayarak, kendisini çok taraflı geliştirmelidir. Birden fazla dil bilmenin zararı yoktur. Dostun, meslektaşların ve arkadaşlarını çok olur. Ancak, ne olursa olsun ana dilimiz- Kazakça kendi konumunu ve önemini hiçbir zaman kaybetmemesi lazım. Ana dilimizin sancağı her zaman yükseklerde dalgalanmalıdır.

Dilimizin kullanım çerçevesine ilişkin birçok irdelenmesi gereken durumlar var. Dilin gelişmesi için dil ortamı önemli. Bu en birinci şarttır. Sonra dile ihtiyaç duyulması gerek. Üçüncü şart ise ana dili saygı ile seven milli onur ve bilinç lazım. Her kabul edilen kanunun hayatta kalması ve uygulanması zamana doğrudan

www.strategy2050.kz

Заң бізге тікелей тіл үйретіп бермейді. Бірақ заң білген адам заманның қиындығынан аса абыржи қоймайды. Жағдайдың жөнін біледі. Одан шығатын жолды жаңылмай таба алады. Әрине, жұрттың бәріне заңды жатқа біл, баптарын басыңда ұста деп талап ете алмайсың. Бірақ Қазақстан заңы әрбір отандасымыздың арын арлап, барын қорғауға қызмет ете алады. Соның ішінде тіл туралы түйткілдердің өзін заңдық, құқықтық деңгейде толық реттеуге болады.

Ана тіліміз бәрімізді өмірге әкелген ардақты анамыздың ақ сүтімен бойымызға сіңген. Іңгәлап жатқанда айтылған анамыздың бесік жырымен жүрегімізге енген. Әкеміздің жанында құлдыраңдап жүгіріп, қамшысын әкеліп, қолғанат болып жүргенде санамызға ұялаған. Мектеп қабырғасында жүргенде ұстаздарымыздың ұлағаты сабақтарында халқымыздың қазынасын

бағлидыр. Bu durum bağımsızlığını daha yeni alan, gelişmede ve kalkınmada kendisine öz bir yol bulan devletlerin tarihinde çokça ortaya çıkmaktadır. Bizim de bağımsızlığı aldığımız ilk günlerde ihtiyaç olan, kabul edilen çok kanun maddeleri zamanla kalite açısından değişikliklere uğradılar. Onlar geliştirildi, eklenerek genişletildi, değişimlere maruz kaldı.

Günümüzde resmi dil olan - ana dilimizin önündeki önemli konuların biri de onun modern sosyal-kültürel yaşamı ifade etme imkanlarını arttırma olduğu aşikardır. Bu bağlamda, kapsamlı, amaca yönelik bilimsel araştırmalar, değerlendirme ve inceleme faaliyetleri yapılmalıdır. Rusçanın hâlâ eğitim ve bilimde, sosyal ve günlük yaşamda etkin olduğu görülebilir.

Hiçbir kanun bireye doğrudan dili öğretmez. Ancak, yasaları bilen insan zaman zorluklarına

– ұлт тіліндегі әдебиетін оқығанда көкейімізге тұнған. Бозбала болып, балауса қыздарға көз сала бастаған шақта ақындардың ғашықтық жырлары арқылы жігіттік жадымызға жазылған.

Қазақ тілінің қанық бояулары – халық әндерінде. Шіркін, біздің халық әндері, нағыз қазынамыз ғой. Біздің халықтай мыңдаған мазмұнды әні, күмбірлеген күйі бар, даласының таңғажайып үні бар халық жер бетінде некен-саяқ шығар. Кейде бір ой үстінде отырған оңаша сәттерде, алыс жолдан елді сағынып келе жатқанымда қолыма қалам алып, көкейге келген ұйқастарды қағазға түсіріп қоятыным бар. Сондай бір кезекті алыс сапардан көңіл күйім көтеріліп, жаным жадырап келе жатқанда ұшақ ішінде «Елім менің» деген өлең өмірге келді.

Арайлап таңым, асқақтап тауым,

Ән ойнап көгім, күй тартты көлім.

Қол жетті, міне, аңсаған күнге,

Жасай бер, жаса, қазағым менің!

Осы алғашқы шумағы туғанда бастан кешкен сезімім керемет еді. Ұшақтың терезесінен елімнің байтақ даласына тебірене көз салып, жаным әндетіп тұрғандай-тын. Аңсаған күнге жеттік қой деген телегей сезім бойымды қалай шымырлатты десеңізші...

2005 жылдың желтоқсан айының соңғы күндерінде тәуелсіздіктің алғашқы кезеңіндегі мемлекеттік гимнді ауыстыру туралы идеяны тиісті жауапты қызметкерлермен, белгілі музыка және көркемсөз мамандарымен ақылдаса отырып жүзеге асыруға шешім қабылдадық. Сонда композитор Шәмші Қалдаяқов пен ақын Жүмекен Нәжімеденовтің «Менің Қазақстаным» әнінің мәтінін жаңа заманға лайықтап, оның мазмұндық тініне зиян келтірмей, лексикалық негізін қалдырып әрі тәуелсіздік талаптарын сақтай отырып, аздаған өзгерістер енгізу туралы ұсыныстар болды. Бұған белгілі ақындар да, маман тілші-ғалымдар да тартылды.

Мемлекеттік рәміздер жөніндегі комиссияның талқылауына, белгілі мамандардың сараптауына сәйкес мен ұсынған қо-

тақалып калмаз. Дүрмүн farkında olur. Meseleyi çöзmenin yollarını yanılmadan üretebilir. Şu bir gerçek ki, herkese yasaları ezbere bil, maddeleri hafızanda tut diye şart koşamazsın. Ancak, Kazakistan kanunları her vatandaşımızın namusu ve onurunu, varlığını korumaya hizmet edecek durumdadır. Hatta dil ile ilgili anlaşmazlıkları bile tamamen yasal zeminde çözmeye hazırdır.

Ana dilimiz hepimizi dünyaya getiren sevgili annemizin helal sütü ile boyumuza sinmiştir. Bebekken ağıladığımızda bize söylenen beşik şarkıları ile kalbimizi ısıtmıştır. Babamızın yanında heyecan dolu gönülle koşarken, kamçıсын getirerek destekçi kol kanadı olmaya çalışırken şuurumuzu şekillendirmiştir. Okulda iken değerli öğretmenlerimizin anlamlı ve öğretici derslerinde halkımızın hazinesi – ana dilimizde yazılan edebiyatları okurken aklımıza yazılmıştır. Genç yaşlarımızda güzel kızlara gönül beslerken şairlerin aşk şiirleri ile delikanlı hafızamıza kazılmıştır.

Kazakçanın koyu renkleri, asıl zenginliği şüphesiz halk şarkılarında yer almıştır. Niceleri duygulandıran şarkılar, bizim halk şarkılarımız, en değerli varlık ve hazinemiz onlardır. Bizim millet gibi binlerce anlamlı şahane şarkısı, duyguları alt üst eden dombra besteleri, bozkırının muazzam sesi olan halk dünyada çok nadir olsa gerek. Bazen tek başıma düşünce diyarlarında gezerken, uzun yoldan dönerken memleketimi özlediğim anlarda, içimdeki duyguları dörtlülerle seslendirerek kâğıda döküyorum. Böyle bir yol dönüşünde moralim yükselip, gönlüm güzelliğe dolmuşken uçakta "Elim benim" şarkısı doğmuştu.

Şafak saçan sabahla, gökleri delen dağlarım
Şarkıyla şenlenen bozkırım, güzelleşen göllerim

Ulaştık, işte, hayal ettiğimiz güne
Yaşasın, yaşa Kazak halkım benim!

Bu ilk dörtlülük doğduğunda yaşadığım duygu sıra dışıydı. Uçağın camından milletimin engin bozkırlarına dolu duygu ile baktığımda canım şarkı seslendiriyor gibiydi. Hayalini kurduğumuz güne ulaşmanın verdiği muhteşem duygu ve mutluluk boyumu nasıl da titreterek geziniyordu...

2005 yıl Aralık ayının sonundan bağımsızlığın

сымша мәтін жаңа уақыт талабына сай деп табылды. Бұл жерде елбасылық төрелігімді пайдаланып, ешкімге салмақ та салмадым, жақсы атақ, арзан беделге де ұмтылғаным жоқ. Мен де елімнің қатардағы қарапайым бір өкілі ретінде осынау тарихи сәтте одан қалыс қала алмадым. Ойымды тербеп, жа-

ilk günlerindeki Milli marşımızı değiştirme konusundaki düşüncelerimi ilgili arkadaşlarla, ünlü müzik ve şiir uzmanlarla istişare ederek hayata geçirme kararını aldık. O zaman besteci Şamşi Kaldayakov ile şair Jumeken Najimedenov'un "Benim Kazakistan'ım" şarkısının metnini çağdaş zamana uyarlayarak,

www.mfa.kz

ТІЛДІҢ ҚОЛДАНЫЛУ АЯСЫНА БАЙЛАНЫСТЫ ОРТАҒА САЛАР БІРТАЛАЙ ЖАЙТТАР ДА БАР. ТІЛ ДАМУЫ ҮШІН ТІЛДІК ОРТА ҚАЖЕТ. БҰЛ – ЕҢ БІРІНШІ ШАРТ. СОСЫН ТІЛГЕ ДЕГЕН ҚАЖЕТТІЛІК КЕРЕК. ҮШІНШІ ШАРТ, АНА ТІЛІҢДІ АРДАҚТАЙТЫН ҰЛТТЫҚ НАМЫС КЕРЕК.

нымды кернеп жүрген сөздердің ең көркем кестеленген түрі деп сезініп, сөзімді көп талқысына ұсындым.

Осы мәселеге қатысқан атақты ақындар мен сөз мамандары, тіл ғалымдары мен ұсынған қосымшаны қоғамдық-сая-

онун anlamsal yapısını bozmadan, dil bilgisi açısından kalıbını kırmadan, birkaç değişiklik yapma ile ilgili öneriler oldu. Bu konuya ünlü şairler ve uzman filologlar da dahil oldu.

Milli devlet sembolleri komisyonunun değerlendirmesi, uzmanların incelemesi ile benim sunduğum metin değişikliği çağdaş zamanın

DİLİN GELİŞMESİ İÇİN DİL ORTAMI ÖNEMLİ. BU EN BİRİNCİ ŞARTTIR. SONRA DİLE İHTİYÂÇ DUYULMASI GEREK. ÜÇÜNCÜ ŞART İSE ANA DİLİ SAYGI İLE SEVEN MİLLÎ ONUR VE BİLİNÇ LAZIM.

”

си, идеялық-көркемдік жағынан ұтымды, орынды, Әнұранның бұрынғы желісіне толық сай келеді деп тапты. Мұны өзімнің өмірімдегі ең бір қуанышты да салтанатты әрі бақытты сәтім деп ойлаймын. Өз еліңде болып жатқан тарихи жаңалықтарға сол елдің перзенті ретінде үлес қосу, шамаң келгенше өз қолтаңбаңды қалдыру – әрбір азаматтың арманы. Ең бастысы, бұл – мемлекеттің мүддесі. Мемлекеттік Гимннің мәртебесі мемлекеттік тілдің де жоғары дәрежесі болып қабылданады. Туған тіліміздің асқақтығы мен абыройы да осы Гимннен анық көрінеді деп білемін.

Дін мен дәстүр

Дін – рухсыздық пен қанағатсыздықтың алдына қойылған ең берік қамалдардың бірі.

Дін туралы сөз, сайып келгенде, адамның жан дүниесінің тазалығы мен адамгершілігі туралы сөз. Дін – адамның өмір сүру шартының қалыптасқан қағидаттары әрі адам-

koşullarına uygun görüldü. Konu ile ilgili Cumhurbaşkanlık makamının verdiği yetki ve ayrıcalıkları kullanarak kimseye baskı yapmadım, ucuz şan ve şöhret peşinde koşmadım. Ben sadece milletimin sıradan bir parçası olarak bu denli bir tarihi olaya şahitlik ederek kayıtsız kalmadım. Düşüncelerimi derleyip, canımı duygularla dolduran kelimelerin en görkemli şekli diye düşünerek, sözümü toplumun tartışmasına sundum.

Bu konuya katkıda bulunan ünlü şairler ve söz uzmanları, filolog bilim adamları benim sunduğum redaksiyonu toplumsal-siyasi, fikirsel-görkemlilik açısından doğru, uygun, Milli marşın ilk akışına tam uyumlu şeklinde değerlendirdi. Bunu kendi hayatımdaki en sevinçli de saltanatı ve en mutlu an olduğunu düşünüyorum. Kendi ülkende yaşanan tarihi yeniliklere o ülkenin evladı olarak katkıda bulunmak, gücün yettiğince kendi imzasını bırakmak her bir ferdin hayalidir. En mühim olan da bunun milli mesel olmasıdır. Milli Marşın konumu milli dil-den de yüksektir. Ana dilimizin itibarı ile şanı

зат дамуының құбыланамасы.

Діни наным-сенім адамзатпен бірге пайда болған. Адамның табиғат тылсымдары мен жұмбақтарын қабылдау кезіндегі алғашқы іс-әрекеттері оның танымын туғызды. Діннің қайнар көзі сол бағзы замандардан бастау алып, уақыт өте келе ол әртүрлі ағым, сан-салалы сенім сүрлеуі ретінде қалыптаса бастады. Дінді зерделеу, оны түсіну бағытындағы бастапқы ізденістер алғашқы қауымдық құрылыс кезінде қалыптаса бастағаны даусыз. Біздің заманымызда ол орасан зор ғылыми-әлеуметтік нысанға, философиялық категорияға айналып, есепсіз ғылыми еңбектер мен сан жетпес сараптау-пайымдаулар жарияланып жатыр.

Жалпы, шариғат туралы қазір бірнеше ағым бар сыңайлы. Солардың бірі – құдайсыздық пікірін ұстанатындар. Екіншісі, ислам дініне таза ұлтшылдық тұрғысынан қарайтындар. Енді біреулері – ислам дінінің негіздерін халықшыл-мемлекетшіл тұрғыдан терең түсініп, оның қадірін білетіндер. Осы үш бағытта да үгіт-насихат жұмыстары жүріп жатыр.

Қазір алғашқы екі бағыттың ішінде діни ағымдарды дәріптейтіндер, ол турасында өте жиі жазып, тынбастан қызмет жасап жүргендер көп. Бұлардың кітаптары мен жинақтарын оқып алған діни сауаты әлі кемшін адам негізгі дін осы екен деп ойлайды. Содан қателікке ұрынады. Өйткені, діни сауаттың аздығы, діни орындардың таза дінді жалған діннен ажырату бағытындағы дәрменсіз жұмыстары осындай жағдай туғызып отыр.

Ислам дінін, ондай елдердегі тұрғындар толық хабары болмағандықтан, құбыжық дін, зорлық-зомбылықты ұстанатын ағым деп қабылдайды. Сырттан таңылған

МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛДІҢ АЛДЫНДА ТҰРҒАН МАҢЫЗДЫ МӘСЕЛЕРДІҢ БІРІ ОНЫҢ ЖАҢА ӘЛЕУМЕТТІК-МӘДЕНИ БОЛМЫСТЫ БЕЙНЕЛЕУДЕГІ МҮМКІНДІКТЕРІН КЕҢЕЙТУ ҚАЖЕТТІГІ БОЛЫП ОТЫР. БҰЛ БАҒЫТТА НАҚТЫ, НЫСАНАЛЫ ҒЫЛЫМИ ЖҰМЫСТАР, САРАПТАМАЛЫҚ ІС-ШАРАЛАР ЖҮРГІЗІЛУІ ТИІС.

GÜNÜMÜZDE RESMİ DİL OLAN - ANA DİLİMİZİN ÖNÜNDEKİ ÖNEMLİ KONULARIN BİRİ DE ONUN MODERN SOSYAL-KÜLTÜREL YAŞAMI İFADE ETME İMKANLARINI ARTTIRMA OLDUĞU AŞIKARDIR. BU BAĞLAMDA, KAPSAMLI, AMACA YÖNELİK BİLİMSSEL ARAŞTIRMALAR, DEĞERLENDİRME VE İNCELEME FAALİYETLERİ YAPILMALIDIR.

bu Marştan da açıkça görüldüğünü düşünüyorum.

Din ve Gelenek

Din, maneviyatsızlık ile doyumsuzluğun önüne dikilen en sağlam kaledir.

Din konusu, aslında insanın manevi temizliği ve ahlakı ile ilgili konudur. Din, insani yaşamın oluşmuş ilkeleri ve aynı zamanda insanlık gelişiminin kiblegahıdır. Dini inanç insanlık ile birlikte ortaya çıkmıştır. İnsanoğlunun tabiat tılsımları ile sırlarını kabul etme esnasındaki ilk hareketleri onun tanımını doğurdu. Dinin kaynağı o eski zamanlardan başlamaktadır ve zamanla türlü akım, çeşitli inanç yolları olarak oluşmaya başladı. Dini kavrama, onu anlama konusundaki ilk arayışlar ilk toplumsal yaşamın olduğu zamanlardan başladığı kesindir. Günümüzde din devasa bilimsel-sosyal konuya dönüşmüş, felsefi araştırma alanına çevrilerek, bu konuda sayısız bilimsel yayınlar yapıp, çokça inceleme-açıklama yayınlanmaktadır.

Genel olarak şariat konusunda birkaç akım öne çıkmaktadır. Onların birincisi, Allahsızlık fikrini benimseyenler. İkincisi, İslam dinini sadece milliyetçilik açısından değerlendirenler. Diğer bir akım ise İslam dininin ilkelerini millet-devlet açısından derin kavrayarak, onun değerini bilenlerdir. Bu üç yönde de propaganda ve anlatma faaliyetleri yürütülmektedir.

Şimdi ise ilk iki akım mensupları çok aktif çalışmaktadır, benimsedikleri inançla ilgili çokça yayın yaparak yorulmadan çabalamaktadırlar. Bunların kitapları ve broşürlerini okuyan din anlayışı zayıf insanlar hak din buymuş derler. Sonra yanlış işler yapmaya başlarlar. Çünkü, dini eğitim ve birikimin az olması, dini kuruluşların hak ile batıl dini ayırt etme konusundaki etkisiz çalışmaları toplumları bu duruma duçar etmektedir.

İslam dinini bu ülkelerdeki toplumlar tam anlamıyla bilgi sahibi olmadığı

насихат та соны уағыздауда. Араб әлемін айтпай-ақ қоялық, өзіміз білетін дерекке жүгінсек, ислам діні туралы: тарихы мен философиясы, құқығы мен экономикасы, өркениеті мен өнері, мәдениеті мен әдебиеті деген тақырыптық-танымдық әрі ғылыми-сараптамалық еңбектер әлі жан-жақты талданып, жарық көрген жоқ. Біз Аллаға құлшылықтың жалпы бастауыш канондары негізінде жүріп жатырмыз. Халықтың ислам діні туралы білім-түсінігі әлі алғашқы кезеңде қабылданғаннан көп аса қойған жоқ. Діни сезімнің балаңдығы күнделікті өмірде әркез бой көрсетіп жатады.

Халықтың діни санасы берік, көзқарасы тұрақты әрі сенімді болған жағдайда, оның ынтымағы мен бірлігі, өз елінің бүгіні мен ертеңіне деген сенімі берік бола түсіп, бір мақсатқа жұмылудың негізгі ұстанымы қалыптасады. Біз халықтар достығын дамуың алғышарты ретінде ұстанып келеміз. Бұл да – берік тұжырым. Енді осыны діни наным-сенімдер тұрғысынан бекіте түссек, халықтың патриоттық сезімі жалаң ұраннан гөрі жалынды рухқа айналар еді.

Келешектен күдер үзбеу сияқты өткендегінің бәрін бірдей өзекке тебуге де болмайды. Ислам дініне дейін де осынау байтақ далада имани ниет пен адамгершілік ізгі қарым-қатынастар болған. Ежелгі Ғұн патшалығынан бермен қарай еліміз көк Тәңіріне табынып өмір сүрді. Мұның дәстүрлі элементтері халқымыздың өмірінде әлі де бар.

Нанымымыздағы табиғатқа деген құрметті көзқарас, күн мен айды қасиет тұту біздің ата-баба дініміздің тарихи көрінісі ретінде әлі күнге халқымызбен бірге жасап келеді. Біз бұл наным-сенімдерді өз өмірімізден сызып тастай алмаймыз. Қисындық және өміршеңдік жағынан оның қазақ баласын жақсылыққа, ізгілікке, адамгершілікке тәрбиелеудегі рөлі өзінің рухани күшін жойған жоқ. Рухани тазалығымызды сақтаудағы тәңірлік түсініктерді әлі де ізгі діннің амалдары ретінде тұтынудамыз.

Бұл жағынан келгенде, ислам дінінің негізгі қағидаттары мен ұстанымдары біздің бабаларымыз ұстанған наным-сенімдер-

“

ТӘУЕЛСІЗДІК БЕРГЕН ЕҢ ҚҰНДЫ, ЕҢ БАҒАЛЫ БІР ЖЕТІСТІК – ТУҒАН ТІЛІМІЗДІҢ МӘРТЕБЕСІН КӨТЕРІП, ОНЫ КОНСТИТУЦИЯМЫЗДЫҢ 7-ШІ БАБЫНДА «ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛ – ҚАЗАҚ ТІЛІ» ДЕП БЕКЕМ ТҮРДЕ БЕКІТТІК. ТІЛІМІЗГЕ ТЕҢДІК ТИДІ, ҚАПИЯДА ЖОҒАЛҒАН ҚҰНЫ ҚАЙТА ҚАЛПЫНА КЕЛІП, ТӨРГЕ ШЫҚТЫ, ТӨРЕЛІККЕ ҚОЛ ЖЕТКІЗІП, ЗАҢДЫҚ НЕГІЗГЕ ИЕ БОЛДЫ.

BAĞIMSIZLIĞIN BİZE SUNDUĞU EN BÜYÜK, EN DEĞERLİ KAZANÇ-ANA DİLİMİZİN KONUMUNU VE ŞANINI YÜCELTMEMİZ, ONU ANAYASAMIZIN 7. MADDESİNDE “KAZAKİSTAN CUMHURİYETİNİN MİLLİ RESMİ DİLİ – KAZAK DİLİDİR” DİYEREK SAĞLAM TEMELLERE OTURTARAK, ÖLÜMSÜZLEŞTİRDİK. DİLİMİZ EŞİTLİĞE KAVUŞARAK, KAYBETTİĞİ DEĞERİNİ TEKRAR KAZANIP, ÜLKEMİZDE LAYIK OLDUĞU KONUMA ULAŞARAK, YASALLAŞTI.

”

мен ұштасып жатады. Сонымен қатар ислам дініндегі қонақжайлық, меймандостық, кемтар мен кедейге көмек қолын созушылық, бауырмалдық секілді жақсы әдеттерді өзгелерге өнеге ретінде айтып жеткізу жағы да үндес келеді. Әрі олардың мұсылмандық қағидаттармен сәйкес келетіндігінің өзі керемет емес пе?! Менің білуімде, Мұхаммед Пайғамбарымыздың хадистерінің бірінде Құран сүрелері мен аяттарында нақты амалы айтылмаған мәселені ұлттық дәстүрлерден іздеген жөн дегенге саятын ұғым да бар. Демек, аруақты құрметтеу, бейіт басына барып дұға бағыштаудың, Наурызды қуана қарсы алып, жаңа туған аймен амандасудың дін

ішін korku dini, şiddeti ilke edinen akım olarak kabul ediyorlar. Dışarıdan atfedilen propaganda da aynı şekildedir. Arap dünyasına gitmeden, kendimiz bildiğimiz bilgilere bakıldığında, İslam dini ile ilgili: tarihi ve felsefesi, hukuku ve ekonomisi, sanatı ve medeniyeti, kültürü ve edebiyatı şeklindeki hem konulu-tanımsal hem incelemeli-bilimsel yayınlar halen çok taraflı irdelenerek yapılmamıştır. Bizler Allaha kulluk etmeyi genel başlangıç şartlar temelinde yürüterek yaşamaktayız. Halkın İslam dini ile ilgili bilinci ve anlayışı halen ilk başlangıçta kabul ettiğimizden çok farklı değildir. Dini duyguların yaş olması günlük yaşantıda yansımasını göstermektedir.

www.liter.kz

алдында ешқандай да айыбы жоқ. Бұлардың қай-қайсысы да Алла тағаланың өзі жаратқан игіліктеріне жасалатын дәстүрлі құрмет қана.

Данышпан Абайдың «Құдайшылық – жүректе. Қалпыңды таза сақта» деуі де содан.

Бұл мәселені де біздің дінбасылар мен осы саламен айналысып жүрген теолог мамандарымыз дендеп ашып, дәйектеп, деректеп беруі қажет.

Көне тарихи ислам дінінің өркени-

ҚАЗАҚСТАН ТӘУЕЛ-СІЗДІК ЖЫЛДАРЫН-ДА БЕС РЕТ ӘЛЕМДІК ЖӘНЕ ДӘСТҮРЛІ ДІН-ДЕР ЖЕТЕКШІЛЕРІНІҢ СЪЕЗДЕРІН ӨТКІЗДІ. МҰНДАҒЫ МАҚСАТЫ-МЫЗ, ЕҢ АЛДЫМЕН, ҚАЗІРГІ ӨЗГЕРМЕЛІ ӘЛЕМДЕГІ ТҮРЛЕНІП ЖАТҚАН АДАМ ПИҒЫЛЫН ІЗГІЛЕНДІРУ БОЛАТЫН. ОЛ ҮШІН КЛАССИКАЛЫҚ ДІНИ АҒЫМДАРДЫҢ БІРЛІГІ МЕН ЫНТЫМАҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРЫП, АДАМЗАТТЫҢ ОРТАҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ НЕПЗІНДЕ БІР АРНАҒА ЖҰМЫЛДЫРУДЫ МАҚСАТ ТҰТТЫҚ.

KAZAKISTAN BAĞIMSIZLIK YILLARINDA BEŞ KERE DÜNYA VE GELENEKSEL DİN ÖNDERLERİNİN KURULTAYINI GERÇEKLEŞTİRDİ. BURADAKİ AMACIMIZ, HER ŞEYDEN ÖNCE, ŞİMDİKİ HIZLI DEĞİŞEN DÜNYADA DURMADAN ÇEŞİTLENEN BEŞERİ NİYET VE DÜŞÜNCELERİ İNSANİLEŞTİRMEKTİ. ONUN İÇİN GELENEKSEL DİN AKIMLARININ BİRLİĞİNİ VE İŞBİRLİĞİNİ OLUŞTURUP, İNSANOĞLUNUN ORTAK DEĞERLERİ TEMELİNDE ORTAK YOLDA TOPLAMAYI MAKSAT EDİNDİK.

Halkın dini bilinci sağlam, bakış açısı hem istikrarlı hem güvenli olursa, onun birliği ve bütünlüğü, kendi halkının bugünü ve yarınına olan güven pekişir, bir amaç uğurunda birleşmenin ana ilkesi oluşur. Bizler halklar dostluğunu gelişmenin ön şartı olarak görmekteyiz. Bu, anlamlı ve doğru anlayıştır. Bundan sonra, bu anlayışı dini inançlar konusunda yaşatarak istikrara kavuşturabilirsek, halkın vatanseverlik duyguları içi boş sloganlardan alevli ruha dönüşürdü.

Gelecekte hiçbir zaman umudun ke-silmemesi gerektiği gibi geçmişteki-lerin hepsini de topyekün ret etmek yanlış. İslam dinine kadar bu engin bozkırlarda inançlı niyet ve ahlaki ilişki olmuştur. Eski Hun İmparatorluğundan sonra halkımız Gök Tanrısına ibadet ederek hayat sürmüştü. Bunların geleneksel bileşenleri halkımızın hayatında halen yaşamaktadır.

İnancımızdaki tabiata olan koruyuculuk bakış açısı, gün ve aya önem vermek bizim ecdadımızın dininin tarihi beyanı olarak halen halkımızla birlikte yaşamaya devam etmektedir. Biz bu inançları hayatımızdan silip atamayız. Doğruluğu ve canlılığı açısından Kazak nesillerini iyiliye, doğruluğa, ahlaki yaşama ulaştırmasıyla kendisinin manevi gücünü kaybetmemiştir. Manevi temizliğimizi korumadaki tanrılık anlayışları halen de kutsal dinin amelleri olarak yaşatılmaktadır.

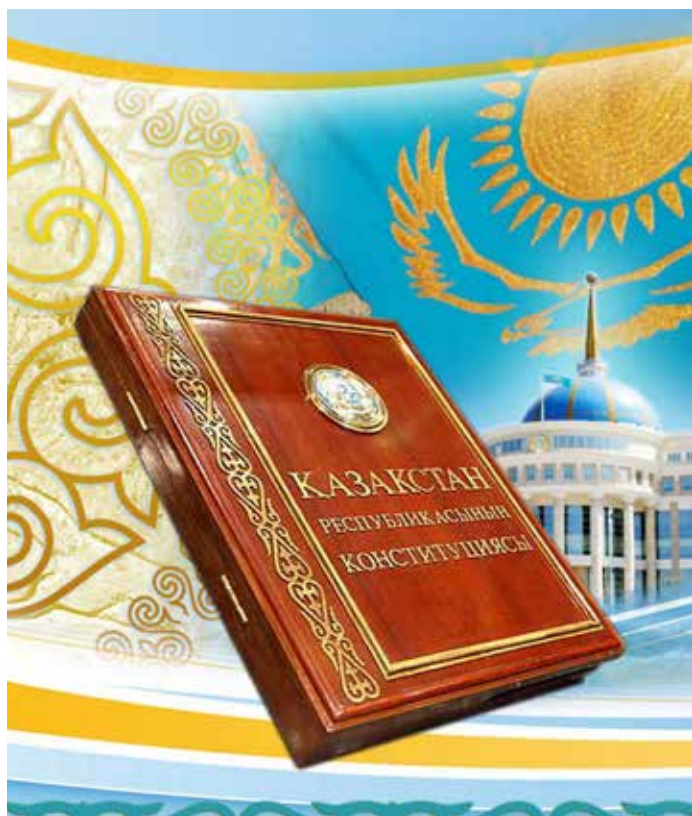
Bu açıdan bakarsak, İslam dininin temel ilkeleri ve kaideleri bizim babalarımızın benimsediği inançlar ile aynı noktada örtüşmektedirler. Bununla birlikte İslam dinindeki misafirperverlik, misafire dostluk bakış, yoksullar ile yardıma muhtaç olanların elinden tutma, kardeşlik gibi güzel alışkanlıklar ve amelleri diğer insanlara örnek olarak anlatma işi de benzerlik teşkil etmektedir. Hem onların Müslümanlık ilkelerinin aynı olması ayrı bir güzellik değil mi?! Benim bildiğim kadarıyla, Muhammed Peygamberimizin hadis-

еттік, гуманистік қалыптарын жан-жақты білмегендіктен, оны тек күш көрсету, зорлық жасау діні деп түсінушілік ерте заманнан бар екенін айтады. Бұл – білместік салдары. Бұған біз өре түрегеліп дау айтпай, қайта байыпты, тарихи, ғылыми тұрғыдан дәлел келтіріп, парасатты деңгейде түсінік беруіміз керек. Мұндай жаңсақтық қазіргідей терроризм мен экстремизм секілді жаңа ғасырдың жойқын індеттері өршіп тұрған кезде тіптен қауіпті.

Ислам діні ешқандай да құбыжық дін емес. Бұл пікірді кез келген мұсылман баласы қандай жерде, қандай жағдайда болмасын, айтып, түсіндіруі керек. Бұл – имандылық парызы.

Өз дінін қорғап, оған дәлелсіз келтірген зиянды түсінікпен қайтару мақсатында игі әрекет жасасаң, бұл – үлкен сауап. Бір адам бір мұсылманды өлтірсе, ол жер бетіндегі барлық мұсылманды өлтіргенге тең деген қағидатты Құран айтады. Сол секілді ислам дінінің ізгі жағы мен игі қасиеттерін айтқан әрбір мұсылман барлық мұсылманға тие-сілі сауапты алады. Біз осы пікірді үнемі назарымызда, жүрегімізде ұстауымыз керек. Бірақ бұл ислам діні басқа діндерден жоғары тұрады деген біржақты көзқарасты білдірмейді. Алайда, біздің дінімізге беріліп жатқан жосықсыз баға мен жөнсіз ойларды ауыздықтау үшін әрбір мұсылман бұларды білуі қажет.

Қазір исламдағы екінің бірі білмей айтып жүрген мәселе: жиһад туралы мәселе. Жиһад – ислам дінінде айтылатын ұғым екені рас. Бірақ мұның аясын тек қана лаңкестікпен шектейтін болсақ, қатты қателесеміз. Оның қазақша ұғымы белгілі бір нәтижеге, мақсатқа жету үшін күш-қайрат жұмсау, ынта-жігер таныту, мақсат үшін күресу деген мағынаны білдіреді. Бұл сөзді қазір қару алып соғысу, өзін құрбандыққа шалу мағынасында қолданып жүр. Құранда «жиһад» сөзі 35 жерде кездеседі. Соның төртеуінде ғана «соғыс» ұғымында қолданылған. Көп адам өзін мұсылман санағанмен, Құранның жалпы мән-мазмұнымен де толықтай таныс емес. Сондықтан шала түсінік шала ұғымды туғызады.

lerinin birinde Kuran сүрелері ve аyetlerinde net ameli belirtilmemiş meseleyi milli geleneklerde aramak bir yoldur şeklinde anlayış mevcuttur. Öyleyse, ruhlara saygı göstermenin, mezar başında Fatıha okumanın, Nevruz sevinçle karşılayarak yeni doğmuş aya selam vermenin dini açıdan hiçbir sakıncası yoktur. Bunların hepsi Allah'ın yarattığı güzel varlıklara olan geleneksel değer vermeden başka bir şey değildir.

Ulu Kazak düşünürü Abay'ın "Allah'ın dini kalptedir. Kalıbını temiz tut" demesi bundandır.

Bu konuyu da bizim din hocalarımız ve bu alanı araştıran teolog uzmanlarımız detaylıca açıklayıp, temelini anlatarak, bilgiye dönüş-türmeleri lazım.

Eski tarihi İslam dininin medeni, hümanist kalıplarını çok taraflı bilmediği için onu sadece baskı yapma, şiddet uygulama dini olarak anlama eskide de var olduğu söylenir. Bu, bilmemenin sonucudur. Buna biz hemen karşı fikir üreterek kargaşaya sebep olmanın yeri-

Діни ғұламалардың еңбектерінде ол сөз Алланы танудың жолындағы сапар, ұмтылыс ретінде беріледі. Осы мағына шындыққа жақын. Кеңінен тұжырымдағанда оның мағынасы адамның өзімен күресі, өз бойындағы жағымсыз әрекеттерді жою, надандықпен майданы, тұрмыстың жақсаруы жолындағы ерік-жігер, сананың сілкінуі секілді қасиеттер болса керек. Шариғатта ол сөз Жаратушының шапағатын сезіну деп те қолданылады. Иман заңдылықтарын зерттеушілер «жиһад» мәжбүрлік жағдайдан да болуы мүмкін екенін жоққа шығармайды. Міне, осы жағдай келе-келе қитетсе, қару алып соғысып, жазықсыз жандардың қанын төгіп, ауыр күнә арқалаудың сипатына айналды. Біз мұндай түсінікті қылмыс әрі күнә деп есептейміз. Демек, бұл тұрғыда надандыққа қарсы әрекет жасағанымыз абзал.

Кеңестік кезеңдегі қызыл террордың халықтарды қуғын-сүргінге ұшыратудағы зорлық-зомбылығын өз өміріндегі тұрмыстық тауқыметтермен бірге бөліскен қазақ

ne, acele etmeden, konuyu tarihi ve bilimsel açıdan ispatlayarak, akilla seviyeli açıklama yapmalıyız. Çünkü böyle bir hatayı terör ve bölücülük gibi yeni asrın yıkıcı tehlikesinin hat safhada olduğu bu günlerin şartları hiç kaldırmaz.

İslam hiç korkulacak din değildir. Bu fikri ve düşünceyi her bir Müslüman her nerede olursa olsun, her ne şartta olursa olsun anlatmalıdır, açıklamalıdır. Bu imanın farzıdır.

Hak İslam dinini koruyarak, ona mesnetsiz verilen zararı güzel anlayışla geri çevirmek maksadıyla iyi amel işlersen büyük sevap kazanırsın. Bir insan bir Müslümanın canına kıyarsa, o bütün Müslümanların canlarına kıymış sayılır kaidesini Kuran koymaktadır. Aynı şekilde İslam dininin kutsal tarafını ve güzel amelleri anlatan her Müslüman tüm Müslümanlara ait olan sevabı kazanır. Biz bu anlayışı daima düşüncemizde ve kalbimizde taşıyarak yaşatmalıyız. Ancak, bu İslam diğer dinlerden üstündür şeklindeki tek taraflı görüşü beyan etmez. Bununla birlikte, bizim dinimize atfedilen asılsız değerlendirmeler ve yanlış fikirlerin önünü kesmek için her Müslüman bunları bilmelidir.

Günümüzde İslam'ı benimseyen çoğu insanın bilmeden konuştuğu konu cihat meselesidir. Cihat, İslam'ın önemli kavramlarından biri olduğu gerçektir. Ancak, bu kavramı sadece eline silah alıp şiddet uygulama (terör) ile sınırlandırırız çok yanlıyız. Bu kavramın Kazakçadaki kelime anlamı belirli bir sonuca, hedefe ulaşmak için güç ve çaba sarf etmek, istek ve irade beyan etmek, amaç uğurunda mücadele etmektir. Bu kelime hali hazırda silahlanıp savaşmak, kendisi kurban etmek anlamında kullanılmaktadır. Kuranda "cihat" kelimesi 35 yerde geçmektedir. Onların sadece dördünde "savaş" anlamı mevcuttur. Çoğunluk kendisini Müslüman olarak görmektedir, ancak Kuranın genel olarak aktarmak istediği anlam ve mesajdan tam anlamıyla haberdar değildir. Dolayısıyla eksik düşünce yanlış anlayışı doğurur.

Din alimlerinin eserlerinde cihat kelimesi Allah'ı tanıma yolundaki yolculuk, Ona yönelme olarak belirtilmektedir. Bu anlam doğruya yakındır. Geniş kapsamda değerlendirirsek, onun anlamı insanın kendi nefsi ile müca-

халқының сол кездегі жан дүниесіндегі үнсіз қарсылығы болады. Қазақтардың босып келген халықтарды паналатуы мен адамгершілік қолын созуы сол нәубетке іштей қарсылық болған шығар? Қара күшке қарсы қарапайым ақыл-парасатты қолдану – ұлы күрес, имани майдан. Демек, біздің халқымыз – зайырлы жиһадтың үздік үлгісін көрсеткен жұрт. Бұл біздің бүгінгі ұрпақ үшін мәңгілік мақтан, өмірлік өнеге болса керек.

Исламдағы сол әдемі әдіпті қазір дін бұзарлар мен бас бұзарлар мүлдем теріс қолданып жүр. Жиһад – адамды өлтірудің амалы емес, дұшпандық жағдайларда да жол табудың қиянаттан тыс әрекеті болуы тиіс. «Жеке адамның жиһады» деген ұғымның өзі тым шартты. Бір ел немесе мемлекет ресми түрде екінші бір елге соғыс жариялағанда болатын ерекше іс-әрекетті соған жатқызуға болатын шығар, ал жеке адамның озбырлығы болмаса адам өлтіру әрекеті шариятқа сай келмейді. Әлемдік лаңкестік өрши түскен қазіргі жағдайда ұжымдық ұрысқа шықтық деп жүрген озбыр тобырдың тағылық әрекетін ешбір діннің заңдылықтарымен ақтап алуға болмайды.

Кейінгі кездерде сырттан енген сан түрлі ағымдардың ауанымен бас-көзге қарамай елді, жұрт мүддесіне қызмет етіп жүрген жеке азаматтарды айыптау, тіпті тұқырта есе қайтару сияқты келеңсіз әрекеттер бой көрсетіп қалып жүр. «Жаманды жасыр, жақсыны асыр» демей-ақ қояйық, бірақ көпке күл шашуға болмайды ғой. Жауырды жаба тоқудың да қажеті жоқ. «Сын түзелмей, мін түзелмейді» дегенді де естен шығармау керек. Яғни, айтылған сын-ескертпе салиқалы болып, оның қоғам дамуына септігі тигені жөн. Ал көлгірсіген сын-сымақ көлденең көк аттының аужайында ада-

**ЖАСТАРҒА АЙТА-
РЫМЫЗ: ӨЗ ДІНІҢДІ
ҚАДІР ТҰТ, ӨГЕЙ
ДІНГЕ БАС ҰРМА.**

**АЛЛА – АДАЛ
НИЕТТЕ, ЖҮРЕ-
ПІҢДІ ТАЗА ҰСТА.
ІЗГІЛІКТІ ҚАЙЫ-
РЫМДЫЛЫҚПЕН
ҰШТАСТЫР, ИГІЛІК-
ТІ ЕЛІҢЕ ЖАСА.
ТОПШЫЛ БОЛМА,
КӨПШІЛ БОЛ,
ХАЛҚЫҢДЫ ҚАДІР-
ЛЕ, ЖҰРТЫҢНЫҢ
САЛТ-ДӘСТҮРІН
ҚҰРМЕТТЕ. ДІН
– ҒЫЛЫМ, ЖАН
ДҮНИЕ ЖАРАСЫ-
МЫН ТАБИҒАТПЕН
ҮЙЛЕСТІР. ҒЫЛЫМ-
НЫҢ ҒИБРАТТЫ
ЖОЛЫН ТАҢДА,
БІЛІМІҢДІ ЖАҚ-
СЫЛЫҚҚА ПАЙДА-
ЛАН. ЗАМАННЫҢ
БОЛМЫСЫН АҢДА,
ТОЙШЫЛ БОЛМА,
ОЙШЫЛ БОЛ.**

delesi, sahip olduğu kötü alışkanlıklardan arınması, cehaletle savaşı, günlük yaşamın iyileşmesi yolundaki iradesi, bilincin çalkalanarak uyanması gibi özellikler olsa gerek. Şeriatта o kelime Yaradan'ın merhametini hissetmek olarak ta kullanılır. İman kurallarını ve yasalarını araştıranlar "cihat" mecburiyetten de ortaya çıkabileceğini söylemektedirler. Böylece, bu durum zamanla küçük bir olayda, eline silah alarak savaşımaya, günahsız insanların kanlarını dökecek affı olmayan günahları işlemeye döndü. Biz böylesi bir anlayışı suç ve günah olarak değerlendiriyoruz. Hal böyle iken, bizim cehaletle mücadele etmemiz gerektiği aşikardır.

Sovyet zamanında kırmızı terörün halkları sürgüne göndermedeki şiddet ve zorbalıklarını kendi hayatındaki yaşam zorlukları ile birlikte paylaşan Kazak halkının o zamandaki iç dünyasındaki sessiz isyanı oldu. Kazakların mülteci olarak gelen halkları himaye sunması ile insani yardım elini uzatması o zorbalığa içinden karşılık gösterme olsa gerek? Şiddetli güce karşı akıl yolunu kullanmak – kutsal mücadeledir, iman meydanıdır. Aslında, bizim halkımız laik cihadın örnek modelini yaşatmış millettir. Bu bizim şimdiki nesil için sonsuza dek övünç, hayati örnek olsa gerek.

İslam'daki bu güzel kalıbı şimdi din bezirganları ve bazı akımlar tamamen yanlış yorumlamaktadırlar. Cihat, insanın canına kıymak değil, düşmanlık durumlarında bile zarar vermeden çıkar yolu arama hareketi olmalıdır. Aslında "bireyin cihadı" kavramı çok şartlar koşulan bir olaydır. Bir ülke diğerine resmi olarak savaş ilan ettiğinde yapılması gerekenler cihat kapsamında değerlendirilebilir belki, ancak bireyin insanı öldürmesi şariatın kurallarını çiğnemedi başka bir şey değildir. Dünyada terörün daha şiddetlendiği bu günlerde kolektif kavgaya çıktık diyen zalim ve gaspçı kitlenin vahşi hareketleri hiçbir dini

сып, солардың ұпайын түгендеп жатса, ол – барып тұрған қылмыс. Соны ойдан шығармау керек.

Содан кейін, демократия деген тек қана құқықтар емес, сонымен бірге айтарлықтай міндеттер жүктейтінін де ұмытуға болмайды. Ендеше, әркім ағат басқан арандату әрекеті үшін жауап беруге тиіс. Игілікті іс қана ізгілікті мұратқа жеткізбек. Мемлекет маған көмек көрсетпеді деп кінәлаудан бұрын, «мен қоғамға қандай қолдау көрсеттім?» дегенді ой елегінен өткізіп алудың да артықтығы жоқ.

Осындайда әлемдік деңгейдегі әйгілі ақындардың бірі А.С.Пушкиннің: «Мен өз Отанымды, жем-жемге келгенде, жерден алып, жерге салуым мүмкін. Бірақ оны бөгде ешкімнің тілдеуіне ешқашан да жол бере алмаймын!», дегені еріксіз еске оралады. Ал оралатын себебі, жат жұрттықтар кінә тағып, күндейтін емес, таңданып, мүлтіксіз мойындайтын ел болсақ екен деген арман ұлттың имани ізгі қасиеттерін көрсетудің үлгі-тұғыры болуы шарт.

Осыларды сонау Сирияда содырлардың сойылын соғып, тек өзі ғана емес, бүкіл отбасын құрбандыққа шалып жүрген, жер-жерлерде қолдарына қару алып, ел аман, жұрт тынышта мойындарына қан жүктеп жүрген, еңбек етпей-ақ жақсы тұрмыс кешкісі келіп, қылмысқа барып, адасып жүрген жансебіл жастар ұқса игі еді. Оларды тек телеарналар мен интернеттен, басқа да бұқаралық ақпарат құралдарынан құйылып жатқан әсіре мәнсіз мәліметтер тәрбиелемесе екен. Тепсе темір үзетін жігіттің қолына қандыауыз қару алып, оқ жаудыруы, сөйтіп, қоғам тыныштығын бұзуы кімге қажет? Бейкүнә жандарды жер жастандырып, ананы жесір, баланы жетім атандырғанда олар не

GENÇLERE VASIYE-TİMİZ: ÖZ DİNİNİ MUHAFAZA ET, BATIL DİNE BULAŞMA. ALLAH TEMİZ NİYETTEDİR, KALBİNİ TEMİZ TUT. ERDEMLİĞİ HAYİRSEVERLİKLE BİRLEŞTİR, İYİLİYİ HALKINA YAP. KÜMEYİ DEĞİL, ÇOĞUNLUĞU DÜŞÜN, HALKINA DEĞER VER, MİLLETİNİN GELENEKLERİNE SAYGI GÖSTER. DİN-BİLİM, CAN DÜNYA BİRLEŞİMİNİ TABİATLA UYUMLU HALE GETİR. BİLİMİN İBRETİLİ VE ÖĞRETİCİ YOLUNU SEÇ, BİRİ-KİMLERİNİ İYİLİK İÇİN KULLAN. ZAMAN GERÇEKLERİNİ GÖR, ANLA, DÜĞÜN-DERNEK SEVME, DÜŞÜNMEYİ SEV.

”

inancın ilkelerine göre aklanamaz.

Son zamanlarda dışarıdan sızан çe-
-шітлі тарикатların etkisiyle hiç kaş-gö-
-ze bakmadan ülkeyi, toplum çıkarına
hizmet eden şahısları karalama, daha
ötesi, başını eğdirip ашаğıлама gibi
üzücü davranışlar da ortaya çıkmak-
tadır. “Kötüyü gizle, iyiyi dalgalandır”
demiyoruz, ancak çoğunluğa hitap
ederken dikkat etmek lazım, herkese
topyekûn leke sürmek yanlış. An-
cak, farkında değilmişçesine görmez-
den gelmenin de anlamı yok. “Eleştiri
düzelmeden, kusur kalkmaz” tabiri
de unutulmamalıdır. Yani, dile geti-
rilen eleştiri-uyarılar yerinde olursa,
onların toplumun gelişimi için büyük
yararı olur. Ancak, riyakâr eleştiriler
alaycılarını dilinden çıkıp, onlara ken-
dini göstermek için malzeme olursa,
bu tam anlamıyla bir suç olur. Bunu
hiçbir zaman akıllardan atmamak ge-
rek.

Ayrıca, demokrasi sadece serbest
davranma hakları ile hukuk değildir,
aynı zamanda kapsamlı bir sorumlu-
luk yükleyen bir sistemdir. Öyleyse,
her kim olursa olsun, yaptığı kışkırt-
ma davranışı için hesap vermelidir.
Sadece iyilik erdemli hedefe ulaş-
tırabilir. Bunların yanı sıra, devlet bana
hiç yardım eli uzatmadı demeden
önce, “ben güzel toplumun inşası için
ne yaptım? ” sorusunu kendine so-
rarak düşünce tazelemenin de zararı
olmaz.

Bu durumla ilgili dünyanın ünlü şair-
lerinden Puşkin’in: “Ben Vatanımı yeri
gelince yerden ağır eleştirilere tabii
tutabilirim. Ancak, Vatanımı yabancı
kimseye sövdürmem, dövdürmem!”
ifadesi ilk akla geliyor. Gelmесinin ne-
deni de yabancılar türlü karalamalarla
yerinde durmuyorlar. Bu nedenle on-
ların şaşırarak, kayıtsız şartsız kabul
edeceği ülke olma hayali halkımızın
sahip olduğu inançtan gelen erdemli
özelliklerini göstermenin örnek-kai-
desi olmalıdır.

Bunların hepsini Suriye’deki terörist

www.almaty.palata.kz

опа таппақ? Өзінің адамгершілікке, имандылыққа жат қылығымен, жантүршігерлік жауыздығымен ондаған отбасының шаңырағын ортасына түсіре ойрандап, қайғыдан қан жұтқызған пенденің күнәсін Құдай қалай кешіреді?!

Мұндай жағдайлардың алдын алудың қандай алғышарттары бар және жастар арасындағы жұмысты жетілдіре жүргізудің қандай тиімді тетіктері бар деген сұрақтар кім-кімді де толғандыратыны сөзсіз. Бұл тұрғыдағы іс-шаралар мен оның мемлекеттік идеологиясымен еліміз жан-жақты әрі тұрақты түрде айналысатын болады. Әйтсе де, кәмелетке толған әрбір азамат өзінің кез келген әрекетін ойланып істеуі, қоғамдық тәртіп нормаларына бұқпантайсыз бағынуы тиіс. Ешкімнің де обал мен сауапты, заңдылық пен адамгершілікті ұмытып, нақақ көздің жасынан өз жағдайын жақсартуға құқы жоқ!

Қазақстан тәуелсіздік жылдарында бес рет әлемдік және дәстүрлі діндер жетекшілерінің съездерін өткізді. Мұндағы мақсатымыз, ең алдымен, қазіргі өзгермелі әлемдегі түрленіп жатқан адам пиғылын ізгілендіру болатын. Ол үшін классикалық діни ағымдардың бірлігі мен ынтымағын қалыптастырып, адамзаттың ортақ құндылықтары негізінде бір арнаға жұмыл-

milanların ұшақлығын yaparak, sadece kendini değil, tüm ailesini perişan eden, deęişik yerlerde eline silah alarak, ölkede huzur ve barış varken masumların kanını dökerek günaha batmış, çalışmadan ve hakkını vermeden güzel hayat sürmek isteyip suç işleyen, yolunu kaybeden cesur gençler anlasaydı keşke. Onlar sadece televizyon ve internet üzerinden, diğer bilgi kaynaklarından gelen doğru olmayan ve kirli bilgiyle beslenmese. Aslan gibi delikanlının eline ölüm saçan silahı alarak, ateş etmesi, sonra toplumun huzurunu kaçırmaması kime ne fayda getirir? Masum canlara kıyarak, anneyi dul, çocuęu yetim bırakmak onlara ne çıkar sağlar? Kendisinin insanlığa, imana ters davranışlarıyla ve menfur canilięiyle onlarca haneyi yıkararak, acıdan ve üzüntüden kan ağlatan beşerin günahını Allah nasıl affeder?

Bu tür olayların önüne nasıl geçilecek ve gençler arasındaki bilinçlendirme çalışmasını canlandırarak yürütmenin ne tür etkili mekanizmaları var şeklindeki sorular herkesi düşündürdüęü tartışmasıdır. Bu konudaki faaliyetler ile onların milli ideolojisini geliştirmek için ölkemiz çok taraflı ve daima olarak çalışacaktır. Her ne kadar durumu devlet kontrolde tutmaya çalışsa da, erginlik yaşına giren her vatandaş tüm davranışlarını düşünerek yapmalı ve toplumsal ahlak normlarına hilesiz ve sapmadan uymalıdır. Kimsenin vebali

дыруды мақсат тұттық. Бұл тұрғыда атқарылған жұмыстарды біз адамзат өмірін жақсы жағынан түзеуге бағытталған адами іс-әрекетке қосқан Қазақстан халқының үлесі деп бағалаймыз. Зор да сауапты іс атқардық деп мақтанбай-ақ қоялық, бірақ діндер арасындағы дипломатияның тілі ізгілік пен имандылық екенін түсіндіруге барынша әрекет жасадық.

Қазақстан – өзінің Ата Заңында ашық жазғанындай, зайырлы мемлекет. Дін мен мемлекет бір-бірінен тәуелсіз. Бірақ қандай дін болмасын, ол сол аймақтағы мемлекет дамуына өзінің теріс әсерін тигізетін болса, біз бұған жол бере алмаймыз. Біз үшін мемлекеттің тұрақтылығы, тыныштығы, береке-бірлігі – ең басты құндылық. Қай діннің де ізгі де игі қасиеттерін пайдалана отырып, халықтың бейбіт өмірі мен қалыпты тұрмыс-тіршілігі үшін ортақ мәміле жолында жүйелі жұмыстар жүргіземіз. Бұл міндетті орындауға тек биліктің күшін ғана емес, ақылдың ісін, парасаттың пайымын пайдаланамыз.

Біз 2015 жылдың қарашасында Парижде болған, 2016 жылғы шілдеде Ниццедегі, сонымен қатар әлемнің әр шалғайында жиі қайталанып жатқан террорлық қантөгісті оқиғаларды дер кезінде батыл айыптай отырып, әлемдік лаңкестік пен терроршылдыққа қарсы күресте бітіспес қағидат ұстанатынымызды ресми түрде мәлімдейміз. Бұл жекелеген қаскөй жандардың жауыздық әрі надандық әрекеті деп түсінеміз. Сол кездің өзінде, ашық айтқанымыздай, бұл жерде исламның еш кінәсі жоқ. Исламда мұндай жосықсыз әрекеттерге бару ең ауыр күнә деп саналатынын әрқашан атап айтудамыз. Қазақстан бұл тұрғыдағы өзінің ұстанымын қашанда білдіріп келеді. Қазақстан – террорлық теріс әрекеттердің

ҚАЗАҚСТАН – ӨЗІНІҢ АТА ЗАҢЫНДА АШЫҚ ЖАЗҒАНЫНДАЙ, ЗАЙЫРЛЫ МЕМЛЕКЕТ. ДІН МЕН МЕМЛЕКЕТ БІР-БІРІНЕН ТӘУЕЛСІЗ. БІРАҚ ҚАНДАЙ ДІН БОЛМАСЫН, ОЛ СОЛ АЙМАҚТАҒЫ МЕМЛЕКЕТ ДАМУЫНА ӨЗІНІҢ ТЕРІС ӘСЕРІН ТИГІЗЕТІН БОЛСА, БІЗ БҰҒАН ЖОЛ БЕРЕ АЛМАЙМЫЗ. БІЗ ҮШІН МЕМЛЕКЕТТІҢ ТҰРАҚТЫЛЫҒЫ, ТЫНЫШТЫҒЫ, БЕРЕКЕ-БІРЛІГІ – ЕҢ БАСТЫ ҚҰНДЫЛЫҚ.

KAZAKISTAN KENDİ ANAYASASINDA AÇIKÇA BELİRTİLDİĞİ GİBİ LAİK BİR ÜLKEDİR. DİN VE DEVLETİN BİRİ DİĞERİNDEN BAĞIMSIZDIR. ANCAK, NASIL BİR DİN OLURSA OLSUN, O BULUNDUĞU YERDEKİ ÜLKENİN GELİŞMESİNE NEGATİF ETKİSİNİ GÖSTERECEKSE, BİZ BUNA MÜSAADE EDEMİYİZ. BİZ İÇİN ÜLKEDKİ İSTİKRAR, BARIŞ VE HUZUR, BİRLİK VE BERABERLİK – EN MÜHİM OLAN DEĞERDİR.

ve sevabı, kanunu ve ahlakı unutarak, masumun gözyaşlarından kendisine menfaat sağlamaya hakkı yoktur!

Kazakistan bağımsızlık yıllarında beş kere dünya ve geleneksel din önderlerinin kurultayını gerçekleştirdi. Buradaki amacımız, her şeyden önce, şimdiki hızlı değişen dünyada durmadan çeşitlenen beşeri niyet ve düşünceleri insanileştirmektir. Onun için geleneksel din akımlarının birliğini ve işbirliğini oluşturup, insanoğlunun ortak değerleri temelinde ortak yolda toplamayı maksat edindik. Bu konuda yapılan çalışmaları bizler insanoğlu yaşamını iyiye doğru düzeltmeye yönelttilen insani davranışa Kazakistan halkının katkısı olarak değerlendiriyoruz. Zor ve aynı zamanda sevabı büyük iş yaptık diyerek övünmenin lüzumu yok, ancak dinler arasındaki diplomasinin dilinin erdemlik ve iman olduğunu elimizden geldigince anlatmaya çalıştık.

Kazakistan kendi Anayasasında açıkça belirtildiği gibi laik bir ülkedir. Din ve devletin biri diğerinden bağımsızdır. Ancak, nasıl bir din olursa olsun, o bulunduğu yerdeki ülkenin gelişmesine negatif etkisini gösterecekse, biz buna müsaade edemeyiz. Biz için ülkedeki istikrar, barış ve huzur, birlik ve beraberli, en mühim olan değerdir. Bizler ülkedeki tüm inançların iyi ve erdemli özelliklerinden istifade ederek, halkın barış içinde hayat sürmesi ve istikrarlı yaşamı için ortak anlayış ve uzlaşmayı sağlamak için sistematik çalışmalar yürüteceğiz. Bu görevi yerine getirmek için sadece devletin gücünü değil, aynı zamanda aklın yolunu ve bilgeliğin tecrübesinden faydalanacağız.

Bizler 2015 yılı Kasım ayında Paris'teki, 2016 yılı Temmuz Nice'deki, bunlarla birlikte dünyanın her köşesinde tekrarlanan terör saldırılarını olayın hemen arkasından sert bir biçimde kınayarak, dünya terörü ve terörizmle mücadelede sıfır tolerans ilkesini

кез келгеніне уақтылы әрі тайсалмастан қарсы тұратын мемлекет.

Бала жастан әке-шешеден көрген тәрбиеміз бар, алған тәліміміз бар, біздегі түсінік ислам дінінің негізгі шарттары мен қағидаттарына толық сай келеді. Қай дін болсын, оның қай-қайсысында да адамға арналған игі қасиеттер анық жазылған. Бір діннің екінші діннен басымдығы жоқ. Бірақ дінаралық келіспеушілікті қоздыратын дінсіздер, өзінің жеке басының мақсат-мүддесін көздеген көрсоқыр жандар діннің атын жамылып, зорлық-зомбылық жасап, күпірлікке барады. Жалғандық секілді жағымсыз әрекеттерді ақтап алуға тырысады. Бұл әдет қазіргі лаңкестік дерті өршіген тұста тіптен ушыға түсті. Халықаралық терроризм термині сөздік қорға түпкілікті кірген кезде оған қарсы жеке мемлекеттің қауқарсыздығы да анық көрініп отыр.

Жалпы, қандай да бір бастаманың мәні мен мақсаты ізгілік пен игілікті көздесе, оны түсінбейтін адам, тыңдамайтын құлақ болмайды. Әлем тарихында дәстүрлі діндердің басшылары бір жерде отырып, бір жеңнен қол шығарып, діннің адамзат өркениетіндегі гуманистік қызметін қайтадан жаңғырту, дінаралық араздықты жою, дінаралық үнқатысуды бүкіл адамзатқа пайдалы пікірлестер алаңына айналдыру тұрғысында ұжымдық ұлағат таныту – бұрын болмаған тарихи оқиға.

Біздің халқымыз ежелден ізгілік пен адамгершілікті бойына сіңірген, жақсылық пен бауырмалдық сезімін жоғары қойған. Ешкімнің ала жібін аттамаудың қағидатын бала жастан жадына сіңірген, ата-бабаның ұлы тәлім-тәрбиесін ұрпағына аманаттап, салт-дәстүрдің озық үлгісін ұстанған халық. Қазақтың бала тәрбиесіне байланысты айтылған сөздері мен

БҰЛАРДЫҢ БАР-ЛЫҒЫ ДА БІЛГЕНГЕ – МАРЖАН, БІЛМЕСКЕ – АРЗАН. АРЗАҢДЫ ҚЫМБАТҚА АЙНАЛДЫРАТЫН – АҚЫЛ МЕН ПАРАСАТ. ЖАРАТУШЫ БІЗДІ АҚЫЛ МЕН ПАРАСАТТАН АЙЫРМАСЫН. СОНДА ҒАНА ДОСҚА КҮЛКІ, ДҮШПАНҒА ТАБА БОЛМАЙМЫЗ.

BUNLARIN HEPSİ BİLENE HER ŞEY, BİLMEYENE HİÇTİR. HİÇİ HER ŞEYE DÖNÜŞTÜREN AKILDIR. YARADAN BİZİ AKILDAN VE HİKMETTEN ETMESİN. ANCAK O ZAMAN DOSTUMUZ GÜLMEZ, DÜŞMANIMIZ EZMEZ.

benimsediğimizi resmi olarak beyan etmekteyiz. Bunları acımasız şahısların hunharca ve cahilce davranışları olarak değerlendiriyoruz. O zaman da açıkça belirttiğimiz gibi, bu olaylarla İslam'ın hiç ilgisi de günahı da yoktur. İslam'da bunun gibi anlamsız hareketlerin yerinin olmadığını ve bunun rahmeti olamayan bir günah olduğunu her fırsatta dile getirmekteyiz. Kazakistan bu konudaki kendi tutumunu her zaman net olarak ortaya koymaktadır. Kazakistan, terör eylemlerinin her birine anında ve yorulmadan karşılık verecek bir ülkedir.

Çocukluktan anne-babadan aldığımız terbiye var, aklımıza yazdığımız öğretiler var, onları hiçbir ve bizlerdeki anlayış İslam dininin temel şartları ve ilkelerine tam uyumludur. Her ne din olursa olsun, onları hepsinde bireyin taşıması gereken insani özellikler açıkça ifade edilmektedir. Bir inancın diğerinden üstünlüğü yoktur. Ancak, dinler arası kargaşayı ve kavgayı alevlendiren dinsizler, kendi kişisel menfaat ve çıkarlarını güden alçak cahiller dini istismar ederek, zulüm ve zorbalık yapıp, küfre sapmaktadırlar. Sinsi sahte anlayışları meşru zemine oturtmaya çalışıyorlar. Bu alışkanlık şimdiki terör illetinin yoğunlaştığı bu konjonktürde sınırları zorlamaktadır. Uluslararası terörizm terimi sözlüklerde kendi yerini alırken, ona karşı mücadelede tek ülkenin yapabilecekleri ile acizliği açıkça ortadadır.

Genel olarak, her bir girişimin anlamı ile amacı iyilik ve esenlik olursa, onu anlamayacak insan, dinlemeyecek kulak olmaz. Dünya tarihinde geleneksel din önderleri bir araya gelerek, birlik olup, dinin insanoğlu medeniyetindeki hümanistlik görevini canlandırmak, dinler arası anlaşmazlığı bitirmek, dinler arası diyalogu tüm insanoğluna yararlı ortak fikir üretenler platformuna dönüştürme açısından kolektif örneklik teşkil etmek – benzeri görülmemiş tarihi

ырым-ниеттерін қарап отырсақ, мұнда тек жақсылық пен ізгілікке тәрбиелеу ғана бар. Терең адамгершілік, байыпты имани қасиет, кімге де болсын, адами қамқорлықпен қарау халықтық қағидалардан бастау алып, ғасырлар бойы ұлтымыздың ұғымы болып жалғасып отырды.

Мүмкін, біз осынау алып аймақта, ата-бабаның бізге қалдырған ұлан-ғайыр жерінде өз тәуелсіздігімізге қол жеткізіп, тыныштықта бақытты ғұмыр кешіп жатсақ, сол жақсылықтардың қайтарымы, Алланың бізге берген ризашылығы мен мархабаты шығар. «Жақсылық көрсем – өзімнен, жамандық көрсем – өзімнен» деп өскен халықтың баласымыз. Осы дәстүрді ұстана берсек, кең болсақ, кем болмаймыз.

Әлем күн сайын құбылып жатыр. Күш көрсету көбейіп, зорлық-зомбылықтың қара ниеті қатыгез сипат ала бастады. Діни экстремизм деген дерт шықты. Лаңкестіктің жазықсыз жандарды құрбан етуі кезекті бір қызықты оқиға ретінде қабылдана бастады. Ең алаңдатарлығы, әлем бұған елеңдеп, бұл неге бұлай болады деп қатал сауал қоймай, әр ел өзіміз ғана аман болайық деген тоңтеріс саясат ұстана бастады.

Терроризм – әлемдік дерт. Бұл зауалға қарсы адамзат баласы, барлық мемлекеттер мақсатты түрде күш біріктіріп, қарсы тұрмаса, жағдай жыл өткен сайын, тіпті ай өткен сайын ушығып, дүние өрт құшағына айнала береді. Қайғының бұлтын жамылып, қарақан басыңның қамымен бүркеніп ғұмыр кешетін бейтарап саясат енді орынды амал, орайлы іс-әрекет бола алмайды. Әлемдік тажалға бара-бар қарсылық, дін тілімен айтқанда, зұлымдыққа қарсы зайырлы жиһад қажет.

Қазір өркениеттер қақтығысында ислам фундаментализмі туралы алыпқашпа сөз көп. Адамзат исламнан үрейлене бастады. Бұрын «Құдайдан қорықпағаннан қорық» деуші еді, енді Құдайдан қорқатындардан қорқу басталды. Бұл-кереғарлық. Лаңкестерде ұлт, дін болмайды. Олар дін атын жамылады, бірақ жүректерінде имани қасиеттер жоқ. Бары – сөнген. Жүректері

олайды.

Бізін халқымыз ескіден iyilik ve insani ahlakı boyuna sindirmiş, esenlik ile kardeşlik duygularına çok önem vermiştir. Kimsenin hakkına girmemenin ilkelerini çocukluktan hafızasına kazımış, anne-babanın ulu terbiye-öğretile-rini sonraki nesillere ulaştırarak, gelenek-gö-reneklerin en doğru şeklini yaşatan halktır. Kazakların çocuk terbiyesi konusundaki söz-leri ve alışkanlıklarına bakarsak, sadece iyilik ve erdemliyi kazandırma görülür. Derin insa-ni ahlak, sağlam iman etme özelliği, her kim olursa olsun, insani yardımseverlikle yaklaş-mak halkın ilkelerinden başlayarak, asırlarca milletimizin anlayışı ve bakış açısı olarak de-vam etmektedir.

Bizler bu geniş bölgede ecdadımızı bize emanet ettiği engin topraklarda bağımsızlığımızı kazanarak, barış ve huzuru içinde yaşı-yorsak, belki de yapılan iyiliklerin geri dönü-şümü, Allah'ın bize rahmeti ve teşekkürü olsa gerek. Bizler "Zorluk varsa bendendir, İyilik varsa bendendir" diyerek yetişen milletin ev-latlarıyız. Bu geleneği yaşatırsak, geniş gönül, darlık yaşatmaz.

Dünya her gün değişmektedir. Güç gösterme çoğalarak, zulüm ve baskının kara niyeti acı-masız boyuta ulaşmaktadır. Dini aşırılık adlı yeni bir derd ortaya çıktı. Teröristlerin masum insanları katletmesi sıradan bir ilgi duyulan konuya dönüşmeye başladı. En endişe uyan-dıran tarafı da, dünya buna kaygılanarak, bu niye böyledir diye sorgulamayı bırakarak, her ülke kendi sağlık sıhhatini düşünen sert bir politika benimsemeye başladı.

Terör, dünyadaki herkesi ilgilendiren illettir. Bu illete karşı tüm insanoğlu, bütün ülkeler hedefli bir şekilde güç birleştirerek müca-dele etmezse, durum her geçen yılda, hatta her yeni ayda daha büyüyerek, dünyayı terör ateşi saracaktır. Ülkeler için sadece üzüntü ve kaygıyı paylaştığını belirterek, kendi dertle-rinden başkasını görmezden gelerek yaşamak şeklindeki tarafsızlık politikasını yürütmek ar-tık doğru amel ve elverişli davranış olmadan çıkmıştır. Bu dünya illetini hep beraber karşı koymamız gerek, din diliyle, zulme karşı laik cihat yapmalıdır.

Şimdi medeniyetler çatışmasında İslami ir-

ізгілік сөнген кезде өшпенділік бас көтереді. Өшпенділіктің өктем күші имани құндылықтарды қиратып, адам санасын теріс әрекеттер тұйығына әкеліп тірейді. Тұйықтан шығудың жолы – имани тұрақтылық, діни салауаттылық.

2001 жылғы 11 қыркүйектен кейін жаңа дәуір басталды деген ұғым пайда болды. Шынымен солай ма? Бұған кең ауқымда қарау керек. Қазір діни әрекеттен де сорақы жағдайлар болып жатыр. Гендік инженерия, адамды клондау, бактериологи-

tica ile ilgili asılsız söylemler çoğalmaktadır. Toplumlar İslam'dan ürkmeye başladılar. Eskiden, "Allah korkusu olmayandan kork" derlerdi, şimdi olay tersine dönerek Allah korkusu olanlardan korkulmaya başladı. Bu, çelişkidir. Teröristin milleti, dini olmaz. Onlar dini istismar ederler, ancak kalplerinde iman taşımaz. İnsani özelliklerini hepsinden mahrumdurlar. Kalpte erdemlik sönerse, yerine nefret ve düşmanlık ateşlenir. Nefret ve düşmanlığı baskıcı gücü imana dair değerleri yıkarak, insan bilincini yanlış davranışlar çıkmazına hapseder. Bu çıkmazdan kurtulmanın yegâne yolu – imanı

ялық, химиялық жойқын қарулар секілді адамзаттың жер бетіндегі тірлігіне аса қауіп төндіретін имансыз жағдайлар ғылымның жетістігі деп бағаланып, осыдан шаш етекпен пайда тауып жатқандар көп. Құранда бұлардың бәрі күпірлік, күнә деп саналады. Алла құдіретіне шек келтірудің орынсыз көрінісі де осы болар. Адам адамға дос деген ұлы қағиданы ұстану – Аллаға мәңгілік мадақ айтудың айрықша көрінісі.

Американы абыржытып, дүниені шулатқан қыркүйектің қанды оқиғасы бұрынғы діни

күзетlendirerek діни farkındalık ve bilinci geliştirmeektir.

2001 жылдакі 11 Eylül sonрасında yeni dönem başladı şeklinde anlayış ortaya çıkmıştı. Gerçekten de öyle oldu mu? Buna geniş çerçevede bakılmalıdır. Günümüzde діни olaylardan da abes durumlar yaşanmaktadır. Gen mühendisliği, insanın klonlanması, biyolojik, kimyasal kitle imha silahları gibi insanoğlunun yeryüzündeki yaşamına büyük tehdit oluşturan inanç ve ahlak dışı hareketler bilimsel başarı olarak değerlendirerek, bundan bol miktarda kazanç sağlayanlar çoğalmaktadır. Kuranda bunların hepsi küfür, büyük günah olarak nitelendirilmektedir. Haşa, Allah'ın kudretinden şüphelenmenin anlamsız göstergesi bu olsa gerek. İnsan insanın dostudur şeklindeki ilkeyi benimsemek, Allah'ı sonsuza dek zikretmenin açıkça göstergesidir.

ABD'yi kargaşaya uğratan, dünyayı da ayaya kaldıran kanlı Eylül olayı eskiden діни irtica olarak bilinen терim yerine İslami irtica anlayışını getirdi. Geçmiş tarihe bakarsak, irtica sadece İslam'a özgü olan bir şey değildir, aynı zamanda Katolik ve Hristiyan inancında da mevcuttur. Ortaçağдакі Avrupa tarihini hatırlarsak, nice korkunç zulümlerin yaşandığı ortaya çıkar. O zamandaki діни savaşlar insan hafızasından silinmedi. Arap dünyasını, İran'ı has İslami irticayı yaşatan ülkeler olarak kabul etme süreci bazen gerçeklik sınırlarını aşmaktadır. Çünkü тек Allah inancını taşıyan toplumlar üzerindeki kontrol zayıflamaktadır.

Dünyadaki geleneksel inançların, genel діни тарикатların ilkeleri benzerlik göstermektedir. Onlar, cana kıyma, yalan söyleme, nefsini sustur, insanlara iyilik yap. Allah'ın gönderdiği dört kitabın da temel kaideleri de bunlardır. Onlar zamanla biri diğerini tamamlayarak, gelişmiştir. Bu kutsal kaynakların temel koşulları, çıkarımları, içerdiği genel mesajlar ve fikirleri, діни vaazları biri diğerini tamamlayıp, Yaradan'ın yüce fermanı ile son kitap- kutsal Kuran'ı Kerimin inmesine yol açtı. Gerçek şu ki, din insanoğlunun inancı ile elde ettiği özelliklerinin iyiliksever gerçeğe uyarlanmış kavramıdır.

Bu bağlamда dile getirilmesi gereken diğer bir konu daha var. O da şimdiki gençlerin inancın sunduğu iyiliksever özelliğін nasıl an-

фундаментализм деген терминді ислам фундаментализмі деген ұғымға ауыстырды. Тарихқа жүгінсек, фундаментализм исламға ғана емес, католикке де, христиандыққа да қатысты. Орта ғасырлардағы Еуропа тарихын еске алсақ, небір сұмдық жағдайлар бой көрсетіп шыға келеді. Сол кездегі діни соғыстар адам санасында жүрді. Араб әлемін, Иранды нағыз ислам фундаментализмі деп қабылдау үрдісі кейде шындық шекарасынан асып кетіп жатты. Өйткені, жалғызкіндікті әлем бақылаудан шығып барады.

Әлемдік дәстүрлі діндердің, жалпы діни ағымдардың канондары ұқсас. Олар – өлтірме, өтірік айтпа, нәпсіңді тый, адамға жақсылық жаса. Көктен түскен төрт кітаптың да негізгі ұстанымдары осы. Олар заманына қарай бір-бірін толықтырып, дамып отырған. Бұл асыл жинақтардың негізгі шарттары, тұжырымдары, жалпы идеясы, діни уағыздары бірін-бірі толықтыра отырып, Ұлы Жаратушының ұлық пәрменімен соңғы кітаптың – қасиетті Құран Кәрімнің түсуіне жол ашты. Айқын нәрсе – дін адамзаттың имани қасиеттерінің шапағатты шындыққа бейімделген тұжырымдамасы.

Осы орайда және бір айта кететін мәселе де бар. Қазіргі жастар имани шапағатты қасиеттерді қалай түсініп, қандай деңгейде қабылдайды? Қазір елімізде мешіттер көбейді. Сонымен бірге, мешітке баратын, намазға жығылған жастарымыз да молайды. Ислам дінінің сан тарау сүрлеулері бар. Оның бәрін ақылмен таңдамай, жүрекпен талғамай қабылдай беру де бой көрсетіп жатыр. Алла да, иман да – жүректе. Ең алдымен, жастар жүрегін таза ұстауы қажет. Әрине, жас кезде еліктеу басым болады. Бірақ жат діни ағымға еліктеу, елігу қауіпті екенін ұмытпаған жөн.

**ҰРПАҚҚА ДЕГЕН
АЛҒАУСЫЗ МЕЙ-
ІРІМ МЕН ЫСТЫ-
ЫҚЫЛАС БІЗГЕ
КҮН САЙЫН ҒАНА
ЕМЕС, САҒАТ САЙЫН
ҚАЖЕТ. ОЛ ҮШІН
АДАМГЕРШІЛІК
ҚАСИЕТТЕРДІ ӘУЕЛІ
ӨЗ БОЙЫМЫЗҒА
ЖИНАҚТАП, СОДАН
СОҢ СОЛ ИМА-
НИ ҚАСИЕТТЕРДІ
ПЕРІШТЕ ПЕЙІЛ
ПЕРЗЕНТТЕРІМІЗДІҢ
САНАСЫНА СІҢІРУ-
ГЕ ТИІСПІЗ. СОНДА
ҒАНА ЖАС ЖЕТ-
КІНШЕК ҚАЙСЫБІР
ҚАРАБАЙЫР ҚА-
ТЕЛІКТЕРДЕН АДА
БОП, ҚАТЫГЕЗДІКТЕН
АЛЫС ЖҮРЕР ЕДІ.
ТЕК СОНДАЙ ҰРПАҚ
ҚАНА ОБАЛ МЕН
САУАПТЫ САНА-
СЫНДА САЛМАҚТАЙ
АЛМАҚ.**

layıp, hangi seviyede kavramaktadır? Şimdi ülkemizde camilerin sayısı arttı. Onunla birlikte, camilere giden, namaza başlayan gençler de çoğaldı. Ancak, onlara sunulanları akılla sorgulamadan, kalben içselleştirmeden kabul etme de yaşanmaktadır. Allah ta, iman da kalptedir. Her şeyden önce, gençler kalplerini temiz tutmalıdır. Doğrudur, gençken etkilenme ve benimseme daha yoğun olur. Ancak, batıl dini benimseme ve ona eğilme çok tehlikeli olduğunu unutmamak lazım.

Atalarımızın geleneklerinin yerine bir batıl inancı tercih ederek, yanlış yolun özünü kavramdan, tuttuğu tarikatı doğru olarak kabul edenler ortaya çıktı. Genellemenin yaparak, göğüslerini ters düşünce-niyetlerle dolduran bu gençlerin manevi ve inanç gözlerini açmak, hepimizin, bilhassa konunun uzmanlarının ve sorumlu kişilerin kutsal boyun borcudur. Doğru yoldan sapmaları geri döndürmek, şüphe besleyenleri hakikat ve hikmet yoluna yöneltmek konusunda bizim yapmamız gerekenler çoktur. Bu hem farzdır, hem görev ve sevaptır.

Bazı gençlerimiz cihadın temel ve asıl şartlarını bilmediğinden sinsi ve alçak niyetli gruplara uyarak, ailesini terk ederek, terör eylemlerine veya yaramaz davranışlara götüren yerlerde saf tutarak yanılmaktalar. Arap dünyasında yaşanan kanlı felaketleri şeriatla meşrulaştırmaya çalışmak dinin insani ve ahlaki ilkeleri ve kaideleri ile hiç uyuşmaz.

Dini bayramlarda, Kurban bayramında, Ramazan bayramında, Kadir gecesinde camilere gelenlerin sayısı şimdi bayağı çoğaldı. Bu iyi bir gelişmedir. Bu imandır. Namaza başlayarak secdeye kapanan gençlere bakarsak, onların da dini inançları çeşitlik gösterdiği görmek mümkündür. Gençlere vasiyetimiz: öz dinini muhafaza et, batıl dine bulaşma.

Ата-баба дәстүрін әлдебір жат ағымға мансұқ етіп, діни теріс ағымның байыбына бойламай, өз ұстанған бағытын дұрыс деп қабылдайтындар пайда болды. Көпке топырақ шашып, көкіректерін теріс пиғыл-ниетке жүгіндірген жастардың рухани-имани көздерін ашу – бәріміздің, соның ішінде осы салаға тікелей жауапты жандардың абзал борышы. Адамгершілік дұрыс жолға салу, күмәндіні ақиқаттың арнасына бағыттау тұрғысында біз атқарар жұмыстар қазір орасан зор. Бұл – әрі парыз, әрі міндет, әрі сауап.

Кейбір жастарымыз жиһадтың негізгі шарттарын білмегендіктен арам ойлы топтардың ықпалына еріп, отбасынан безіп, тіпті ата-анасынан бойларын аулақ салып, лаңкестік немесе содырлық әрекеттерге баратын жерлерден табылып, жаңылуда. Араб әлемінде болып жатқан қанды оқиғаларды дұрыс деп санап, сондай жанкешті әрекеттерді шариғатпен ақтап алуға тырысушылық діннің адамгершілік қағидаттарымен мүлдем қабыспайды.

Діни мейрамдарда, құрбан айт, ораза айт, Қадір түнінде мешітке келетін халықтың қарасы қазір өте көп. Бұл – жақсылық. Бұл – имандылық. Намазға жығылған жастарды қарап тұрсаңыз, олардың да ұстанған діни наным-сенімдері әрқелкі екенін байқауға болады. Жастарға айтарымыз: өз дініңді қадір тұт, өгей дінге бас ұрма. Алла – адал ниетте, жүрегіңді таза ұста. Ізгілікті қайырымдылықпен ұштастыр, игілікті еліңе жаса. Топшыл болма, көпшіл бол, халқыңды қадірле, жұртыңның салт-дәстүрін құрметте. Дін – ғылым, жан дүние жарасымын табиғатпен үйлестір. Ғылымның ғибратты жолын таңда, біліміңді жақсылыққа пайдалан. Заманның болмысын аңда, тойшыл болма, ойшыл бол.

Ұрпаққа деген алғаусыз мейірім мен ыстық ықылас бізге күн сайын

SONRAKİ NESİLLERE OLAN GERÇEK ŞEFKAT VE SICAK GÖNÜL BİZE GÜN İÇİN DEĞİL SAAT BAŞI LAZIM. ONUN İÇİN İNSANİ ÖZELLİKLER İLE AHLAKİ DEĞERLERİ ÖNCE KENDİMİZDE TOPLAYARAK, SONRA O İMANIN GETİRDİĞİ GÜZEL ÖZELLİKLERİ MELEK NİYETLİ EVLATLARIMIZIN BİLİNÇLERİNE KAZANDIRMALİYİZ. ANCAK O ZAMAN GENÇLERİMİZ HER TÜRLÜ KÖTÜLÜKLERE YANAŞMAZ, ACIMASIZLIK VE GADDARLIKTAN UZAK OLURDU. ANCAK BÖYLE BİR NESİL VEBAL VE SEVABI BİLİNCİNDE ANLAMLANDIRABİLİR.

”

Allah temiz niyettedir, kalbini temiz tut. Erdemliгі hayırseverlikle birleştir, iyiliгі halkına yap. Kümeyi деғил, çoғunluғu düşün, halkına деğer ver, milletinin geleneklerine saygı göster. Din-bilim, can dünya birleşimini tabiatla uyumlu hale getir. Bilimin ibretli ve öğretici yolunu seç, birikimlerini iyilik için kullan. Zaman gerçекlerini gör, anla, düşün-dernek sevme, düşünmeyi sev.

Sonraki nesillere olan gerçек şefkat ve sıcak gönül bize gün için деғил saat başı lazım. Onun için insani özellikler ile ahlaki деğerleri önce kendimizde toplayarak, sonra o imanın getirdiğı güzel özellikleri melek niyetli evlatlarımızın bilinçlerine kazandırmalıyız. Ancak o zaman gençlerimiz her türlü kötülüklere yanaşmaz, acımasızlık ve gaddarlıktan uzak olurdu. Ancak böyle bir nesil vebal ve sevabı bilincinde anlamlandırabilir.

Bunların hepsi bilene her şey, bilme-yene hiçtir. Hiçі her şeye dönüştüren akıldır. Yaradan bizi akıldan ve hikmetten etmesin. Ancak o zaman dostumuz gülmez, düşmanımız ezmez. □

ғана емес, сағат сайын қажет. Ол үшін адамгершілік қасиеттерді әуелі өз бойымызға жинақтап, содан соң сол имани қасиеттерді періште пейіл перзенттеріміздің санасына сіңіруге тиіспіз. Сонда ғана жас жеткіншек қайсібір қарабайыр қателіктерден ада боп, қатыгездіктен алыс жүрер еді. Тек сондай ұрпақ қана обал мен сауапты санасында салмақтай алмақ.

Бұлардың барлығы да білгенге – маржан, білмеске – арзан. Арзанды қымбатқа айналдыратын – ақыл мен парасат. Жаратушы бізді ақыл мен парасаттан айырмасын. Сонда ғана досқа күлкі, дұшпанға таба болмаймыз. □

ERICA MARAT

**ASSISTANT PROFESSOR AT THE
DEPARTMENT OF REGIONAL AND
ANALYTICAL STUDIES OF THE
COLLEGE OF INTERNATIONAL AND
SECURITY AFFAIRS OF THE NATIONAL
DEFENSE UNIVERSITY**

ДОЦЕНТ КАФЕДРЫ РЕГИОНАЛЬНЫХ
И АНАЛИТИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ
КОЛЛЕДЖА ПО ВОПРОСАМ
МЕЖДУНАРОДНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ
(CISA) ПРИ УНИВЕРСИТЕТЕ
НАЦИОНАЛЬНОЙ ОБОРОНЫ

Could you tell us a little about yourself?

I am a professor at the College of International Security Affairs at the National Defense University in Washington. It is a military university where we provide Master's programme in strategic military planning for the U.S. students and representatives from partner-nations. I teach courses on security, including terrorism, organized crime, and a course on Eurasian politics. I also head a National Defense Fellowship Program.

This year the Turkic republics celebrate the 25th anniversary of their independence. Do you think these countries have reached a sufficient level in the field of providing military-technical security and protection from potential threats during these 25 years of independence? How do you assess the military structuring of the countries in the region?

Не могли бы вы рассказать немного о себе?

Я профессор в Колледже по международным делам безопасности в Университете национальной обороны в Вашингтоне. Это военный университет, где мы преподаем мастерскую программу по стратегическому военному планированию для американских студентов и представителей из стран-партнеров. Я там непосредственно преподаю курсы по безопасности, включая терроризм, оргпреступность и курсы по евразийской политике. Также я возглавляю Стипендиальную программу по национальной обороне.

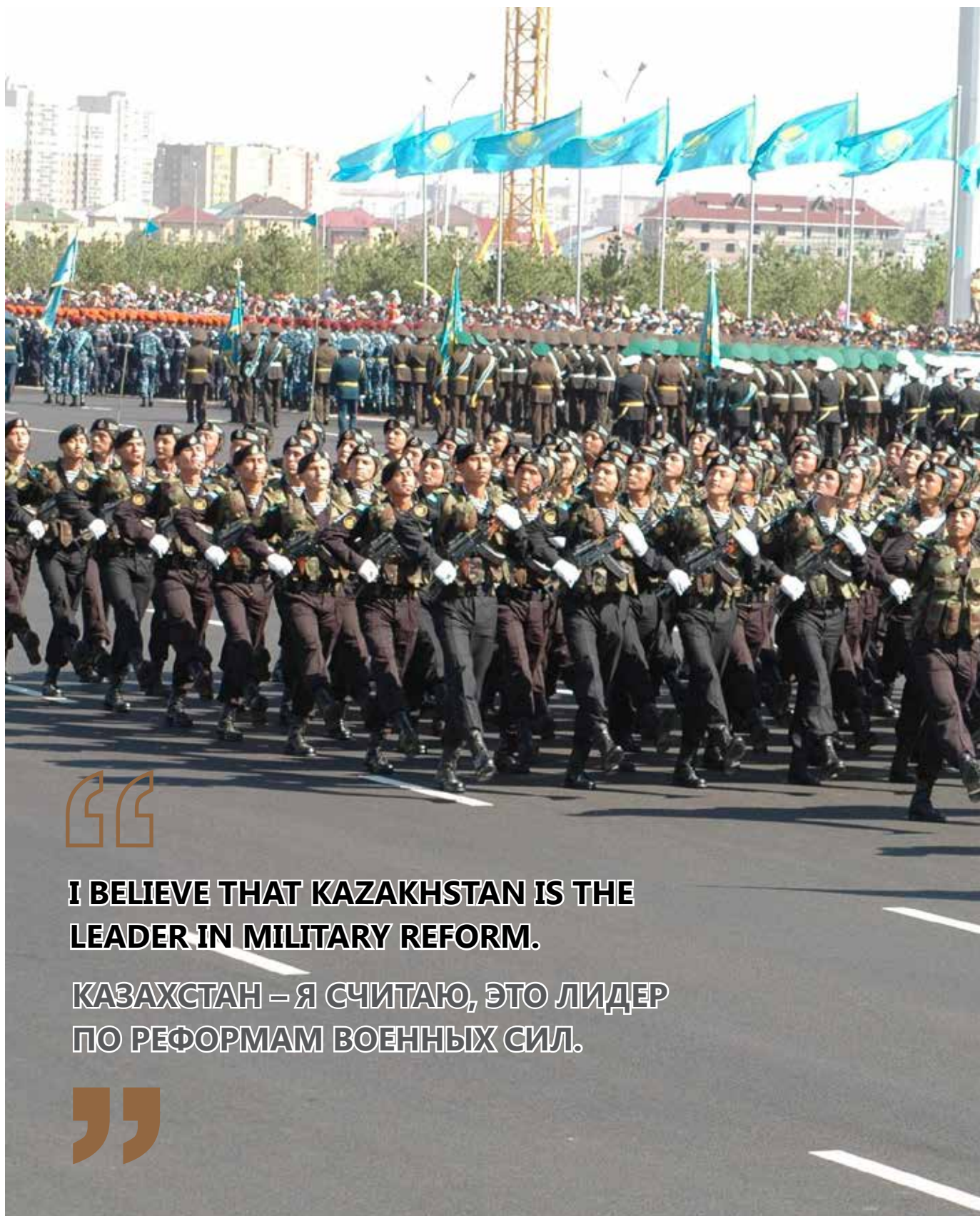
В этом году тюркские республики празднуют 25-летие независимости. Как вы думаете, достигли ли эти страны за эти 25 лет независимости достаточного уровня в области обеспечения военно-технической

During this time, some military and police reforms were carried out in Central Asia. I believe that Kazakhstan is the leader in military reform. The largest percentage of those serving in the army are now switched to a contract-based army service, although there is still a compulsory military service. Kyrgyzstan is also trying to keep up with the democratization of national security agencies. But unlike Kazakhstan, neighboring countries lack the same resources and political will to democratize military forces. It's quite another matter that until now the whole military apparatus and law enforcement bodies are set up to preserve the security of the state and maybe even the ruling regimes, rather than the security of the nation. So far, there has not been a reform considering who needs the police and military forces. Do we need them primarily to save the political elites or to save the life and security of the most vulnerable populations? For example, the population in the border areas or in the areas most prone

безопасности и защиты от потенциальных угроз? Как вы оцениваете военное структурирование стран региона?

За это время в центральноазиатском регионе были проведены некоторые военные и полицейские реформы. Казахстан – я считаю, это лидер по реформам военных сил. Наибольший процент служащих сейчас переведены на контрактную основу, хотя до сих пор существует обязательная военная служба. Где-то Кыргызстан тоже пытается поспевать в демократизации агентств национальной безопасности. Но в отличие от Казахстана у соседних стран нет таких же ресурсов и может быть даже политической воли по демократизации военных сил. Другое дело, что до сих пор весь военный аппарат и правоохранительные органы настроены на сохранении безопасности государства и может быть даже правящих режимов, нежели на безопасности населения. До сих пор еще не произошла реформа мышления о том, для кого

“

**I BELIEVE THAT KAZAKHSTAN IS THE
LEADER IN MILITARY REFORM.**

**КАЗАХСТАН – Я СЧИТАЮ, ЭТО ЛИДЕР
ПО РЕФОРМАМ ВОЕННЫХ СИЛ.**

”

to cataclysms or terrorist attacks. Answering to the second part of your question, I think that the greatest emphasis should be on reforming the law enforcement agencies to safeguard public safety. In Kazakhstan, a reform that increased the ability of law enforcement agencies to maintain political stability took place. However, the reform does not focus on building up the functions of everyday services to the population, which do not necessarily include the protection of some political processes. Serious resources are needed precisely for the reforms of law enforcement bodies, so that they are transformed from military and punitive forces into structures targeted at serving the people and ensuring public safety. That is, serving the population, not political elites.

In your opinion, which organization is the most effective one on security issues in the region?

In terms of security, there are the CSTO and the SCO. Which of them can provide the most

нужны эти полицейские и военные силы. Нужна ли она прежде всего для сохранения политических элит или для сохранения жизни и обеспечения безопасности именно уязвимым слоям населения? Например, населению в приграничных районах или в местностях наиболее подверженных катаклизмам или террористическим атакам. И в этом плане, я считаю, что, отвечая на вторую часть вашего вопроса, нужно делать наибольший акцент на реформировании правоохранительных органов ради сохранения безопасности населения. В Казахстане проходила такая реформа, которая увеличила способность правоохранительных органов в сохранении политической стабильности. Однако реформа еще не ставит во главу наращивание функций повседневного сервиса населению, которые не обязательно включают в себя защиту каких-то политических процессов. И необходимы серьезные ресурсы именно для реформ правоохранительных органов, чтобы они трансформировались из военизированных и карательных сил в структу-

effective security during a crisis? None of them. I consider that both organizations are symbolic, where, of course, some exercises and exchange of experience and knowledge are carried out. But after crisis in the region and other parts of the post-Soviet space we have witnessed that neither the CSTO nor the SCO in particular, in Central Asia, is willing and possibly unable to play a key role. For example, I am from Kyrgyzstan and I remember that in June 2010, when ethnic conflict erupted in southern Kyrgyzstan, the interim government urgently needed support from the CSTO partner countries. Then the interim President, Roza Otumbaeva, officially and publicly appealed to the CSTO to provide support in the south of Kyrgyzstan and stop the bloodshed. But the CSTO rejected the request on the grounds that they do not want to interfere in the internal situation of Kyrgyzstan and this, of course, was a big disappointment for the country.

What about the military potential of these countries, if such organizations do not provide security?

I think that the military forces in all the Central Asian countries are well equipped to repel real threats that exist in the region. In fact, there is not much threat compared with other regions in the world. The terrorist threat in Central Asia is not that significant, even given that Afghanistan is on the border with Tajikistan. I would like to say once more that the focus of our attention should now be turned to law enforcement agencies that could deal with organized crime and drug trafficking. By fighting against organized crime, it is possible to prevent the financing of terrorism. Therefore, it is necessary to focus not so much on the military forces and equipping

THERE IS NO REASON TO BELIEVE THAT THE UNITED STATES IS TO PLAY A KEY ROLE IN THE REGION IN THE NEAR FUTURE.

В БЛИЖАЙШЕМ БУДУЩЕМ НЕТ ОСНОВАНИЙ ПОЛАГАТЬ, ЧТО США БУДУТ ИГРАТЬ КЛЮЧЕВУЮ РОЛЬ В РЕГИОНЕ.

ры, настроенные на сервис населения и обеспечении безопасности населения. То есть обслуживание населения, а не политических элит.

Какая организация, по вашему мнению, является наиболее эффективной организацией по вопросам безопасности в регионе?

Есть ОДКБ и ШОС из организаций по безопасности. Какая из них может обеспечить наиболее эффективную безопасность во время кризиса? Никакая. Я считаю обе организации символическими, где, конечно, проводятся какие-то учения и обмен опытом и знаниями. Но после кризиса в регионе и других частях постсоветского пространства мы увидели, что ни ОДКБ, ни, в частности, в Центральной Азии ШОС, не желают и, возможно, не способны сыграть ключевую роль. Например, я сама из Кыргызстана, и я помню, что в июне 2010 года, когда разразился этнический конфликт на юге Кыргызстана временному правительству крайне нужна была поддержка стран-партнеров ОДКБ. И тогда временный президент Роза Отумбаева официально и публично обратилась к ОДКБ с призывом обеспечить поддержку на юге Кыргызстана, чтобы остановить кровопролитие. Но ОДКБ отклонили запрос, ссылаясь на то, что не желают вмешиваться во внутреннюю ситуацию Кыргызстана и это, конечно, было большим разочарованием для страны.

А что насчет военного потенциала этих стран, если такие организации не обеспечивают безопасность?

Думаю, что военные силы во всех странах Центральной Азии достаточно хорошо оснащены для отражения реальных угроз, которые

the army, although this is always possible and important if there are resources, but we need to focus more on law enforcement.

Could you tell us about the dynamics of terrorism in Eurasia, in particular in Central Asia? How should we understand the connection between organized crime and terrorism? Could you clarify this question?

Yes, of course. First, speaking of the post-Soviet states, I want to say that despite military actions in Ukraine, sometimes in Nagorno-Karabakh and isolated terrorist attacks in Central Asia the Eurasian region is one of the most stable regions in the world. Even considering all these trends, other regions of the world are more susceptible to more massive terrorist attacks. But at the same time, despite the stability in Eurasia, different dynamics of terrorism and organized crime are still present in the region. This includes issues

существуют в регионе. Таких угроз на самом деле не так уж и много, если сравнивать с другими регионами в мире. Террористическая угроза в Центральной Азии не настолько сильная и серьезная, даже учитывая то, что Афганистан находится на границе с Таджикистаном. Нужно сосредоточиться, я повторюсь, именно на правоохранительных органах, которые могли бы бороться с оргпреступностью и наркотрафиком. Через борьбу с оргпреступностью можно предотвратить финансирование терроризма. Поэтому необходимо делать акцент не столько на военных силах, не столько на оснащении армии, хотя это всегда возможно и важно, если есть ресурсы. Но нужно больше делать акцент на правоохранительные органы.

Вы можете рассказать о динамике терроризма в Евразии, в частности в Центральной Азии? Как мы должны

-ranging from an individual radicalization in Central Asia, when men and women radicalize and join the ISIS, to terrorism sponsored by another states. Terrorism financed by the state is quite a rare occurrence in the post-Cold War world. But we notice that such tendencies take place in Ukraine and Georgia.

Between these two poles - individual radicalization and state terrorism - there are, of course, different links between the terrorist organizations and organized crime. Say, for example, the Islamic Movement of Uzbekistan. On one hand, it has a political background, but on the other hand it is seriously involved in drug trafficking. Here we see that there is a terrorist component, that is, change of political system in Uzbekistan or in the region, but there is also a criminal component, which is drug trafficking. There are other examples such as the criminalization of the state, which, firstly, is criminalized, subject to corruption and illegal actions, but on the other hand, it also uses violence and terror against population. Chechnya where criminalization of the state took place and Tajikistan where drug trafficking is often handled by government agencies illustrate this point. There are elements of criminalization in various regions. This dynamic of terrorism is also present. There is a wide range of different phenomena of terrorism and organized crime. But at the same time, Eurasia is not as destabilized as some regions of south-east Asia, Latin America and Africa.

We see that Russia and China have started to strengthen their positions in the region (in Central Asia) as active powers. Obviously, these countries attach great importance to the fact that the regimes of the

WATER COOPERATION IS ALWAYS VERY DIFFICULT TO BUILD. WORLD EXPERIENCE SHOWS THAT IT TAKES DECADES TO REACH AN INTERNATIONAL AGREEMENT ON WATER RESOURCES MANAGEMENT.

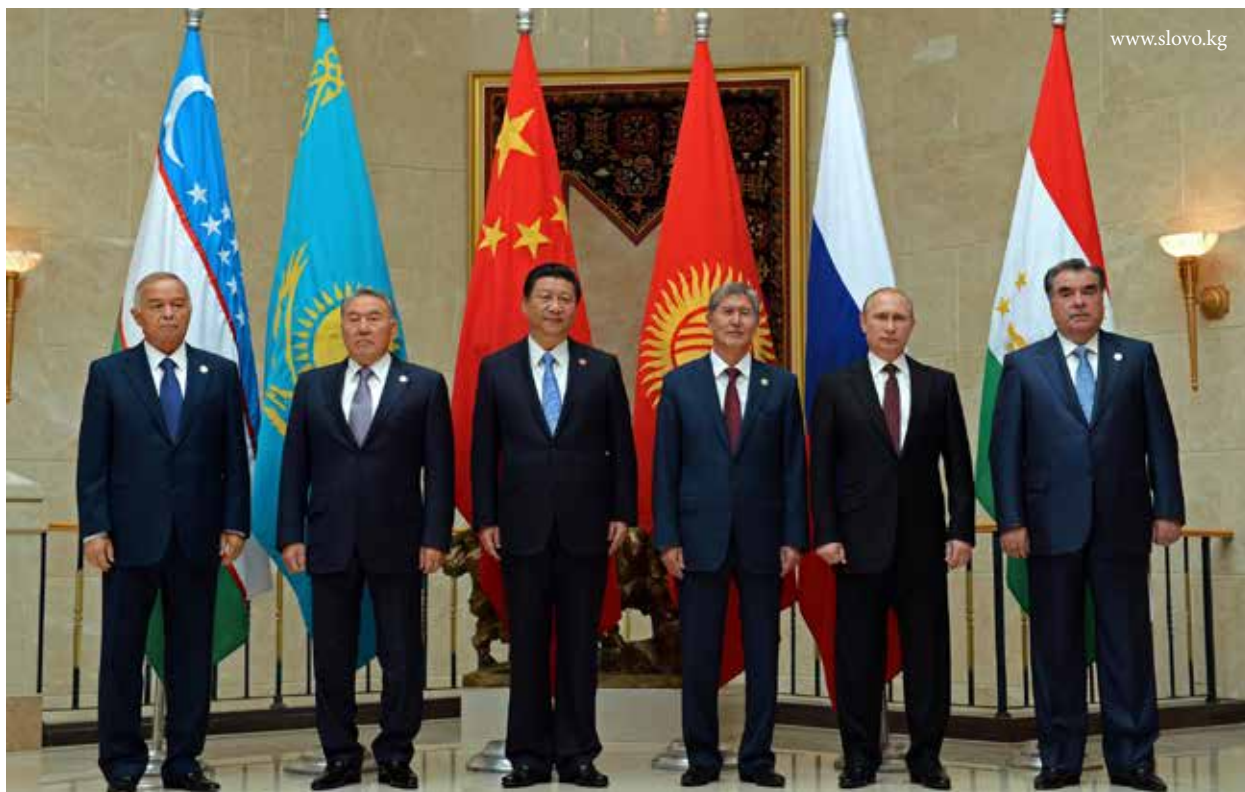
ВОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО ВСЕГДА ОЧЕНЬ ТЯЖЕЛО ВЫСТРАИВАТЬ. МИРОВОЙ ОПЫТ ПОКАЗЫВАЕТ, ЧТО ТРЕБУЮТСЯ ДЕСЯТКИ ЛЕТ ЧТОБЫ ПРИЙТИ К МЕЖДУНАРОДНЫМ ДОГОВОРЕННОСТЯМ ПО АДМИНИСТРИРОВАНИЮ ВОДНЫХ РЕСУРСОВ.

понимать связь между оргпреступностью и терроризмом? Не могли бы вы прояснить этот вопрос?

Да, конечно. Во-первых, хочу сказать, что Евразийский регион, если говорить о странах бывшего Советского Союза, один из наиболее стабильных регионов в мире. Не смотря даже на то, что идут военные действия в Украине, иногда вспыхивают действия в Нагорном Карабахе и бывают единичные террористические атаки в Центральной Азии. Даже учитывая все эти тенденции, все равно другие регионы мира больше подвержены более массивным террористическим атакам. Но в то же время, несмотря на эту стабильность в Евразии, в регионе все равно присутствуют самые различные динамики терроризма и оргпреступности. Это включает в себя от проблем в Центральной Азии по индивидуальной радикализации, когда мужчины и женщины радикализуются и присоединяются к ИГИЛ-у, до терроризма, спонсируемого другим государством. Терроризм финансируемый государством достаточно редкое явление в современном мире после окончания холодной войны. Но мы замечаем, что такие тенденции имеют место в Украине и Грузии.

Между этими двумя полюсами – индивидуальной радикализацией и государственным терроризмом – есть, конечно, самые различные связки между террористическими организациями и оргпреступностью. Скажем, к примеру, Исламское движение Узбекистана. Оно с одной стороны имеет политическую подоплеку, но с другой стороны вмешана достаточно серьезно в наркотрафик. Тут мы видим, что есть и террористический

www.slovo.kg

region do not run counter to their interests. If both regional powers continue to move in this direction and will interfere in different ways to the business of the countries in the region, what kind of reaction will the United States have? Will the U.S. not take any action or will it pursue more active policy in the region?

There is a trendy saying in Washington, which has recently emerged: the United States is on the periphery of Central Asia. Here it is meant that in the near future there is no reason to believe that the United States is to play a key role in the region. The U.S. will probably return to its role in the 1990s, when it supported political change, civil society, educational programs and formation of political parties. However, there will not be the same strong military presence and influence that was ob-

“

AS FOR THE STATE BORDERS, I THINK THAT BORDERS SHOULD BE OPEN TO THE PUBLIC.

НАСЧЕТ ГОСГРАНИЦ, Я ХОЧУ ВАМ КОРОТКО СКАЗАТЬ, ЧТО Я ПРИВЕРЖЕНЕЦ ТОГО ТЕЗИСА, ЧТО ГРАНИЦЫ ДОЛЖНЫ БЫТЬ ОТКРЫТЫ ДЛЯ НАСЕЛЕНИЯ.

”

компонент, т.е. изменение политической системы в Узбекистане или регионе, но есть и криминальный компонент – это наркотрафик. Другие примеры также есть, это криминализация государства, которое, во-первых, криминализировано, подвержено коррупции и нелегальным действиям, но с другой стороны оно также применяет террор против населения. Чечня – один из таких примеров, где произошла криминализация государства, Таджикистан, где наркотрафик часто курируется именно государственными агентствами. И в различных регионах есть элементы криминализации. Вот такая тоже есть динамика терроризма. Широкий спектр различных явлений терроризма и оргпреступности. Но в то же время Евразия не настолько дестабилизирована как скажем некоторые регионы юго-восточной Азии, Латинской Америки и Африки.

served after the September 2001 events. The U.S. is now trying to reduce its presence in Afghanistan. Nowadays it is mostly non-military, and mostly consists of forces supporting the Afghan government. Therefore, as a result, the Central Asian region will not be affected by the U.S. influence in the same way as by the influence of Russia and China. It will no longer be a triad, but a dyad among political forces.

The U.S. also will not be able to compete with either Russia or China in the political, cultural and economic spheres. Despite the fact that there are Hollywood, burgers and MTV, the U.S. cannot compete with the Russian media and market opportunities for migrants that Russia provides. At the same time, the U.S. cannot compete with China, whose economic influence has long eclipsed the Russian in terms of investment, infrastructure building and allocation of various loans. The U.S., remaining unable to influence the mass social consciousness and to influence economically, is left to return to spreading its ideals of democracy and values of human rights, and to return to its positions in the 1990s, when Central Asia was viewed primarily as part of a world where the United States can play such a role in democratic reforms.

Many regional experts consider the problem of joint use of water resources one of the most important issues threatening security in Central Asia. In your opinion, is the problem of joint use of water resources of high priority in terms of regional security? I would also like to hear your opinion on two important issues on this topic:

a) Regarding the solution of water problems in Central Asia, could you give an example of any cooperation between countries that have experienced the same problems and have been able to solve them. Is there a model solution which the countries of the region could take as an example? If so, which model?

b) As you know, another unresolved prob-

Мы видим, что Россия и Китай снова начинают укреплять свои позиции в регионе (в Центральной Азии) в качестве активных держав. Очевидно, что эти страны стремятся придавать большое значение тому, чтобы режимы региона не противоречили их интересам. Если обе региональные державы, будут дальше двигаться в этом направлении и будут вмешиваться разными путями в страны региона, какая реакция будет у США? США не предпримут никаких действий или будут вести более активную политику в регионе?

Есть сейчас такое очень модное высказывание в Вашингтоне, которое недавно появилось: США находятся на периферии Центральной Азии. Тут имеется в виду, что в ближайшем будущем нет оснований полагать, что США будут играть ключевую роль в регионе. Возможно, США вернутся к своей роли в 90-х годах, когда они поддерживали политические преобразования, гражданское общество, образовательные программы и построение политических партий. Но не будет такого же сильного военного присутствия и влияния, какое наблюдалось после сентябрьских событий 2001 года. США сегодня пытаются уменьшить свое присутствие в Афганистане. И сейчас оно в основном невоенное, в основном это силы поддержки Афганистанского правительства. Поэтому, как результат, центральноазиатский регион не будет настолько же подвержен влиянию США, как влиянию России и Китая. И это будет уже не тройка, а двойка среди политических сил.

США также не смогут соперничать ни с Россией, ни с Китаем в политическом, культурном и экономическом пространстве. Несмотря на то, что есть Голливуд, есть бургеры и MTV, США не могут соревноваться с российскими СМИ и с возможностями рынка для мигрантов, которые предоставляет Россия. В то же время США не могут соревноваться и с Китаем, чье экономическое влияние уже давно затмило рос-

lem in Central Asia is border disputes between the countries of the region. Which international experience can be used to solve this problem? Could you share your opinion on this issue?

Water cooperation is always very difficult to build. World experience shows that it takes decades to reach an international agreement on water resources management. If we look at the example of between the states in the U.S. or between the U.S. and Canada, although it would seem that the political systems are the same, existing agreements on water resources were not developed in one day. In Central Asia, there are countries that have water-sources and countries that consume water. Resourceful countries like Kyrgyzstan and Tajikistan are interested in the production of hydropower, while Uzbekistan and Turkmenistan are interested in using water for irrigation. To mediate these conflicting interests international institutions such as the World Bank and the United Nations, which should create a platform for negotiations between sources and consumers of water resource, are needed. Unfortunately, in the near future, Uzbekistan and Turkmenistan are expected to remain politically closed countries, and in principle, are not interested in long-term planning and reform of infrastructure for irrigation.

So far water resources are not the most serious problem in the region. However, slowly but surely it is turning into one as glaciers are melting. Political will, openness to cooperation and friendly relations are needed in order to create an atmosphere for cooperation. As long as there is no such atmosphere, this problem is unsolvable.

As for the state borders, I think that borders should be open to the public. Thus, the population can economically cooperate with neighboring states creating an opportunity for the integration from below. Because the more the borders are closed, the more people suffer having less opportunities of seeing their families who live in border regions or of

www.rus.sectso.org

сыйское в плане инвестиций, построения инфраструктуры и выделения различных кредитов. И все, что остается делать США, не имея возможности влиять на массовое общественное сознание, не имея возможности экономически влиять, – это опять вернуться к распространению своих идеалов демократии и ценностей прав человека. И вернуться на свои позиции в 90-х гг., когда Центральная Азия рассматривалась прежде всего, как часть мира, где США могут играть такую роль по демократическим преобразованиям.

Многие региональные эксперты считают одним из наиболее важных вопросов, угрожающих безопасности в Центральной Азии, проблему совместного использования водных ресурсов. Как вы считаете, является ли проблема совместного использования водных ре-

being engaged in economic activities.

Of course, we need to protect the borders from drug trafficking, organized crime. However, for the most people in Central Asia the borders should be open, as in some regions of Latin America or in the European Union.

Unfortunately, today Central Asia is not a region in terms of economic integration. Each country here operates independently of neighboring countries. For example, Kazakhstan is more integrated with the European Union, Russia and China, rather than with the neighboring Central Asian states. Not to speak of Uzbekistan or Turkmenistan, which are in general closed to cooperation. Everything that makes Central Asia a region are just the traders and merchants from the population, who are trying to find at least some economic opportunities and are inte-

сурсов настолько приоритетной с точки зрения региональной безопасности? Я также хотел бы услышать ваше мнение по поводу двух важных вопросов по этой теме:

а) В отношении решения водных проблем в Центральной Азии не могли бы вы привести пример какого-либо сотрудничества между странами, которые испытывали те же проблемы и смогли их решить. То есть, есть ли модель решения, с которой страны региона могли бы взять пример? Если да, то какие?

б) Как известно, еще одной нерешенной задачей в Центральной Азии является проблема границ между странами региона. Опыт стран какого региона или какой международный опыт может быть использован в решении этой

grating from below, despite all the obstacles that the state is creating. That is, traders on the border of Kyrgyzstan and Uzbekistan sell Chinese goods from Kyrgyzstan to Uzbekistan and from Uzbekistan to Kyrgyzstan. This is integration. It is necessary to create conditions for this integration to continue. It is a natural economic growth. Until the borders are closed, such growth will be seriously limited.

What about enclaves?

This is a great challenge especially in the Fergana Valley. I believe that all conditions should be created so that the population can move about peacefully. I think that borders should be open. Serious reform of law enforcement agencies is needed to ensure the security of the population, and not of political elites.

I believe that the example of Mongolia has not been sufficiently studied, although this country is very close to us. The parliamentary democracy has been functioning there for several years now. Since the beginning of the 1990s competitive elections have been held and there is an experience of political debates. Of course, the problem of corruption exists. Corruption is a global phenomenon. But we need to study the example of Mongolia, which is in a more severe geopolitical framework. Despite the fact that the country is in a regional prison between Russia and China, Mongolia somehow managed to become a democratic country and to fix economic problems with America (for example, Boeing has its own factories in Mongolia) and with the European Union. It is a very interesting example for Central Asia. Moreover, there is a cultural custom of nomadism. This is probably more applicable to Kyrgyzstan and Kazakhstan. It would be useful for other Central Asian countries to study this approach.

Thank you!

*Interview was conducted by
Dr. Aidaibek Amirbek & Aigerim Manatkyzy.*

проблемы? Не могли бы вы поделиться своим мнением по этому вопросу?

Водное сотрудничество всегда очень тяжело выстраивать. Мировой опыт показывает, что требуются десятки лет чтобы прийти к международным договоренностям по администрированию водных ресурсов. Если посмотреть на пример США между штатами или между США и Канадой, хотя, казалось бы, одни и те же политические системы, существующие договоренности по водным ресурсам разрабатывались не за один день. В Центральной Азии есть страны-источники воды и страны-потребители воды. И страны-источники, как Кыргызстан и Таджикистан, заинтересованы в производстве гидроэнергии, тогда как Узбекистан и Туркменистан заинтересованы в использовании воды для ирригации. Для медиации этих конфликтных интересов необходимы международные институты, например, Всемирный банк и ООН, которые должны создавать такую платформу для переговоров между источниками и потребителями водных ресурсов. К сожалению, в ближайшем будущем Узбекистан и Туркменистан будут оставаться настолько же политически закрытыми странами, и в принципе, не заинтересованными в долгосрочном планировании и реформировании инфраструктуры по ирригациям.

Пока водные ресурсы — это не самая серьезная проблема региона. Но медленно и верно она назревает в таковую, поскольку тают ледники. Необходима политическая воля, нужна открытость к сотрудничеству и нужны дружеские отношения прежде всего для того, чтобы создать атмосферу для сотрудничества. Покуда такой атмосферы нет, то эта проблема нерешаема.

Насчет госграниц, я хочу вам коротко сказать, что я приверженец того тезиса, что границы должны быть открыты для населения. И таким образом, население может, во-первых, экономически сотрудничать с соседними государствами и это будет интеграция снизу. Потому, что чем больше закрываются границы, тем больше стра-

дает население, тем меньше у них возможностей опять-таки видеть семьи, которые живут в приграничных регионах или заниматься экономической деятельностью.

Конечно, нужно охранять границы от наркотрафика, оргпреступности, но для основного населения границы в Центральной Азии должны быть открыты, также как скажем в некоторых регионах Латинской Америки или, опять-таки, в том же Евросоюзе.

К сожалению, сегодня Центральная Азия — это не регион с точки зрения экономической интеграции. Каждая страна здесь функционирует вне зависимости от соседних стран. Например, Казахстан больше интегрирован с Европейским союзом, с Россией и с Китаем, нежели с соседними центральноазиатскими государствами. Что говорить про Узбекистан или про Туркменистан, которые вообще в принципе закрыты к сотрудничеству?! И все, что делает Центральную Азию регионом это как раз-таки челноки и торговцы из населения, которые пытаются найти хоть какие-то экономические возможности и проводят интеграцию снизу, несмотря на все эти препоны, которые им устраивает государство. Т.е. челноки на границе Кыргызстана и Узбекистана торгуют китайскими товарами из Кыргызстана в Узбекистан и из Узбекистана в Кыргызстан. Вот это вот и есть интеграция. И для этого нужно создавать условия, чтобы эта интеграция продолжалась. Такой естественный экономический рост. До тех пор, пока границы будут закрыты, такой рост будет серьезно ограничен.

Как насчет анклавов?

Особенно это большая проблема в Ферганской долине. Я считаю, что нужно создавать все условия, для того чтобы население могло спокойно передвигаться. Я считаю, что границы должны быть открытыми. Нужна серьезная реформа правоохранительных органов для обеспечения безопасности населения, а не политических элит.

Я считаю, что еще недостаточно изучен пример Монголии, хотя эта очень близкая к нам страна. Там уже несколько лет функционирует установившаяся парламентская демократия. Еще с начала 90-х годов проводятся конкурентные выборы и есть практика политических дебатов. Конечно, проблема коррупции существует. Коррупция – это глобальное явление. Но нужно изучить пример Монголии, которая находится в еще более суровых, геополитических рамках. Несмотря на то, что страна находится в регионе между Россией и Китаем, Монголия каким-то образом сумела стать демократической страной и налаживать экономические проблемы с Америкой (например, у Боинга в Монголии есть свои заводы) и с Европейским Союзом. Для Центральной Азии это очень интересный пример. И еще именно потому, что там есть культурный обычай кочевничества. Это, наверное, больше применимо к Кыргызстану и Казахстану. Мне кажется, что другим центральноазиатским странам было бы полезно изучить такой подход.

Большое спасибо!

*Интервью провели Айдарбек Амирбек,
PhD и Айгерим Манаткызы.*

THE EXPO 2017: RECOGNITION OF KAZAKHSTAN'S LONG-TERM VISION AND FORWARD-THINKING STRATEGY

DAUREN ABEN

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
SENIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
СТАРШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

«ЭКСПО-2017»: ПРИЗНАНИЕ ДОЛГОСРОЧ- НОГО ВИДЕНИЯ И ДАЛЬНОВИДНОЙ СТРАТЕГИИ КАЗАХСТАНА

The EXPO 2017 international specialized exhibition was launched on June 9, 2017, in Astana, the capital of Kazakhstan, at a spectacular grand opening ceremony hosted by President Nursultan Nazarbayev and attended by 17 heads of state and government, including the presidents of China and Russia and the prime ministers of India and Pakistan. The Astana EXPO officially opened its doors to the general public on June 10, 2017. It is expected that about 3 million people will visit the exhibition, including citizens of Kazakhstan and foreign nationals, mostly tourists from Russia, other CIS countries, China, Turkey, the United States and the European Union.

The main theme of the exhibition, Future Energy, along with the three subthemes – Reducing CO₂ Emissions, Living Energy Efficiency, and Energy for All – reflects the pre-occupation of the international community with the problem of irresponsible energy consumption and resulting damage to the human livelihood and our planet's environment. Therefore, the Astana EXPO focuses on sustainable energy issues, including the development of innovative and practical energy solutions to tackle social, economic and environmental challenges. More than

→ Старт международной специализированной выставке «ЭКСПО-2017» был дан 9 июня 2017 года в столице Казахстана Астане на организованной президентом Нурсултаном Назарбаевым грандиозной церемонии торжественного открытия, в которой приняли участие 17 глав государств и правительств, в том числе президенты Китая и России, а также премьер-министры Индии и Пакистана. «Астана ЭКСПО» официально открыла свои двери для широкой публики 10 июня и продлится три месяца до 10 сентября 2017 года. Ожидается, что выставку посетят около 3 миллионов человек, включая граждан Казахстана и иностранцев, в основном туристов из России, других стран СНГ, Китая, Турции, США и Европейского союза.

Основная тема выставки – «Энергия будущего», которая подразделена на три подтемы – «Сокращение выбросов CO₂», «Энергоэффективный образ жизни» и «Энергия для всех», что отражает обеспокоенность международного сообщества проблемой безответственного потребления энергии и обусловленного этим ущерба для жизни людей и окружающей среды нашей планеты. Поэтому «Астана ЭКСПО» уделяет особое внимание вопросам устойчивой энергетики, в том числе разработке инновационных и практических решений в этой области для преодоления социаль-

100 countries and 15 international organizations as well as a number of transnational companies take part in the event, and each pavilion offers its own concept of future energy and presents a unique exposition of energy related breakthroughs. Kazakhstan's national pavilion called Nur Alem is the central element of the vast exhibition complex covering 25 hectares. Being the world's largest spherical building with the diameter of 80 meters and built using energy efficient materials, Nur Alem is the hi-tech architectural symbol of the exhibition.

When Astana was chosen as the host of the exhibition in November 2012 during the 152nd General Assembly of the International Exhibition Bureau, it became clear that

ных, экономических и экологических проблем. В мероприятии принимают участие более 100 стран и 15 международных организаций, а также ряд транснациональных компаний, и каждый павильон предлагает собственную концепцию энергии будущего и представляет собой уникальную экспозицию достижений, связанных с энергетикой. Национальный павильон Казахстана под названием «Нур Алем» является центральным элементом огромного выставочного комплекса площадью 25 гектаров. Будучи крупнейшим в мире сферическим зданием диаметром 80 метров, построенным с использованием энергоэффективных материалов, «Нур Алем» является высокотехнологичным архитектурным символом выставки.

THE ASTANA EXPO FOCUSES ON SUSTAINABLE ENERGY ISSUES, INCLUDING THE DEVELOPMENT OF INNOVATIVE AND PRACTICAL ENERGY SOLUTIONS TO TACKLE SOCIAL, ECONOMIC AND ENVIRONMENTAL CHALLENGES.

«АСТАНА ЭКСПО» УДЕЛЯЕТ ОСОБОЕ ВНИМАНИЕ ВОПРОСАМ УСТОЙЧИВОЙ ЭНЕРГЕТИКИ, В ТОМ ЧИСЛЕ РАЗРАБОТКЕ ИННОВАЦИОННЫХ И ПРАКТИЧЕСКИХ РЕШЕНИЙ В ЭТОЙ ОБЛАСТИ ДЛЯ ПРЕОДОЛЕНИЯ СОЦИАЛЬНЫХ, ЭКОНОМИЧЕСКИХ И ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ПРОБЛЕМ.

www.kstnews.kz

the EXPO 2017 would turn into the largest and truly national project of independent Kazakhstan that would mobilize the country's political, economic and social resources. It is worth mentioning that Kazakhstan is the first country in the post-Soviet space to organize such a major world's fair. More importantly, the selection of Kazakhstan, the country rich in fossil fuels and other natural wealth that served as the engine of our earlier economic growth, has indicated the international community's appreciation of the strategic choice our nation made in favor of alternative forms of energy and green technologies. On the other hand, it is also a recognition that Kazakhstan, whose ambitious plan is to bring the share of the renewable energy industry in the total electricity generation to 3% by 2020, 10% by 2030 and 50% by 2050, has a lot of work to do to make that happen, and the EXPO 2017 is intended to promote relevant diversification efforts of the country's leadership.

Similar to the previous international exhibi-

Когда Астана была выбрана в качестве организатора выставки в ноябре 2012 года на 152-й Генеральной ассамблее Международного выставочного бюро, стало ясно, что «ЭКСПО-2017» превратится в крупнейший и действительно национальный проект независимого Казахстана, который мобилизует политические, экономические и социальные ресурсы страны. Следует отметить, что Казахстан является первой страной на постсоветском пространстве, которая организует такую крупную всемирную выставку. Что еще более важно, победа заявки Казахстана, страны, богатой углеводородными энергоносителями и другими природными богатствами, которые послужили двигателем нашего предшествующего экономического роста, свидетельствует о высокой оценке международным сообществом стратегического выбора, который наш народ сделал в пользу альтернативных форм энергии и зеленых технологий. С другой стороны, это также признание того, что Казахстану, чей амбициозный план состоит в том, чтобы довести долю возобновляемой энергетики в общем производстве электро-

tions, the Astana EXPO serves as a platform to showcase state-of-the-art technologies and vital innovations as well as to demonstrate the latest scientific and cultural achievements, including one of the most interesting projects – Solar Impulse, the world's first solar-powered manned aircraft that successfully completed a round-the-world flight. The exhibition also provides its participants from around the globe with a perfect opportunity to share best practices in green economy and renewable energy. In addition, the exhibition organizers have planned an extensive entertainment program consisting of 6,000 various events, including conferences, business workshops, sporting events, arts exhibitions and performances, which are designed to facilitate productive interaction between the stakeholders, develop mutual understanding between the participating nations and introduce them to Kazakhstan's nature, culture and historical legacy.

In contrast to other EXPO sites that used temporary pavilions, the EXPO 2017 complex and its entire infrastructure will be preserved for future use after the exhibition is over. In accordance with President Nazarbayev's plan, Kazakhstan will turn this site into the Astana International Financial Center (AIFC) that will include a stock exchange, an independent court operating under the Anglo-Saxon law and an independent financial regulator. The AIFC's main task will be to attract further investment into Kazakhstan, thus helping to transform the country into a knowledge-based innovative and diversified economy driven by the private sector and join the ranks of the world's 30 most advanced nations. Moreover, the EXPO site will house two newly created entities – the International Center for the Development of Green Technology and Investment Projects, and the International Technopark of IT Start-ups, as well as a number of scientific laboratories and research institutes.

Thus, the EXPO 2017 starts a new stage in the development of Astana. First, Kazakhstan's capital city becomes the Central Asian financial hub and the regional center for develo-

энергии до 3% к 2020 году, 10% к 2030 году и 50% к 2050 году, предстоит много работы, чтобы это произошло, и «ЭКСПО-2017» призван содействовать соответствующим усилиям руководства страны по диверсификации.

Как и предыдущие международные выставки, «Астана ЭКСПО» служит в качестве платформы для презентации новейших технологий и жизненно важных инноваций, а также для демонстрации новейших научных и культурных достижений, в том числе одного из самых интересных проектов – Solar Impulse, первого в мире пилотируемого самолета на солнечных батареях, который успешно завершил кругосветный полет. Выставка также предоставляет своим участникам со всего мира отличную возможность обменяться передовым опытом в области зеленой экономики и возобновляемых источников энергии. Кроме того, организаторы выставки запланировали обширную развлекательную программу, состоящую из 6000 различных мероприятий, включая конференции, бизнес-семинары, спортивные мероприятия, художественные выставки и представления, которые призваны способствовать продуктивному взаимодействию между заинтересованными сторонами, развивать взаимопонимание между участвующими странами и познакомиться их с природой, культурой и историческим наследием Казахстана.

В отличие от других мест проведения ЭКСПО, в которых использовались временные павильоны, комплекс «ЭКСПО-2017» и вся его инфраструктура после завершения выставки будут сохранены для будущего использования. В соответствии с планом президента Назарбаева Казахстан превратит этот комплекс в Международный финансовый центр «Астана» (МФЦА), в который войдут фондовая биржа, независимый суд, основанный на англосаксонском праве, и независимый финансовый регулятор. Главная задача МФЦА будет заключаться в привлечении дополнительных инвестиций в Казахстан, что поможет превратить страну в инновационную и диверсифицированную экономику, основанную на знаниях и главенстве частного сектора, и войти в чис-

“

THE EXPO 2017 IS THE RESULT OF THE LONG-TERM VISION AND FORWARD-THINKING STRATEGY OF KAZAKHSTAN'S LEADERSHIP WHICH UNDERSTANDS THE EXHIBITION'S GREAT POTENTIAL FOR THE COUNTRY'S DEVELOPMENT.

**«ЭКСПО-2017» ЯВЛЯЕТСЯ РЕЗУЛЬТАТОМ
ДОЛГОСРОЧНОГО ВИДЕНИЯ И ДАЛЬНОВИДНОЙ
СТРАТЕГИИ РУКОВОДСТВА КАЗАХСТАНА,
ПОНИМАЮЩЕГО БОЛЬШОЙ ПОТЕНЦИАЛ
ВЫСТАВКИ ДЛЯ РАЗВИТИЯ СТРАНЫ.**

ping alternative energy solutions. Secondly, the EXPO 2017 solidifies the city's role as a successful host of major international forums and events, including the December 2010 OSCE summit, the 2011 Asian Winter Games and four rounds of the Syrian peace negotiations held in the first half of this year. Thirdly, due to the construction of the EXPO venue, Astana has attracted significant investment, generated new jobs, stimulated tourism, acquired a new city district and expanded its modern infrastructure.

It must be recognized that the EXPO 2017 is the result of the long-term vision and forward-thinking strategy of Kazakhstan's leadership which understands the exhibition's great potential that the country needs to use in full to make it a turning point in our history. The Astana EXPO is not only a showcase event intended to help international efforts to mitigate climate change and meet growing energy demand, but it is also a necessary step for our young nation to prepare for the transition to a post-oil future. If we manage to take full advantage of this

ло 30 наиболее развитых государств мира. Более того, на территории «ЭКСПО» будут размещены два новых объекта – Международный центр по развитию «зеленых» технологий и инвестиционных проектов и Международный технопарк IT-стартапов, а также ряд научных лабораторий и научно-исследовательских институтов.

Таким образом, «ЭКСПО-2017» начинает новый этап в развитии Астаны. Во-первых, столица Казахстана становится финансовым хабом Центральной Азии и региональным центром по разработке альтернативных решений в сфере энергетики. Во-вторых, «ЭКСПО-2017» закрепляет роль города в качестве успешного места проведения крупных международных форумов и мероприятий, в том числе саммита ОБСЕ в декабре 2010 года, зимних Азиатских игр 2011 года и четырех раундов сирийских мирных переговоров, состоявшихся в первой половине этого года. В-третьих, благодаря строительству площадки «ЭКСПО» Астана привлекла значительные инвестиции, создала новые рабочие места, стимулировала туризм, приобрела новый

opportunity, the EXPO 2017 will become a part of our new global identity, increase the awareness of the international community about Kazakhstan, strengthen the country's cooperation with the world's advanced nations and promote our regional leadership. More importantly, this will give a powerful impetus to Kazakhstan's innovative development, open up new energy efficient and environmentally safe pathways for sustainable economic growth and foster human capacity building among the general population and especially the young generation through education and professional development. □

ный импульс инновационному развитию Казахстана, откроет новые энергоэффективные и экологически безопасные пути устойчивого экономического роста и будет способствовать укреплению человеческого потенциала среди населения в целом и особенно молодого поколения посредством образования и профессиональной подготовки. □

→ городской район и расширила свою современную инфраструктуру.

Необходимо признать, что «ЭКСПО-2017» является результатом долгосрочного видения и дальновидной стратегии руководства Казахстана, понимающего большой потенциал выставки, который страна должна использовать в полном объеме, чтобы сделать ее поворотным моментом в нашей истории. «Астана EXPO» – это не только демонстрационное мероприятие, призванное содействовать международным усилиям по смягчению последствий изменения климата и удовлетворению растущего спроса на энергию, но также и необходимый шаг для того, чтобы наше молодое государство подготовилось к переходу к постнефтяному будущему. Если нам удастся в полной мере воспользоваться этой возможностью, «ЭКСПО-2017» станет частью нашей новой глобальной идентичности, повысит осведомленность международного сообщества о Казахстане, укрепит сотрудничество страны с передовыми государствами мира и продвинет наше региональное лидерство. Что еще более важно, это придаст мощ-

DE-ESCALATION ZONES IN SYRIA: PRO ET CONTRA

LIDIYA PARKHOMCHIK

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
SENIOR RESEARCH FELLOW
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
СТАРШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

СОЗДАНИЕ ЗОН ДЕЭСКАЛАЦИИ В СИРИИ: ЗА И ПРОТИВ

During the latest round of talks on Syrian settlement held in Astana on May 3-4, 2017, Iran, Russia and Turkey, the Syrian ceasefire guarantor states, signed a Memorandum on the creation of four zones of de-escalation of tensions in Syria aimed to stop violence, provide the conditions for safe, voluntary return of refugees and allow immediate delivery of humanitarian aid. The signing of the Astana Memorandum has provoked resonance among the international community triggering an intense debate over its possible effectiveness and feasibility. In fact, there is a great deal of concern on the issues of both the practical implementation of the memorandum and possible geopolitical consequences that may take place as a result of putting it into effect.

It is quite understandable that the most attendees of the fourth round of the high-level international meeting on Syria in Astana including the UN Special Envoy for Syria, Staffan de Mistura, and Syria's UN Ambassador and the Head of the Government delegation, Bashar al-Jaafari, welcomed the launch of the de-escalation zones initiative. In fact, the UN Special Envoy for Syria stated that in order to deepen the discussions within the intra-Syrian talks in Geneva, especially after the Astana Memorandum that was signed by three major players in the Syrian conflict settlement, it was decided to reshape the negotiations by making

В ходе последнего раунда переговоров по сирийскому урегулированию, состоявшегося в Астане 3-4 мая 2017 г., три государства-гаранта прекращения огня в лице Ирана, России и Турции подписали Меморандум о создании четырех зон деэскалации в Сирии, предусматривающего как прекращение насилия в стране, так и обеспечение условий необходимых для безопасного, добровольного возвращения беженцев и немедленной доставки гуманитарной помощи. Подписание Астанинского меморандума вызвало широкий резонанс в международном сообществе, спровоцировав интенсивную дискуссию относительно перспектив реализации озвученной инициативе и ее возможной эффективности. В настоящее время интенсивному обсуждению подвергаются вопросы, связанные как с практической имплементацией меморандума, так и с возможными геополитическими последствиями, которые могут иметь место в результате его вступления в силу.

Вполне понятно, что большинство участников четвертого раунда международных встреч по Сирии на высоком уровне в Астане, включая Специального посланника Генерального секретаря ООН по Сирии Стаффана де Мистура и постоянного представителя Сирии при ООН Башара аль-Джафари, который также является главой правительственной делегации республики, приветствовали выдвижение инициативы

them more interactive and proactive implementing business-like approach. (Mistura, 2017) Moreover, the Iranian Deputy Foreign Minister, Jaber Ansari, stated that being properly implemented, the memorandum may lead to crucial changes in the country. (Sputnik International, 2017) The other ceasefire guarantor states also share cautious optimism that significant positive change may be possible after the implementation of the memorandum.

According to the signed memorandum prepared by the Russian Ministry of Defense under the direct order of the President of Russia, Vladimir Putin, the guarantor states of the Syrian ceasefire will set up security zones around the four main areas, which are still in the hands of rebels unaffiliated with the Islamic State. For instance, Russia proposed to create the following de-escalation zones where displaced Syrian civilians could voluntarily return:

the northern province of Idlib, the north-east areas in the Latakia province, the western parts of Aleppo and northern part of Hama provinces;¹

the northern part in the province of Homs, namely, areas between Hama and Homs cities;²

the East Ghouta region near Damascus³ excluding the Qaboun district, which is still under control of al-Nusra Front;

the southern Syria along the Jordanian border in the certain parts of the Daraa and Quneitra provinces.⁴

The proposed memorandum, which offi-

DURING THE LATEST ROUND OF TALKS ON SYRIAN SETTLEMENT HELD IN ASTANA ON MAY 3-4, 2017, IRAN, RUSSIA AND TURKEY, THE SYRIAN CEASEFIRE GUARANTOR STATES, SIGNED A MEMORANDUM ON THE CREATION OF FOUR ZONES OF DE-ESCALATION OF TENSIONS IN SYRIA.

В ХОДЕ ПОСЛЕДНЕГО РАУНДА ПЕРЕГОВОРОВ ПО СИРИЙСКОМУ УРЕГУЛИРОВАНИЮ, СОСТОЯВШЕГОСЯ В АСТАНЕ 3-4 МАЯ 2017 Г., ТРИ ГОСУДАРСТВА-ГАРАНТА ПРЕКРАЩЕНИЯ ОГНЯ В ЛИЦЕ ИРАНА, РОССИИ И ТУРЦИИ ПОДПИСАЛИ МЕМОРАНДУМ О СОЗДАНИИ ЧЕТЫРЕХ ЗОН ДЕЭСКАЛАЦИИ В СИРИИ.

по деэскалации напряженности. Более того, Специальный посланник ООН по Сирии позднее заявил, что после того как тремя основными игроками по урегулированию конфликта в Сирии был подписан соответствующий Меморандум в Астане, в целях углубления дискуссии в рамках внутрисирийских переговоров под эгидой ООН в Женеве было решено придать консультациям более интерактивный характер, усилив их практическую направленность. (Мистура, 2017) Одновременно с этим, Заместитель министра иностранных дел Ирана Хусейн Джабери Ансари отметил, что Меморандум, при надлежащем уровне реализации, может положить начало кардинальным изменениям ситуации в стране. (Sputnik International, 2017). В целом, двое других гарантов прекращения огня также разделяет осторожный оптимизм в отношении потенциала Меморандума.

Согласно подписанному документу, подготовленному Министерством обороны России по прямому приказу Президента Владимира Путина, государства-гаранты соглашения о прекращении огня в Сирии планируют создать зоны деэскалации вокруг четырех областей, которые преимущественно контролируются отрядами вооруженной оппозиции, не аффилированной с террористической группировкой Исламское государство. Так, Россия предложила создать следующие зоны деэскалации, куда вынужденные переселенцы из числа сирийских граждан могли бы добровольно вернуться:

провинция Идлиб, а также северо-восточные районы провинции Латакия, западные районы провинции Алеппо и северные районы провинции Хама¹;

территории на севере провинции Хомс,

¹ According to the estimations of the Russian Defense Ministry, over 1 million civilians are living in the mentioned region, which is controlled by nearly 14,500 militants.

² There are over 180,000 civilians in the region and it is currently controlled by up to 3,000 militants.

³ There are almost 700,000 civilians. The Syrian Army has already established eight checkpoints along the perimeters of the area. Over 9,000 militants are based near to the region.

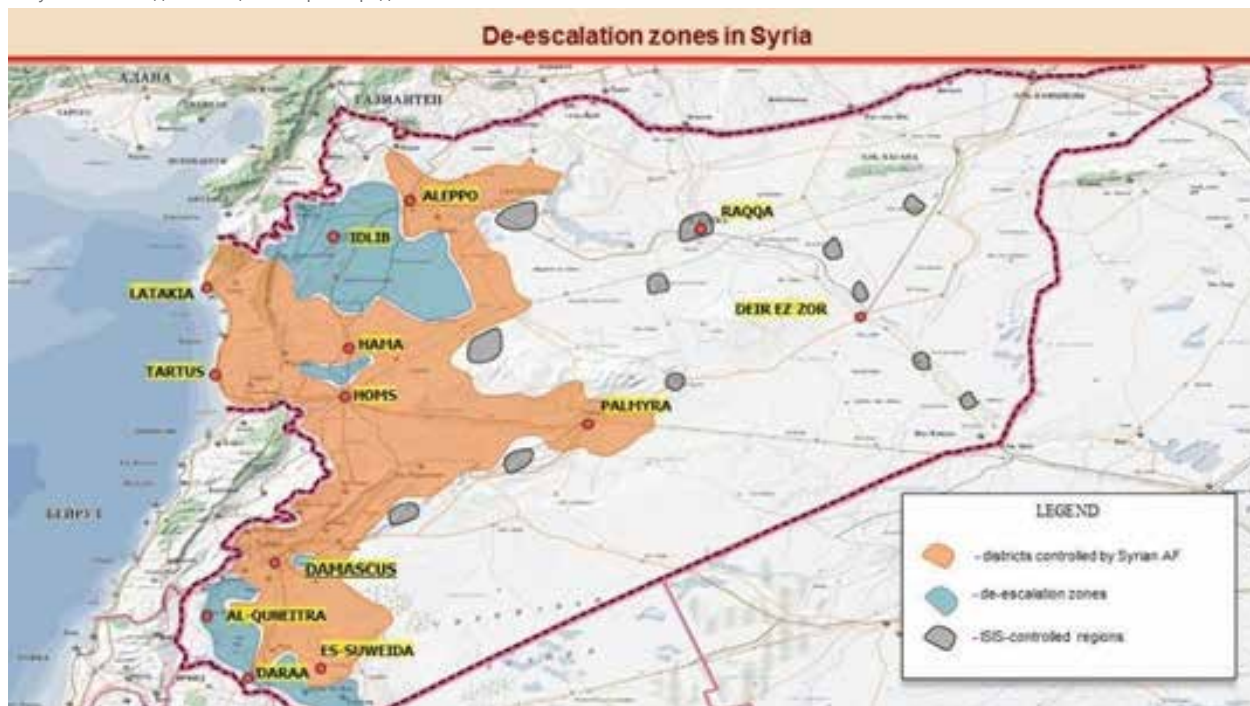
⁴ There are up to 800,000 civilians. 15,000 militants control the area

¹ Согласно оценкам Министерства обороны России, в обозначенном регионе, контролируемом вооруженными формированиями численностью в 14,500 человек, проживает более 1 млн. гражданских лиц.

cially came into effect on the fifth day after its signing, envisaged a pause in fighting and airstrikes between the Syrian Army and militants who have already joined or will join the ceasefire regime. (Sott.net, 2017) However, the cessation regime would not extend to the airstrikes and combat actions

Figure 1. De-escalation zones proposed by Russia in Syria

Рисунок 1. Зоны деэскалации в Сирии, предложенные Россией

Source: www.sott.net

Источник: www.sott.net

in the fight against terrorist organizations like the Islamic State and the Qaeda-linked group once known as the Nusra Front. Therefore, according to the Astana Memorandum, the Syrian Army and Syrian armed opposition assisted by the guarantor states, especially supported by the Russian Aerospace Forces, would continue the fight against the terrorists and affiliated groups in the central and eastern parts of the country including the area of the Euphrates.

In order to guarantee the security within the de-escalation zones preventing military incidents between the conflicting parties, the guarantor states agreed to create the security cordons around the borders of the safe zones, which would include the establishment of observation points for ensuring joint efficient control over compliance with the ceasefire regime and border checkpoints aimed

а именно, районы между городами Хама и Хомс²;

территории региона Восточной Гуты вблизи Дамаска, исключая Кабун, который все еще находится под контролем террористической группировки Джабхат ан-Нусра³;

территории на юге Сирии вдоль иорданской границы в районах провинций Деръа и Кунейтра⁴.

Утвержденный Меморандум, который официально вступил в силу на пятый день после подписания, предусматривается прекращение боевых действий и авиаударов между конфликтующими сторонами в лице сирийской правительственной армии и формирований вооруженной оппозиции, которые уже при-

² Контролируется отрядами до 3,000 человек. Всего на территории проживает порядка 180,000 мирных жителей.

³ Порядка 700,000 гражданских лиц проживает на данной территории, рядом с которой располагаются около 9,000 боевиков. Сирийская армия уже установила восемь контрольно-пропускных пунктов в данном регионе вдоль его периметра.

⁴ Контролируется вооруженными формированиями до 15,000 человек, при наличии мирных жителей в количестве 800,000 человек.

to ensure unhindered movement of unarmed civilians and delivery of humanitarian assistance as well as to facilitate economic activities. (Ministry of Foreign Affairs of Russia, 2017) It is planned that the forces of the guarantor states would provide the checkpoints and observation posts maintenance, as well as the administration of the security cordons by consensus with the possibility to deploy, if necessary, the third parties.

Since there is a need to define the exact borders of the de-escalation zones and security cordon lines, Iran, Russia and Turkey decided to form a Joint Working Group (JWG) on de-escalation composed of their authorized representatives in order to address the issue. The JWG should finish mapping the de-escalation areas and security zones and present maps dissociating groups of armed opposition from the Islamic State and Nusra Front by June 4, 2017.

It should be mentioned that some of the above-mentioned provisions of the Astana Memorandum were already in the process of being implemented even before the actual signing of the document. For instance, according to the Russian General Staff's Main Operational Directorate, Col. Gen. Sergei Rudskoy, the Russian Aerospace Forces has already ceased activities in areas corresponding to the de-escalation zones defined by the memorandum as of 00.00 on May 1, 2017. Moreover, on May 2-3, 2017, the Syrian Army and the Russian Reconciliation Center in Syria established a humanitarian corridor in the East Ghouta region providing humanitarian aid to the city of Douma⁵, which is controlled by the armed opposition group, joined the ceasefire regime. The Syrian side have already deployed eight checkpoints in this de-escalation zone.

It could be seen that Moscow felt confident that the memorandum would be signed in Astana. In fact, the Russian military authorities held extensive consultations with Turkey, Iran, the U.S. and other states in order to guarantee that the proposed initiative will not be rejected at a minimum. However, despite the fact that the Russian

соединились или присоединятся к режиму прекращения огня. (Sott.net, 2017). Однако режим прекращения не распространяется на боевые действия и авиаудары, направленные на борьбу с террористическими организациями, такими как Исламское государство и Джабхат ан-Нусра, связанной с Аль-Каидой. Исходя из этого, согласно Астанинскому меморандуму, сирийская армия и сирийская вооруженная оппозиция при поддержке государств-гарантов и активном участии российских Воздушно-космических сил, продолжают борьбу с террористическими группами в центральной и восточной частях страны, включая районы Евфрата.

В целях обеспечения безопасности в создаваемых зонах и предотвращения инцидентов между конфликтующими сторонами, государства-гаранты согласились создать полосы безопасности вдоль границ зон деэскалации, на территории которых будут установлены наблюдательные пункты для обеспечения совместного эффективного контроля над соблюдением режима прекращения огня и контрольно-пропускные пункты для обеспечения беспрепятственного перемещения невооруженных гражданских лиц, доставки гуманитарной помощи, а также содействия экономической деятельности. (Министерство иностранных дел РФ, 2017) Планируется, что работа контрольно-пропускных и наблюдательных пунктов, а также управление полосами безопасности будет обеспечиваться силами государств-гарантов на основе консенсуса с возможностью развертывания, при необходимости, контингента третьих стран.

Для решения задачи определить точные координаты границ зон деэскалации и полос безопасности, Иран, Россия и Турция решили создать Совместную рабочую группу по деэскалации (СРГ), в состав которой будут входить уполномоченные представители. Перед СРГ поставлена задача до 4 июня 2017 г. завершить подготовку карт зон деэскалации и полос безопасности, а также отмежевания формирований вооруженной оппозиции от террористических группировок.

Следует упомянуть, что некоторые из вышеупомянутых положений Астанинского меморандума стали реализоваться еще до фактического подписания документа. Так, к примеру, по На-

⁵ The delivery of a humanitarian convoy of the United Nations, International Committee of the Red Cross and the Syrian Arab Red Crescent was organized.

THE PROPOSED MEMORANDUM, WHICH OFFICIALLY CAME INTO EFFECT ON THE FIFTH DAY AFTER ITS SIGNING, ENVISAGED A PAUSE IN FIGHTING AND AIRSTRIKES BETWEEN THE SYRIAN ARMY AND MILITANTS WHO HAVE ALREADY JOINED OR WILL JOIN THE CEASEFIRE REGIME.

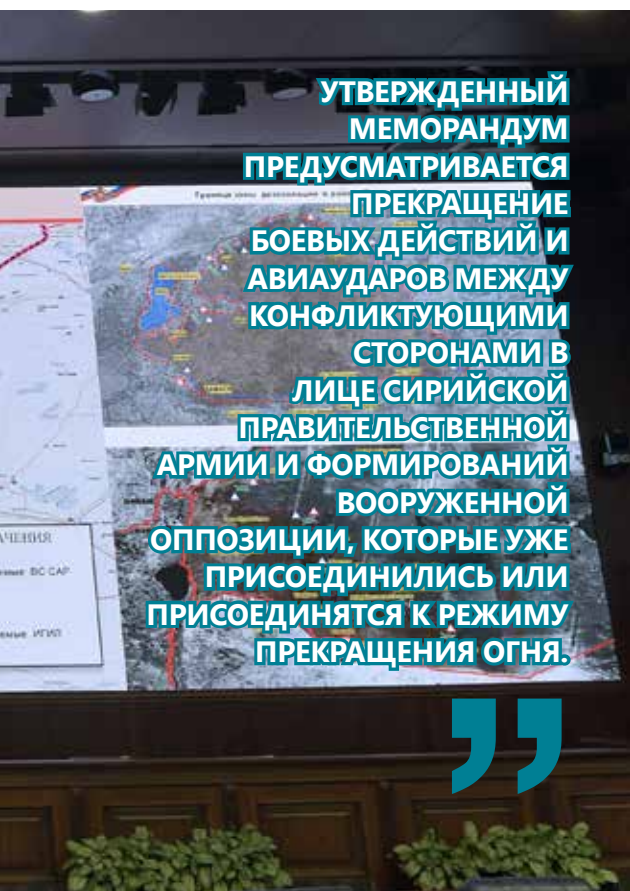
www.cdn5.img.sputniknews.com

proposal was in one way or another agreed with key players in the Syrian conflict settlement, there are still major concerns over its successful implementation. Firstly, there is a necessity to persuade the Syrian armed opposition to support the implementation of the memorandum instead of rejecting it by saying that the document threatens Syria's territorial integrity. Moreover, taking into account the Syrian opposition skepticism about Russia's credibility to fully ensure the de-escalation zones maintenance, Moscow needs to minimize the "gap" between the promises and the actions. Furthermore, the persistence of high level of mistrust to Tehran among the armed opposition groups, which openly express dissatisfaction over Iran's involvement as a cease-fire guarantor country, causes further complications in relations to the Astana Memorandum fulfilment. In fact, the U.S. adhere to similar position stating that Iran's activity mostly contributes to the escalation of violence in Syria.

чальник главного оперативного управления Генерального штаба ВС РФ генерал-полковник Сергей Рудской заявил, что с 00.00 1 мая 2017 г. Воздушно-космические силы страны прекратили полеты в районах, соответствующих зонам деэскалации, определенных Меморандумом. Кроме того, 2-3 мая 2017 г. сирийская армия и российский Центр по примирению враждующих сторон в Сирии создали гуманитарный коридор в Восточной Гуте, предоставляющий гуманитарную помощь городу Думе,⁵ который контролируется вооруженной оппозиционной группой, присоединившейся к режиму прекращения огня. Сирийская сторона уже развернула восемь контрольно-пропускных пунктов в этой зоне деэскалации.

Таким образом, вполне очевидно, что Москва

⁵ Доставка гуманитарного конвоя была осуществлена Организации Объединенных Наций, Международным комитетом Красного Креста и комитетом Сирийского Арабского Красного Полумесяца.

It should be noted that Washington cautiously welcomed the Russia-backed proposal to launch the de-escalation zones in Syria. However, despite the fact that the Astana Memorandum includes proposals previously made by the U.S. officials at the beginning of the year, the document does not seem to fully correspond with Washington's military strategy towards Syria. The U.S. side asserted that Russia-proposed initiative posed many unanswered questions, including whether it would be effective in the fight against the Islamic State. Theoretically, the establishment of the de-escalation zones could help to deploy forces of both the Syrian Army and armed opposition groups to enhance offensive attack against terrorist organizations. However, in practice even if the combating parties stop all clashes and the use of any kinds of weapons in the de-escalation zones this will not necessarily result in redirecting their military actions towards fight against the Islamic State. Moreover, since the Russian side has already

была уверена, что Меморандум непременно будет подписан в Астане. Проведенные накануне консультации с Турцией, Ираном, США и другими государствами, ставили перед собой цель гарантировать, что предлагаемая инициатива как минимум не будет отвергнута. Однако, несмотря на то, что российское предложение так или иначе было согласовано с ключевыми игроками в урегулировании сирийского конфликта, остаются вопросы относительно успешности его реализации. Во-первых, необходимо добиться полной поддержки Меморандума со стороны сирийской вооруженной оппозиции, которая заявила, что документ может угрожать территориальной целостности страны. Более того, учитывая скептицизм сирийской вооруженной оппозиции в отношении возможности России в полной мере обеспечить выполнение данной инициативы, Москве необходимо минимизировать «разрыв» между обещаниями и реальными действиями. Более того, сохранение высокого уровня недоверия к Тегерану со стороны групп вооруженной оппозиции, которые открыто выражают недовольство относительно участия Ирана в качестве государства-гаранта режима прекращения огня, вызывает дополнительные сложности для реализации положений Астанинского меморандума. В данном вопросе, США придерживаются аналогичной позиции, заявляя, что деятельность Ирана в основном провоцирует эскалацию насилия в Сирии.

Следует отметить, что Вашингтон приветствовал предложение России о создании зон деэскалации в Сирии с некоторой осторожностью. Несмотря на то, что в Меморандуме содержались предложения, с которыми в начале года выступали сами официальные лица США, документ, похоже, не в полной мере соответствует военной стратегии Вашингтона в отношении Сирии. В частности, по мнению США, предложенная Россией инициатива оставляет неясным ряд вопросов, главный из которых - будет ли она эффективной в борьбе против Исламского государства. Теоретически, создание зон деэскалации могло бы содействовать высвобождению сил сирийской армии и групп вооруженной оппозиции, которые были бы направлены на борьбу с террористическими группировками. Однако на практике, даже если конфликтующим сторонам удастся избежать вооруженных

declared that the de-escalation zones would be closed for all US-led coalition warplanes at least for six month, there is a need in adjustments to the airstrikes planning. Taking into account the fact that in April 2017 Russia suspended the agreement with the U.S. that prevented incidents and ensured flight safety in Syria in response to the U.S. missiles airstrikes against the Syrian government forces in the Homs province, Moscow and Washington could be deprived of an important consultation mechanism aimed to avoid mid-air collisions over Syria. In fact, after the visit of the Russian Foreign Minister, Sergey Lavrov, to Washington in May 2017, the parties announced

столкновений в зонах деэскалации, нет гарантии того, что произойдет смещение акцентов в сторону борьбы исключительно с Исламским государством. Более того, поскольку российская сторона уже заявила, что зоны деэскалации будут закрыты для самолетов авиации США и коалиции, по крайней мере, на шесть месяцев, возникает необходимость внесения дополнительных корректировок в план боевых вылетов. Принимая во внимание тот факт, что в апреле 2017 г., в ответ на удар американских ракет по авиабазе правительственных войск в провинции Хомс, Россия приостановила соглашение с США, которое обеспечило безопасность по-

their intention to restore their cooperation within the framework of the agreement. However, it is unclear how long it would take for the parties to resume the exchange of information about the warplanes flights.

It is worth mentioning that for the first time the U.S. put the idea of creation of the safe zone in Syria on the agenda in 2013. Moreover, in 2015 the Obama administration put forward the proposal to establish a safe-zone between Afrin and Kobane in the northern Syria. However, due to insufficient support from the Turkish side, which wanted to guarantee the security in the area addressing the threat posed by the Kurdish fighters from the Peoples' Protection Unit (YPG), while the U.S. were mostly concerned over the fight against the Islamic State⁶, the proposal failed. In fact, there is a little chance that Ankara and Washington would agree on the issue of the safe zone establishment unless the U.S. will not cease its support for the YPG.

During the 2016 presidential campaign in the U.S. both political camps also advocated for implementing safe zones in Syria. However, after Donald Trump was elected as a President the backgrounds for the launch of the safe zone in Syria have undergone a significant transformation. Nowadays, the Trump administration prefers to regard the safe zone debate according to the U.S. domestic security perspective. (Macaron, 2017) For instance, in the draft project of Donald Trump's executive order aimed to freeze the U.S. refugee resettlement program restricting immigration from a number of Muslim countries, the President instructed the Secretary of Defense to draft a plan within 90 days to create the safe zones to protect vulnerable Syrian population. (Huffingtonpost, 2017) Despite the fact that the safe zones proposal was omitted from the final version of the document, which was released on January 27, 2017, it appears that Washington considers its creation as a measure to lower the refugee inflow in the country. However, since the creation of the safe zones would definitely place an additional burden on the U.S. budget⁷, Washington

летов в Сирии, Москва и Вашингтон могли лишиться важного механизма консультаций, направленного на предотвращение столкновений в сирийском воздушном пространстве. И хотя, после визита Министра иностранных дел России Сергея Лаврова в Вашингтон, состоявшегося в мае 2017 г., стороны заявили о своем намерении восстановить сотрудничество в рамках соглашения, все же неясно, сколько времени потребуется для полноценного возобновления обмена оперативной информацией.

Следует отметить, что впервые идея создания зон безопасности в Сирии была озвучена США в 2013 г. Более того, в 2015 г. администрация Обамы выдвинула предложение о создании зоны безопасности между городами Африн и Кобейн в северной Сирии. Однако, из-за недостаточной поддержки со стороны Турции, которая хотела гарантировать безопасность в данном регионе посредством устранения угрозы, исходящей от курдских отрядов самообороны (YPG), в то время как США, в основном, были сфокусированы на борьбе с Исламским государством⁶, предложение так и не было реализовано. Вполне очевидно, что шансы на согласование между Анкарой и Вашингтоном вопроса о создании зоны безопасности не увеличатся, пока США не прекратят оказывать поддержку YPG.

В 2016 г. во время своих предвыборных кампаний оба кандидата в президенты США также проговаривали возможность создания зон безопасности в Сирии. Однако, после того как Дональд Трамп выиграл выборы, концептуальные основы данной идеи претерпели значительную трансформацию. В настоящее время, администрация Трампа предпочитает рассматривать вопрос создания зон безопасности в Сирии в контексте обеспечения внутренней стабильности и национальной безопасности США. (Макарон, 2017 г.) Так, в черновой редакции указа Дональда Трампа о введении временных жестких ограничений на въезд в США выходцев из семи мусульманских стран, а также о приостановке программы приема беженцев, присутство-

⁶ Recently, the White House gave the Pentagon greater flexibility to determine the number of the U.S. troops in Syria to assist the U.S.-backed local troops as they move to retake Raqqa from the Islamic State.

⁷ According primary estimations of the Pentagon, it will take between 15,000 and 30,000 U.S. troops to secure a safe zone in Syria with a cost of at least \$1 billion a month.

⁶ Недавно Белый дом предоставил Пентагону большую свободу относительно вопроса определения численности войск США в Сирии, которые бы могли бы оказать поддержку местным формированиям, поддерживаемым США, в их попытках освободить Ракку из под контроля Исламского государства.

called Saudi Arabia to support the implementation of the safe zones initiative by ensuring its funding. In fact, to date, the U.S. demonstrate their reluctance to transform its role from defeating the Islamic State to policing a safe zone in Syria.

On the other hand, Russia together with Turkey and Iran showed its intention to provide heavy involvement in the Syrian conflict settlement. The absence of the U.S. well-developed security policy toward Syria together with the U.S. negative experience of establishing the safe zones in Iraq allowed Russia to take the lead in playing a check-and-balance role filling the geopolitical vacuum in the region. This situation would definitely trigger some changes in the U.S. strategy in the Middle East. In fact, Washington still has opportunity to develop its own safe zone proposal, which could be implemented in parallel with Russia-backed initiative. However, such efforts would be doomed to failure, unless the U.S. take concrete measures

вал пункт, согласно которому Президент поручал Министру обороны в течение 90 дней разработать план для создания зоны безопасности для защиты сирийского населения. (Huffingtonpost, 2017). Несмотря на то, что предложение о создании зоны безопасности не вошло в финальную версию документа, который был опубликован 27 января 2017 г., сам факт его появления в подобной формулировке позволяет предположить, что Вашингтон рассматривает создание зоны безопасности скорее в качестве меры по уменьшению притока беженцев в страну. Однако, поскольку создание зоны безопасности, безусловно, повысило бы нагрузку на бюджет США⁷, Вашингтон попытался, пока без явных успехов, заручиться поддержкой Саудовской Аравии, которая могла бы обеспечить финанси-

⁷ Согласно предварительным оценкам Пентагона, для реализации инициативы создания зоны безопасности в Сирии потребуется от 15,000 до 30,000 военнослужащих США, что обойдется не менее \$1 млрд. в месяц.

НА СЕГОДНЯШНИЙ ДЕНЬ, США НЕ ДЕМОНИСТРУЮТ СВОЕГО ЖЕЛАНИЯ СМЕЩАТЬ ПОЛИТИЧЕСКИЕ И ВОЕННЫЕ ПРИОРИТЕТЫ В СИРИИ, СОЗДАВАЯ ЗОНЫ БЕЗОПАСНОСТИ, И ПРЕДПОЧИТАЮТ, ПО-ПРЕЖНЕМУ, ФОКУСИРОВАТЬСЯ НА БОРЬБЕ С ИСЛАМСКИМ ГОСУДАРСТВОМ.

”

to establish dialogue with all regional powers involved. By contrast, the joining to the Astana Memorandum implementation as a third party could allow the White House both to preserve significant resources required for the de-escalation zone protection and to ensure that Moscow, Tehran and Damascus would not be in breach of that treaty violating the ceasefire regime.

In conclusion, there are still significant tactical disagreements among the key players over resolving the Syrian conflict. However, Iran-Russia-Turkey-backed de-escalation zones agreement offered an opportunity to be the starting point for reaching consensus over the overall conflict-resolution strategy. It appears that working in tandem with the Geneva consultation under the auspices of the UN, the Astana talks initiated by Iran, Russia and Turkey have gained a particular relevance. However, the Astana Memorandum implementation will mostly depend on success of the parties

рование инициативы. В целом, на сегодняшний день, США не демонстрируют своего желания смещать политические и военные приоритеты в Сирии, создавая зоны безопасности, и предпочитают, по-прежнему, фокусироваться на борьбе с Исламским государством.

С другой стороны, Россия совместно с Турцией и Ираном продемонстрировала свое намерение активно участвовать в процессе урегулирования сирийского конфликта. Отсутствие четко продуманной политики США по обеспечению безопасности в Сирии, а также наличие у Вашингтона негативного опыта по созданию зон безопасности в Ираке, позволили России перехватить инициативу и начать разрабатывать в регионе систему сдержек и противовесов, заполняя тем самым образовавшийся геополитический вакуум. Данная ситуация, безусловно, не останется незамеченной США и вызовет некоторые изменения в их стратегии на Ближнем Востоке.

in detailing the practical mechanisms of observing and ensuring security within the de-escalation zones. Moreover, in order to create a no-fly zone, there is a need to continue the consultations with the U.S., which actually do not agree to "limit" their air campaign against the Islamic State. Therefore, achieving success in realizing the de-escalation zone strategy could become more apparent only in forthcoming months.

THE ABSENCE OF THE U.S. WELL-DEVELOPED SECURITY POLICY TOWARD SYRIA TOGETHER WITH THE U.S. NEGATIVE EXPERIENCE OF ESTABLISHING THE SAFE ZONES IN IRAQ ALLOWED RUSSIA TO TAKE THE LEAD IN PLAYING A CHECK-AND-BALANCE ROLE FILLING THE GEO-POLITICAL VACUUM IN THE REGION.

Вашингтон, по-прежнему, сохраняет возможность разработать собственное видение относительно создания зон безопасности, которое может быть реализовано параллельно с инициативой, поддерживаемой Россией. Однако, любые усилия в данном будут заранее обречены на провал, если только США не предпримут конкретные меры для налаживания диалога со всеми центрами силы, вовлеченными в регулирование конфликта. В свою очередь, подключение к реализации Астанинского мемо-

рандума в качестве третьей стороны может позволить Белому дому сохранить значительную часть ресурсов, необходимых для обеспечения работы зон деэскалации, а также позволит осуществлять мониторинг, фиксируя не нарушают ли Москва, Тегеран и Дамаск взятые на себя обязательства.

В заключение следует отметить, что между ключевыми игроками, участвующими в разрешении сирийского конфликта, по-прежнему сохраняются значительные тактические разногласия. Однако, соглашение о зонах деэскалации, поддерживаемое Ираном, Россией и Турцией, дало возможность нащупать отправную точку в работе по достижению консенсуса в отношении единой согласованной стратегии по разре-

References

1. *Huffingtonpost.* (2017). *Read Draft Text Of Trump's Executive Order Limiting Muslim Entry To The U.S.* Retrieved from http://www.huffingtonpost.com/entry/read-draft-text-trump-executive-order-muslim-entry_us_5888fe00e4b0024605fd591d
2. *Macaron, J.* (2017). *Trump's 'real estate' approach to safe zones in Syria.* Retrieved from <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2017/01/trump-real-estate-approach-safe-zones-syria-170130135423734.html>
3. *Ministry of Foreign Affairs of Russia.* (2017). *Memorandum on the creation of de-escalation areas in the Syrian Arab Republic.* Retrieved from http://www.mid.ru/en/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2746041
4. *Mistura, S. d.* (2017, May 15). *Special Envoy for Syria: Intra-Syrian Talks - Press Conference . Geneva.* Retrieved from <http://webtv.un.org/%E2%80%A6/transforming-the-world-%E2%80%A6/4930324186001/watch/staffan-de-mistura-special-envoy-for-syriaintra-syrian-talks-press-conference-geneva-15-may-2017/5433252565001?page=3>
5. *Sott.net.* (2017). *Safe zones aimed to stop war in Syria as Russia-brokered plan enjoys global acclaim.* Retrieved from <https://www.sott.net/article/350315-Safe-zones-aimed-to-stop-war-in-Syria-as-Russia-brokered-plan-enjoys-global-acclaim>
6. *Sputnik International.* (2017). *afe Zones Memorandum May 'Lead to Fundamental Changes' in Syria - Tehran.* Retrieved from <https://sputniknews.com/middleeast/201705041053276290-safe-zones-syria-iran/>

ОТСУТСТВИЕ ЧЕТКО ПРОДУМАННОЙ ПОЛИТИКИ США ПО ОБЕСПЕЧЕНИЮ БЕЗОПАСНОСТИ В СИРИИ, А ТАКЖЕ НАЛИЧИЕ У ВАШИНГТОНА НЕГАТИВНОГО ОПЫТА ПО СОЗДАНИЮ ЗОН БЕЗОПАСНОСТИ В ИРАКЕ, ПОЗВОЛИЛИ РОССИИ ПЕРЕХВАТИТЬ ИНИЦИАТИВУ И НАЧАТЬ РАЗРАБАТЫВАТЬ В РЕГИОНЕ СИСТЕМУ СДЕРЖЕК И ПРОТИВОВЕСОВ, ЗАПОЛНЯЯ ТЕМ САМЫМ ОБРАЗОВАВШИЙСЯ ГЕОПОЛИТИЧЕСКИЙ ВАКУУМ.

нию конфликтов. Похоже, что, работая в тандеме с женеvскими консультациями под эгидой ООН, Астанинский процесс приобретает особую значимость. Однако, реализация Астанинского меморандума во многом будет зависеть от успеха сторон в вопросе разработки практических механизмов обеспечения безопасности в зонах деэскалации. Более того, для достижения цели по созданию запретной зоны для полетов необходимо продолжить консультации с США, которые, фактически, не согласны «ограничивать» свою воздушную кампанию против Исламского государства. Исходя из этого, оценить успешность реализации стратегии создания зон деэскалации стать возможно лишь по прошествию нескольких месяцев.

Использованные источники

1. *Huffingtonpost.* (2017). *Read Draft Text Of Trump's Executive Order Limiting Muslim Entry To The U.S.* Retrieved from http://www.huffingtonpost.com/entry/read-draft-text-trump-executive-order-muslim-entry_us_5888fe00e4b0024605fd591d
2. *Macaron, J.* (2017). *Trump's 'real estate' approach to safe zones in Syria.* Retrieved from <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2017/01/trump-real-estate-approach-safe-zones-syria-170130135423734.html>
3. *Ministry of Foreign Affairs of Russia.* (2017). *Memorandum on the creation of de-escalation areas in the Syrian Arab Republic.* Retrieved from http://www.mid.ru/en/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2746041
4. *Mistura, S. d.* (2017, May 15). *Special Envoy for Syria: Intra-Syrian Talks - Press Conference . Geneva.* Retrieved from <http://webtv.un.org/%E2%80%A6/transforming-the-world-%E2%80%A6/4930324186001/watch/staffan-de-mistura-special-envoy-for-syriaintra-syrian-talks-press-conference-geneva-15-may-2017/5433252565001?page=3>
5. *Sott.net.* (2017). *Safe zones aimed to stop war in Syria as Russia-brokered plan enjoys global acclaim.* Retrieved from <https://www.sott.net/article/350315-Safe-zones-aimed-to-stop-war-in-Syria-as-Russia-brokered-plan-enjoys-global-acclaim>
6. *Sputnik International.* (2017). *afe Zones Memorandum May 'Lead to Fundamental Changes' in Syria - Tehran.* Retrieved from <https://sputniknews.com/middleeast/201705041053276290-safe-zones-syria-iran/>

MEASURING EXPORT DIVERSITY OF KAZAKHSTAN: 2000-2015

KANAT MAKHANOV

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
JUNIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
МЛАДШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

ИЗМЕРЕНИЕ ДИВЕРСИФИКАЦИИ ЭКСПОРТА КАЗАХСТАНА: 2000-2015

Kazakhstan is one of transition countries that set export diversification as one of its top economic priorities. Its rapid economic growth since early 2000s has almost completely been based on exports of primary commodities, predominantly oil and metal ores. Over the last two decades as the share of oil in its exports grew from around 20% in 1995 to over 70% in 2007 becoming the far most dominant export commodity. According to the World Bank Data, in 2015, 68% of Kazakhstan's export consisted of fuel products, ranking the tenth among the countries with the largest shares of fuel exports. The first attempts of mitigating the problem through diversification of the economy were made more than a decade ago. Various comprehensive measures were taken since then like, for instance, Accelerated Industrial and Innovative Development since 2010, Strategy of Industrial and Innovation Development of Kazakhstan for 2003-2015 etc. (Konkakov and Kubayeva, 2016). However, these measures largely proved to be unsuccessful. Real active industrial policy measures were taken by the government after the crisis of 2008 and subsequent measures in this policy created conditions for more effective steps (Konkakov and Kubayeva, 2016).

One of the ways of evaluating the dynamics of export diversification is using indices. We will try to represent the dynamics of the export diversification or concentration during 2000-2015 using indices of Herfindalh-Hirschman, Ogive, and Shannon:

Казakhstan является одной из стран с переходной экономикой, для которой диверсификация экспорта является одним из ее главных экономических приоритетов. Ее быстрый экономический рост с начала 2000-х годов практически полностью основывался на экспорте сырьевых товаров, преимущественно нефти и металлических руд. За последние два десятилетия доля нефти в ее экспорте выросла с примерно 20% в 1995 году до более 70% в 2007 году, став самым доминирующим экспортным товаром. Согласно данным Всемирного банка, в 2015 году 68% казахстанского экспорта состояло из энергоносителей, что ставило страну на десятое место в списке стран с наибольшей долей энергоносителей в экспорте. Первые попытки диверсификации экономики были сделаны более десяти лет назад. С тех пор были приняты различные комплексные меры, например, принятие Государственной программы по форсированному индустриально-инновационному развитию Республики Казахстан на 2010 – 2014 годы, Стратегия индустриально-инновационного развития Республики Казахстан на 2003-2015 и т.д. (Конкаков и Кубаева, 2016). Однако эти меры в значительной степени оказались безуспешными. Более действенные меры активной промышленной политики были приняты правительством после кризиса 2008 года, и последующие меры в этой политике создали условия для более эффективных шагов (Конкаков и Кубаева, 2016).

Один из способов оценки динамики диверсификации экспорта это использование индексов. Мы

www.energia.org.mx

The Herfindahl-Hirschman Index (Herfindahl, 1950; Hirschman, 1964) can be expressed as $HH = \sum_{i=1}^n \left(\frac{e_i}{e}\right)^2$ where e_i is exports of industry i while e is total exports and n is the total number of industries. It is one of the most widely used indexes in the study of specialization. Its minimum value depends on the number of industries: the higher the number of industries, the smaller the minimum value. Consequently, it reaches its maximum value, which is always equal to 1 if a particular industry represents 100% of total exports. HH Index is one of the most straightforward ways of measuring the absolute diversity.

The Ogive Index is another widely used index that measures diversity and has the following mathematical expression: $O =$

$\frac{\sum_{i=1}^n \left(\frac{e_i}{e}\right)^2}{\frac{1}{n}}$. For the first time it was used by Tress (1938) to measure economic diversity. There are several early studies in which the Ogive Index was used in the context of a country specialization. The index analyzes export diversification using equal distribution of industries in total exports as a benchmark.

The Shannon Index, which is sometimes called Theil entropy index, has the following mathematical expression: $S = -\sum_{i=1}^n \left(\frac{e_i}{e}\right) \ln\left(\frac{e_i}{e}\right)$. It is one of the entropy indices used to measure inequalities in income distribution (Cowell, 1995). The SEI is expressed

ACCORDING TO THE WORLD BANK DATA, IN 2015, 68% OF KAZAKHSTAN'S EXPORT CONSISTED OF FUEL PRODUCTS.

СОГЛАСНО ДАННЫМ ВСЕМИРНОГО БАНКА, В 2015 ГОДУ 68% КАЗАХСТАНСКОГО ЭКСПОРТА СОСТОЯЛО ИЗ ЭНЕРГОНОСИТЕЛЕЙ.

попытаемся измерить динамику диверсификации экспорта или концентрации в период с 2000 по 2015 гг., Используя индексы Херфиндаля-Хиршмана, Огива и Шеннона.

Индекс Херфиндаля-Хиршмана (Херфиндаль, 1950; Хиршман, 1964) можно выразить как $HH = \sum_{i=1}^n \left(\frac{e_i}{e}\right)^2$, где e_i - экспорт промышленности i , тогда как e - общий объем экспорта, а n - общее количество отраслей. Это один из наиболее широко используемых индексов в изучении специализации. Его минимальное значение зависит от количества отраслей: чем выше число отраслей, тем меньше минимальное значение. Следовательно, максимальное значение индекса, которое достигается когда одна отрасль составляет 100% от общего объема экспорта, всегда равно 1. Индекс HH - один из самых простых способов измерения абсолютной диверсификации.

Индекс Огива - это еще один широко используемый индекс, который измеряет диверсификацию и имеет следующее математическое выражение: $O = \frac{\sum_{i=1}^n \left(\frac{e_i}{e}\right)^2}{\frac{1}{n}}$

Впервые он был использован Трессом (1938) для измерения экономического диверсификации. Существует несколько ранних исследований, в которых индекс Огива использовался в контексте экономической специализации страны. Дан-

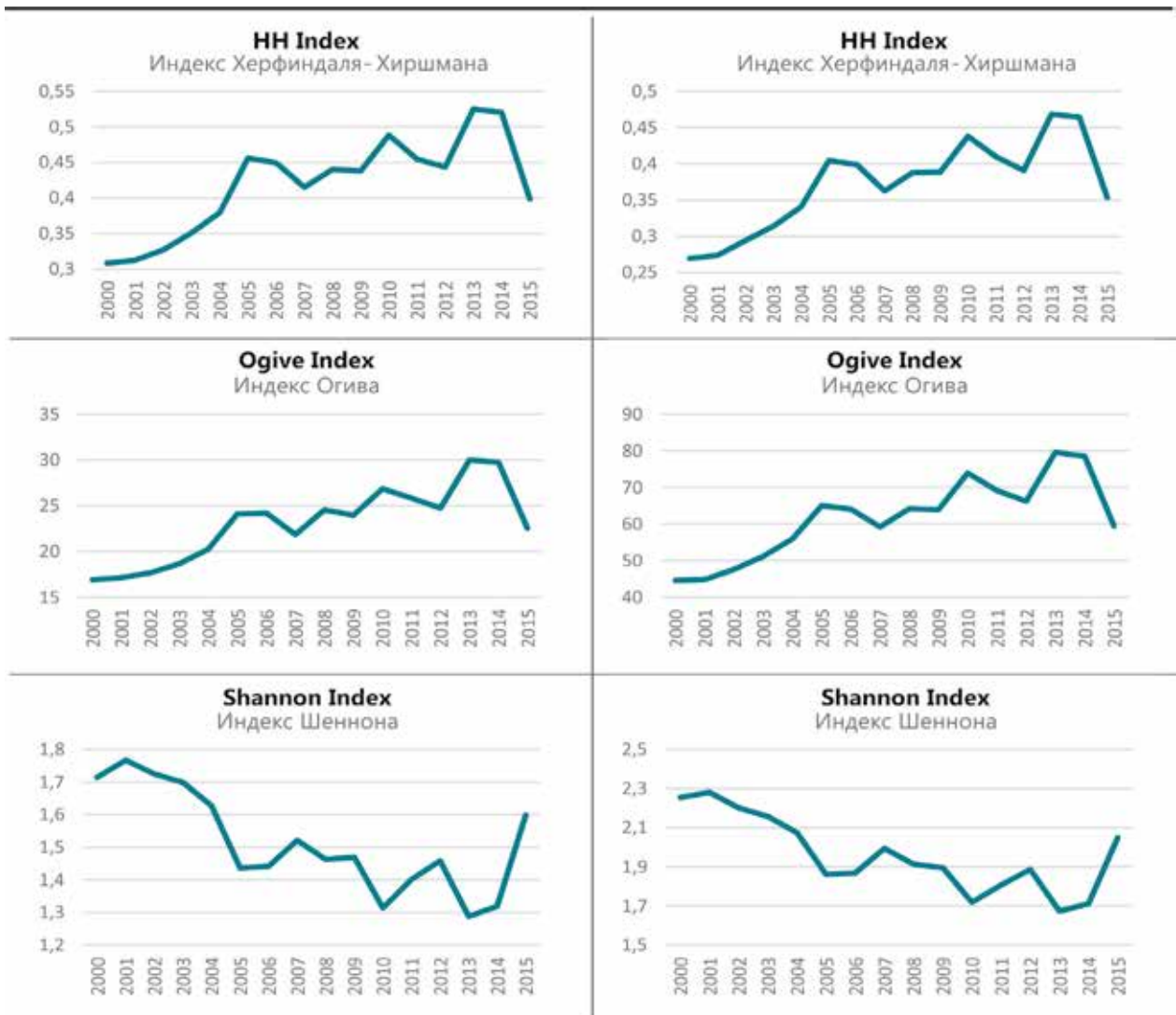
as the negative sum of shares of industries in total exports multiplied by the natural logarithm of shares of each single industry i . Due to the logarithm, unlike HHI, the Shannon Index reduces the relative weights of large industries.

All three indices reveal a clear pattern towards sectorial concentration of the exports from 2000 to 2015 on two-digit as well as three-digit levels. However, the revealed trend was not uniform across the whole period. Export concentration was rapid during 2000-2005. During 2005-2014

ный индекс измеряет разницу определенного распределения долей по отраслям в экспорте от абсолютно равномерного распределения.

Индекс Шеннона, который иногда называют индексом энтропии Тэйла, имеет следующее математическое выражение: $S = -\sum_{i=1}^n (p_i) \ln(p_i)$. Это один из показателей энтропии, используемых для измерения неравенства в распределении доходов (Коул, 1995). Индекс Шеннона выражается как отрицательная сумма долей отраслей в общем объеме экспорта, умноженная на натуральный логарифм долей каждой отдель-

Table 1: Change of HH, Ogive and Shannon indices during 2000-2015 / Таблица 1: Изменение индексов Херфиндаля-Хиршмана, Огива и Шеннона в период с 2000 по 2015 гг.

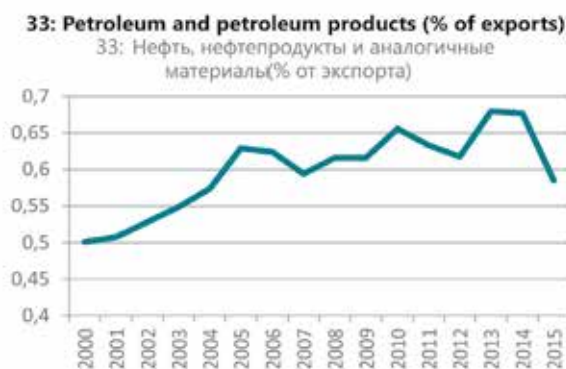
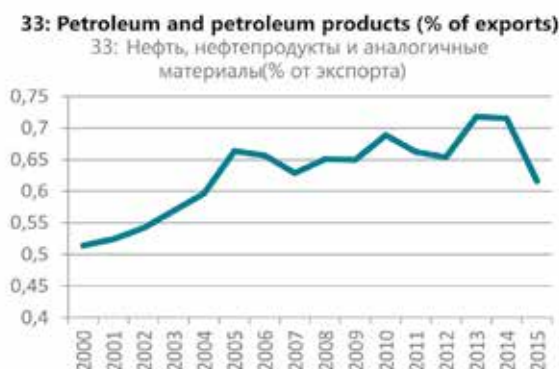
Source: prepared by the author based on data from the UN Comtrade. / Источник: подготовлено автором на основе данных из UN Comtrade.

the pattern still persisted but with considerable oscillations. Most interestingly, in 2015, there was a significant shift towards diversification on both levels of industrial disaggregation. The most straightforward explanation for this can be the change in exports of oil. If that be true then negative dynamics of the oil prices could have certain beneficial effect on export diversification in

ной отрасли i . Из-за логарифма, в отличие от индекса Херфиндаля-Хиршмана, индекс Шеннона уменьшает относительные доли крупных отраслей.

Все три индекса указывают на увеличение секторальной концентрации экспорта с 2000 по 2015 год на двузначных, а также трехзначных уровнях

Table 2: Change of % share of oil in exports during 2000-2015 / Таблица 2: Изменение процентной доли нефти и нефтепродуктов в экспорте в период с 2000 по 2015.

Source: Prepared by the author based on data from the UN Comtrade. / Источник: подготовлено автором на основе данных из UN Comtrade.

Kazakhstan (Konakov and Kubayeva, 2016). This becomes evident if to compare the change of diversification indices to the changes of the percentage share of oil in exports during the same period shown in Table 2 below.

The shape of the curve that shows the change of percentage share of oil products to the shapes of the indices, we can note a perfect coincidence on both levels of industrial disaggregation. During this period, the exports of Kazakhstan became highly "petrolized" almost reaching 70% of total exports.

Export diversification has been one of the principal objectives in economic policymaking during the last couple of decades. However, the measures taken so far have proved to be inefficient. The HH, Ogive and Shannon indices used to measure the degree of export diversification show a clear pattern of export concentration during 2000-2015. During 2000-2005 the concentration trend was more rapid and clear. During the subsequent period, the pattern of concentration started to slow down. However, the most pronounced diversifying effect occurred in 2015. This effect is obvious-

отраслевой дезагрегации. Однако выявленная тенденция не была однородной в течение всего периода. В 2000-2005 гг. Концентрация экспорта была быстрой. В течение 2005-2014 гг. Картина сохранялась, но со значительными колебаниями. Интересно то, что в 2015 году произошел значительный сдвиг в сторону диверсификации на обоих уровнях дезагрегации промышленности. Наиболее простым объяснением этого может быть изменение объемов экспорта нефти. Если это так, то отрицательная динамика цен на нефть может оказать определенное положительное влияние на диверсификацию экспорта в Казахстане (Конкаков и Кубаева, 2016). Это становится очевидным, если сравнивать изменение индексов диверсификации с изменениями процентной доли нефти в экспорте в течение того же периода, показанного в таблице 2.

Сравнивая изменения вышеуказанных графиков с динамикой экспорта нефти и нефтепродуктов, можно заметить очень четкую взаимосвязь на обоих уровнях промышленной дезагрегации. За этот период доля нефти и нефтепродуктов в экспорте Казахстана достигло 70%.

Диверсификация экспорта является одной из

“

MOST INTERESTINGLY, IN 2015, THERE WAS A SIGNIFICANT SHIFT TOWARDS DIVERSIFICATION ON BOTH LEVELS OF INDUSTRIAL DISAGGREGATION.

ИНТЕРЕСНО ТО, ЧТО В 2015 ГОДУ ПРОИЗОШЕЛ ЗНАЧИТЕЛЬНЫЙ СДВИГ В СТОРОНУ ДИВЕРСИФИКАЦИИ НА ОБОИХ УРОВНЯХ ДЕЗАГРЕГАЦИИ ПРОМЫШЛЕННОСТИ.

”

www.retos-operaciones-logistica.eae.es

ly due to the downward shift of the oil prices. The change of the indices coincides with the change of the percentage share of oil products in exports, confirming a direct dependence. In this sense, the current state of the oil market is favorable for combating export concentration of Kazakhstan. The current situation in this regard is practically the same as it was in 2004 and 2005, which creates opportunities of breaking the trend. Further development in this regard depends on the effectiveness of diversification policies more than it depended during previous years when oil prices were much higher.

References

1. *Herfindahl, O. C. (1950). "Concentration in the Steel Industry," unpublished Ph.D. thesis: 47-48, Columbia University.*
2. *Hirschman, O. A. (1964). "The Paternity of an Index," The American Economic Review, 54: 761-762.*

HOWEVER, THE MOST PRONOUNCED DIVERSIFYING EFFECT HAS BEEN PRODUCED IN 2015.

ОДНАКО НАИБОЛЕЕ ЯРКО ВЫРАЖЕННЫЙ ДИВЕРСИФИКАЦИОННЫЙ ЭФФЕКТ ПРОИЗОШЕЛ В 2015 ГОДУ.

главных целей в экономической политике за последние несколько десятилетий. Однако принятые до этих пор меры пока остаются малоэффективными. Показатели индексов Херфиндаля-Хиршмана, Огива и Шэннона, используемые для измерения степени диверсификации экспорта, показывают четкую картину концентрации экспорта в 2000-2015 годах. В течение 2000-2005 годов тенденция концентрации была более быстрой и четкой. В последующий период тренд концентрации начал замедляться. Однако наиболее ярко выраженный диверсификационный эффект произошел в 2015 году. Этот эффект, очевидно, связан с нисходящим сдвигом цен на нефть. Изменение индексов совпадает с изменением процентной доли нефтепродуктов в экспорте, что подтверждает прямую зависимость. В этом смысле нынешнее состояние нефтяного рынка благоприятно для борьбы с концентрацией экспорта Казахстана. Нынешняя ситуация в этом отношении практически такая же,

3. Tress, R. C. (1938). "Unemployment and the diversification of industry," *The Manchester School*, 9: 140-152.

4. Shannon, C. E. (1948). "A mathematical theory of communication," *The Bell System Technical Journal*, 27: 379-423, 623-656.

5. Theil, H. (1967). *Economics and Information Theory*. Amsterdam: North Holland.

6. Konkakov, A. and Kubayeva, G. (2016). "Progress in diversification of the economy in Kazakhstan," *Maastricht School of Management, Working Paper No. 2016/8*.

7. Cowell, F. A. (1995). *Measuring inequality*. Prentice Hall/Harvester Wheatsheaf, London. □

6. Konkakov, A. and Kubayeva, G. (2016). "Progress in diversification of the economy in Kazakhstan," *Maastricht School of Management, Working Paper No. 2016/8*.

7. Cowell, F. A. (1995). *Measuring inequality*. Prentice Hall/Harvester Wheatsheaf, London.

FURTHER DEVELOPMENT IN THIS REGARDS DEPENDS ON THE EFFECTIVENESS OF DIVERSIFICATION POLICIES MORE THAN IT DEPENDED DURING PREVIOUS YEARS WHEN OIL PRICES WERE MUCH HIGHER.

ДАЛЬНЕЙШЕЕ РАЗВИТИЕ В ЭТОМ ОТНОШЕНИИ ЗАВИСИТ ОТ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПОЛИТИКИ ДИВЕРСИФИКАЦИИ БОЛЬШЕ, ЧЕМ ОНА ЗАВИСЕЛА В ПРЕДЫДУЩИЕ ГОДЫ, КОГДА ЦЕНЫ НА НЕФТЬ БЫЛИ НАМНОГО ВЫШЕ.

как и в 2004 и 2005 годах, что создает возможности для нарушения этой тенденции. Дальнейшее развитие в этом отношении зависит от эффективности политики диверсификации больше, чем она зависела в предыдущие годы, когда цены на нефть были намного выше.

Использованные источники

1. Herfindahl, O. C. (1950). "Concentration in the Steel Industry," unpublished Ph.D. thesis: 47-48, Columbia University.

2. Hirschman, O. A. (1964). "The Paternity of an Index," *The American Economic Review*, 54: 761-762.

3. Tress, R. C. (1938). "Unemployment and the diversification of industry," *The Manchester School*, 9: 140-152.

4. Shannon, C. E. (1948). "A mathematical theory of communication," *The Bell System Technical Journal*, 27: 379-423, 623-656.

5. Theil, H. (1967). *Economics and Information Theory*. Amsterdam: North Holland. □

INDIAN SOLAR POWER PRICES HIT RECORD LOW

SAULE AKHMETKALIYEVA

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
JUNIOR RESEARCH FELLOW
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
МЛАДШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

РЕКОРДНО НИЗКИЕ ЦЕНЫ НА СОЛНЕЧНУЮ ЭНЕРГИЮ В ИНДИИ

Solar power prices in India hit the record low, becoming cheaper than conventional power generation prices. During the auction in Rajasthan, India, Indian power companies, Phelan Energy and Avaada Power, have made an offer to set a price of solar energy to 2.62 rupees per kWh which is a 40% decrease compared to the bid of 4.34 rupees per kWh in 2016. This number is 18% lower than the price of energy generated by coal-fired power plants. Moreover, the price of wind energy has also hit the record low of 3.46 rupees per kWh in February 2017. Meanwhile, the average energy price generated at thermal power plants is at 3.20 rupees per kWh (Safi, 2017).

Solar energy capacity has been rapidly developing in recent years. For instance, in China, solar energy capacity increased from 43 GW to 77 GW in 2016. Besides, in 2010, solar energy capacity of the entire world was as low as 50 GW. The number increased up to 305 GW in 2016 (Belton, 2017). Moreover, the price of solar panels and modules has decreased by 29% in the past year (Farand, 2017). In addition, when it comes to India, it appears that the development of the solar energy sector in the country has caused the growth of investor confidence in the renewable energy sector. Another reason for increased interest for investments in the solar energy sector of the country is that the Solar Energy Corporation of India acts as a guarantor between investors and power distribution companies (Safi, 2017).

Цены на солнечную энергию в Индии достигли рекордно низкого уровня, став дешевле цен на традиционные виды электроэнергии. В ходе аукциона в Раджастане, Индия, индийские энергетические компании, Phelan Energy и Avaada Power, предложили установить стоимость солнечной энергии на уровне 2,62 рупий за кВтч, что на 40% меньше по сравнению с заявкой 2016 года на 4,34 рупий за кВтч. Эта цена на 18% ниже стоимости энергии, вырабатываемой на угольных электростанциях. Более того, в феврале 2017 года цена ветроэнергетики также достигла рекордного минимума 3,46 рупий за кВтч. Между тем, средняя стоимость электроэнергии, вырабатываемой на тепловых электростанциях, составляет 3,20 рупий за кВтч (Safi, 2017).

В последние годы потенциал солнечной энергии стремительно развивается. Например, в 2016 году в Китае мощность солнечной энергии увеличилась с 43 ГВт до 77 ГВт. Помимо прочего, в 2010 году мировая мощность солнечной энергии составляла всего 50 ГВт. Это число увеличилось до 305 ГВт в 2016 году (Belton, 2017). За последний год цена солнечных панелей и модулей снизилась на 29% (Farand, 2017). Кроме того, говоря об Индии, развитие сектора солнечной энергетики в стране вызвало рост доверия инвесторов к сектору возобновляемой энергетики. Еще одной причиной повышенного интереса к инвестициям в сектор солнечной энергии в стране является то, что Корпорация по солнечной энергии Республики Индия вы-

The renewable energy initiatives in India are caused by the position of the Prime Minister of the country, Narendra Modi, and the targets announced at the Paris Climate Conference in 2015. During the Paris Conference, Narendra Modi has made an announcement regarding India's plans to add 175 GW of the wind and solar energy by 2022 and also have made a commitment to generate 40% of electricity using renewables by 2030. However, it is expected that these target numbers will be met earlier as India expects to meet and even exceed the renewable energy targets under the Paris Agreement (Farand, 2017). Narendra Modi's goal to transition towards green energy has caused a rapid development of the renewable energy sector in the last three years. So, renewable energy capacity increased four times in the past three years up to 12 GW (Belton, 2017).

In November 2016, the largest solar energy power plant in the world with 2.5 mil-

THE MAIN REASON OF INDIA'S ZEAL TO DEVELOP GREEN ENERGY IS ECONOMIC DEVELOPMENT, THE CREATION OF NEW JOBS, IMPROVING THE QUALITY OF LIFE AND LAST BUT NOT LEAST, TO ACHIEVE BETTER ENVIRONMENTAL CONDITIONS AND TACKLE CLIMATE CHANGE.

ОСНОВНЫМИ ПРИЧИНАМИ СРЕМЛЕНИЯ ИНДИИ К РАЗВИТИЮ ЗЕЛЕННОЙ ЭНЕРГИИ ЯВЛЯЮТСЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ СТРАНЫ, СОЗДАНИЕ НОВЫХ РАБОЧИХ МЕСТ, УЛУЧШЕНИЕ КАЧЕСТВА ЖИЗНИ И, ЧТО НЕ МЕНЕЕ ВАЖНО, УЛУЧШЕНИЕ СОСТОЯНИЯ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ И БОРЬБА С ИЗМЕНЕНИЕМ КЛИМАТА.

стует гарантом между инвесторами и энергораспределительными компаниями (Safi, 2017).

Инициативы в области возобновляемых источников энергии в Индии вызваны позицией премьер-министра страны Нарендры Модии и целей, объявленных на Парижской конференции по климату в 2015 году. В ходе Парижской конференции Нарендра Мооди сообщил о планах Индии увеличить выработку электроэнергии произведенной на ветровых и солнечных установках на 175 ГВт к 2022 году, а также заявил, что к 2030 году страна обязуется производить 40% электроэнергии с использованием возобновляемых источников энергии. Однако ожидается, что эти целевые показатели будут выполнены раньше поставленных сроков, поскольку Индия ожидает выполнить и даже превысить цели на возобновляемую энергию установленные в соответствии с Парижским соглашением (Farand, 2017). Цели Нарендры Модии по перехо-

lion solar modules was built in the south of India at Kamuthi, in Tamil Nadu. In 2017, India is planning to increase the renewable energy capacity by another 10 GW (Belton, 2017). According to the solar consultancy firm Bridge, India is to increase the solar energy capacity by 79% and become the third largest solar market by the end of 2017 (Farand, 2017).

According to the commitments under the Paris Agreement, by 2022, India plans to increase the

ду на «зеленую» энергию привели к быстрому развитию сектора возобновляемых источников энергии за последние три года. Таким образом, за последние три года мощность возобновляемых источников энергии увеличилась в четыре раза до 12 ГВт (Belton, 2017).

В ноябре 2016 года была построена крупнейшая в мире солнечная электростанция с 2,5 миллионами солнечных модулей на юге Индии в Камути в Тамилнаде. В 2017 году Индия планирует увеличить потенциал возобновляемой

electricity generation capacity to 175 GW, 100 GW of which is expected to be met by solar energy. The solar energy capacity is set to reach 175 GW by 2030 (Farand, 2017). Also, according to the draft report of the electricity agency of India, the renewable energy capacity of the country is to increase to 275 GW by 2027 (Safi, 2017). The government is also considering to completely switch to electric vehicles by 2030 (Leahy, 2017).

India is the third largest polluter in the world. So far, India has been mainly producing electricity using coal powered plants. However, due to the new developments, the country holds high hopes of

энергии еще на 10 ГВт (Belton, 2017). По данным солнечной консалтинговой фирмы Bridge, Индия увеличит мощность солнечной энергии на 79% и станет третьим по величине солнечным рынком в мире к концу 2017 года (Farand, 2017).

Согласно обязательствам установленным Парижским соглашением, к 2022 году Индия планирует увеличить энерго-производственную мощность страны до 175 ГВт, из которых 100 ГВт, как ожидается, будут произведены посредством солнечной энергии. Мощность солнечной энергии достигнет 175 ГВт к 2030 году (Farand, 2017). Помимо этого, согласно предварительному от-

overcoming a number of issues, including air pollution. 770 million lights are being replaced by LED lighting which is to reduce electricity demand by 20 thousand MW and carbon dioxide emissions by 80 million tons. The replacement of all the lights in the country is expected to be accomplished by 2019, which is three years earlier than the target of 2022 (Leahy, 2017). Nowadays, India has added about 50% more solar and wind energy production compared to the United States (Leahy, 2017). At this rate, it seems that no more new coal power plant projects will be needed in the future.

The main reason of India's zeal to develop green energy is economic development, the creation of new jobs, improving the quality of life and last but not least, to achieve better environmental conditions and tackle climate change. However, despite the rapid development of solar power sector in India, the country is facing some issues. For instance, 85% of solar modules in India were manufactured in China. The main reason for this is the cheap cost of Chinese products, while India manufacturers depend on import of materials for solar cells and do not always have an opportunity to obtain cheap loans. Therefore, local manufacturers cannot keep up with Chinese producers (Economic Times, 2017).

There are also some technical issues associated with solar energy production. The efficiency of solar panels is yet to be improved, as solar cells convert only 16-20% of solar energy into electricity. Moreover, 35% of sunlight gets reflected rather than absorbed. In this light, research on detecting how solar energy absorption works in nature studying leaf structures is underway across the world. So far, in laboratory conditions, scientists were able to reduce light loss from 35% to 12% (Belton, 2017).

Nevertheless, despite the difficulties, India is taking one of the leading global

DURING THE PARIS CLIMATE CONFERENCE, THE PRIME MINISTER OF INDIA, NARENDRA MODI, HAS MADE AN ANNOUNCEMENT REGARDING INDIA'S PLANS TO ADD 175 GW OF THE WIND AND SOLAR ENERGY BY 2022.

В ХОДЕ ПАРИЖСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ ПРЕМЬЕР-МИНИСТР ИНДИИ НАРЕНДРА МОДИ СООБЩИЛ О ПЛАНАХ ИНДИИ УВЕЛИЧИТЬ ВЫРОБОТКУ ЭЛЕКТРОЭНЕРГИИ ПРОИЗВЕДЕННОЙ НА ВЕТРОВЫХ И СОЛНЕЧНЫХ УСТАНОВКАХ НА 175 ГВт К 2022 ГОДУ.

чету энергетического агентства Индии, потенциал возобновляемых источников энергии в стране увеличится до 275 ГВт к 2027 году (Safi, 2017). К 2030 году правительство страны также планирует полностью переключиться на электро-мобили (Leahy, 2017).

Индия является третьим по величине загрязнителем воздуха в мире. До сих пор Индия в основном производила электроэнергию с помощью угольных электростанций. Однако в связи с новыми событиями страна возлагает большие надежды на преодоление ряда проблем, включая загрязнение воздуха. Начался процесс замены 770 миллионов лампочек светодиодным освещением, которое должно способствовать снижению потребности в электроэнергии на 20 тысяч МВт и снизить уровень выбросов углекислого газа на 80 миллионов тонн. Ожидается, что процесс замены всех лампочек в стране будет завершен к 2019 году, что на три года раньше начальной цели 2022 года (Leahy, 2017). В настоящее время Индия по сравнению с США установила примерно на 50% больше установок солнечной и ветровой энергии (Leahy, 2017). Согласно этому показателю, по-видимому, в будущем в стране не возникнет потребности в новых проектах по угольным электростанциям.

Основными причинами стремления Индии к развитию зеленой энергии являются экономическое развитие страны, создание новых рабочих мест, улучшение качества жизни и, что не менее важно, улучшение состояния окружающей среды и борьба с изменением климата. Однако, несмотря на стремительное развитие сектора солнечной энергетики в Индии, страна столкнулась с некоторыми проблемами. К примеру, 85% солнечных модулей в Индии производятся в Китае. Основной причиной этого является низкая стоимость китайских продуктов, в то

positions in the renewable energy sector. This is especially true in the light of the United States exit from the Paris Agreement. Here, the example of India is demonstrating to the world society that a relatively quick and easy transition to green energy is possible regardless of the economic situation of the country.

References

1. Belton, P. (2017). *Seeing the light: How India is embracing solar power*. BBC. Retrieved from <http://www.bbc.com/news/business-39844446>.
2. Economic Times (2017). *Solar energy boom turns to bust for Indian manufacturers*. The Economic Times. Retrieved from <http://economictimes.indiatimes.com/industry/energy/power/solar-energy-boom-turns-to-bust-for-indian-manufacturers/articleshow/58996593.cms>.
3. Farand, C. (2017). *Solar energy prices in India tumble to new record low making it cheaper than fossil-fuel generated power*. Independent. Retrieved from <http://www.independent.co.uk/environment/solar-energy-prices-india-drop-record-low-cheap>

время как индийские производители зависят от импорта материалов для солнечных батарей и не всегда имеют возможность получить выгодные кредиты. Поэтому местные производители не имеют возможности идти в ногу с китайскими производителями (Economic Times, 2017).

Существуют также некоторые технические проблемы, связанные с производством солнечной энергии. Эффективность солнечных панелей оставляет желать лучшего, поскольку солнечные панели преобразуют только 16-20% солнечной энергии в электричество. Более того, 35% солнечного света отражается, а не поглощается. В связи с этим, во всем мире ведутся исследования по определению того, как солнечная энергия поглощается в природе, посредством изучения структуры листьев. На сегодняшний день ученым удалось снизить потери света в лабораторных условиях с 35% до 12% (Belton, 2017).

Тем не менее, несмотря на трудности, Индия занимает одну из ведущих глобальных позиций в секторе возобновляемых источников энергии. Это особенно справедливо в свете выхода США из Парижского соглашения. Пример

er-fossil-fuel-power-phelan-aaada-bhadla-plyush-goyal-a7730226.html.

4. Leahy, S. (2017). India launches massive push for clean power, lighting, and cars. *National Geographic*. Retrieved from <http://news.nationalgeographic.com/2017/05/india-solar-wind-renewable-power-electric-cars-leds/>.
5. Safi, M. (2017). Indian solar power prices hit record low, undercutting fossil fuels. *The Guardian*. Retrieved from <https://www.theguardian.com/environment/2017/may/10/indian-solar-power-prices-hit-record-low-undercutting-fossil-fuels>. □

5. Theil, H. (1967). *Economics and Information Theory*. Amsterdam: North Holland. □

Индия демонстрирует мировому сообществу возможность относительно быстрого и легкого перехода к зеленой энергии независимо от экономического положения страны.

Использованные источники

1. Herfindahl, O. C. (1950). "Concentration in the Steel Industry," unpublished Ph.D. thesis: 47-48, Columbia University.
2. Hirschman, O. A. (1964). "The Paternity of an Index," *The American Economic Review*, 54: 761-762.
3. Tress, R. C. (1938). "Unemployment and the diversification of industry," *The Manchester School*, 9: 140-152.
4. Shannon, C. E. (1948). "A mathematical theory of communication," *The Bell System Technical Journal*, 27: 379-423, 623-656.

THE EXAMPLE OF INDIA IS DEMONSTRATING TO THE WORLD SOCIETY THAT A RELATIVELY QUICK AND EASY TRANSITION TO GREEN ENERGY IS POSSIBLE REGARDLESS OF THE ECONOMIC SITUATION OF THE COUNTRY.

ПРИМЕР ИНДИИ ДЕМОНИСТРИРУЕТ МИРОВОМУ СООБЩЕСТВУ ВОЗМОЖНОСТЬ ОТНОСИТЕЛЬНО БЫСТРОГО И ЛЕГКОГО ПЕРЕХОДА К ЗЕЛЕННОЙ ЭНЕРГИИ НЕЗАВИСИМО ОТ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОЛОЖЕНИЯ СТРАНЫ.

GÜNÜMÜZDE ÇİN-KUZEY KORE İLİŞKİLERİ: KORE YARIMADASI GERİLİMİ ÖRNEĞİ

OMIRBEK HANAY

AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ,
ARAŞTIRMACI

ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ
ИНСТИТУТЫ, ҒЫЛЫМИ ҚЫЗМЕТКЕР

ҚАЗІРГІ ҚЫТАЙ-СОЛ- ТҮСТІК КОРЕЯ ҚАТЫНАС- ТАРЫ: КОРЕЙ ТҮБЕГІ ШИЕЛЕНІСІ МЫСАЛЫ

Çin'in son 20-30 жылдағы hızlı ekonomik gelişmesi, aynı zamanda ülkenin uluslararası sistemdeki sorunlarda sorumluluğunun artmasını da beraberinde getirmiştir. Bazı bölgesel ve küresel sorunların çözümünün, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) Daimi üyesi ve Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması'na (NPT) katılan ülke olarak Çin'in daha çok sorumluluğunu ve aktif olarak katılmasını gerektirmesi, Çin dış politikasının beş temel prensibi arasında yer alan "başka ülkelerin içişlerine karışmama" prensibinin artık rafa kaldırılmasını gerekli kılmaktadır. Bu açıdan, Çin'in karşı karşıya kaldığı sorunlardan biri Kore Yarımadası'nda yaşanan gerilimdir. Bu konuda Çin, bir yandan, yıllardır önemli müttefiki olan Kuzey Kore'nin içişlerine karışmaması gerekse de, öte yandan BMGK Daimi üyesi olarak Çin'in nükleer silahların çoğalmasını önlemesi ve BMGK'nin Kuzey Kore'ye yönelik yaptırımlarını desteklemesi gerekmektedir.

Diplomatik açıdan ilk olarak 6 Ekim 1949 tarihinden itibaren başlayan Çin-Kuzey Kore ilişkileri, birkaç yıl öncesine kadar ortak tarihsel ve ideolojik bağları nedeniyle daha yakın bir müttefik içerisinde devam etmiştir. [1] 1950-1953 yıllarında yaşanan Kore Savaşı'na Çin ordusunun Kuzey Kore'ye yardım amaçlı katılmasıyla pekişen Çin-Kuzey Kore ilişkileri, iki ülke arasında 11 Temmuz 1967 tarihinde imzalanan "Çin-Kuzey Kore Dostluk, İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Anlaşması"yla önemli bir döneme girmiştir. 1981 yılında ve 2001 yılında yenilenen söz konusu anlaşma, iki

Қытайдың соңғы 20-30 жылдағы қарқынды экономикалық дамуы, халықаралық мәселелердегі жауапкершілігін де арттыра түсті. Кейбір аймақтық және жаһандық мәселелерді шешуде, Қытайдың Біріккен Ұлттар Ұйымының Қауіпсіздік Кеңесінің (БҰҰ ҚК) тұрақты мүшесі және Ядролық қаруды таратпау шартына (ЯҚТШ) қатысушы ел ретінде тіпті де көп жауапкершілік және белсенділік танытуын талап етуі, Қытайдың сыртқы саясатының бес негізгі принциптерінің бірі болған «басқа елдердің ішкі істеріне араласпау» принципін сынға салуда. Осы тұрғыдан алғанда, Корей түбегіндегі шиеленіс Қытай дүп келіп отырған мәселелердің бірі болып табылады. Бұл мәселеде Қытайдың, бір жағынан, көптеген жылдар бойы маңызды одақтасы болып келген Солтүстік Кореяның ішкі істеріне араласпауы керек болса, екінші жағынан БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесінің тұрақты мүшесі ретінде ядролық қарудың таралуына жол бермеуі және БҰҰ ҚК-нің Солтүстік Корея қарсы санкцияларын қолдауы қажет болып отыр.

Дипломатиялық тұрғыдан алғыш рет 1949 жылы 6 қазаннан басталған Қытай-Солтүстік Корея қарым-қатынастары, соңғы бірнеше жылға дейін ортақ тарихи және идеологиялық байланыстардың негізінде жақын одақтас ретінде жалғасып келген болатын. [1] Қытай әскерінің Солтүстік Кореяға көмектесу үшін 1950-1953 жылдардағы Корей соғысына қатысуымен тіпті де беки түскен Қытай-Солтүстік Корея қарым-қатынастары, екі ел арасындағы 1967 жылы 11 шілдеде қол қой-

үлке арасында сағланан мутабакага göre 2021 жылына кадар гечерлидир. [2] Анілан алашамаһнын яны сира, буғуне кадар Чін-Кузей Коре арасында Тикари Денизчилік Алашамаһы, Хава Улаштірма Алашамаһы ве Консолослук Сөзleşmesi gibi бир дизи алашама ве сөзleşмелер имзаланмиштір. Айрыка һер жыл çeşitli алаһлары касыаһан икили ішбирлігі програмлары да имзаланмактадыр. Долоһсыла ики үлке сийаһи, економи, аскери, күльтүр, еғитим, билим ве текнолоғи, спор ве диğer çeşitli алаһларда яһин ішбирлігі ве есғүдүм ічерисинде булунмактадырлар. Кузей Коре'нин баһкенти Pyongyang'de Чін Бүйүкелчилигі ве Chongjin шеһринде Чін Баһконсолослуғу, Чін'ин баһкенти Пекин'de Кузей Коре Бүйүкелчилигі, Shenyang'da ве Hong Kong'da Кузей Коре Баһконсолослуғу faaliyet göstermektedir. [3]

**ЧІН'ІН КАРШІ
КАРШІА КАЛДИЃИ
СОРУНЛАРДАН
БІРІ КОРЕ
ЯРИМАДАСИ'НДА
ЯШАНАН GERİLİMDİR.**

**КОРЕЙ ТҮБЕГІНДЕГІ
ШИЕЛЕНІС ҚЫТАЙ
ДҮП КЕЛІП ОТЫРҒАН
МӘСЕЛЕЛЕРДІҢ БІРІ
БОЛЫП ТАБИЛАДЫ.**

ылған «Қытай-Солтүстік Корея Достық, ынтымақтастық және өзара көмек туралы келісімінің» арқасында маңызды кезеңге қадам басқан еді. 1981 жылы және 2001 жылы ұзартылған бұл келісім, екі ел арасында қол жеткізілген мәмлеге сәйкес, 2021 жылға дейін жарамды болып табылады. [2] Жоғарыда аталған келісімнен тыс, қазірге дейін Қытай-Солтүстік Корея арасындағы теңіз саудасы келісімі, Әуе тасымалы келісім және Консулдық келісім сияқты бірқатар келісімдер мен келісім-шарттарға қол қойылды. Сондай-ақ, әр жыл сайын түрлі салаларды қамтитын екіжақты ынтымақтастық бағдарламаларға да қол қойылуда. Сондықтан, екі ел саяси, экономикалық, әскери, мәдениет, білім беру, ғылым-техника, спорт және басқа салаларда тығыз ынтымақтастық және

Bilindiği gibi başlangıcı 1950'lere dayanan Çin-Kuzey Kore ikili ilişkileri, iki ülkenin bu zamana kadarki ortak işbirliklerinden dolayı oldukça yakınmış gibi görünmesine rağmen, Çin-Kuzey Kore arasında anlaşmazlıklar da söz konusudur. Çin-Kuzey Kore ilişkilerindeki anlaşmazlığın temelinde Kuzey Kore'nin nükleer silah geliştirme sorunu nedeniyle şiddetlenen Kore Yarımadası gerginliği yer almaktadır. Aslında Soğuk Savaş'ın sona vermesi ve Sovyetler Birliği'nin dağılması sonucunda ortaya çıkan jeopolitik durumun Çin-Kuzey Kore arasında ilk büyük anlaşmazlığa yol açtığı söylenebilir. Zaten 1978 yılından itibaren reform ve dışa açılma politikasını uygulamaya başlayan Çin, Soğuk Savaş'ın sona vermesiyle beraber "Çin değerleri ile sosyalizm" politikasını yürürlüğe koyarak hem ekonomik hem siyasi olarak dünyaya daha fazla açılma kararı almıştır. Dolayısıyla ülkenin ekonomik gelişmesi önündeki engelleri ortadan kaldırmayı hedefleyen Pekin yönetimi Batı ülkeleri ile ilişkilerini iyileştirmeye çalışırken, 1950'lerden itibaren Kuzey Kore'ye karşı ABD ile ittifak içinde bulunan Güney Kore ile de

селбестік орнатуда. Солтүстік Кореяның астанасы Пхеньянда Қытай елшілігі және Чхонджин қаласында Қытай бас консулдығы, ал Қытайдың астанасы Пекинде Солтүстік Корея елшілігі, Шэньян мен Гонконгта Солтүстік Корея бас консулдығы жұмыс істеуде. [3]

Белгілі болғандай, 1950 жылдан бастау алатын Қытай-Солтүстік Корея екіжақты қарым-қатынастары, екі елдің бүгінге дейін көп жеткізген ортақ ынтымақтастығы тұрғысынан өте жақын сияқты болып көрінгенімен, бірақ Қытай мен Солтүстік Корея арасында келіспеушіліктер де орын алуда. Қытай-Солтүстік Корея қарым-қатынасындағы келіспеушіліктердің астарында Солтүстік Кореяның ядролық қару әзірлеу мәселесі байланысты ушыққан Корей түбегі шиеленісі жатыр. Шын мәнінде, Қырғи-қабақ соғыстың аяқталуы және Кеңес Одағының ыдырау нәтижесінде ортаға шыққан геосаяси жағдайдың, Қытай мен Солтүстік Корея арасындағы алғашқы келіспеушілікке жол ашқанын айтуға болады.

1978 жылдан бастап Реформа және есік ашу сая-

1992 yılında resmi diplomatik ilişki kurmuştur. Çin'in Güney Kore ile diplomatik ilişki kurması, Çin-Kuzey Kore ilişkilerinde ilk anlaşmazlığa neden olmuştur. Hatta Kuzey Kore lideri Kim Il Sung Tayvan ile diplomatik ilişki kurabilecekleri yönünde açıklama yapmıştır. Bu bağlamda 2000 yılında Çin, olimpiyatlara ev sahipliği yapmak için Uluslararası Olimpiyat Komitesi'ne (IOC) başvuru yaptığında Kuzey Kore Çin'e karşı oy kullanmıştır. [4] [5]

Nitekim 1992-1999 yıllarında iki ülke arasında üst düzey ziyaretler gerçekleşmemiştir. Bu dönemde Kuzey Kore, ABD, Japonya ve Güney Kore arasında devam eden Kuzey Kore nükleer sorununa ilişkin ikili ve çoklu görüşmelere Çin tarafı katılmamıştır. Sadece 3-7 Haziran 1999 tarihlerinde Kuzey Kore Yüksek Halk Meclisi başkanı Kim Yong-nam'ın Çin'e resmi ziyareti ve 5-9 Ekim 1999 tarihlerinde Çin Dışişleri Bakanı Tang Jiaxuan'ın Kuzey Kore'ye resmi ziyareti, Çin-Kuzey Kore ilişkilerinin normalleşmesine işaret etmişti. Daha sonra Kuzey Kore lideri Kim Jong-il'in 2000 ve 2001 yıllarında Çin'e yaptığı resmi ziyaretleri sonucunda, Çin-Kuzey Kore ilişkileri tekrar iyileşmeye başlamıştır. [6] [3]

2002 yılında ortaya çıkan Kuzey Kore'nin uranyum zenginleştirmesine ilişkin tartışmalardan sonra, 2003 yılında Kuzey Kore NPT'den çekilmiştir. Kore Savaşı'ndan itibaren Kuzey Kore'ye karşı Güney Kore'yi destekleyen ABD ve Japonya, Kuzey Kore'nin nükleer silah geliştirme ve balistik füze denemelerini büyük bir tehdit olarak algılayarak, Çin'den ekonomik gücünü kullanma suretiyle Kuzey Kore'nin nükleersizleştirilmesi konusunda katkıda bulunmasını istemiştir. Bu bağlamda 24 Şubat 2003 tarihinde ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell Çin'e resmi ziyaret gerçekleştirmiştir. [7] Kuzey Kore'nin nükleer silah sahibi olmasının hem Çin'in hem de Asya'nın güvenliğini ciddi bir şekilde tehdit edebileceğini savunan Pekin yönetimi, 2003 yılından itibaren Kuzey Kore nükleer krizine yönelik önce üçlü görüşmelerde (ABD, Kuzey Kore, Çin)

BİLİNDİĞİ GİBİ BAŞLANGICI 1950'LERE DAYANAN ÇİN-KUZEY KORE İKİLİ İLİŞKİLERİ, İKİ ÜLKENİN BU ZAMANA KADARKİ ORTAK İŞBİRLİKLERİNDEN DOLAYI OLDUKÇA YAKINMIŞ GİBİ GÖRÜNMESİNE RAĞMEN, ÇİN-KUZEY KORE ARASINDA ANLAŞMAZLIKLAR DA SÖZ KONUSUDUR.

1950 YILINDAN BASTAUY ALATYIN QYTAY-SOLTÜSTİK KOREY EKİJAKTY QARYM-QATYNASTARY, EKİ ELDİŖ BÜPİNGE DEİYN KÖP JETKİZGEN ORTAQ YINTYMAQTACTYFY TŦRŦYSYNAN ÖTE JAKYIN SİYAKTY BOLYP KÖRİNGENİMEN, BİRAQ QYTAY MEN SOLTÜSTİK KOREY ARASYND A KELİSPEUŞLİKTER DE ORYN ALUDA.

сатын жолға қойған Қытай, Қырғи-қабақ соғыстың аяқталуымен қатар «қытайлық ерекшелікке ие социализм» саясатын жүргізу арқылы экономикалық және саяси тұрғыдан барынша реформа жасауға шешім қабылдады.

Сондықтан елдің экономикалық дамуындағы кедергілерді жоюды көздеген ресми Пекин, Батыс елдерімен қарым-қатынастарын жақсартуға тырысып, 1950 жылдан бастап Солтүстік Кореяға қарсы АҚШ-пен альянс құрған Оңтүстік Кореямен де 1992 жылы ресми дипломатиялық қарым-қатынас орнатты. Қытайдың Оңтүстік Кореямен дипломатиялық қарым-қатынас орнатуы, Қытай-Солтүстік Корея қарым-қатынасындағы алғашқы қайшылыққа себеп болды. Тіпті Солтүстік Кореяның басшысы Ким Ир Сен Тайванмен дипломатиялық қарым-қатынас орнату мүмкіндігі туралы да мәлімдеме жасады. Бұл тұрғыда 2000 жылы Қытай олимпиада өткізу үшін Халықаралық Олимпиада комитетіне (ХОК) өтініш тапсырған кезде, Солтүстік Корея Қытайға қарсы дауыс берді. [4] [5]

Сонымен қатар, 1992-1999 жылдары екі ел арасында жоғары деңгейдегі ресми сапарлар болған жоқ. Осы кезеңде, Солтүстік Корея, АҚШ, Жапония және Оңтүстік Корея арасында өткен Солтүстік Кореяның ядролық мәселесі бойынша екі жақты және көп жақты келіссөздерге де Қытай жағы қатыспаған болатын. Тек қана 1999 жылы 3-7 маусым күндері Солтүстік Корея Жоғарғы халық ассамблеясының президенті Ким Ен-намның Қытайға ресми сапары мен 1999 жылы 5-9 қазан күндері Қытайдың Сыртқы істер министрі Тан Цзясюанның Солтүстік Кореяға ресми сапары, Қытай-Солтүстік Корея қарым-қатынастарының қалыпына келуіне түрткі болды. Содан кейін, 2000 және 2001 жылы Солтүстік Кореяның басшысы Ким Чен Ирдің Қытайға жасаған ресми сапарының нәтижесінде, Қытай-Солтүстік Корея қарым-қатынасы қайта жақсара бастады. [6] [3]

2002 жылы Солтүстік Кореяның уранды байытуына байланысты туындаған та-

PEKİN YÖNETİMİ, HEM ÇİN-KUZEY KORE İLİŞKİLERİNİN HEM DE BÖLGESEL VE KÜRESEL ALANDA BAŞLICA KRİZLERDEN BİRİ OLAN KORE YARIMADASINDAKİ SORUNLARIN DAHA DA DERİNLEŞMESİNİ VE BÖLGESEL GERİLİMİN ARTMASINI ÖNLEME YOLUNDA ÇABA HARCAMAYI DENEYECEKTİR.

ve daha sonra altılı görüşmelerde (ABD, Güney Kore, Kuzey Kore, Çin, Japonya ve Rusya) aktif rol oynamaya başlamıştır. Kuzey Kore nükleer krizine yönelik Çin, ABD ve Kuzey Kore arasındaki ilk üçlü görüşme, 23-25 Nisan 2003 tarihinde

лас-тартыстардан кейін, 2003 жылы Солтүстік Корея ЯҚТШ-нан шегініп шықты. Корея соғысынан бері Солтүстік Кореяға қарсы Оңтүстік Кореяны қолдап келген АҚШ пен Жапония, Солтүстік Кореяның ядролық қару-жарақ жаса-

**ПЕКИН ҮКІМЕТІ, ӘРІ ҚЫТАЙ-СОЛТҮСТІК
КОРЕЯ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТАРЫ ҮШІН,
ӘРІ ФӨҢІРЛІК ЖӘНЕ ЖАҢАҢДЫҚ
МӘСЕЛЕЛЕРДІҢ БІР БОЛҒАН КОРЕЯ
ТҮБЕГІНДЕ МӘСЕЛЕЛЕРДІҢ ТЕРЕҢДЕУІ
МЕН АЙМАҚТЫҚ ШИЕЛЕНІСТІҢ
УШЫҒУЫНЫҢ АЛДЫН АЛУҒА КҮШ
САЛАТЫН БОЛАДЫ**

Çin'in öncülüğüyle Pekin'de gerçekleşmiştir. [8] Nisan 2003'ten Ekim 2007'ye kadar düzenlenen söz konusu üçlü ve altılı görüşmelerin Kuzey Kore nükleer krizi açısından çok önemli olduğu söylenbilir. Özellikle Kuzey Kore nükleer krizine yönelik altılı görüşmelerin çerçevesinde imzalanan 2005

уы пен баллистикалық зымыран ұшыруын басты қауіп ретінде қарап, Қытайдан экономикалық қуатын пайдалану арқылы Солтүстік Кореяны ядролық қарусыздандыру мәселесінде белсенді ықпал етуін талап етті. Бұл тұрғыда, 2003 жылы 24 ақпанда АҚШ Мемлекеттік хатшысы Колин Пауэлл Қытайға ресми сапармен барды. [7] Солтүстік Кореяның ядролық қаруға қол жеткізуі шындап келгенде әрі Қытайдың әрі бүкіл Азияның қауіпсіздігіне қатер төндіретінін ойлаған ресми Пекин, 2003 жылдан бастап Солтүстік Кореяның ядролық дағдарысына байланысты алдымен үшжақты келіссөздерде (АҚШ, Солтүстік Корея, Қытай) және содан кейін алтыжақты келіссөздерде (АҚШ, Оңтүстік Корея, Солтүстік Корея, Қытай, Жапония және Ресей) белсенді рөл атқара бастады.

Солтүстік Кореяның ядролық дағдарысына байланысты Қытай, АҚШ және Солтүстік Корея арасындағы алғашқы үшжақты кездесу, 2003 жылы 23-25 сәуір күндері Қытай бастамасымен Пекинде өтті. [8] 2003 жылы сәуір айынан бастап 2007 жылдың қазан айына дейін өткізілген үшжақты және алтыжақты келіссөздер, Солтүстік Кореяның ядролық дағдарысы тұрғысынан өте маңызды деп айтуға болады. Әсіресе Солтүстік Кореяның ядролық дағдарысына байланысты алтыжақты келіссөздер шеңберінде қол қойылған 2005 жылғы «19 қыркүйек бірлескен декларациясы», 2007 жылғы «13 ақпан бірлескен құжат» және «3 қазан бірлескен құжат» сияқты маңызды құжаттар, Солтүстік Кореяның ядролық дағдарысының бейбіт жолмен диалог және келіссөздер арқылы шешілуі тұрғысынан үлкен маңызға ие. [8] Алайда, бұл келісімдер толық жүзеге асырылған жоқ.

Солтүстік Корея, аталған келісімдер мен БҰҰ ҚК-нің шешімдерінде белгіленген міндеттемелерін орындамаумен қатар, ядролық қару мен баллистикалық зымырандарды дамыту әрекеттерін тоқтатқан жоқ. Сөйтіп, 2006 жылы 9 қазанда Солтүстік Корея өзінің алғашқы ядролық қару сынағын өткізді. Солтүстік Кореяның ядролық қару сынағын өткізуіне қарсы 2006 жылы 9 қазанда БҰҰ ҚК қабылдаған №1718 шешімнің санкцияларына Қытайдың қолдау танытуы, ресми Пекиннің Солтүстік Кореяның ядролық дағдарысына байланысты дипломатиялық тәсілден жазалау тәсіліне көшкен алғашқы қадамы болды. [9] Бұл жағдай тағы да екі ел арасындағы

ылındaki “19 Eylül Ortak Deklarasyonu”, 2007 жылдағы “13 Şubat Ortak Belgesi” ve “3 Ekim Ortak Belgesi” gibi önemli belgeler Kuzey Kore nükleer krizinin diyalog ve müzakere yoluyla barışçı bir şekilde çözülebilmesi açısından büyük önem teşkil etmişti. [8] Fakat bu anlaşmalar tam olarak uygulanmamıştır.

Kuzey Kore, söz konusu anlaşmalar ve BMGK kararlarında belirlenen yükümlülüklerini yerine getirmemiş olmasının yanı sıra nükleer silah geliştirmeyi ve balistik füze denemelerini durdurmamıştır. Ancak 9 Ekim 2006 tarihinde Kuzey Kore ilk nükleer silah denemesini yapmıştır. Kuzey Kore'nin söz konusu nükleer silah denemesine karşı 9 Ekim 2006 tarihinde BMGK tarafından kabul edilen 1718 sayılı kararın yaptırımlarına Çin'in destek vermesi, Pekin yönetiminin Kuzey Kore nükleer krizi konusunda diplomasiden cezalandırmaya yönelik attığı ilk adım olmuştur. [9] Bu durum iki ülke ilişkilerinde tekrar gerginliğe yol açmıştır. 2008 yılında Güney Kore'de ve 2009 yılında ABD'de yeni başkanların göreve gelmesiyle Kuzey Kore nükleer krizi tekrar gündeme gelmiştir. 23 Nisan 2009 tarihinde altılı görüşmelerden çekildiğini açıklayan Kuzey Kore, 25 Mayıs 2009 tarihinde ikinci nükleer silah denemesini gerçekleştirmiştir. [8]

4-6 Ekim 2009 tarihlerinde Çin Başbakanı Wen Jiabao'nun Kuzey Kore'ye ziyareti ve Kuzey Kore lideri Kim Jong İl ile görüşmesinden sonra Çin-Kuzey Kore ilişkileri yeniden iyileşmeye başlamıştır. [10] Ama Kuzey Kore Lideri Kim Jong-il'in 17 Aralık 2011 tarihinde vefatı sonrasında Kuzey Kore Devlet Başkanlığı görevine Kim Jong-un'un gelmesinden bu yana Çin-Kuzey Kore ilişkilerinde belirli bir soğukluk söz konusudur. Bu açıdan hem 2011 yılında Kuzey Kore Devlet Başkanı olan Kim Jong-un'un hem de 2013 yılında Çin Devlet Başkanı olan Xi Jinping'in hala görüşmemesi dikkat çekicidir. Nükleer silah geliştirme peşinde olan Kuzey Kore, Kim Jong-un göreve gelmesinden sonra 3 defa nükleer silah ve birçok da balistik füze denemesi gerçekleştirmiştir. Nitekim

ÇİN-KUZEY KORE İLİŞKİLERİNDEKİ ANLAŞMAZLIĞIN TEMELİNDE KUZEY KORE'NİN NÜKLEER SİLAH GELİŞTİRME SORUNU NEDENİYLE ŞİDDETLENEN KORE YARIMADASI GERGİNLİĞİ YER ALMAKTADIR.

ҚЫТАЙ-СОЛТҮСТІК КОРЕЯ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСЫНДАҒЫ КЕЛІСПЕУШІЛІКТЕРДІҢ АСТАРЫНДА СОЛТҮСТІК КОРЕЯНЫҢ ЯДРОЛЫҚ ҚАРУ ӨЗІРЛЕУ МӘСЕЛЕСІ БАЙЛАНЫСТЫ УШЫҚҚАН КОРЕЙ ТҮБЕТІ ШИЕЛЕНІСІ ЖАТЫР.

шиеленіске әкелді. 2008 жылы Оңтүстік Кореяда және 2009 жылы АҚШ-та жаңа президенттердің билікке келуімен Солтүстік Кореяның ядролық дағдарысы қайтадан күн тәртібіне шықты. 2009 жылы 23 сәуірде Солтүстік Корея алтыжақты келіссөздерден бас тартатынын мәлімдеп, 2009 жылы 25 мамырда екінші ядролық қару сынағын өткізді. [8]

2009 жылы 4-6 қазан күндері Қытай премьер-министрі Вэнь Цзябаудың Солтүстік Кореяға сапары және Солтүстік Кореяның басшысы Ким Чен Ирмен кездесуінен кейін Қытай-Солтүстік Корея қарым-қатынастары қайтадан жақсара бастады. [10] Бірақ Солтүстік Корея басшысы Ким Чен Ирдің 2011 жылы 17 желтоқсанда қайтыс болуына байланысты Солтүстік Корея басшысы болып Ким Чен Ын билікке келгеннен қазірге дейін, Қытай-Солтүстік Корея қарым-қатынастарында белгілі бір салқындық жалғасуда. Осы тұрғыда, 2011 жылдан бастап Солтүстік Корея басшысы болған Ким Чен Ынның де, 2013 жылдан бастап ҚХР төрағасы болған Си Цзиньпиннің де қазірге дейін кездеспеуі назар аударарлық жайт.

Ядролық қаруды дамытуға күш салып отырған Солтүстік Кореяда Ким Чен Ын билікке келгеннен кейін үш рет ядролық қару сынағы және көптеген баллистикалық зымыран сынақтары жасалды. Сонымен қатар, алдағы қысқа уақыт ішінде Солтүстік Кореяның тағы бір ядролық қару сынау ықтималдығы да сөз болып отыр. [11] 2016 жылы 9 қыркүйекте Солтүстік Кореяның бесінші ядролық қару сынағын жасауы, Корей түбегіндегі шиеленісті өте күрделі және сезімтал жағдайға жеткізді. [12] Сондай-ақ, 2016 жылы 8 шілдеде АҚШ пен Оңтүстік Кореяның бірлескен мәлімдеме жасап, Корей түбегінде ТНААД жүйесін орнатуға ресми шешім қабылдаулары және 2016 жылы 30 қыркүйекте Сеул үкіметінің ТНААД жүйесін орналастыратын жерді ресми түрде белгілеуі, Қытайдың Корей түбегіндегі шиеленіске байланысты алаңдаушылығын тіпті де арттыра түсті.

kısa zamanda Kuzey Kore'nin altıncı nükleer silah deneme olasılığı da tartışılmaktadır. [11]

9 Eylül 2016 tarihinde Kuzey Kore'nin beşinci nükleer silah denemesini yapması, Kore Yarımadası gerilimini son derece karmaşık ve hassas bir duruma getirmiştir. [12] Nitekim 8 Temmuz 2016 tarihinde ABD ve Güney Kore'nin ortak bir bildiri yayınlayarak THAAD sistemini Kore Yarımadası'nda konuşlandıracaklarını resmi olarak açıklamaları ve 30 Eylül 2016 tarihinde Seul yönetiminin THAAD sistemini konuşlandıracağı yeri resmi olarak belirlemesi, Kore Yarımadası geriliminden endişe duyan Çin'i daha çok rahatsız etmiştir. [13] Sonuçta Çin, bir yandan ABD ve Güney Kore'ye THAAD füze sistemini kurmayı durdurmaları yönünde, öte yandan Kuzey Kore'nin de nükleer silah geliştirmesini ve balistik füze denemesini durdurması yönünde çağrıda bulunmaktadır. Kore Yarımadası'nın nükleer silahlardan arındırılması hedefinde bulunduklarını öne süren Çin, sorunun çözülmesi ve Kore Yarımadası üzerinde barış ve istikrarın korunması için uygun olan diyalog ve iştişare yolunda çaba harcamaktadır.

Kuzey Kore'nin son yılda artan balistik füze den-

↑

[13] Nətiжесінде Қытай үкіметі бір жағынан АҚШ пен Оңтүстік Кореяны THAAD зымыранға қарсы жүйесін орнатуды тоқтатуға, екінші жағынан, Солтүстік Кореяны ядролық қару мен баллистикалық зымыран сынақтарын тоқтатуға шақыруда. Қытай үкіметі, Корей түбегінің ядролық қарудан азат етілуін қолдайтындарын білдіріп, дағдарыстың шешілуі мен Корей түбегінде бейбітшілік пен тұрақтылықты сақтау жолындағы қажетті диалог пен келіссөздер үшін күш салуда.

Солтүстік Кореяның соңғы бірнеше жылда баллистикалық зымыран сынақтарын жиілетуіне қысым көрсете бастаған Қытай, Солтүстік Кореяның басшысы Ким Чен Ынның өгей ағасы Ким Чен Нам 2017 жылы 13 ақпанда өлтірілгеннен кейін бірден Солтүстік Кореядан көмір импортын тоқтату арқылы Солтүстік Кореяға қысым көрсету тұрғысынан алғашқы ірі қадамға барды деуге болады. [14] Өйткені Солтүстік Корея экономикасы тұрғысынан көмір экспортының маңызы зор екенін ескергенде, Солтүстік Кореяның көмірін дерліктей импорттайтын Қытайдың аталған импортты күшінін қалдыруы, Солтүстік Корея үлкен қысым түсіретін болады. Соңғы рет, 2017

emesine baskı oluşturmaya başlayan Çin'in, Kuzey Kore lideri Kim Jong-un'un üvey ağabeyi Kim Yong-nam'ın 13 Şubat 2017 tarihinde suikast sonucu öldürülmesinden hemen sonra Kuzey Kore'den kömür ithalatını durdurarak Kuzey Kore üzerinde baskı oluşturmada ilk önemli adım attığı söylenebilir. [14] Çünkü Kuzey Kore ekonomisinde kömür ihracatının büyük önem teşkil ettiği göz önünde bulundurulduğunda, Kuzey Kore kömürün tamamına yakını ithal ettiği Çin'in bu ithalatı durdurması, Kuzey Kore üzerine büyük baskı yaratabilir. Son olarak, 6-7 Nisan 2017 tarihlerinde ABD Başkanı Donald Trump ile Çin Devlet Başkanı Xi Jinping'in ilk resmi görüşmesinden sonra ortaya çıkan değişikliklere bakıldığında, Çin-Kuzey Kore ilişkilerinin kısa dönemde iyileşmeyeceği söylenebilir. [15]

Sonuç olarak, son yıllardaki Çin-Kuzey Kore ilişkilerinde yaşanan soğukluk açısından bakıldığında, Kore Yarımadası geriliminde Çin'in aracılık rolünü üstlenmesi de kolay olmayabilir. Ama Pekin yönetimi bu konuda çok dikkatle hareket ederek Kore Yarımadası gerilimi ile ilgili tüm taraflarla olan diplomatik ve ekonomik ilişkilerini kullanarak sorunun masa başında çözülmesine çaba harcayacağı söylenebilir. Çünkü Kore Yarımadasında olası bir sıcak çatışma, soruna ilgili tüm tarafların özellikle de Çin'in zararınadır. 1) Çin ile 795 kilometre uzunluğunda ortak sınırı paylaşan Kuzey Kore'de olası bir sıcak çatışma sonucunda milyonlarca Kuzey Koreli mültecinin Çin sınırına akın etme olasılığı da Çin açısından büyük bir sorundur. 2) Böyle bir durumda Kuzey Kore'nin olası nükleer silah kullanımı, Çin'in toprak bütünlüğü ve ekolojik güvenliği açısından büyük tehdittir. 3) Zira Kore Yarımadası geriliminden dolayı bölgedeki ABD askerî varlığının artması da Çin'in ulusal ve bölgesel çıkarlarına zarar verecektir. 4) Son olarak, son yıllarda Tek Kuşak Tek Yol girişimi gibi büyük jeostratejik inisiyatifleriyle ülkesinin istikrarlı ekonomik büyümesini sağlayarak küresel etkisini arttırmayı hedefleyen Çin'in, istikrarlı ve güvenli bir bölgesel ortama ihtiyacı vardır.

BU AÇIDAN HEM 2011 YILINDA KUZHEY KORE DEVLET BAŞKANI OLAN KİM JONG-UN'IN HEM DE 2013 YILINDA ÇİN DEVLET BAŞKANI OLAN Xİ JİNPİNG'İN HALA GÖRÜŞMEMESİ DİKKAT ÇEKİCİDİR.

2011 ЖЫЛДАН БАСТАП СОЛТҮСТІК КОРЕЯ БАСШЫСЫ БОЛҒАН КИМ ЧЕН ЫННІҢ ДЕ, 2013 ЖЫЛДАН БАСТАП ҚХР ТӨРАҒАСЫ БОЛҒАН СИ ЦЗИНЬ-ПИННІҢ ДЕ ҚАЗІРГЕ ДЕЙІН КЕЗДЕСПЕУІ НАЗАР АУДАРАРЛЫҚ ЖАЙТ.

KUZHEY KORE KÖMÜRÜN TAMAMINA YAKININI İTHAL ETTİĞİ ÇİN'İN BU İTHALATI DURDURMASI, KUZHEY KORE ÜZERİNE BÜYÜK BASKI YARATABİLİR.

КОРЕЙ ТҮБЕГІНДЕ ЫҚТИМАЛ ҚАРУЛЫ ҚАҚТЫҒЫСТЫҢ ТУЫЛУЫ БАРЛЫҚ МҮДДЕЛІ ТАРАПТАРҒА, ӘСІРЕСЕ ҚЫТАЙҒА ӨТЕ ЗИЯНДЫ БОЛЫП ТАБЫЛАДЫ.

жылы 6-7 сәуір күдері ҚХР төрағасы Си Цзиньпин мен АҚШ президенті Дональд Трамптың тұңғыш ресми кездесуінен кейін орын алған өзгерістер қарағанда, Қытай-Солтүстік Корея қарым-қатынасы қысқа мерзімде жақсара қоюы екіталай. [15]

Қорытып айтқанда, соңғы жылдары Қытай-Солтүстік Корея қарым-қатынастарындағы салқындық тұрғысынан алып қарағанда, Корей түбегіндегі шиеленісте Қытайдың араағайындық рөл атқаруы да оңай болмауы мүмкін. Бірақ, Пекин үкіметі аталған мәселе бойынша өте мұқият әрекет ету арқылы Корей түбегі шиеленісіне қатысты барлық мүдделі тараптармен дипломатиялық және экономикалық қарым - қатынастарын пайдаланып мәселенің үстел басында шешілуі үшін күш салатынын болжауға болады. Себебі Корей түбегінде ықтимал қарулы қақтығыстың туылуы барлық мүдделі тараптарға, әсіресе Қытайға өте зиянды болып табылады. 1) Қытаймен 795 шақырым ұзындықтағы ортақ шекарасы бар Солтүстік Кореяда ықтимал бір қарулы қақтығыс бола қалса, миллиондаған Солтүстік Корея босқындарының Қытай шекарасына кіру мүмкіндігі Қытай үшін үлкен бір қауып болып табылады. 2) Мұндай жағдайда Солтүстік Кореяның ядролық қару қолдану ықтималдығы, Қытайдың территория тұтастығы мен экологиялық қауіпсіздігі тұрғысынан да үлкен қауіп болып табылады. 3) Сондай-ақ, Корей түбегіндегі қақтығысқа байланысты аймақтағы АҚШ әскери күштерінің артуы, Қытайдың ұлтық және аймақтық мүдделеріне зиян келтіретін болады. 4) Соңында, соңғы жылдары «Бір белдеу, бір жол» жобасы сияқты үлкен геостратегиялық бастамалары арқылы елдің тұрақты экономикалық өсуін қамтамасыз ету арқылы әлемдегі ықпалын арттыруды көздеген Қытай үкіметінің, тұрақты және қауіпсіз аймақтық ортаға қажеттілігі бар. Сондықтан Пекин үкіметі, әрі Қытай-Солтүстік Корея қарым-қатынастары үшін, әрі өңірлік және жаһандық мәселе-

Bu yüzden Pekin yönetimi, hem Çin-Kuzey Kore ilişkilerinin hem de bölgesel ve küresel alanda başlıca krizlerden biri olan Kore yarımadasında ki sorunların daha da derinleşmesini ve bölgesel gerilimin artmasını önleme yolunda çaba harcamayı deneyecektir.

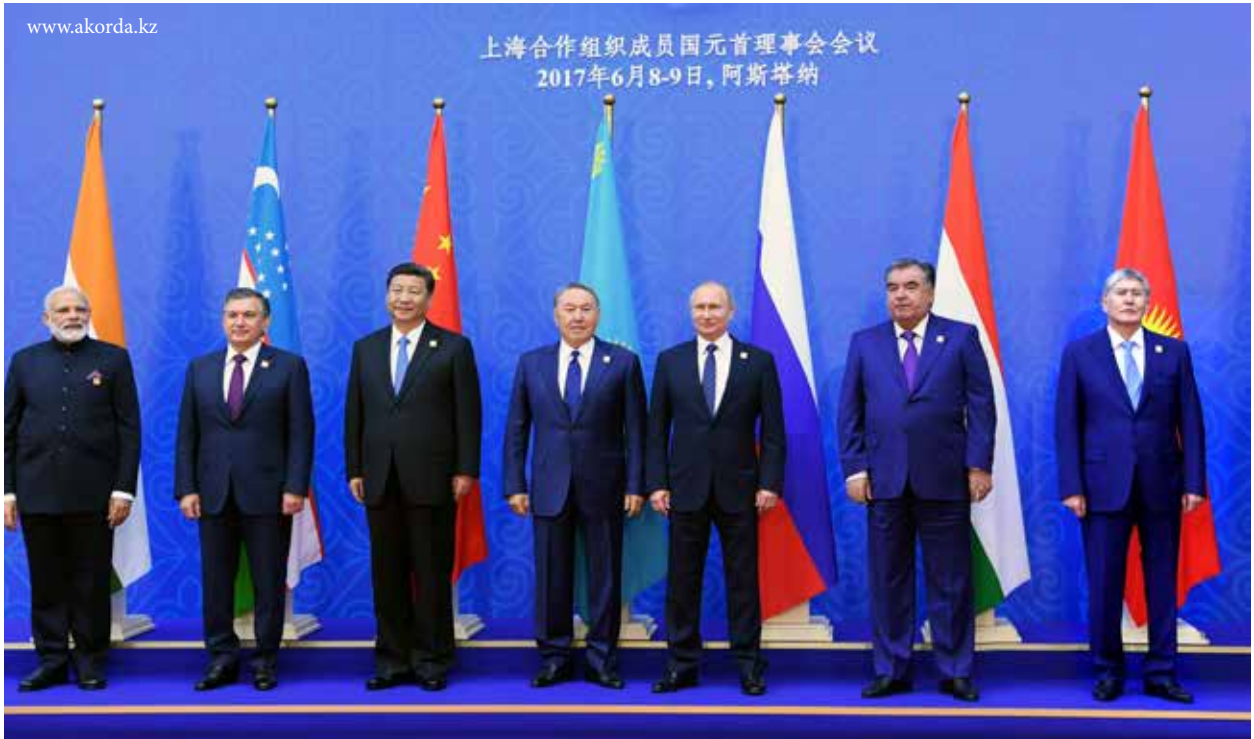
Kaynaklar:

1. http://www.china.com.cn/international/zhuanti/2008-06/17/content_15839093.htm
2. <http://m.zwbk.org/lemma/116168>
3. http://wcm.fmprc.gov.cn/pub/chn/gxh/cgb/zcgzmzysx/yz/1206_7/1206x1/t5543.htm
4. http://junshi.xilu.com/2009/0605/news_1418_328740.htm
5. <http://nk.news.sohu.com/20140328/n397354246.shtml>
6. <http://www.people.com.cn/GB/shizheng/16/20010905/551844.html>
7. http://news.xinhuanet.com/newscenter/2003-02/24/content_742699.htm
8. <http://www.chinanews.com/gj/2017/05-01/8213207.shtml>
9. http://news.xinhuanet.com/world/2016-01/06/c_128601147.htm
10. <http://china.huanqiu.com/roll/2009-10/595888.html>
11. <http://world.huanqiu.com/exclusive/2017-03/10380088.html>
12. <http://cn.nikkei.com/politicsaeconomy/politicsasociety/21424-20160909.html>
13. <http://mil.sohu.com/20160708/n458380189.shtml>
14. <http://www.zaobao.com.sg/realtime/china/story/20170218-726418>
15. http://us.xinhuanet.com/2017-04/07/c_1120769372.htm

лердің бір болған Корея түбегінде мәселелердің тереңдеуі мен аймақтық шиеленістің ушығуының алдын алуға күш салатын болады.

Әдебиеттер:

1. http://www.china.com.cn/international/zhuanti/2008-06/17/content_15839093.htm
2. <http://m.zwbk.org/lemma/116168>
3. http://wcm.fmprc.gov.cn/pub/chn/gxh/cgb/zcgzmzysx/yz/1206_7/1206x1/t5543.htm
4. http://junshi.xilu.com/2009/0605/news_1418_328740.htm
5. <http://nk.news.sohu.com/20140328/n397354246.shtml>
6. <http://www.people.com.cn/GB/shizheng/16/20010905/551844.html>
7. http://news.xinhuanet.com/newscenter/2003-02/24/content_742699.htm
8. <http://www.chinanews.com/gj/2017/05-01/8213207.shtml>
9. http://news.xinhuanet.com/world/2016-01/06/c_128601147.htm
10. <http://china.huanqiu.com/roll/2009-10/595888.html>
11. <http://world.huanqiu.com/exclusive/2017-03/10380088.html>
12. <http://cn.nikkei.com/politicsaeconomy/politicsasociety/21424-20160909.html>
13. <http://mil.sohu.com/20160708/n458380189.shtml>
14. <http://www.zaobao.com.sg/realtime/china/story/20170218-726418>
15. http://us.xinhuanet.com/2017-04/07/c_1120769372.htm

ŞİÖ'YE YENİ ÜYELERİN KABULÜ: ÖRGÜT İLE DİĞER ÜYELER AÇISINDAN YENİ FIRSATLAR VE RİSKLER

DR. AIDARBEK AMIRBEK

9 Haziran 2017 tarihinde Kazakistan'ın başkenti Astana'da Şanghay İşbirliği Örgütü'nün (ŞİÖ) 16. Dönem Zirve toplantısı yapıldı. Zirve'de üye devletler Hindistan ile Pakistan'ın tam üyeliklerini onaylandılar ve 2017-2018 yıllarında Turizm Alanında İşbirliğini Arttırma Programı'nın hayata geçirilmesini içeren Ortak Eylem Planı ile ŞİÖ-Uluslararası Kızılhaç Komitesi Ortak Anlayış Memorandumu'nu imzaladılar. Bununla birlikte Zirve kapsamında üye ülkeler güvenlikleriyle ilgili belgeler olan "Aşırıcılığa Karşı Koyma ŞİÖ Sözleşmesini", "Uluslararası Terörizme Ortaklaşa Karşı Koyma Bildirimini" kabul ettiler.

HİNDİSTAN İLE PAKİSTAN'IN ÜYELİKLERİ GENELDE ÖRGÜTÜN GELECEĞİ, ÖZELDE İSE DİĞER ÜYE DEVLETLER AÇISINDAN HEM OLUMLU (YENİ FIRSATLARI) HEM DE OLUMSUZ YÖNLERİ (YENİ RİSKLERİ) BERAHERİNDE GETİREBİLİR.

Hindistan ile Pakistan'ın üyelikleri genelde örgütün geleceği açısından, özelde ise diğer üye devletler açısından hem olumlu (yeni fırsatları) hem de olumsuz yönleri (yeni riskleri) beraberinde getirebilir.

Üyeliğin Olumlu Yönleri (Yeni Fırsatlar): Hindistan ile Pakistan'ın örgüte üyeliği ŞİÖ devletlerinin bu ülkeler ile siyasi ilişkileri daha fazla arttırıp, özellikle Pakistan üzerinden Afganistan'daki iç siyasi olayları dolaylı olarak etkileyebilme kabiliyetlerini arttırabilir. Böylece ŞİÖ ülkeleri Hindistan ve Pakistan üzerinden bölgesel güvenliğin güçlendirilmesinde (terör, aşırıcılıkla mücadelede) önemli ilerlemeler kaydedebilirler. Diğer taraftan, bazı uzmanlar

Hindistan ile Pakistan'ın üyeliği ŞİÖ ülkelerine hem ulaşım hem de ekonomi alanlarındaki projeleri ciddi güvenlik tehditleri yaşamadan Basra Körfezi ile Hindistan Okyanusu'na kadar genişletebilme imkânını beraberinde getirebileceğinin altını çizmektedirler. Böyle bir durum özellikle "Kuzey-Güney Ulaşım Koridoru" projesinin daha fazla hayata geçmesini sağlayabilir. Hindistan'ın üyeliği Orta Asya ülkeleri ile ilişkileri arttırmayı beraberinde getirip, örgüt kapsamında Çin'in etkisinin daha fazla dengelenmesine ve ŞİÖ ülkeleri ulaşım projelerinin Basra Körfezi ile Hindistan Okyanusu'na daha fazla açılmasına imkan tanıyabilir.

Üyeliğin Olumsuz Yönleri (Yeni Riskler): Hindistan'ın Pakistan ve Çin'le yaşadıkları sınır anlaşmazlıklarının mevcut olduğunu ve özellikle üstü örtülü Çin-Hindistan güç rekabetinin devam ettiğini dikkate alırsak, her iki ülkenin üyeliği ŞİÖ kapsamında oybirliğiyle karar alma mekanizmasına olumsuz

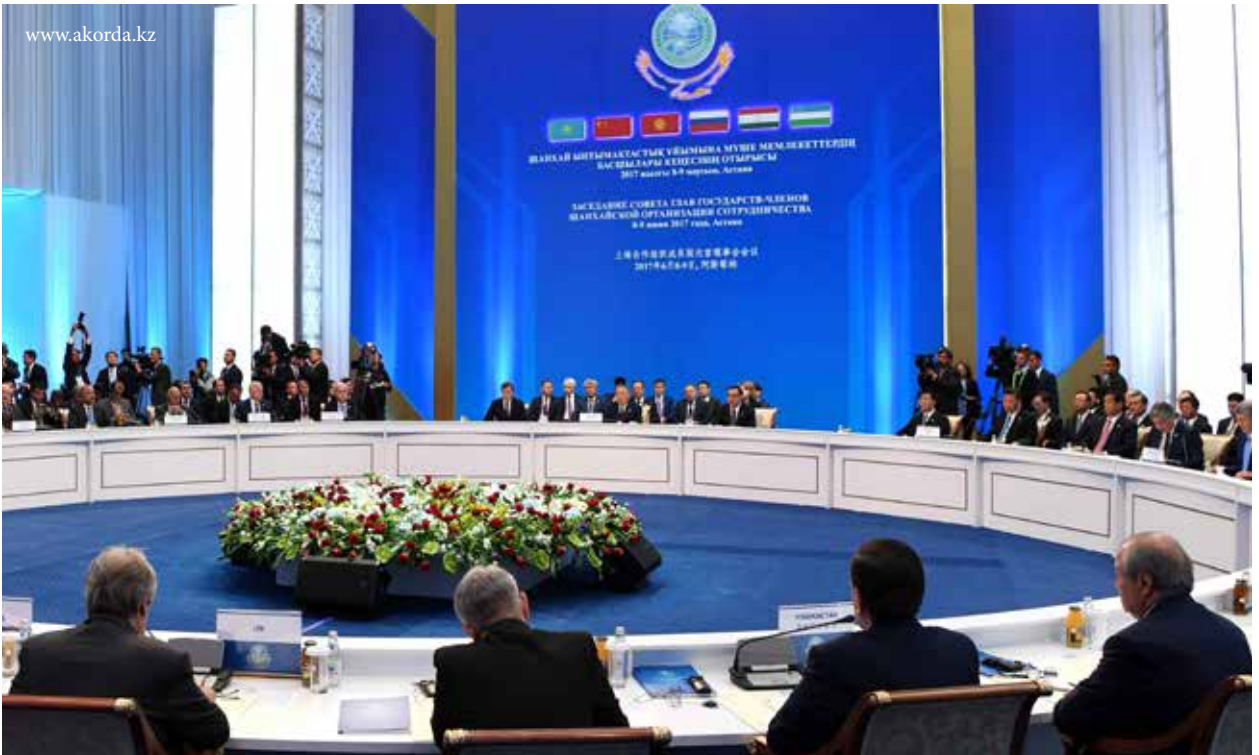

HİNDİSTAN İLE PAKİSTAN'IN ÜYELİĞİ BÖLGESEL GÜVENLİĞİN DAHA FAZLA GÜÇLENDİRİLMESİNDE, YANİ TERÖR ÖRGÜTLERİYLE MÜCADELEDE VE AŞIRICILIĞA KARŞI KOYMADA, İSTİHBARAT BİLGİLERİNİN PAYLAŞILMASI KONULARINDA ŞİÖ ÜLKELERİNİN ELLERİNİ GÜÇLENDİREBİLİR.

yansıyabilir ve zaman-zaman bazı konularda karar almayı bile zorlaştırabilir. Ayrıca ŞİÖ coğrafyası genişlediği için bazı sorunların çözümünde üye ülkelere ek maliyetler yükleyebilir.

Kısacası, Hindistan ile Pakistan'ın üyeliği bölgesel güvenliğin daha fazla güçlendirilmesinde, yani terör örgütleriyle mücadelede ve aşırıcılığa karşı koymada, istihbarat bilgilerinin paylaşılması konularında ŞİÖ devletlerinin ellerini güçlendirebilir ve bu alanlarda yeni fırsatları beraberinde getirebilir. Diğer alanlarda ise istenilen fırsatların sağlanması kolay olmayabilir ve böyle bir durum örgüt üyelerini güvenlik konuları dışındaki sorunları ŞİÖ kapsamı dışında, daha doğrusu ikili anlaşmalarla çözmeye itebilir. Özetle, önümüzdeki süreçte ŞİÖ daha çok siyasi-güvenlik hüviyeti ağır basan bir örgüte dönüşmeye doğru evrilebilir ve bu alandaki adımların yapıtaşları Hindistan ile Pakistan'ı örgüte katmakla atılmış olabilir.

LIDIYA PARKHOMCHIK

On May 19-20, 2017, the President of Uzbekistan, Shavkat Mirziyoyev, made a second visit to Turkmenistan in less than three months. During the bilateral consultations held in Turkmenistan's resort city of Awaza on the Caspian Sea shore, the Uzbek President and his Turkmen counterpart, Gurbanguly Berdimukhammedov, discussed the further steps that could result in strengthening energy cooperation between the two countries. In fact, the parties signed a memorandum of understanding between the Uzbek state-owned energy company Uzbekneftegaz and the Turkmen state energy concern Turkmennebit, which aimed to establish a mutual long-term cooperation for a joint exploration and development of the oil and

gas deposits in the Turkmen sector of the Caspian Sea. Moreover, the leaders discussed possibilities of Uzbekistan's participation in the Turkmenistan-Afghanistan-Pakistan-India (TAPI) pipeline. It should be mentioned that Uzbekistan has already showed its intention to participate in the construction of the TAPI gas pipeline in 2014. However, no concrete steps in that regard have been taken since then.

In fact, there are no details about Uzbekistan's potential involvement in the project, including the resulting need to change its title from TAPI to UTAPI. However, it is most likely that Uzbekistan would be acting as a hydrocarbon supplier, rather than a recipient. On the other hand, there is still uncertainty about the ability of Tashkent to provide additional volumes of natural gas via the TAPI, especi-

ally taking into account the fact that the country is obligated to increase the gas export to China to contracted 10 billion cubic meters with further increase to 25 billion cubic meters in the next 5-10 years. In 2016, the total volume of the natural gas shipments to China amounted to over 3 billion cubic meters, which is actually a 2.4-fold increase compared to 2015. In fact, Uzbekneftegaz is unable to increase the natural gas export to China sharply even at the expense of reduction in the volumes of the natural gas supplies to Russia. Thus, until 2016, the Russian state gas company Gazprom purchased 6-7 billion cubic meters of the Uzbek natural gas annually. However, the parties agreed to decrease the gas supply volume to 5 billion cubic meters in 2017 with further reduction to 4 billion cubic meters per year.

In May 2014, the Chairman of the Board of Uzbekneftegaz, Shokir

DURING THE BILATERAL CONSULTATIONS HELD IN TURKMENISTAN'S RESORT CITY OF AWAZA ON THE CASPIAN SEA SHORE, THE UZBEK PRESIDENT, SHAVKAT MIRZIYOEV, AND HIS TURKMEN COUNTERPART, GURBANGULY BERDYMUKHAMMEDOV, DISCUSSED POSSIBILITIES OF UZBEKISTAN'S PARTICIPATION IN THE TURKMENISTAN-AFGHANISTAN-PAKISTAN-INDIA (TAPI) PIPELINE.

Faizullayev, announced that Uzbekistan plans to increase the production of the natural gas to 66 billion cubic meters by 2020, which would raise the natural gas export potential of the country. According to expert estimates, in 2015, the natural gas production in Uzbekistan reached 57.7 billion cubic meters, which is just a 0.8% increase compared to 2014. Therefore, there is a risk that the projected increase could not meet the needs of Uzbekistan in relation to its plans to join the TAPI pipeline.

It could be concluded that there is no a critical need for Tashkent to join the TAPI project, and all announcements about Uzbekistan's possible participation seem to have a more symbolic, rather than substantive, nature. In fact, by showing the intention to join the TAPI project Tashkent expresses its political support to Ashgabat, strengthening Turkmenistan's position in negotiations with both consumer countries and prospective lenders.

BY SHOWING THE INTENTION TO JOIN THE TAPI PROJECT TASHKENT EXPRESSES ITS POLITICAL SUPPORT TO ASHGABAT, STRENGTHENING TURKMENISTAN'S POSITION IN NEGOTIATIONS WITH BOTH CONSUMER COUNTRIES AND PROSPECTIVE LENDERS.

EBRD KIRGIZISTAN'IN MANAS HAVAALANI MODERNİZASYON ÇALIŞMALARINA KAYNAK AKTARACAK

www.mapio.net

ZHENGIZKHAN ZHANALTAY

Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD) Kırgızistan'ın Manas Havaalanı uluslararası standartlara uygun belli bölümlerinin modernizasyonu için havalimanı işletmecisi MIA adlı firmaya \$4,7 milyon kredi ve \$500,000 hibe vereceklerini açıkladı. 25 Mayıs 2017 tarihinde Londra'daki EBRD ana merkez ofisinde Orta Asya ve Rusya bölgelelerinden sorumlu EBRD Yönetici Müdürü Natalia Khanjenkova ve JSC Manas Uluslararası Havaalanı Yönetim Kurulu Başkanı Emir Chukuev kredi ve hibe

**EBRD KIRGIZISTAN'IN
MANAS HAVAALANININ
MODERNİZASYONUNA
\$4,7 MİLYON KREDİ VE
\$500,000 HİBE AKTARA-
CAKTIR.**

anlaşmasını imzaladı. Anlaşma ile ilgili yapılan açıklamada havaalanındaki servis kalitesinin arttırılmasına yönelik artan talepler nedeniyle servis kalitesini arttırmayı amaçladıkları belirtildi. EBRD'den aktarılabilecek kaynakların özellikle havalandırma ve ısıtma sisteminin kurulumunun, uluslararası örnekler ele alınarak enerji tasarrufu sağlayan bir sistem kurulması için kullanılacağı belirtilmektedir. Ayrıca proje kapsamında EBRD, Manas Havaalanının finansal yönetim ve operasyonel verimliliğinin arttırılması için teknik destek verecektir.

Manas Kırgızistan'ın ana havalima-

nı olma özelliği taşımakla beraber uluslararası uçuşlarda da transit havalimanı olarak önemli bir coğrafi konumda bulunmaktadır. Manas'ın bir diğer özelliği ise hem Rus hem de Amerikan askeri güçlerinin bir dönem bulunduğu tek havalimanıdır. 1974 yılında operasyonel olan Manas havalimanı ABD'nin Afganistan operasyonları sırasında lojistik açıdan önemli rol oynamıştır. Manas havalimanının tarihine baktığımızda statüsünün gerekli görüldüğünde sürekli değiştiğini görmekteyiz. 2000'li yıllarda askeri üst olarak adlandırılırken günümüzde bu statü ulaşım merkezine çevrilmiş olup son zamanlarda ise sivil havacılık ve yolcu taşımacılığına önem verildiği gözlemlenmektedir. EBRD'den hava-

**KAYNAKLAR ÖZEL-
LİKLE HAVALANDIRMA
VE ISITMA SİSTEMİNİN
KURULUMU İÇİN KUL-
LANILACAKTIR.**

alanının modernizasyonu için alınan kredi Manas'ın yolcu taşımacılığında bölgesel bir merkez olma yönündeki vizyonunu ortaya koymaktadır.

Bu doğrultuda Manas Uluslararası Havaalanı Yönetim Kurulu Başkanı Emir Chukuev havaalanının altyapısını geliştirmenin Kırgızistan'ın önemli stratejik önceliklerden biri olduğunu ifade etmesi de bu alanda önümüzdeki yıllar içerisinde çeşitli gelişmeler olabileceğinin işareti olabilir. EBRD Yönetici Müdürü Natalia Khanjenko ise EBRD'nin bölgesel bağlantıları artırma ve bölgesel havaalanlarının gelişimlerine katkı sağlamanın EBRD'nin ulaşım alanındaki stratejilerine uygun olması nedeniyle bu projeye destek verdiklerini açıkladı.

SAULE AKHMETKALIYEVA

The latest round of the UN climate talks was held in Bonn, Germany, on May 8-18, 2017. The event took place in between the annual UN climate change conferences of parties (COP). Almost 4,000 people participated in the Bonn meeting, including 2,000 government delegates and 1,800 UN representatives. These inter-conference negotiations included the 46th sessions of the Subsidiary Body for Implementation (SBI 46), the Subsidiary Body for Scientific and Technological Advice (SBSTA 46), and the third part of the first session of the Ad Hoc Working Group on the Paris Agreement (APA 1-3).

The meeting was aimed at furthering

THE MEETING WAS AIMED AT FURTHERING NEGOTIATIONS ON THE DETAILED RULEBOOK OF THE PARIS AGREEMENT IMPLEMENTATION.

negotiations on the detailed rulebook of the Paris Agreement implementation. The Paris rulebook is to address details of the agreement, such as communication between the state parties, financing, technology transfer, etc. Negotiations over the rulebook started during COP22 held in Marrakech, Morocco, in November 2016 and continued in Bonn. The rulebook is expected to be finalized at COP24 in November 2018.

Other main topics discussed in the framework of the talks included the adaptation finance and the progress in the implementation of the Paris Agreement, details of which are to be presented in 2018. Moreover, it is worth mentioning that a series of hearings on climate plans of each

country were held in the course of the Bonn talks. The rigorous format of hearings was used for developed countries, while less formal hearings were held in regards to climate plans of developing countries.

Donald Trump's victory at the 2016 U.S. presidential elections coincided with COP22 in Marrakesh, overshadowing that meeting, since during his election campaign Trump pledged to pull out of the Paris Agreement. Therefore, the negotiations in Bonn were once again held under the shadow of the uncertainty of the United States' commitment to the agreement. The U.S. delegation at the Bonn talks consisted of seven members as opposed to 44 last year.

On the positive side, India has an-

THE NEGOTIATIONS IN BONN WERE ONCE AGAIN HELD UNDER THE SHADOW OF THE UNCERTAINTY OF THE UNITED STATES' COMMITMENT TO THE AGREEMENT.

nounced that it would be able to achieve its solar energy goals eight years earlier than it had initially planned and that it would stay committed to the agreement no matter whether other countries do. Moreover, China has called countries that ratified the Paris Agreement to remain committed to it.

Many informal notes were prepared during the talks and even despite the lack of approval of a formal map of actions, the parties were able to make some progress. The next annual UN climate change conference, COP23, which is also aimed at combating global warming and human action that cause climate change, is to be held in Bonn under the presidency of Fiji on November 6-17, 2017.

SİNCAN UYGUR ÖZERK BÖLGESİ'NDE ÇİN'İN 2017- SINIR ÖTESİ ORTAK HAREKATI

www.ts.cn

OMİRBЕК HANAYİ

Çin basınından yapılan açıklamaya göre, 25 Mayıs 2017 tarihinde Çin'in Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nde (SUÖB) "2017- Sınır Ötesi Ortak Harekat" gerçekleştirildi. Urumçi'de ve Kazakistan'ın İli şehrinde eşanlı olarak gerçekleştirilen söz konusu harekata Çin Halk Kurtuluş Ordusu SUÖB Birimleri, Sincan Üretim ve İnşaat Kolordusu, Silahlı Polis, Sınır Koruma Kuvvetleri ve Polis birimlerinden oluşan 4000'den fazla polis, komutan ve asker katılmıştır. "2017- Sınır Ötesi Ortak Harekat"ını Çin Komünist Partisi (ÇKP) SUÖB Komitesi, Ulusal Halk Kongresi, SUÖB Hükümeti,

ÇİN BASININDAN YAPILAN AÇIKLAMAYA GÖRE, 25 MAYIS 2017 TARİHİNDE ÇİN'İN SİNCAN UYGUR ÖZERK BÖLGESİ'NDE (SUÖB) "2017- SINIR ÖTESİ ORTAK HAREKAT" GERÇEKLEŞTİRİLDİ.

Sincan Üretim ve İnşaat Kolordusu, Silahlı Polis ve Sınır Koruma Kuvvetleri'nin üst düzey yetkilileri izlemiştir.

Söz konusu harekat SUÖB'nde sınır güvenliği konusunda partilerin, hükümetin, polisin, askerin ve halkın ortak katılımıyla ilk defa düzenlenmiştir. Çin basınından yapılan açıklamaya göre, söz konusu harekatın ana hedefi ise ÇKP önderliğinde SUÖB'ndeki istikrar ve güvenliğin sağlanması, sınır bölgesinde güvenlik ve istikrar ortamının oluşturulmasıdır.

2009 yılında bölgede yaşanan büyük etnik çatışmadan sonra bölgedeki istikrar ve güvenliğin sağlanması konusu son birkaç yıldır Pekin yönetiminin

SUÖB'ne yönelik politikasının ağırlık merkezi olmaktadır. Bölgede sürekli olarak terör saldırısı, ayrılıkçılık, ideolojik ve düşünce sahalarındaki etnik bölücülüğe en sert şekilde darbeler vurulacağı vurgulanmaktadır. 2016 yılında ülke tarihinde ilk kez "Terörle Mücadele Yasası" da yürürlüğe koyuldu. Yasaya göre, terör suçların faillerinin yakalanmasına yardımcı olanlara veya teröristler hakkında bilgi verenlere sağlanacak para ödülünün miktarı 200 bin yuan'dan

“

**SUÖB'İNDE SÖZ
KONUSU ASKERİ
HAREKATIN
DÜZENLENMESİ, 2017
YILINDA DA BÖLGEDE
İSTİKRAR VE GÜVENLİK
KONUSUNUN ÖN
PLANDA OLACAĞINA
İŞARET ETMEKTEDİR.**

”

5 milyon yuan'a kadar çıkabilecektir. Bunun yanı sıra, bölgede çeşitli anti-terör ve askeri tatbikatlar da sürekli düzenlenmektedir. Nitekim söz konusu harekatlarda insansız hava araçları da kullanılmaktadır. "2017-Sınır Ötesi Ortak Harekat"ı bölgedeki söz konusu tatbikatlardan biridir. SUÖB'inde söz konusu askeri harekatın düzenlenmesi, 2017 yılında da bölgede istikrar ve güvenlik konusunun ön planda olacağına işaret etmektedir.

DANIYAR NURBAYEV

The Union of Automobile Industry Enterprises of Kazakhstan, KazAvto-Prom, reported that in January-April 2017, the country produced 5,050 units of motor vehicles (including freight transport and busses) at the total cost of 28.9 billion tenge. The number of motor vehicles produced in the first four months of 2017 exceeded their number produced in the same period of 2016 by 3.5 times. In particular, the production of cars grew by 5.4 times to 4,571 units, and the production of busses grew by 2 times to 54 units. Meanwhile, the production of freight transport decreased by 36% to 264 units.

IN THE FIRST FOUR MONTHS OF 2017, THE PRODUCTION OF CARS GREW BY 5.4 TIMES TO 4,571 UNITS, AND THE PRODUCTION OF BUSES GREW TWO TIMES TO 54 UNITS, AS COMPARED TO THE SAME PERIOD OF 2016.

It was noted that during the reported period 3,859 units of domestically produced motor vehicles were sold in the country, which is 37.2% higher than the sales of the same period of 2016. The leader of the motor vehicle sales in Kazakhstan, ASIA AUTO, sold 2,820 of these vehicles in January-April 2017, which is 73.1% of the total sales of domestically produced vehicles. The company is followed by SaryarkaAvtoProm, KAMAZ-Engineering, Hyundai Trans Auto, AgromashHolding with 662 (17.2% of the total sales), 120 (3.1%), 89 (2.3%), 87 (2.25%) and 81 (2.1%) units of domestically produced vehicles sold, respectively.

The most popular brand of Kazakhstan-made motor vehicles during the first four months of 2017 was Lada with 1,897 vehicles sold. Lada is followed by KIA, Hyundai, Chevrolet and JAC with 600, 345, 167 and 174 vehicles sold. Lada's cars, Lada 4x4 (797 cars sold), Lada Granta (483) and Lada Largus (322), take the first three positions in the list of cars sold in January-April 2017.

In the report, the Chairman of KazAvtoProm, Oleg Alferov, noted that the automobile industry of the coun-

IN JANUARY-APRIL 2017, 3,859 UNITS OF DOMESTICALLY PRODUCED MOTOR VEHICLES WERE SOLD IN THE COUNTRY.

try is growing fast, and today the sales of the domestically produced motor vehicles account for one-third of total motor vehicle sales (32.5% in January-April 2017). We can expect that the sales of domestically produced motor vehicles will grow at a much higher pace than the sales of imported motor vehicles. The main reason here is the fact that currently the national currency is weak, which makes all imported vehicles much more expensive than domestically produced vehicles.

www.odt.co.nz

THE U.S. STATE DEPARTMENT PLANS TO CUT ITS PROGRAMS IN THE CAUCASUS AND CENTRAL ASIA

DAUREN ABEN

On May 23, 2017, the U.S. Department of State released its budget request for the 2018 financial year (FY). The document specifies the funding required for operations of the State Department and the U.S. Agency for International Development (USAID). The requested budget worth \$37.6 billion would be spent on advancing U.S. foreign policy objectives by promoting the U.S. diplomatic engagement with other nations and implementing various aid programs. However, when compared to the actual budget of FY 2016, the proposed budget contains significant cuts in many areas for nearly every country around the world, including economic support and foreign military assistance.

According to the 2018 budget request, Washington plans to cut overall

WASHINGTON PLANS TO CUT OVERALL SPENDING FOR THE PARTNERSHIP WITH THE STATES OF THE CAUCASUS AND CENTRAL ASIA BY MORE THAN HALF – FROM \$216 MILLION IN FY 2016 TO \$93.1 MILLION IN FY 2018.

spending for the partnership with the states of the Caucasus and Central Asia by more than half – from \$216 million in FY 2016 to \$93.1 million in FY 2018. In the Caucasus, Georgia would remain the largest recipient of the U.S. programs, but the funding would be cut from \$80.6 million to \$34.1 million. The budget for Armenia would be reduced from \$20.367 million to \$6.8 million, while Azerbaijan would only receive \$1 million in FY 2018, compared to \$10.2 million in FY 2016. All three states would not be provided funding under the Foreign Military Financing Program, through which the target countries purchase the U.S. military equipment, but they will be given limited military education and nonproliferation assistance. However, unlike Georgia and Armenia, Azerbaijan would not get aid in the areas of economic growth, democratic governance and law enforcement.

In Central Asia, Tajikistan would overtake Kyrgyzstan as the main target country of the programs run by the State Department and the USAID. Tajikistan's funding would decrease from \$36.155 million in FY 2016 to \$21.02 million in FY 2018, while support for Kyrgyzstan would be dramatically cut from \$46.378 million to \$17.47 million. The bulk of the requested U.S. aid for these two countries would be used for economic development, democratic governance and health programs, while Tajikistan would also receive some counternarcotics assistance. Similar to Azerbaijan, the budget for Kazakhstan and Turkmenistan would be significantly reduced – from \$7.897 million to \$1.7 million and from \$4.301 million to \$430 thousand, respectively. The State Department's programs in these two countries would be limited to military education and nonproliferation. At

THE PROPOSED FUNDING CUTS CONFIRM THAT THE NEW U.S. ADMINISTRATION DOES NOT CONSIDER THE CAUCASUS AND CENTRAL ASIA AS A FOREIGN POLICY PRIORITY FOR THE UNITED STATES.

the same time, it is noteworthy that the funding for Uzbekistan would be increased slightly from \$10.131 million in FY 2016 to \$10.64 million in FY 2018, which can be related to the recent change in the Uzbek leadership.

In contrast with other major powers, Russia and China, the United States has been gradually decreasing its presence in the Caucasus and Central Asia in the past decade. The proposed funding cuts confirm that the new U.S. administration under President Trump plans to continue this trend and does not consider these regions as a foreign policy priority for the United States. In any case, to be implemented, the State Department's financial request must first be approved by the U.S. Congress, and it is possible that some of the assistance items would be restored in the final version of the budget.

MOST FREIGHT RAIL TRAFFIC FROM CHINA TO EUROPE PASS THROUGH KAZAKHSTAN

DR. AZHAR SERIKKALIYEVA

The Chinese sources report that the Alashankou-Dostyk crossing at the Chinese-Kazakh border handled a record volume of cargo transported from China to Europe. According to the administration of the Chinese checkpoint at Alashankou, in 2016, more than 1,200 freight trains leaving China for the countries of Central Asia and Europe passed through this crossing. During the first four months of 2017, 162 freight trains arrived in China via Alashankou. Thus, the total number of freight trains that passed through the Alashankou-Dostyk crossing from May 2011 to May 2017 exceeded 3,000. Freight trains from Europe deliver to China such products as milk powder, baby food, IT products, auto parts, as well as engineering and medical equipment. To date, China

has launched 51 China-Europe railroad freight routes, linking its 28 cities with 29 cities in 11 European countries. As a key part of the Belt and Road initiative (BRI), direct commodity trains have significantly strengthened trade relations between China and Europe.

Chen Zhongwei, the Director of the Chengdu Port and Logistics Office in the southwestern Sichuan province, stated that the bulk of trains from China to Europe pass through the Xinjiang Uygur Autonomous Region and Kazakhstan. In 2016, more than 1,800 trains were sent from China to Europe, and over 500 travelled backwards. It was also mentioned that before July 2017 the first cargo would be sent from the Qingbaijiang railway port located in Chengdu in the China-Kazakhstan-Russia and China-Kazakhstan-Uzbekistan-Turkmenistan-Iran-Turkey directions. In

February 2017, following his meeting with the Minister of Transport of China, Li Xiaopeng, the Minister for Investment and Development of Kazakhstan, Zhenis Kassymbek, stated that the trade turnover between China and the European Union would reach 800 billion dollars by 2020, and the volume of cargo transportation would increase by 170 million tons. According to Zhenis Kassymbek, the development of container shipments from China to Central Asia, Russia, Europe, Iran and

“

CHEN ZHONGWEI, THE DIRECTOR OF THE CHENGDU PORT AND LOGISTICS OFFICE IN THE SOUTHWESTERN SICHUAN PROVINCE, STATED THAT THE BULK OF TRAINS FROM CHINA TO EUROPE PASS THROUGH THE XINJIANG UYGUR AUTONOMOUS REGION AND KAZAKHSTAN.

”

the countries of the Middle East is becoming substantial for Kazakhstan because the China-Kazakhstan-Europe route is potentially the most profitable direction for cargo transportation. Thus, through the China-Kazakhstan BRI cooperation, Astana has emphasized its purpose to turn Kazakhstan into the major transport and logistical hub of Eurasia. On the other hand, China diversifies its already significant capacity of trade railways and establishes new continental routes.

“

THUS, THROUGH THE CHINA-KAZAKHSTAN BRI COOPERATION, ASTANA HAS EMPHASIZED ITS PURPOSE TO BECOME THE MAJOR TRANSPORT AND LOGISTICAL HUB OF EURASIA.

”

www.americamagazine.org

DONALD TRUMP PULLS THE UNITED STATES OUT OF THE PARIS AGREEMENT

SAULE AKHMETKALIYEVA

On June 1, 2017, the U.S. President, Donald Trump, made an announcement regarding the withdrawal of the United States from the Paris Climate Agreement. The agreement binds the parties to keep the temperature average below 2°C above the pre-industrial levels and to limit the temperature increase to 1.5 °C. The United States is responsible for 15% of carbon dioxide emissions worldwide. According to scientists, due to the contribution of the United States to the total amount of global greenhouse gas emissions the global warming might unfold at a faster pace. The amount of annual carbon dioxide emissions has a potential to

“

ON JUNE 1, 2017, THE U.S. PRESIDENT, DONALD TRUMP, HAS MADE AN ANNOUNCEMENT REGARDING THE WITHDRAWAL OF THE UNITED STATES FROM THE PARIS CLIMATE AGREEMENT.

”

increase up to three billion tons as a result of the withdrawal.

President Trump's administration has argued that the agreement is not fair to the United States, as other large emitters such as China and India are not required to do anything until 2030. President Trump has shared a plan to renegotiate a new deal that would protect U.S. workers' interests. In turn, the leading EU economies, France, Germany and Italy, have made an announcement saying that the Paris agreement is not renegotiable. However, the U.S. President believes that the deal is highly disadvantageous for the U.S. economy and is designed to benefit other countries. He stated that as a result of the Paris deal the United States

might have lost 2.7 million jobs by 2025. Critics argue that this number is incorrect and does not take into account a regular job loss and creation rate.

The U.S. withdrawal from the agreement has caused a lot of disputes within President's inner circle. For instance, the Secretary of State, Rex Tillerson, the Secretary of Defense, James Mattis, and the Chief Economic Adviser, Gary Cohn, were opposed to the exit from the agreement, while the Chief Strategist, Steve Bannon, and the Administrator of the Environmental Protection Agency, Scott Pruitt, were supporters of the U.S. withdrawal from the deal.

The agreement is non-binding, and there are no penalties for not meeting the commitment under the agreement. In this light, it is unclear why President Trump has made a decision to abandon the deal. It was expected that President Trump could easily put aside the previous commitments the country has promised to meet while "keeping a sit at the

“

BY WITHDRAWING FROM THE AGREEMENT, PRESIDENT TRUMP IS TAKING A HUGE STEP BACK IN GLOBAL EFFORTS TO COMBAT GLOBAL WARMING.

”

table.” According to the agreement, the countries who have already ratified the agreement are not allowed to pull out of it for four years. Therefore, it would take the United States four years to withdraw from the agreement: the agreement needs to be enforced for a period of three years before a year-long process of a formal withdrawal. However, President Trump has announced that the country is out of the treaty “as of today.”

By withdrawing from the agreement, President Trump is taking a huge step back in global efforts to combat global warming. Some worry that the United States might set an example for other countries that may start pulling out of the agreement as well. Despite the U.S. move, other large emitters such as the European Union, India, and China have promised to stick to the Paris deal commitments on shifting their economies away from fossil fuels and reducing the amount of carbon dioxide emissions. Moreover, now the world expects China or India to fill in the vacuum created by the United States.

www.wxwenku.com

ҚЫТАЙДЫҢ ҮКІМЕТ БАСШЫСЫ ЛИ КЭЦЯННЫҢ ГЕРМАНИЯ МЕН БЕЛЬГИЯҒА САПАРЫ

OMIRBEK HANAYI

Қытайдың Сыртқы істер министрлігінің хабарына қарағанда, 2017 жылы 31 мамырдан 3 маусымға дейін Қытайдың Үкімет басшысы Ли Кэцян Германия мен Бельгияда ресми сапарда болды. 31 мамырда Германия астанасы Берлинге жеткен Қытай Үкімет басшысы Ли, Германия канцлері Ангела Меркелмен кездесіп, Қытай-Германия үкімет басшыларының жылдық кеңесіне қатысты. Кездесуде Қытай Үкімет басшысы Ли, әлемде болып жатқан тұрақсыздықтарға қарамастан, Қытай-Германия қарым-қатынасының орнықтылығы мен дамуы әлемдік және аймақтық тұрақтылық пен дамудың және ынтымақтастықтың

ҚЫТАЙДЫҢ СЫРТҚЫ ІСТЕР МИНИСТРЛІГІНІҢ ХАБАРЫНА ҚАРАҒАНДА, 2017 ЖЫЛЫ 31 МАМАЙРДАН 3 МАУСЫМҒА ДЕЙІН ҚЫТАЙДЫҢ ҮКІМЕТ БАСШЫСЫ ЛИ КЭЦЯН ГЕРМАНИЯ МЕН БЕЛЬГИЯДА РЕСМИ САПАРДА БОЛДЫ.

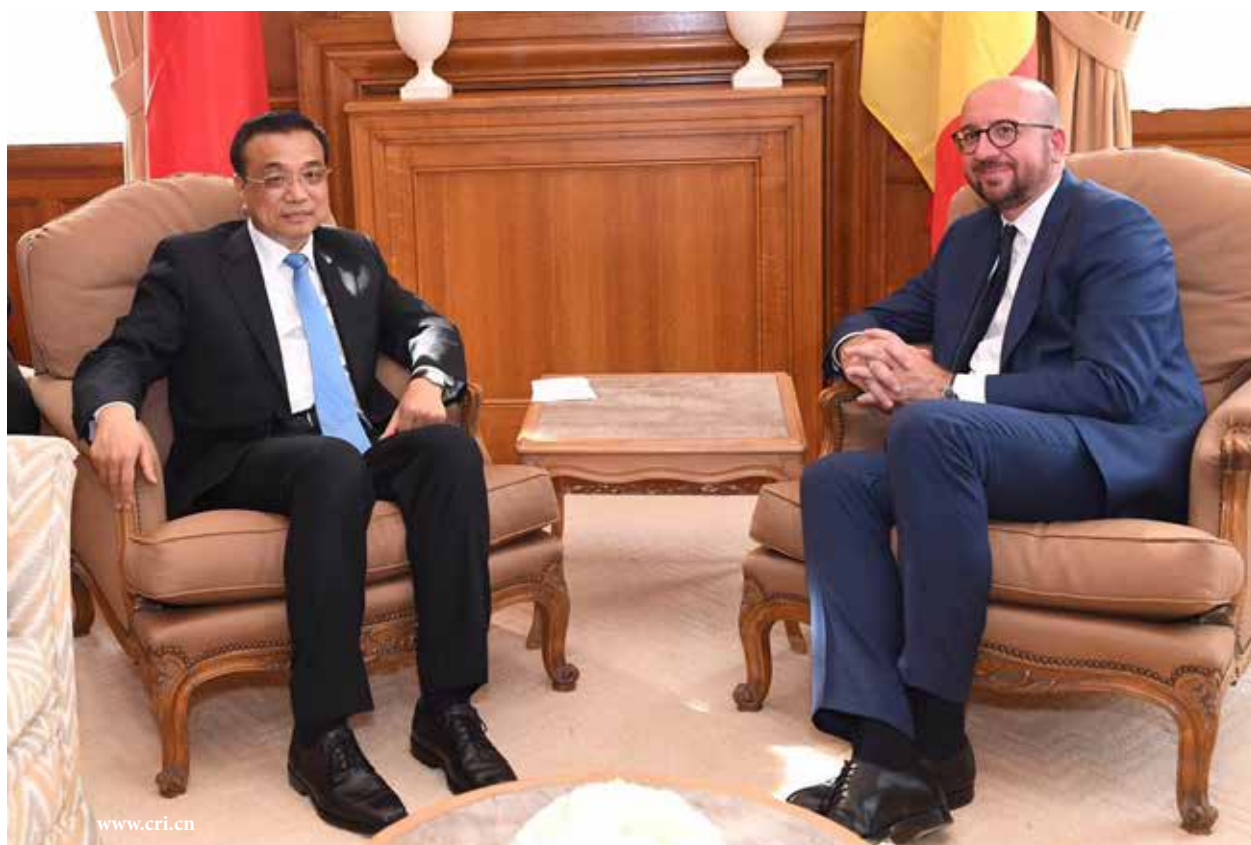
ілгерілеуіне үлес қосқанын айта келіп, екі елдің түрлі салада қол жеткізген ортақ табыстарын тілге тиек етті. Өткен 2016 жылы Қытайдың Германияның ең үлкен сауда серіктесіне айналғанын, сондай-ақ Германияның Қытайға салған инвестиция 74%-ға артқанын атап өтті. Сонымен қатар, Қытайдың Германиямен өндіріс, энергетика, авиация, инновация, шағын және орта бизнес салаларындағы ынтымақтастықты тереңдетуге мүдделі екенін білдірген Ли, Германиядан Қытайдың өздері зерттеп өндірген C919 ірі тұрпатты ұшағының Еуропа Одағынан (ЕО) ұшуға рұқсат сертификатын алуына көмектесуін үміт етті. Германия канцлері Меркел өз кезегінде, 2016 жылы Германия мен

Қытай арасындағы екіжақты сауданың 170 млрд. еуродан асқанын тілге тиек етіп, Қытаймен сауда және инвестиция, қаржы, жаңа энергетикалық автомобиль, медицина және гуманитарлық салалардағы ынтымақтастықты дамытуға мүдделі екендіктерін білдірді. 1 маусым күні Қытай Үкімет басшысы Ли, Германия канцлері Меркелмен бірге Қытай-Германия ынтымақтастық форумына қатысып, баяндама жасады. Форумда тараптар арасында 11 келісімге қол қойылды. Форумнан кейін екі елдің үкімет басшылары бірлікте баспасөз мәжілісін өткізді. Баспасөз мәжілісі кезінде Германия канцлері Меркел, «Қытайдың Дүние сауда ұйымына кіру келісімі» 15 тармақ шартының уақыты өткенін, сондықтан осы шарт аясындағы Қытайға қатысты саудалық шектеулердің күшінен қалдырылуын қолдайтындықтарын білдірді. 1 маусым күні түстен кейін Қытай Үкімет басшысы Ли германия президенті Франк-Вальтер Штайнмайермен кездесіп, әлемдік саясаттағы өзекті мәселелер мен ғаламдық жылыну

сияқты маңызды мәселелер жөнінде пікір алмасты.

2 маусым күні түстен бұрын Қытай Үкімет басшысы Ли, Белгияның астанасы Брюсселде 12 кезекті ЕО-Қытай өнеркәсіп және сауда саммитіне қатынасып, арнаулы баяндама жасады. Ли, Қытайдың ЕО елдерімен өнеркәсіп және сауда саласындағы ынтымақтастыққа айырықша мән беретіндігін тілге тиек етіп, «Қытайдың Дүние сауда ұйымына кіру келісімі» 15 тармақ шартының уақыты толуына байланысты, ЕО-ның Қытай тауарларына болған үстеме салықты күшінен қалдыруын талап етті. Саммиттен кейін Қытай Үкімет басшысы Ли, Еуропа кеңесінің төрағасы Дональд Туск және Еуропа комиссиясының төрағасы Жан-Клод Юнкермен бірлікте баспасөз мәжілісін өткізді.

2 маусым күні түстен кейін Қытай Үкімет басшысы Ли, жеке-жеке Белгияның королі Филипп және Үкімет басшысы Шарль Мишелмен кездесті. Белгияның королі Филипппен кездескенде Ли, Қытай прези-

ҚЫТАЙДЫҢ ҮКІМЕТ БАСШЫСЫ ЛИ КЭЦЯННЫҢ ГЕРМАНИЯ МЕН БЕЛЬГИЯДА ЖАСАҒАН РЕСМИ САПАРЫ, УАҚЫТ ЖАҒЫНАН ҚЫСҚА БОЛСА ДА, ТАРАПТАР АРАСЫНДА ТАЛҚЫЛАҒАН МӘСЕЛЕЛЕР МЕН ҚОЛ ҚОЙЫЛҒАН КЕЛІСІМДЕР ТҰРҒЫСЫНАН АЛЫП ҚАРАҒАНДА, ҚЫТАЙ МЕН ЕО ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТАРЫ ҮШІН АСА МАҢЫЗДЫ БІР РЕСМИ САПАР ДЕУГЕ БОЛАДЫ.

денті Си Цзиньпиннің сәлемін жеткізіп, екі ел арасында екіжақты қарым-қатынастардың дамуына ерекше мән беретінін жеткізді. Белгияның королі Филипп өз кезегінде Қытайда болған көп реткі сапары барысында Қытайдың экономикалық жетістіктеріне куә болғанын айта келіп, Қытаймен екіжақты ынтымақтастықты дамытуға күш салатынын білдірді. Белгия Үкімет басшысы Мишелмен кездесу кезінде, Қытай Үкімет басшысы Белгия тарапынан ЕО-ның «Қытайдың Дүние сауда ұйымына кіру келісімі» 15 тармақ шартының уақыты толуына байланысты, Қытай тауарларына болған үстеме салықты күшінен қалдыруына ықпал етуін талап етті. Белгия Үкімет басшысы Мишел болса екі жақты қарым-қатынастар мен ынтымақтастықтың айтарлықтай табыстарға қол жеткізгенін айта келіп, екі ел арасындағы сауда және инвестиция, ғылым-техника, инновация, инфрақұрылым, ауыл шаруашылығы, туризм және басқа да салалардағы ынтымақтастықты тереңдетіп, өзара сенімді нығайтуға күш салатындықтарын білдірді. Кездесулерден кейін тараптар инфрақұрылым, өнеркәсіп, телекоммуникация, логистика, порттар мен екіжақты ынтымақтастықтың басқа да салалары бойынша бірқатар келісімге қол қойды.

Қытайдың Үкімет басшысы Ли Кэцян Германия мен Бельгияда жасаған ресми сапары уақыт жағынан қысқа болса да, тараптар арасында талқылаған мәселелер мен қол қойылған келісімдер тұрғысынан алып қарағанда, Қытай мен ЕО қарым-қатынастары үшін аса маңызды бір ресми сапар деуге болады. Әсіресе «Қытайдың Дүние сауда ұйымына кіру келісімі» 15 тармақ шартының уақыты толуына байланысты, тараптардың ЕО-ның Қытай тауарларына болған үстеме салықты күшінен қалдыру мәселесі бойынша келіссөздерге өте маңызды. Өз кезегінде Германия канцлері Меркелдің «Қытайдың Дүние сауда ұйымына кіру келісімі» 15 тармақ шарты аясындағы ЕО-ның Қытайға қатысты саудалық шектеулерін күшінен қалдыруын қолдайтындықтарын ашық білдіру мен Белгия Үкімет басшысы Мишелдің де аталған мәселе бойынша Қытайға қолдау білдіруге әзір екендіктерін білдіруі, алдағы уақытта ЕО-ның «Қытайдың Дүние сауда ұйымына кіру келісімі» 15 тармақ шарты аясында Қытайға қатысты саудалық шектеулерді күшінен қалдыру мүмкіндігінен дерек береді. Бұл шектеулер күшінен қалдырылса, Қытайдың ЕО-ға, сондай-ақ басқа елдерге болған экспорты артатын болады.

THE EEU-INDIA FREE TRADE NEGOTIATIONS TO TAKE OFF

KANAT MAKHANOV

The Eurasian Economic Union (EEU) and India signed a declaration to launch negotiations on a free trade agreement at the International Economic Forum held in St. Petersburg on June 1-3, 2017. This was the continuation of the talks held two years ago during the 2015 St. Petersburg International Economic Forum. Since then various analytical assessments have been made by research centers in India as well as in Russia about this issue. The declaration was signed by the Minister for Trade of the Eurasian Economic Commission, Veronika Nikishina, and the Minister of

**A FULLY
FUNCTIONING
FREE TRADE AREA
BETWEEN INDIA
AND THE EEU CAN
BE EXPECTED TO BE
REACHED IN THE
MEDIUM TERM.**

Industry and Trade of India, Nirmali Seetharaman.

Currently, India is one of the most rapidly growing economies in the world. In 2015, its yearly GDP growth reached an astonishing 7.23%. As pointed out by the Prime Minister of India, Narendra Modi, during the forum, this success is due to deep economic transformation that India is currently implementing. The internal economic strategy of India is aimed at minimizing the share of government in the economy. When it comes to foreign trade, India seeks opportunities for more liberal trade.

Despite the fact that India is the

seventh largest economy in the world with a GDP of over \$2 trillion and the geographic proximity to the EEU member states, the trade between India and the EEU is very small. In 2016, this indicator barely reached \$8.21 billion, of which nearly \$6 billion are EEU exports to India and the remaining \$2.21 billion are EEU imports from India. On the other hand, the trade between the EEU and India has been growing steadily during the last five-six years despite negative economic effects produced by the downturn of oil prices. Russia is by far the most important trade partner of India in the EEU, accounting for \$7.7 billion, whereas Kazakhstan and Belarus account for \$0.6 billion and \$0.4 billion of total trade with India.

Although launching the negotiations on the agreement is a significant step forward in the process of establishing the free trade area, the negotiations are still at the initial stage. A fully functioning free trade area between India and the EEU can be expected to be reached in the medium term. This can be explained by a potentially enormous work to be done for both sides to match their commodity standardization systems. Moreover, the trade with India is rather complicated due to the absence of direct land routes that connect India with the EEU countries. So far, Vietnam is the only country to sign a free trade agreement with the EEU. Negotiations and talks with other countries like Iran, Egypt, Singapore, South Korea and Israel are underway.

www.images.newindianexpress.com

DESPITE THE FACT THAT INDIA IS THE SEVENTH LARGEST ECONOMY IN THE WORLD WITH A GDP OF OVER \$2 TRILLION AND THE GEOGRAPHIC PROXIMITY TO THE EEU MEMBER STATES, THE TRADE BETWEEN INDIA AND THE EEU IS VERY SMALL.

www.crossriverwatch.com

KIRGIZİSTAN 14 ADET KÜÇÜK HİDROELEKTRİK SANTRALİ İNŞAATI İHALESİNE ÇIKIYOR

ZHENGİZKHAN ZHANALTAY

Kırgızistan Devlet Sanayi, Enerji ve Maden Komitesi 14 küçük hidroelektrik santrali inşaatı için ihale duyurusunda bulundu. İhalenin yerli ve yabancı firmalara açık olduğunun belirtilmesinin yanı sıra ihaleyi yabancı bir firmanın kazanması durumunda bu firmanın Kırgızistan'da bir kardeş firma kurması şartı konuldu. Yapılan çalışmalar sonucunda Kırgızistan sınırları içerisinde gelecek vaat eden 122 küçük hidroelektrik santral kurulum alanı olduğu tespit edilmiş olup bunların 63'ü hakkında detaylı bilgiler bulunmaktadır. Kırgız hükümeti küçük hidroelektrik santrallerini geliştirme projesine 2010 yılında başlamıştır ve bu proje Küresel Çevre Fonu ve Birleşmiş Milletler Kalkınma

**KIRGIZİSTAN DEVLET
SANAYİ, ENERJİ VE
MADEN KOMİTESİ 14
KÜÇÜK HİDROELEKT-
RİK SANTRALİ İNŞAATI
İÇİN İHALE DUYURU-
SUNDA BULUNDU.**

Programı tarafından finanse edilmektedir. Plan çerçevesinde 3 ila 20 MW kapasiteye sahip 14 hidroelektrik santrali inşaat edilmesi hedeflenmektedir. Projenin ana yönetim ortakları Kırgızistan Enerji ve Sanayi Bakanlığı, Devlet Çevreyi Koruma Ajansı, Orta ve Küçük Ölçekli Enerji Santrali Müdürlüğü ve Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği Geliştirme Merkezi'dir.

Günümüzde Kırgızistan'da ulusal düzeyde 7 hidroelektrik santrali, 2 termal santral ve 11 küçük hidroelektrik santral bulunmaktadır. Kırgızistan'ın enerji ihtiyacının 93%'ünü hidroelektrik enerjisinden sağlandığı dikkate alındığında bu proje ülkenin enerji güvenliğinin artırılmasına olumlu bir katkı sağlayacaktır. Geçtiğimiz yıllarda yıllık 1,5 milyar kWh açık verilmiştir. Hâlbuki ülke bu açığı önemli ölçüde

kapatabilme kapasitesine sahiptir. Bu açığın kapatılabilmesi küçük hidroelektrik santrallerinin sayısını artırılması ile mümkün görünmektedir. Örneğin hâlihazırda bulunan 11 küçük hidroelektrik santrali toplamda 42 MW ve yıllık olarak 140,5 milyon kWh enerji üretmektedir. Ancak ülkedeki hidroelektrik potansiyel göz önünde bulundurulduğunda 87 küçük hidroelektrik santrali daha inşaat edilerek toplam kapasitesi 178 MWh ve yıllık enerji üretimi 1 milyar kWh enerji üretiminin sağlanabileceği ifade edilmektedir.

2015-2017 yılları arası küçük hidroelektrik santrallerini kalkındırma konsepti Kırgızistan hükümeti tarafında

“

87 KÜÇÜK HİDROELEKTRİK SANTRALİ DAHA İNŞAAT EDİLEREK TOPLAM KAPASİTESİ 178 MWH VE YILLIK ENERJİ ÜRETİMİ 1 MİLYAR KWH ENERJİ ÜRETİMİNİN SAĞLANABİLECEĞİ İFADE EDİLMEKTEDİR.

”

kabul edilmiş olup gerekli yasal düzenlemeler hazırlanmıştır. Bu kapsamda arazi ve su kullanım hakları kanununda gerekli düzenlemeler yapılmış ve Kırgızistan Parlamentosu tarafından da onaylanmıştır. İlk defa su kullanımı kanununda öncelikli su kullanım nedenleri listesine girerek içme suyu için ve sulama için önceliklerinden sonra üçüncü sırada yer almıştır. Buradan Kırgız hükümetinin küçük hidroelektrik santrallerini geliştirme projesine vermiş olduğu önem görülmektedir. Önümüzdeki yıllarda eğer Kırgızistan planladığı gibi küçük hidroelektrik santrallerinin sayısını arttırmayı başarabilirse enerji güvenliğini artırma konusunda önemli bir ilerleme kaydetmiş olacaktır.

www.wikipedia.com

www.media.defense.gov

THE KABUL ATTACK HEATS UP THE DEBATE OVER THE U.S. PRESENCE IN AFGHANISTAN

ABULKHAIRKHAN ZHUNISBEK

On May 31, 2017, the terrorist attack took place in Kabul near the Zambaq Square where diplomatic and government facilities are located. Several world leaders, including the UN Secretary General, the Indian Prime Minister and the U.S. President, condemned the attack that left 80 dead and hundreds wounded. No terrorist organization claimed responsibility but Afghanistan's main intelligence agency blamed the Haqqani network affiliated with the Taliban group. It should be noted that since the beginning of the year five terrorist attacks have been committed in Afghanistan with a total number of fatalities reaching 200.

AGAINST THE BACKDROP OF ESCALATING VIOLENCE IN AFGHANISTAN, SOME U.S. ADMINISTRATION OFFICIALS ARE TRYING TO CONVINCE PRESIDENT TRUMP TO INCREASE THE U.S. INVOLVEMENT IN ORDER TO PRESSURE THE TALIBAN GROUP TO NEGOTIATE WITH THE AFGHAN GOVERNMENT.

Against the backdrop of escalating violence in this country, some U.S. administration officials are trying to convince President Trump to increase the U.S. involvement in order to pressure the Taliban to negotiate with the Afghan government. Several weeks before the attack there was a report that additional 3,000 to 5,000 U.S. troops could be sent to Afghanistan. At present, there are 13,000 NATO troops stationed in Afghanistan, of which about 8,400 are U.S. soldiers mainly engaged in training and advising the Afghan military personnel. The increase in the number of forces would enable the U.S. advisors to train and assist a greater number of the Afghan forces. However, this move appears to be rather complicated as a final decision had been expected to be made by Trump befo-

re the NATO summit in Brussels but was delayed due to the intense debate between his top military commanders and political advisors. The request for additional troops is led by the Defense Secretary, Jim Mattis, and the National Security Advisor, Herbert Raymond McMaster, but is faced with opposition from the Chief Strategist, Stephen K. Bannon.

This presents political dilemma for President Trump. Deploying more troops requires additional financial resources that runs counter to the logic of his campaign slogan "America First". Moreover, there is no guarantee that such deployment could lead to success since the previous campaign against the Taliban with 100,000 stationed troops failed to produce any positive outcome. On the other hand, since the withdrawal of the International Coalition forces there is a slow deterioration of security, with militias seizing more territories and increasing the ca-

THE BOOST IN THE NUMBER OF THE U.S. MILITARY PERSONNEL MIGHT PLAY A POSITIVE ROLE IN STABILIZING THE SECURITY SITUATION IN AFGHANISTAN IN THE SHORT TERM, BUT FOR THE NEW COMMITMENT TO HAVE A LONG LASTING EFFECT ROBUST DIPLOMATIC EFFORTS AND IMPROVEMENT IN POLITICAL AND GOVERNANCE CONDITIONS INSIDE THE COUNTRY ARE NECESSARY.

sualty rate among the Afghan army. Therefore, without reinforcement it will be difficult for Trump to deliver his campaign promises on defeating transnational terrorist organizations.

The success of the proposal to expand the U.S. presence in Afghanistan also depends on the willingness of the NATO members and allies to contribute to the military efforts. Therefore, the decision made by the NATO leaders in Brussels to intensify the alliance efforts in the fight against terror might tip the balance in favor of those in Washington advocating for the reinforcement. According to some observers, the boost in the number of the U.S. military personnel might play a positive role in stabilizing the security situation in Afghanistan in the short term, but for the new commitment to have a long lasting effect robust diplomatic efforts and improvement in political and governance conditions inside the country are necessary.

www.bostonherald.com

BRUSSELS HOSTS A MEETING OF THE NATO LEADERS

DAUREN ABEN

On May 25, 2017, the leaders of the NATO member states held a meeting in Brussels. The heads of state and heads of government from all 28 NATO member countries, as well as Duško Marković, the Prime Minister of Montenegro that will become the 29th member of the alliance in June 2017, attended the meeting. During the event, the participants inaugurated NATO's new headquarters and opened two memorials – one dedicated to the fall of the Berlin Wall in November 1989 and the other dedicated to the tragic events of September 11, 2001 and Article 5 of NATO's founding treaty containing the principle of collective defense which was invoked for the first time

“

NATO WILL BECOME A FULL MEMBER OF THE GLOBAL COALITION TO DEFEAT ISIS, IN WHICH ALL 28 MEMBERS ALREADY TAKE PART AS INDIVIDUAL STATES.

”

in history after the 9/11 terrorist attacks against the United States.

The meeting did not include any substantial sessions apart from the working dinner, during which the NATO leaders agreed an action plan to intensify the alliance efforts in the fight against terrorism. After reviewing the NATO's training mission in Afghanistan which involves 13,000 NATO troops, the member states agreed to continue the training of the Afghan government forces, while some members pledged to contribute additional troops. Acknowledging that the training of local forces is one of the best ways to effectively fight against terrorism, the NATO countries also agreed to continue the training of the Iraqi forces who now use their new skills in the battle for Mosul. The

member states also decided to establish a terrorism intelligence cell within the NATO's new intelligence division to improve information sharing among the allies, including on the threat of foreign fighters.

The meeting participants agreed that NATO will become a full member of the Global Coalition to Defeat ISIS, in which all 28 members already take part as individual states. While the alliance will not engage in combat operations, it will support the coalition by using its Airborne Warning and Control System (AWACS) surveillance planes. Sharing of information received from AWACS planes will help improve the coalition's airspace management efforts. The participation in the coalition will enable NATO to take part in political deliberations, including on the coordination of training and capacity building activities.

The second main theme discussed during the Brussels meeting was fair sharing of financial burden across the NATO members. U.S. President Donald Trump accused his NATO

THE NATO MEETING IN BRUSSELS WAS ORGANIZED MORE AS A WELCOME EVENT FOR THE NEW U.S. PRESIDENT, DONALD TRUMP, WITH HIS "AMERICA FIRST" RHETORIC AND STATEMENTS ABOUT THE OBSOLETENESS OF NATO.

allies of not spending enough on common security saying that 23 of the 28 member nations are still not paying what they should. According to Trump, "this is not fair to the people and taxpayers of the United States, and many of these nations owe massive amounts of money from past years". In response, the meeting participants reaffirmed their defense investment pledges made in 2014 – to stop cuts in the military budgets and gradually increase defense spending to 2% of GDP until 2024. To reach this threshold, the NATO member states decided to develop annual national implementation plans and report on the progress every year.

Unlike the NATO biennial summits, the meeting in Brussels was void of tense policy debates and comprehensive final documents. It was organized more as a welcome event for the new U.S. president, Donald Trump, with his "America First" rhetoric and statements about the obsolescence of NATO, and was aimed to mitigate his complicated relationship with the alliance. The next NATO summit will take place in Istanbul in 2018.

www.deti-i-mama.ru

INTERNATIONAL BACCALAUREATE PROGRAMS IN KAZAKHSTAN

DR. GULNAR NADIROVA

Kazakhstan maintains a strong commitment to further improvements in school education, increasingly focusing on international standards and best practices. President Nazarbayev in his Address to the Nation in 2010 indicated that such unique projects as "Intellectual Schools" would have a special priority in the field of secondary education.

Educational institutions that represent schools of international type, which meet the world educational standards, have already been created. Their academic system is built on the organic integration of national and international education models,

KAZAKHSTAN MAINTAINS A STRONG COMMITMENT TO FURTHER IMPROVEMENTS IN SCHOOL EDUCATION, INCREASINGLY FOCUSING ON INTERNATIONAL STANDARDS AND BEST PRACTICES.

which is in line with the main priorities of the state policy in the field of education. To date, the international schools have acquired considerable experience in the organization of the educational process. All of these schools provide high-quality education, competitive educational products, and innovative systems based on internationally recognized standards and models of education. Examples include the Miras International School Almaty/Astana (MISA), the Autonomous Educational Organization "Nazarbayev Intellectual Schools" (AEO NIS), Heileybury School etc.

The MISA is a non-governmental educational institution that integrates the national programs and programs of the International Baccalaureate (IB), as well as the AEO NIS, which is a

network of public intellectual schools designed to teach gifted children in the scientific, economic and political spheres. Along with these schools, a number of international schools have introduced IB programs, with the aim to educate inquisitive, knowledgeable and open-minded young people who will help create a better and more peaceful world through intercultural understanding and respect. The IB program encourages students to think critically, consider both local and global contexts, and develops the multilingualism of students.

The IB consists of four programs that combines the philosophy of the IB and approaches to learning and teaching. In 1968, the IB diploma program (DP) was created to provide sophisticated and comprehensive education that will allow students to understand and cope with the complexities of our world and provide them with necessary skills and knowledge. With the introduction of the Middle Years Program (MYP) in 1994 and the Primary Years Program (PYP) in

MANY PRINCIPLES AND APPROACHES OF THE IB ARE BECOMING A PRIORITY FOR THE SYSTEM OF PUBLIC SECONDARY EDUCATION IN KAZAKHSTAN.

www.wikimedia.org

1997, the IB established a single format of international education for students aged 3-16.

The introduction of the Career-related Program (CP) in 2012 enriched the IB by providing a choice of international education paths for 16- to 19-year-old students. Working together, these four stages determine the formation of the IB.

In Kazakhstan PYP program is the most frequently used one; it is represented in Kazakhstan International School, both International School of Almaty of the Nazarbayev Educational Fund and International School of Astana (ISA), both International College of Continuous Education Almaty and International College of Continuous Education Astana (ICCEA), and both MISA and NIS. All of these schools use English as a language of instruction and three of them (both ICCEA and ISA (Almaty)) use Russian also. Second most frequently used program is MYP, which is implemented in both ICCEA, ISA (Almaty), both MISA and NIS.

DP program is adopted in four schools: Haileybury Astana, both MISA and NIS; all of them use only English as a language of instruction. CP program is not used in Kazakhstan at all. In addition, it is important to mention that state standard subjects in these schools are taught in Kazakh (for example: History of Kazakhstan).

The IB education focuses on students, develops effective approaches to teaching and learning, works in a global context and constantly updates the content.

Many principles and approaches of the IB are becoming a priority for the system of public secondary education in Kazakhstan. They are ensured through the implementation of trilingualism policy, the integrated study of academic subjects, and the use of the criterial system for assessing students' academic achievements in order to provide an objective assessment of their progress. It is obvious that these innovations, among other things, should raise the level of education of Kazakh students to international standards.

THE EU-CENTRAL ASIA HIGH LEVEL DIALOGUE WAS HELD IN BISHKEK

DAUREN ABEN

On June 8, 2017, the fourth meeting of the high level political and security dialogue between the European Union (EU) and the five Central Asian countries took place in Bishkek at the invitation of the Kyrgyz government. Dinara Kemelova, the First Deputy Foreign Minister of Kyrgyzstan, hosted the meeting, which was held at the level of deputy ministers of foreign affairs. The EU delegation was headed by Jean-Christophe Belliard, the Deputy Secretary General for Political Affairs of the European External Action Service, who chaired the meeting. Similar to the previous

THE DIALOGUE PARTICIPANTS REVIEWED ONGOING JOINT EFFORTS UNDER THE EU REGIONAL PROGRAMS AND AGREED TO EXTEND THE IMPLEMENTATION OF THESE PROGRAMS UNTIL 2019.

three meetings, the official representatives of Afghanistan attended the dialogue as special guests.

The meeting agenda included a number of key political and security issues of shared concern, such as countering threats of terrorism, radicalism and violent extremism, as well as border management and the fight against drug trafficking. The dialogue participants reviewed ongoing joint efforts under the EU regional programs – Border Management in Central Asia (BOMCA), Border Management in Northern Afghanistan (BOMNAF) and Central Asia Drug Action Program (CADAP) – and agreed to extend the implementation of the-

se programs until 2019 with additional EU funding. BOMCA and BOMNAF focus on integrated border management, cross border cooperation and trade facilitation in the region, while CADAP supports the Central Asian governments in the fight against drug trafficking. The participants also discussed potential areas of partnership within the framework of the EU trans-regional program titled the EU Action against Drugs and Organized Crime.

During the meeting, the delegations exchanged views on the stability of the wider region, including the current security situation and prospects for peaceful political settlement in Afghanistan. Particular attention was paid to considering the mechanisms for regional cooperation between the

**THE MEETING
DEMONSTRATED
THE COMMON
INTEREST OF THE EU
AND THE REGIONAL
STATES, INCLUDING
AFGHANISTAN, IN
STRENGTHENING
THEIR DIALOGUE
ON POLITICAL AND
SECURITY ISSUES.**

Central Asian states and Afghanistan. The parties also evaluated the progress achieved in the implementation of the EU Strategy for Central Asia since its inception 10 years ago and made specific proposals to enhance the efficiency of mutual cooperation in the areas of trade, transportation, education, water resources and environment.

The meeting demonstrated the common interest of the EU and the regional states, including Afghanistan, in strengthening their dialogue on political and security issues, as well as in transforming this platform into an effective instrument of practical cooperation. It is expected that the high level dialogue meetings will be held on a regular basis, and the next round is planned for 2018.

A NEW DEEP-WATER SEAPORT OF RUSSIA ON THE CASPIAN SEA

www.m-kala.ru

LIDIYA PARKHOMCHIK

During the St. Petersburg International Economic Forum held on June 1-3, 2017, the First Deputy Minister of North Caucasus Affairs of Russia, Odes Baysultanov, reported about plans to construct a new Caspian deep-water seaport in the city of Kaspiysk located 18 kilometers southeast of Makhachkala in Dagestan. These plans correspond with the Strategy for the Development of the Russian Seaports in the Caspian Basin, and Related Access Railways and Automobile Roads until 2030 presented in March 2017. According to the strategy, the construction of

**ODES BAYSULTANOV,
THE FIRST DEPUTY
MINISTER OF NORTH
CAUCASUS AFFAIRS
OF RUSSIA, REPORTED
ABOUT PLANS TO
CONSTRUCT A NEW
CASPIAN DEEP-WATER
SEAPORT IN THE CITY
OF KASPIYSK.**

the new seaport facilities in Kaspiysk should be completed by 2025.

To date, the Makhachkala seaport is Russia's only ice-free and deep-water port on the Caspian Sea with the installed annual throughput capacity of 11 million tons. However, there are limitations regarding its further development such as a lack of territory for additional terminal construction, as well as inability to provide maritime services for vessels with high deadweight. For instance, the Makhachkala seaport has the canal access of six meters deep and 20 meters wide, which is unpassable for deep-draft vessels with a tonnage exceeding 7,000 tons. Currently, lar-

ge capacity vessels with deadweight ranging from 7,000 to 13,000 tons unload their cargo to smaller tonnage ships before entering the canal, and the cargo is then reloaded at the port again, which makes the transshipment more costly. Therefore, it is expected that cargo carriers with deadweight tonnage from 15,000 to 25,000 tons would be able to enter the new Kaspiysk seaport that will have the canal access of at least ten meters deep.

Since the new port will receive the status of an intermodal hub, there is a high likelihood that the largest share of the Caspian cargo turnover of Russia will be redirected via the Kaspiysk seaport. Moreover, the new seaport could play the role of a major cargo container transport operator in the region. The cargo container shipping could be arranged via the seaport by launching container handling facilities to serve container carriers with the capacity of 1,700 twenty-foot equivalent containers.

THERE IS A NEED TO PROVIDE AN UPWARD IMPETUS FOR THE CARGO TRANSSHIPMENT IN THE CASPIAN SEA BASIN, WHICH WILL GUARANTEE THE ECONOMIC FEASIBILITY OF THE NEW SEAPORT.

As a result, in the case of successful implementation of the Kaspiysk seaport project, the Makhachkala seaport, as well as the Astrakhan and Olya seaports, two other seaports of Russia in the Caspian basin, could experience the dramatic reduction in cargo traffic. In fact, the cargo throughput of Russia's Caspian seaports is steadily decreasing, while all other Russian ports experience a steady increase in cargo transshipment. For instance, in January-April 2017, the cargo traffic via the Caspian ports has dropped by 48.4% to 1.1 million tons as compared with the same period of 2016. During the reported period, the most significant reduction was recorded at the Makhachkala seaport, where the cargo turnover decreased by 73.7% totaling 0.3 million tons. Therefore, there is a need to provide an upward impetus for the cargo transshipment in the Caspian Sea basin, which will guarantee the economic feasibility of the new seaport.

THE 2017 SCO SUMMIT EXPANDED THE ORGANIZATION AND APPROVED THE ANTI-EXTREMISM RESOLUTION

DR. AZHAR SERIKKALIYEVA

The Shanghai Cooperation Organization (SCO) held its annual summit on June 8-9, 2017 in Kazakhstan's capital city of Astana. On June 9, 2017, the presidents of the SCO member states, China, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Russia, Tajikistan, and Uzbekistan, signed a document granting a full membership to Pakistan and India. These two countries started the formal process of joining the SCO as full members in Ufa in 2015, and a year later in Tashkent they signed a relevant memorandum of obligations. This is the first expansion of the SCO since its inception in 2001. The process of the SCO expansion was rather complicated, since originally the organization was conceived to include only China and

THE SCO MAY BECOME A TRANSREGIONAL OR EVEN A TRANSCONTINENTAL ORGANIZATION AND ACT AS A LINK BETWEEN DIFFERENT REGIONS OF THE WORLD.

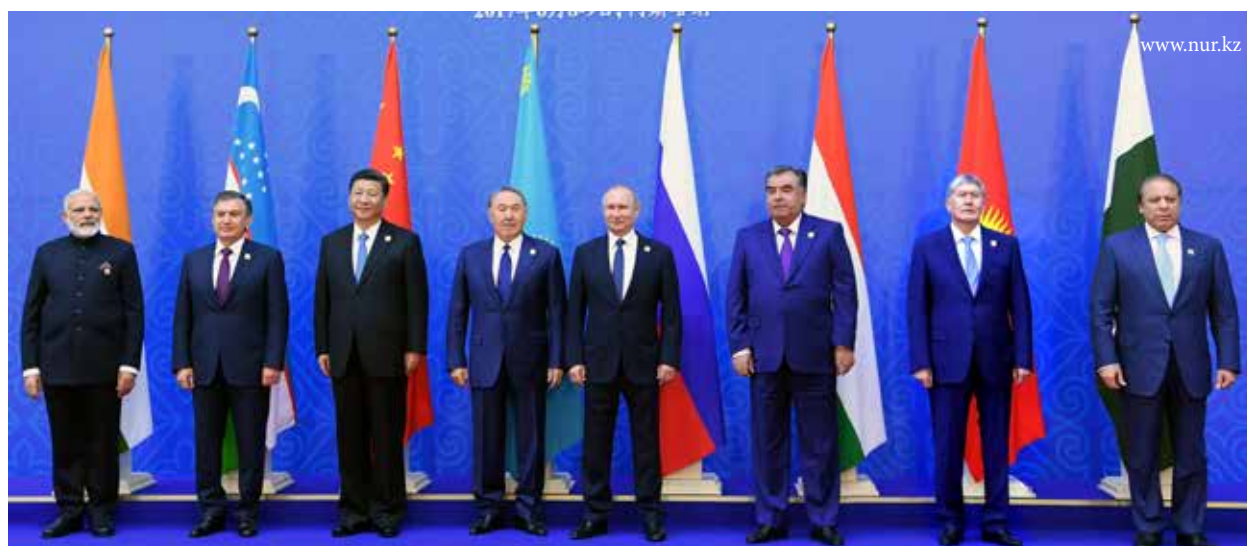
the bordering post-Soviet countries. Beijing opposed the idea of the enlargement until it announced the Belt and Road Initiative (BRI) in 2013. Before, China focused on security issues and expanded economic cooperation within the SCO. With the inclusion of India and Pakistan, the SCO now represents over 40% of the world population and nearly 20% of the global GDP. With the admission of these two countries the organization's responsibility will extend to a vast expanse from the Arctic to the Indian Ocean and from Chinese Lianyungang to Russian Kaliningrad.

Since the SCO was often regarded as a counterweight to the NATO, some observers believe that after accepting the two de-facto nuclear weapon states as members the geopolitical importance and impact

of the organization will significantly grow. Thus, in their opinion, the SCO may become a transregional or even a transcontinental organization and act as a link between different regions of the world. With the joining of India and Pakistan, the SCO will never be the same mechanism of China-Russia-Central Asia cooperation, where China and Russia are the main powers and the Central Asian states are junior partners. However, as Zhang Wenwu, the director of the Institute of East European, Russian, and Central Asian Studies at the Chinese Academy of Social Sciences, noted, no matter how the organization was expanding, Central Asia, the so-called 'strategic hinterland' of China, would remain the focus of its attention. Obviously, the new member states are interested in combating 'three evils', but Pakistan and India have bilateral territorial disputes, and the Chinese BRI includes Pakistan's part contested by India. In this light, India even ignored the BRI Forum on international cooperation held on May 14, 2017 in Beijing. Chinese experts believe in the ability of the SCO to organize a multilateral dialogue for solving the conflict between Delhi and Islamabad, noting that the new members signed more than 100 documents before achieving the full membership status, all of them promoting mutual trust and beneficial cooperation. While it is premature to anticipate the SCO's eventual success, it is clear that the confrontation and conflict atmosphere does not correspond to the so-called Shanghai Spirit promoted by China.

Another important item of the summit agenda was the signing of the SCO Convention on Combating Extremism and the Declaration of the SCO 2017 Summit. The SCO heads of states emphasized that the convention would strengthen the international legal framework against new challenges and threats created by extremism and enhance the security of all SCO member states, increasing the effectiveness of cooperation between their competent bodies and improving national legislations in this area. The Convention on Combating Extremism is a supplemented version of the SCO Convention on Combating Terrorism, Separatism and Extremism signed in 2001. According to Rashid Alimov, the SCO Secretary General, the most important innovation of the document is "a common vision of the legal framework to counter violent attempts to overthrow the legitimate authority, not only in the context of growing terrorist threats, but also in a broader sense of avoiding any coups".

The Astana Summit concluded Kazakhstan's SCO chairmanship. The principle of openness, which was proposed in the SCO Charter 15 years ago, was confirmed in practice by granting a full membership to India and Pakistan. However, the new member states did not sign the Astana Declaration, probably because they disagreed with its provisions referring to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons. The next SCO summit will be held in June 2018 in China, which has assumed the chairmanship role.

MONGOLIA SHOWS INTEREST IN FTA WITH THE EEU

www.khovsgol.khural.mn

KANAT MAKHANOV

Within the framework of the St. Petersburg International Economic Forum, Tigran Sargsyan, the Chairman of the Board of the Eurasian Economic Commission (EEC), held talks with the Prime Minister of Mongolia, Jargaltulgyn Erdenebat. Both sides acknowledged that the cooperation between the EEU and Mongolia during the last two years was highly productive. In February 2017, the government of Mongolia prepared a plan of cooperation with the EEU regarding trade policy, customs administration, technical regulation, harmonization of veterinary and phytosanitary norms and requirements, as well as the development of the agro-industrial complex and

MONGOLIA IS ONE OF THE COUNTRIES THAT THE EEU MEMBER STATES, PRIMARILY RUSSIA AND KAZAKHSTAN, CONSIDER AS A LONG-TIME RELIABLE TRADE AND ECONOMIC PARTNER.

the creation of conditions for fair entrepreneurial competition.

During the meeting, Jargaltulgyn Erdenebat came up with a proposal to conclude a free trade agreement between the EEU and Mongolia. He also proposed to create a special commission that would evaluate practical aspects of bilateral free trade. Both sides supported the idea of holding the First Eurasian Business Forum in the Ulaanbaatar in the fall of 2017. In addition, the Prime-Minister of Mongolia put forward the idea of creating a transport corridor that would connect China, Mongolia and the EEU, which would, in his opinion, contribute to the strengthening of bilateral cooperation. In his turn, Tigran Sargsyan said that the EEC would discuss the initiatives

of Mongolia with all the EEU member states and would come up with a common decision. He also pointed out that the EEU welcomes any initiatives that are aimed at enhancing economic cooperation and trade intensification with the EEU.

Mongolia is one of the countries that the EEU member states, primarily Russia and Kazakhstan, consider as a long-time reliable trade and economic partner. In 2016, the trade turnover between the EEU and Mongolia exceeded \$1 billion, which almost entirely consisted of exports of the EEU countries to Mongolia (\$985 million). The trade with Mongolia accounts for only about 0.2% of the total trade of the EEU. Russia and Kazakhstan are the largest trade partners of Mongolia. Thus, in 2016, the trade between Russia and Mongolia reached \$932 million, whereas the trade

THE GROWING INTEREST OF MONGOLIA IN COOPERATION WITH THE EEU IS A POSITIVE SIGN THAT SHOWS THE ATTRACTIVENESS OF THE UNION TO OTHER COUNTRIES.

between Mongolia and Kazakhstan was around \$77 million. More than half of the Russian exports to Mongolia are petroleum and petroleum products. The rest of the Russian exports to Mongolia consists of miscellaneous manufacturing and agricultural products. One third of Kazakhstan's exports to Mongolia consists of tobacco products, and the rest of the exports mainly include agricultural products and miscellaneous manufactured goods.

The growing interest of Mongolia in cooperation with the EEU is a positive sign that shows the attractiveness of the union to other countries. Ulaanbaatar's willingness to participate in building the Eurasian transit network results from the fact that it involves the two main regional partners of Mongolia – Russia and China.

FACED WITH ECONOMIC DIFFICULTIES THE TURKMEN GOVERNMENT PLANS TO CUT SOCIAL BENEFITS

ABULKHAIRKHAN ZHUNISBEK

On June 6, 2017, President of Turkmenistan Gurbanguly Berdimukhamedov at a meeting with the government's top economic officials ordered the Deputy Prime Minister, Byashimmyrat Hodjamammedov, to prepare the proposal on cancelling all utility benefits for households except for those in the most socially vulnerable group. Under the current regulations, which have been in place since 1993, every citizen is entitled to a free-of-charge use of 35 kilowatt hours of electricity and 50 cubic meters of natural gas per month, as well as 250 liters of water per day. Until 2014 the state also provided up to 120 liters of free fuel per per-

WITH SHARP DECREASE IN COMMODITY PRICES AND CONTRACT DISPUTES WITH TWO OF ITS MAJOR GAS IMPORTERS, IRAN AND RUSSIA, IT SEEMS THAT TURKMENISTAN WILL FACE HARD TIMES IN GAS EXPORTS.

son every month. According to the official information, the initiative to cancel subsidized utilities is a part of efforts aimed at promoting market oriented reforms. Some experts, on the other hand, explain this decision by the economic difficulties that the country has been experiencing in recent years.

Turkmenistan has the fourth-largest gas reserves in the world and its economy is heavily reliant on hydrocarbons, which account for half of the country's GDP, more than 90% of total exports and more than 80% of fiscal revenues. Due to the favorable prices on energy markets, over the last decade Turkmenistan had a stable economic growth with an average annual rate of 6.5% that allowed it to raise living standards of its citizens

www.ibtimes.com

through a wide range of subsidies. However, with a sharp decrease in commodity prices and contract disputes with two of its major gas importers, Iran and Russia, it seems that Turkmenistan will face hard times in gas exports. Turkmenistan lost Russia and Iran as a customers, in the early 2016 and 2017, respectively. Until 2015, roughly 60% of Turkmenistan's gas exports went to China, while 40% was shared between Russia and Iran.

Currently, China is the only buyer of Turkmenistan's gas which creates an opportunity for Beijing to set a price below the market level. Turkmenistan is China's largest supplier, selling natural gas at \$185 per 1,000 cubic meters. In contrast, Australia sells natural gas to China at the price of \$220 per 1,000 cubic meters. Some reports suggest that Turkmenistan is not receiving all revenues for supplied gas

THE CURRENCY DEVALUATION, FOOD SHORTAGES, DELAYS IN WAGE PAYMENTS AND THE DECISION TO CUT SUBSIDIES APPEAR TO BE LINKS IN THE SAME CHAIN DEMONSTRATING WORSENING ECONOMIC CONDITIONS IN TURKMENISTAN.

since part of these revenues are used to repay the country's debts, which were received from China in 2011 and 2013 to develop the Galkynash and other gas fields. China's 'debt for gas' policy means that Turkmenistan is exporting gas without making enough hard currency. All of these have a significant negative effect on the economy of Turkmenistan.

Falling revenues have led to the depreciation of the national currency by 19%, the budget deficit of 0.7% of GDP that the country runs third year in a row and the current account deficit of 18.5% in 2016. There have been several unofficial reports over the recent years indicating the country's economic difficulties such as the deficit of basic goods on store shelves and unpaid wages in the public sector. The deficit of consumer goods is the result of the government limitati-

ons on foreign exchange services, imposed in January 2016. The restriction of sales of foreign currency to the population severely precludes the private sector from importing food, clothing and other consumer goods. The fiscal deficit in combination with the need to finance the upcoming Asian In-

door and Martial Arts Games led to delays in wages for public servants. Therefore, the currency devaluation, food shortages, delays in wage payments and the decision to cut subsidies appear to be links in the same chain demonstrating worsening economic conditions in Turkmenistan.

KAZAKHSTAN TEMIR ZHOLY ISSUED BONDS IN RUBLES

DANIYAR NURBAYEV

On June 9, 2017, the state-owned railway company of Kazakhstan, Kazakhstan Temir Zholy (KTZh), announced that it successfully issued bonds on the Moscow Stock Exchange (MOEX) for the amount of 15 billion rubles, for a period of 5 years, with a coupon and yield of 8.75%. It is important to note that along with the listing on the MOEX the bonds are also listed on the Kazakhstan Stock Exchange (KASE).

The bonds placement on the KASE was carried out by the private investment company, Halyk Finance, while placement on the MOEX was carried out by the Russian quasi-governmental bank, Gazprombank, and by the Russian private investment companies, Region Brokerage Company and Renaissance Broker.

It is important to note that it was the first bonds placement from the Commonwealth of Independent States member countries on a Russian stock exchange. According to the KTZh, because of the company's high credit quality the placement attracted considerable interest from investors and the demand for the

bonds was very high.

Even though it was the first placement of bonds in rubles, the company already has several bonds issued in other currencies. According to the company's financial report for 2016, the KTZh has borrowings in the amount of 1.24 trillion tenge, less than one-fourths of which are bonds in tenge. More than 800 billion tenge are bonds in US dollars, 53.7 billion tenge in Euro, while 99.5 billion tenge are in other foreign currencies. The

ALONG WITH THE LISTING ON THE MOEX THE BONDS ARE ALSO LISTED ON THE KAZAKHSTAN STOCK EXCHANGE.

**ҚАЗАҚСТАН
ТЕМІР
ЖОЛЫ**

previous issues of bonds were placed on the London Stock Exchange, the Singapore Stock Exchange and the SIX Swiss Exchange.

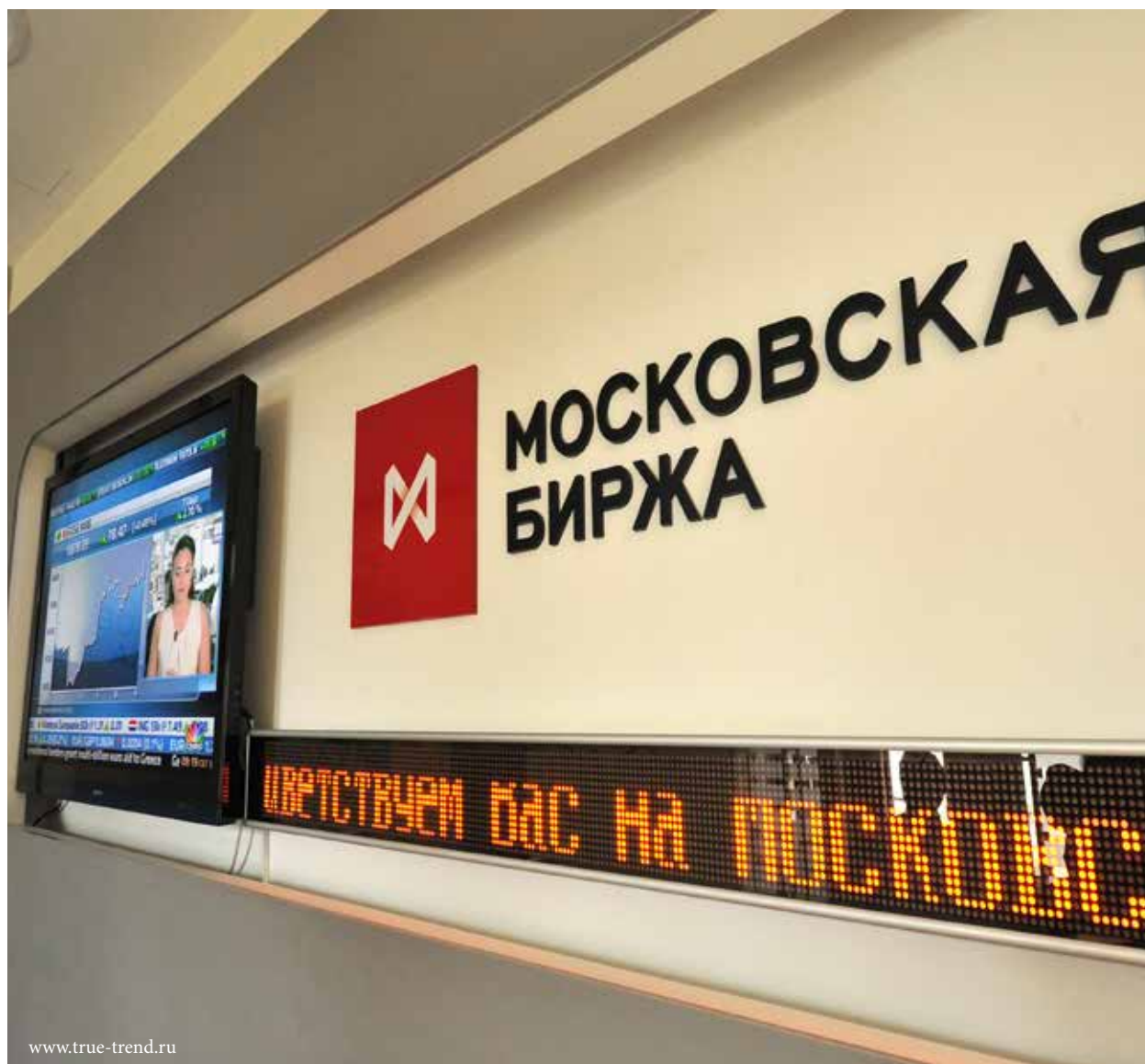
The fact that the company placed its bonds on the Russian stock exchange has several advantages. The first advantage is that Russia has much more investors than Kazakhstan and by placing its bonds on the Russian stock market, the company ensures a higher demand for its bonds, which means a

THE COMPANY HAS BORROWINGS IN THE AMOUNT OF 1.24 TRILLION TENGE, LESS THAN ONE-FOURTHS OF WHICH ARE BONDS IN TENGE.

lower cost of funding. Another advantage is that the company exposes itself to lower exchange rate risks by issuing bonds in the Russian ruble rather than issuing them in US dollars or Euro. The main reason of this is that the Kazakhstani tenge and the Russian ruble depend on similar external macroeconomic factors. Hence, if ruble depreciated/appreciated significantly, then tenge would also depreciate or appreciate at a similar rate.

ҚЫТАЙ ТӨРАҒАСЫ СИ ЦЗИНЬПИННІҢ ҚАЗАҚСТАНҒА САПАРЫ

www.chuansong.me

OMIRBEK HANAYI

2017 жылы 7-10 маусым аралығында Қытай Халық Республикасының төрағасы Си Цзиньпин Қазақстан Республикасында мемлекеттік сапарда болды. 8 маусым күні Қазақстан президенті Нұрсұлтан Назарбаев Си Цзиньпинмен кездесіп, екі жақты экономикалық байланыстарды талқылады. Кездесуде екі ел президенттері Қытайдың Ляньюньган теңіз порты мен Қазақстандағы «Қорғас – Шығыс қақпасы» арнайы экономикалық аймағы арасындағы контейнерлік қызмет жобасын іске қосты. Қазақстанның «Нұрлы жол» бағдарламасы мен Қытайдың «Жібек жолының экономикалық белдеуі» бастамасын үндестіру аясында,

**2017 ЖЫЛЫ 7-10
МАУСЫМ АРАЛЫҒЫНДА
ҚЫТАЙ ХАЛЫҚ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ТӨРАҒАСЫ СИ
ЦЗИНЬПИН ҚАЗАҚСТАН
РЕСПУБЛИКАСЫНДА
МЕМЛЕКЕТТІК САПАРДА
БОЛДЫ.**

Қытайдың Ляньюньган портынан алғаш рет Орталық Азия арқылы Түркияға, ал «Қорғас – Шығыс қақпасы» арнайы экономикалық аймағынан Қытайдың Ченду қаласына контейнерлік бағыттар ашылып отырғанын тілге тиек еткен Қазақстан президенті Нұрсұлтан Назарбаев, 2020 жылға дейін контейнерлік тасымалдың көлемін 2 млн-ға жеткізу көзделгенін, осының арқасында екі елдің экономикалық дамуының арта түсетіндігін атап өтті. Сонымен қатар, Қазақстанға Қытайдың 51 кәсіпорнын көшіру жұмыстары атқарылып жатқанын, аталған жобаларға Қытайдың 28 млрд. доллар көлемінде инвестиция салатынын мәлім етті. Өз кезегінде Қытай төрағасы Си Цзиньпин аталған

жобаның екі ел арасындағы көлік-логистикалық ынтымақтастық үшін жаңа мүмкіндіктер ашып отырғанын айта келе, Қытай мен Қазақстан арасындағы трансшекаралық тасымал ынтымақтастығын тереңдету, Қазақстанның теңізге шығу мүмкіндігін кеңейтуге және Еуразиялық кеңістікте логистикалық орталыққа айналуына септігін тигізіп, өңірлік дамытуға қозғаушы күш болатынын жеткізді. Кездесуден кейін екі ел басшысының қатысуымен кеңейтілген құрамдағы келіссөздер өткізілді.

8-9 маусым күндері Си Цзиньпин Шанхай ынтымақтастық ұйымының (ШЫҰ) Астана саммитіне қатысты. Саммиттің ашылу салтанатында сөз сөйлеген Си Цзиньпин, Қытайдың 2018 жылы ШЫҰ-на

ШЫҰ АСТАНА САММИТИ МЕН «ЭКСПО-2017» КӨРМЕСІНІҢ АШЫЛУ САЛТАНАТЫ ҚАТАР КЕЛГЕН ТАРИХИ СӘТТЕ СИ ЦЗИНЬПИННІҢ КЕЗЕКТІ САПАРЫ, ҚАЗАҚСТАН МЕН ҚЫТАЙ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТАРЫ ТҰРҒЫСЫНАН МАҢЫЗЫ ЗОР ОҚИҒА БОЛДЫ ДЕУГЕ БОЛАДЫ.

төрағалық ететінін және ұйымға қосымша 10 миллион юань қаржы бөлетінін жеткізді. Сонымен қатар, Си Цзиньпин «ЭКСПО-2017» көрмесінің ашылу салтанатына қатысты және Қазақстан басшысымен бірге ЭКСПО павильондарын аралады. Сондай-ақ, аталған кезеңде «ЭКСПО-2017» көрмесі аясында Астанада Қытай кино апталығы өткен болатын. Екі ел арасындағы мәдени байланыстарды дамытуға арналған бұл шарада, Қазақстан мен Қытай бірлесіп кино түсіретін болып уағдаласты. Ал, Алматыда 11 маусымнан бастап Шыңжаң кино апталығы өтіп жатыр.

Қытай төрағасының осы жолғы Қазақстанға сапары нәтижесінде, Қазақстан мен Қытай арасын-

www.wenming.cn

да жер қойнауын пайдалануға арналған келісім-шарттардың мерзімін ұзарту туралы меморандум аясында 20 келісімге қол қойылды. Кездесулер барысында Қазақстан мен Қытай арасындағы екіжақты ынтымақтастық мәселелері кеңінен талқыланды. Сонымен қатар, Си Цзиньпин Астанада ШЫҰ Астана саммитіне және «ЭКСПО-2017» көрмесінің ашылу салтанатына қатысуға келген өзге мем-

лекет басшыларымен де кездесіп, ШЫҰ болашағы, өзекті өңірлік және ғаламдық мәселелер бойынша кеңес өткізді. Осы тұрғыдан алып қарағанда, ШЫҰ Астана саммиті мен «ЭКСПО-2017» көрмесінің ашылу салтанаты қатар келген тарихи сәтте Си Цзиньпиннің кезекті сапары, Қазақстан мен Қытай қарым-қатынастары тұрғысынан маңызы зор оқиға болды дегуге болады.

www.ncbfaa.org

THOMSON REUTERS™

A MODERN NEWS AGENCY: NEW TRENDS OF DEVELOPMENT

DR. GULNAR NADIROVA

Thomson Reuters (TR), the world's leading source of news and information for professional markets, is an example of the modern business information agency. It has been operating in more than 100 countries for more than 100 years. TR is a Canada-registered multinational company whose shares are listed on the Toronto Stock Exchange and the New York Stock Exchange. Significant changes in the strategy of the company took place in late 2013, when it was announced about the change in the TR's management strategy to turn it from a portfolio of separate operating companies into an integrated enterprise. The purpose of this transformation was to become the world's leading supplier of the most reliable and indispensable tools for professionals in the field of information-intensive and highly regulated businesses.

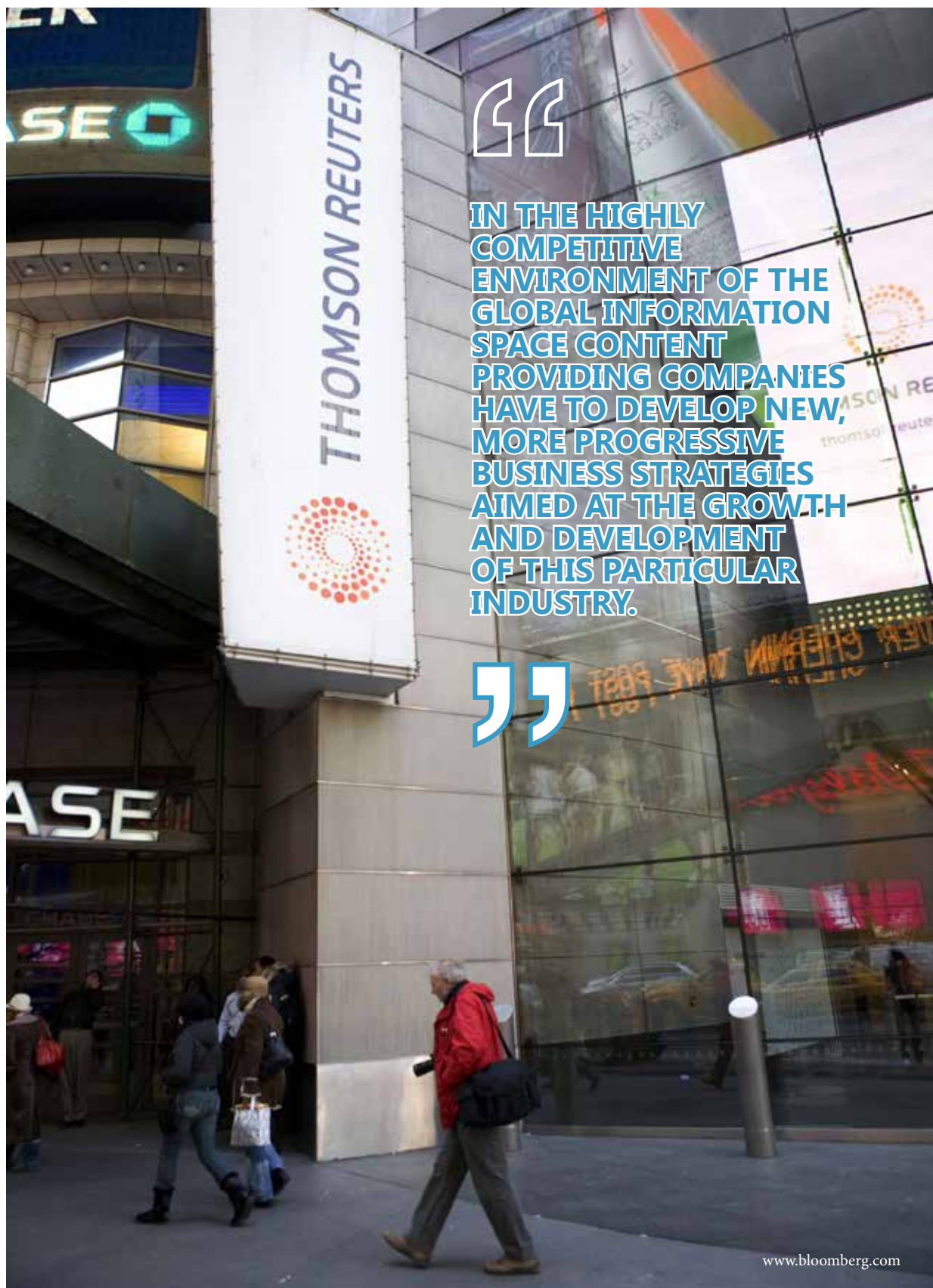
THOMSON REUTERS, THE WORLD'S LEADING SOURCE OF NEWS AND INFORMATION FOR PROFESSIONAL MARKETS, IS AN EXAMPLE OF THE MODERN BUSINESS INFORMATION AGENCY.

Over the past three years, the company has made a significant progress in improving productivity. Platforms were upgraded, more than 100 out-of-date applications were laid off, the technical infrastructure and the product portfolio were simplified, and the labor force has been reduced by approximately 20%. In 2015, the company created a new "Thomson Reuters Way", a way to enter the market, which includes a set of common standards, processes, tools and technologies that are used throughout the organization, with an emphasis on increasing the number of customers and revenues, while maintaining sales growth.

The company is organized in three business units, supported by the corporate center:

1. Financial & Risk: a leading provider of critical news, information and analytics, allowing for carrying out transactions and connecting the com-

“

IN THE HIGHLY
COMPETITIVE
ENVIRONMENT OF THE
GLOBAL INFORMATION
SPACE CONTENT
PROVIDING COMPANIES
HAVE TO DEVELOP NEW,
MORE PROGRESSIVE
BUSINESS STRATEGIES
AIMED AT THE GROWTH
AND DEVELOPMENT
OF THIS PARTICULAR
INDUSTRY.

”

munity of trading, investment, financial and corporate professionals. The Financial & Risk unit also provides regulatory and operational solutions for risk management;

2. Legal: a leading provider of critical information on the Internet and the press, decision-making tools, software and services that support legal, investigative, business and government professionals worldwide;

3. Tax & Accounting: a leading provider of integrated tax reporting and information, software and services for professionals in accounting firms, corporations, law firms and government.

The company structure also comprises the following entities:

- Reuters, a leading provider of real-time multimedia news and information services for newspapers, television and cable networks, radio stations and websites around the world. Powered by nearly 2,500 journalists around the world, Reuters' news has a reputation for speed, impartiality and insight. Reuters is dedicated to upholding the Thomson Reuters Trust Principles and preserving independence, integrity and freedom from bias in the gathering and dissemination of information and news. In 2016, it delivered over 2.3 million unique news stories, over 1.5 million news alerts, nearly 800,000 pictures/images and over 100,000 video stories;

- The Global Growth Organization (GGO), which operates in all divisions, to unify the global capabilities of the corporation and expand local presence and development in countries and regions where there are the greatest opportunities for growth. GGO supports the company' operations in Latin America, China, India, the Middle East, Africa, the Association of Southeast Asian Nations, North Asia, Russia and the countries of the Commonwealth of Independent States and Turkey;

- Enterprise Technology & Operations (ET & O), which combines many of core operational functions. This group stimulates the

transformation of the company into a more integrated one by combining infrastructure, including technology platforms, data centers, real estate, products and services.

In October 2016, TR sold its business in the field of intellectual property and science for gross revenues of \$ 3.55 billion. It was this part of the company's business that has attracted the increased attention of scientists not only in Kazakhstan, but also all over the world. The business was subsequently renamed Clarivate Analytics.

The company receives the majority of its revenues from the sale of electronic content and services to professionals, mainly by subscription, providing solutions, software and workflow tools that integrate all the basic data and information.

Specialists of TR tend to make information more relevant, more personified and faster to deliver to its customers using smart technologies, constantly transforming the content, products, services and the company itself.

To this end, a group of applied innovations was created that explores new and future technologies such as blockchain, cloud micro services, and virtual and augmented realities to create more products that are intelligent.

Because of all these changes, one of the oldest and most famous news agencies in the world has turned into a billion-dollar business (2016 revenues amounted to \$2.86 billion).

In the highly competitive environment of the global information space content providing companies have to develop new, more progressive business strategies aimed at the growth and development of this particular industry. At the same time, they sometimes have to give up some traditional methods of work and abandon customary components that do not meet today's requirements in the new accelerating reality, or significantly reform them, taking into account new technological opportunities and risks.

EBRD INVESTS IN THE 50 MW BURNOYE SOLAR-2 PROJECT

www.baq.kz

SAULE AKHMETKALIYEVA

The European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) in partnership with the Clean Technology Fund (CTF) will finance the construction of Burnoye Solar-2, the second stage of the existing solar park with a capacity of 50 MW, in the Zhambyl region of Kazakhstan. The Zhambyl region is one of the leaders among the country's regions in the development of renewable energy sources. 12 projects with a capacity ranging between seven and 300 MW have already been launched or are under construction.

In the framework of the high-level Ministerial Conference on Energy, which is a part of the Astana EXPO-

THE EBRD IN PARTNERSHIP WITH THE CTF WILL FINANCE THE CONSTRUCTION OF BURNOYE SOLAR-2, THE SECOND STAGE OF THE EXISTING SOLAR PARK WITH A CAPACITY OF 50 MW, IN THE ZHAMBYL REGION OF KAZAKHSTAN.

2017, the Director of the EBRD for Energy and Natural Resources in Russia, the Caucasus and Central Asia, Aida Sitdikova, and the Director General of the Burnoye Solar-2 LLP, Nurlan Kapenov, signed the loan agreement. In addition, the Energy Minister of Kazakhstan, Kanat Bozumbayev, and the Managing Director of the EBRD for Energy and Natural Resources, Nandita Parshad, signed the agreement on project support.

Previously, the bank jointly with the CTF invested in the first stage of the project, Burnoye Solar-1, in the amount of \$94 million. Overall, the EBRD has invested \$8.2 billion in projects in Kazakhstan, including \$1.9 billion invested in sustainable

energy and resources. The EBRD's investments in the renewable energy sector of the country are expected to reach \$200 million, \$44.5 million of which is to be invested into the second stage of the solar project with a tenure of 15 years. The \$10 million loan for the period of 20 years will be provided by the CTF, while the owners of the solar park will allocate the remaining \$80 million.

Burnoye Solar-1 commissioned in April 2014 is the largest solar park in Kazakhstan. 192 thousand solar panels that have a capacity to generate 50 MW are installed on the site. 38.4 million kWh and 78.6 million kWh of electricity were generated at the site in 2015 and 2016, respectively. Moreover, 300 people have been employed at Burnoye Solar-1. The con-

IT IS FORECASTED THAT COMBINED BURNOYE SOLAR-1 AND BURNOYE SOLAR-2 WILL DECREASE THE AMOUNT OF CARBON DIOXIDE EMISSIONS BY 150,000 TONS A YEAR WHICH IS EQUAL TO EMISSIONS GENERATED AT COAL-FIRED POWER PLANTS WITH A TOTAL CAPACITY OF 30 MW.

struction of the second stage of the project is to be carried out by Samruk Kazyna United Green Energy Ltd. Earlier it was announced that the project is expected to be commissioned by 2018. The completion of the second stage is to provide additional 50 MW, bringing the total capacity of the solar park to 100 MW.

It is forecasted that combined Burnoye Solar-1 and Burnoye Solar-2 will decrease the amount of carbon dioxide emissions by 150,000 tons a year, which is equal to emissions generated at coal-fired power plants with a total capacity of 30 MW. Upon the completion of its second stage, Burnoye Solar will become the largest solar project in Central Asia and one of the largest ones in Eastern Europe.

www.askideas.com

WORLD REFUGEE • DAY JUNE 20

DÜNYA MÜLTECİLER GÜNÜ

ZHENGİZKHAN ZHANALTAY

20 Haziran 2017 tarihi 2001 yılında Birleşmiş Milletler tarafından Dünya Mülteciler Günü olarak ilan edilmiştir. Günümüzde 100 ülkede mültecilerin yaşadıkları zorluklara dikkat çekme adına Dünya Mülteciler gününde çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir. Birleşmiş Milletler'in verilerine göre 2015 yılında dünyada 65,3 milyon kişi evlerini güvenlik gibi çeşitli nedenlerden dolayı zorla terk etmek zorunda kalmıştır. Bunların 21,3 milyonu farklı ülkelere göç ederek mülteci statüsünde yaşamakta olup geri kalan 40 milyonu kendi ülkelerinde başka bölgelere göç etmişlerdir. Ortalama olarak her gün 42,500 kişi güvenlik nedenlerinden dolayı evlerini zorla terk etmektedir.

**2015 YILINDA DÜNYA-
DA 65,3 MİLYON KİŞİ
EVLERİNİ ZORLA TERK
ETMİŞ OLUP BUNLARIN
21,3 MİLYONU FARKLI
ÜLKELERDE MÜLTECİ
STATÜSÜNDE YAŞA-
MAKTADIR.**

Sadece geçen sene 13,9 milyon kişi yaşadıkları yerlerden ayrılmış olup 5,8 milyonu mülteci olarak başka ülkelere sığınmıştır.

Suriye'deki iç savaş tarih sayfalarına en büyük insanlık dramlarından biri olarak geçerken 2011 yılından bu yana 12 milyon Suriyeli evlerini terk etmek zorunda kalmıştır. Bunların 5 milyonu çoğunlukla Türkiye, Lübnan, Ürdün, Mısır ve Irak gibi komşu ülkelere mülteci olarak sığınmışlardır. Türkiye 3 milyon Suriyeli göçmene ev sahipliği yaparak son iki yıldır Dünya çapında en çok mülteciyi barındıran ülke konumundadır.

Dünyada gelişmekte olan ülkeler mültecilerin %86'sını barındırırken gelişmiş ülkeler sadece %5'ine ev sahipliği yapmaktadır. 21,3 milyon

mültecinin %51'i 18 yaşının altındadır bu oran II. Dünya savaşından beri en yüksek seviyedir. Türkiye'de bulunan Suriyeli mülteciler arasında bu oran %45 civarındadır. Mülteciler terk ettikleri ülkeler açısından büyük bir beyin göçüne neden olurken ikamet ettikleri ülkeler için ise önemli fırsatlar sunmaktadır. Çünkü göç edenlerin arasında birçok öğretmen, doktor, mühendis ve iş adamları da bulunmaktadır. Ancak bu potansiyelin kullanılmasına birçok neden engel olmaktadır. Bunların başında dil sorunu gelmektedir.

Bu durumun aynı zamanda sporcular içinde geçerli olması nedeniyle

“

21,3 MİLYON MÜLTECİNİN %51'İ 18 YAŞININ ALTINDADIR.

”

olimpiyat tarihinde ilk defa Etiyopya, Güney Sudan, Kongo Demokratik Cumhuriyeti ve Suriyeli mültecilerden oluşan bir mülteci olimpiyat takımının 2016 yılındaki Rio Olimpiyatına katılmasına izin verilmiştir. Mültecilerin belirli bir kısmının misafir oldukları ülkelere kalıcı olarak yerleşmeleri nedeniyle devletler mültecilerin topluma sosyal ve ekonomik açıdan entegrasyonları için gerekli adımları atarak bu süreci kolaylaştırmalı ve BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, diğer kurumlar ve akademisyenler de sorunların aşılmasında politika öneriler sunarak bu ülkelere yardımcı olmalıdır.

www.globalissues.org

THE UN SECRETARY-GENERAL VISITED CENTRAL ASIA

ABULKHAIRKHAN ZHUNISBEK

In the period of June 8-13, 2017, the United Nations (UN) Secretary General, Antonio Guterres, visited the capitals of all the Central Asian states where he held a number of bilateral and multilateral negotiations with the regional leaders. The trip provided an opportunity to discuss a wide range of topics of regional and global importance. Despite of the high-profile status of the visit, the Secretary General's tour was largely of a symbolic nature, aimed at demonstrating the willingness of the UN to cooperate with the Central Asian countries in resolving some of the regional problems.

Some observers argue that the tour

THE UN SECRETARY GENERAL'S TRIP TO CENTRAL ASIA PROVIDED AN OPPORTUNITY TO DISCUSS A WIDE RANGE OF TOPICS OF REGIONAL AND GLOBAL IMPORTANCE.

was a courtesy visit by the newly elected Secretary General to all five Central Asian states. Nevertheless, according to Petko Draganov, Head of the United Nations Regional Center for the Preventive Diplomacy for Central Asia (UNRCCA), which was responsible for organizing this tour, the visit aims at illustrating "the great attention paid by the UN leadership to the region". During the tour, Antonio Guterres met with all the heads of states to discuss the issues of global climate change, regional cooperation and economic development, as well as more contentious topics like human rights. Apart from the bilateral meetings with the heads of states in their respective capitals, Antonio Guterres also participated in the multilateral forums,

such as the Summit of the Shanghai Cooperation Organization in Astana, which was marked by the accession of India and Pakistan to this organization, the International Conference for Sustainable Development Goals in Dushanbe and the UN-Central Asian Dialogue on Implementing the UN Global Counter-Terrorism Strategy in Central Asia held in Ashgabat.

Among them, the latter forum seems to be of a particular importance to the region given the recent surge of violence in Afghanistan and the growing instability across the Middle East. Since the withdrawal of the NATO led International Security Assistance Force (ISAF) from Afghanistan there have been a gradual deterioration of security that directly affected the neighboring states. Last year, for instance, tension along the Afghan-Turkmen border was observed with Taliban attempting to cross the border. The situation in Syria and Iraq also poses a direct threat to the stability of the region since the transnational terrorist groups operating

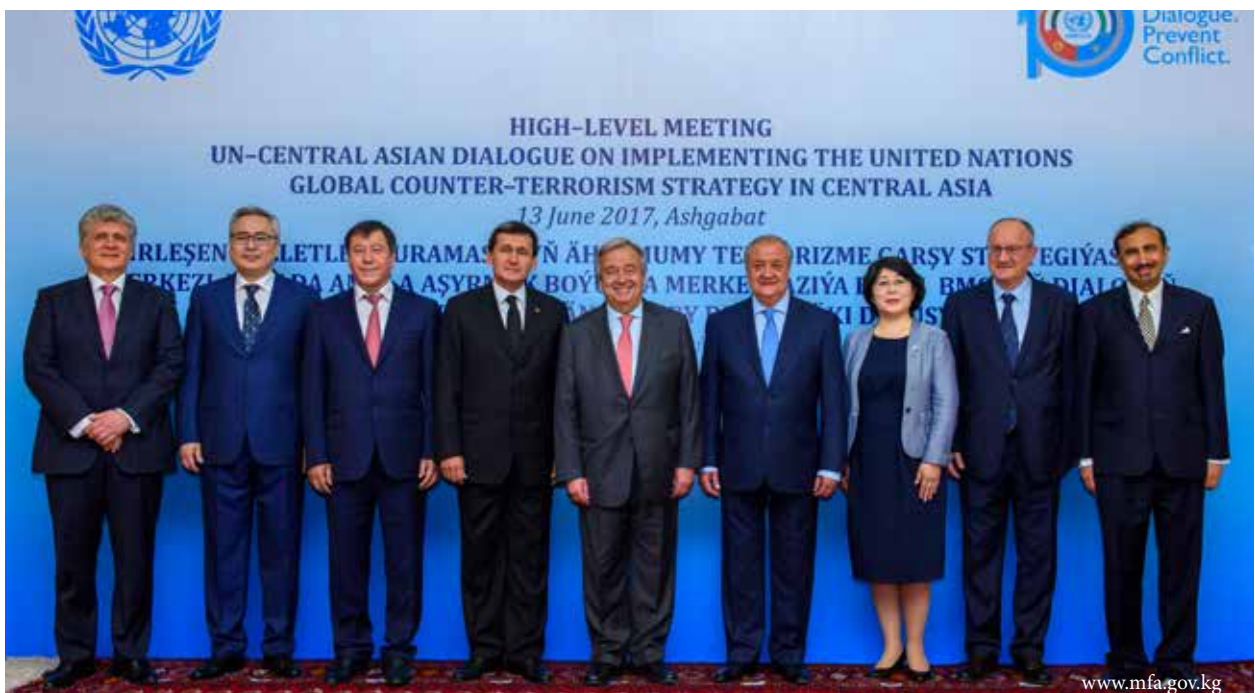

THE FIRST VISIT OF ANTONIO GUTERRES TO THE REGION WAS A CONTINUITY OF THE TRADITION WHEREBY ALL SECRETARY GENERALS GO ON TOUR ACROSS ALL OF THE FIVE CENTRAL ASIAN REPUBLICS AT LEAST ONCE IN THEIR TERM.

in the Middle East are spreading extremist ideas to recruit citizens of Central Asia. There is a fear that when recruited militants return, they might destabilize the domestic situation in their home countries. In addressing these issues, in 2011 the five Central Asian countries adopted the Joint Plan of Action that committed them to proactively cooperate with the UN in fighting terrorism. The agenda of this year's meeting in Ashgabat was to review the implementation, assess progress and plan future activities of this action plan.

Besides, the UN Secretary General also visited some of the landmark places like the EXPO 2017 site in Astana, the Osh region in Kyrgyzstan to pay a tribute to victims of the tragic events of summer 2010 and the Aral Sea area in Uzbekistan. Overall, the first visit of Antonio Guterres to the region was a continuity of the tradition whereby all UN Secretary Generals go on tour across all of the five Central Asian republics at least once in their term.

www.globalissues.org

HALYK BANK AGREED TO ACQUIRE 96.8% OF KAZKOMMERTSBANK

DANIYAR NURBAYEV

On June 15, 2017, Kazkommertsbank announced that its major shareholders signed a sale and purchase agreement with Halyk Bank. The major shareholders of Kazkommertsbank are Kenges Rakishev, who holds 43.23% of bank shares, the Qazaq Financial Group (28.1%), and the Sovereign Wealth Fund Samruk-Kazyna (10.75%). It is important to note that the owner of the Qazaq Financial Group is Kenges Rakishev, thus, Kenges Rakishev directly and indirectly holds more than 71% of the bank.

It was noted that each of the major shareholders plans to sell their respective ownership interest in

“

KENGES RAKISHEV DIRECTLY AND INDIRECTLY HOLDS MORE THAN 71% OF THE KAZKOMMERTSBANK.

”

Kazkommertsbank for a symbolic sum of 1 tenge. As a result of this agreement, Halyk Bank will become the main shareholder holding 96.8% interest in Kazkommertsbank. It is expected that the transaction will be completed until the end of 2017.

It is important to mention that the closing of the transaction is subject to a number of conditions. The first condition is that the Problem Loans Fund should buy certain bad assets from BTA Bank, which is a subsidiary company of Kazkommertsbank. Second, BTA Bank should repay a 2.4 trillion-tenge loan to Kazkommertsbank. The next condition is that Kenges Rakishev should acquire shares in Kazkommertsbank currently held by the bank founder and the former CEO, Nurzhan

Subkhanberdin, (5.99% of shares) and the Central Asian Investment Company (8.79%), and then resell them to Halyk Bank. Finally, the parties should get standard regulatory approvals from the relevant regulatory bodies in Kazakhstan.

Halyk Bank has announced that it plans to invest 185 billion tenge in Kazkommertsbank after the acquisition process will be over. The bank has also noted that it determined the amount of capitalization jointly with the National Bank of Kazakhstan and that the money will be invested through the commercial bank's own funds. The additional capitalization will improve the Kazkommertsbank's coefficients of capital adequacy, which would make the bank more stable.

“

HALYK BANK IS PLANNING TO INVEST 185 BILLION TENGE TO KAZKOMMERTSBANK AFTER THE ACQUISITION PROCESS WILL BE FINISHED.

”

This acquisition is a very important development for the country's banking system. First, it will improve the system's stability through increasing Kazkommertsbank's financial stability. Kazkommertsbank is one of the biggest banks of the country (as of the end of April 2017, accounts for 18.7% of the country's bank assets), and its collapse will have an enormously negative impact on the national banking system. Second, the deal will increase the share of the newly created holding consisting of Halyk Bank and Kazkommertsbank in the banking system to about 35%. Therefore, this deal is expected to decrease the level of competition in the sector but experts consider it as a necessary trade-off to ensure Kazakhstan's economic and financial stability.

1 HAZİRAN 2017 TARİHİNDE AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ UZMAN ARAŞTIRMACILARINDAN PROF. DR. GÜLNAR NADİROVA “KÜRESEL VE YEREL BOYUTLARDA YÜKSEK ÖĞRETİM GELİŞİMİ AÇISINDAN YENİ EĞİLİMLER” KONUSU SEMİNER VERDİ.

2017 ЖЫЛЫ 1 МАУСЫМДА ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНЫҢ ҒЫЛЫМИ ҚЫЗМЕТКЕРІ Ф.Ғ.Д., ПРОФЕССОР ГҮЛНАР НАДИРОВА «ЖАҒАНДЫҚ ЖӘНЕ ЖЕРГІЛІКТІ ЖОҒАРЫ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНІҢ ДАМУЫНДАҒЫ ЖАҢА ҮРДІСТЕР» АТТЫ СЕМИНАР ӨТКІЗДІ.

Prof. Dr. Gulnar Nadirova seminerinde ana hatlarıyla yükseköğretim alanında yeni gelişmeler kapsamında internet üzerinden eğitim ve araş-

Ф.ғ.д., профессор Гүлнар Надирова семинарда жоғары білім беру саласындағы жаңа үрдістер аясында интернет арқылы білім беру, ғылыми-зерттеу жұмыстарындағы жаңа тәжірибелер, жоғары оқу орындары мен өнеркәсіп арасындағы ынтымақтастық және бұл саладағы бірлескен ынтымақтастық туралы егжей-тегжейлі ақпарат ұсынды. Заманауи технологиялардың қарқынды дамып, интернет қолданушылар қатарының артып жатқаны назарға алынғанда жоғары білім беру саласының бұл өзгерістерге сай дамып жатқанын айтты. Әсіресе соңғы жылдары барған сайын кең етек жайған онлайн-курстарды бұған мысал ретінде атап көрсетті. Осылайша білім алу мен ақпаратқа көбірек адамның қол жеткізе бастағанын және түрлі себептерге байланысты жоғары оқу орындарына бара алмайтындар үшін қолайлы уақытта білім алу мүмкіндігінің қамтамасыз етілгенін тілге тиек етті. Дүние жүзінің 517 университетінде түрлі онлайн-курстардың тегін жарияланғанын және бұл үрдістің әсіресе Еуропа мен Америка Құрама Штаттарында қызу қарқын алып жатқанын айтты.

Түрлі ғылыми-зерттеулерге сәйкес, алдағы 10-15 жылда жалпы білім беру жүйесі мен ЖОО инфрақұрылымдарында да белгілі бір өзгерістер орын алуы мүмкін екенін айтты. Мысалы, көп активтері, ғимараттары мен үлкен әкімшілік құрамы бар жоғары оқу орында-

site sayılarının orta vadede azalacağını ve bunların yerine daha kompakt ve az sayıda çalışanı ve varlıkları olan verimli çalışan üniversitelerin sayısının artacağını tahmin edildiğini belirtti. Öte yandan üniversitelerin yönetim sistemlerinde girişimcilik ruhlarını arttırılarak üniversite ve endüstriler arasındaki bağlarını güçlendirmeye daha fazla önem vermeye başladıklarını dile getirdi.

İnternet üzerinden sağlanan dersler hakkında vermiş olduğu bilgiler arasında katılımın dünya çapında oldukça yüksek olduğunu fakın bu kurslara katılanların zaman içerisinde heveslerinin azaldığını ve bu yüzden ortalama olarak bir dersi sadece katılanların 5%'inin tamamlayabildiğini sözlerine ekledi. Bu kurslara katılanların profilleri genel anlamda incelendiğinde bu derslere en çok üniversiteye mali açıdan gide-meyenlerin aksine başka üniversitelerde oku-

оқытушыларының тегін білім беру үрдісіне қарсы шыққанын айтты. Себебі кейбір оқытушылардың пайымдауынша, тегін дәрістер білім беру сапасын төмендетуі мүмкін. Тағы бір себеп ретінде кейбір жоғары оқу орындарының түрлі бөлімдерін жауып, сол саладағы білім беруді тегін және төмен құнды интернет арқылы білім беру модуліне айналдыра бастағанын көрсетті.

Семинар жалғасында жаңа оқу әдістері туралы жасалған кейбір ғылыми-зерттеу нәтижелерімен бөлісті. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар және интернет ресурстарын қолдана отырып оқыту әдісі дәстүрлі әдіске қарағанда студенттердің жетістіктерін 10%-ға арттырғанын айтты. Алғашқы әдістің айырмашылығы дәріске қатысты тақырыптардың интернет арқылы алдын-ала оқылып, дәріс уақытының тек талқылауға кететінін айтты.

yan lisans ve yüksek lisans öğrencilerinin katıldığı altını çizdi. Öte yandan bazı üniversite hocalarının ücretsiz eğitim eğilimine çeşitli nedenlerden ötürü karşı çıktıklarını belirtti. Bunun nedenleri arasında bazı eğitimcilerin ücretsiz derslerin eğitim kalitesini düşüreceği argümanını öne sürdüğünü bildirdi. Bu noktada Gulnar Nadirova bir diğer nedenin ise bazı üniversitelerin çeşitli bölümlerini kapatarak bu alandaki eğitimi ücretsiz ve düşük ücretli internet üzerinden eğitim verme modülüne dönüştürmeye başlamasını gösterdi.

Seminerin devamında geliştirilen yeni eğitim metotları hakkında yapılan bazı çalışmaların sonuçlarını paylaştı. Buna göre internet teknolojik

↑

Семинар соңында қатысушылар Қазақстандағы білім беру жүйесі мен интернет арқылы тегін курстар туралы пікір алмасты. □

araçlarla zenginleştirilmiş eğitim metodunun geleneksel metoda göre öğrencilerin başarılarını 10% artırdığının fark edildiğini dile getirdi. İlk metodun farkının dersle ilgili konuların internet üzerinden önceden okunması ve ders zamanının sadece tartışmaya ayırması olduğunu sözlerine ekledi.

Seminerin sonunda katılımcılar Kazakistan'daki eğitim sistemi ve internet üzerinden ücretsiz dersler konularında görüş alışverişinde bulundular. □

**8 HAZİRAN 2017 TARİHİNDE
AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ
UZMAN ARAŞTIRMACILARINDAN
DR. DAUREN ABEN
“KAZAKİSTAN’DA SİVİL SİLAHLAR:
YASAL ÇERÇEVE VE ZORLUKLAR”
KONULU SEMİNER VERDİ.**

2017 ЖЫЛЫ 8 МАУСЫМДА
ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ
ИНСТИТУТЫНЫҢ АҒА ҒЫЛЫМИ
ҚЫЗМЕТКЕРІ ДӘУРЕН ӘБЕН
«ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ АЗАМАТТЫҚ
ҚАРУ: НОРМАТИВТІК-ҚҰҚЫҚТЫҚ
НЕГІЗІ ЖӘНЕ МӘСЕЛЕЛЕРІ» АТТЫ
СЕМИНАР ӨТКІЗДІ.

Dr. Dauren Aben seminerinde ana hatlarıyla sivil silahın tanımı, yasal çerçeve, halkın görüşü ve Kazakistan’da suç olaylarında silah kullanımı oranları hakkında çeşitli bilgiler

Дәурен Әбен семинарда азаматтық қару ұғымы, құқықтық негіз, қоғамдық пікір және Қазақстанда қылмыстық оқиғаларда қару пайдалану деңгейі туралы толыққанды ақпарат берді. Дәурен Әбен сондай-ақ, Қазақстанда азаматтық қару бойынша өзі қатысқан ғылыми-зерттеу жобасының нәтижелерімен бөлісті. Қазақстанның аймақтағы тұрақты, әрі бейбіт ел болып саналатынын және 1990-2010 жылдары тіркелген қылмыс деңгейінің төмендегенін, алайда 2010-2017 жылдары бұл деңгейдің айтарлықтай өскенін тілге тиек етті. Бұған жұмыссыздық сияқты түрлі экономикалық себептердің әсер еткенін айтты. Сондай-ақ, қылмысты тіркеу рәсімінің жетілдірілуі тіркелген қылмыстар санының артуына әсер етуі мүмкін екенін атап өтті. Қасақана адам өлтіру оқиғалары туралы ақпарат беріп, 1990 жылдардан бері мұндай оқиғалар санының біртіндеп азайғанын мәлімдеді.

Сонымен қатар, семинар жалғасында Дәурен Әбен қылмыс және қасақана адам өлтіру оқиғаларында қару пайдалану деңгейінің артқанын, ал бұзақылықта қару пайдалану бір деңгейде сақталып отырғанын мәлім етті. Ғылыми-зерттеу жобасының аясында өткен әлеуметтік сауалнама

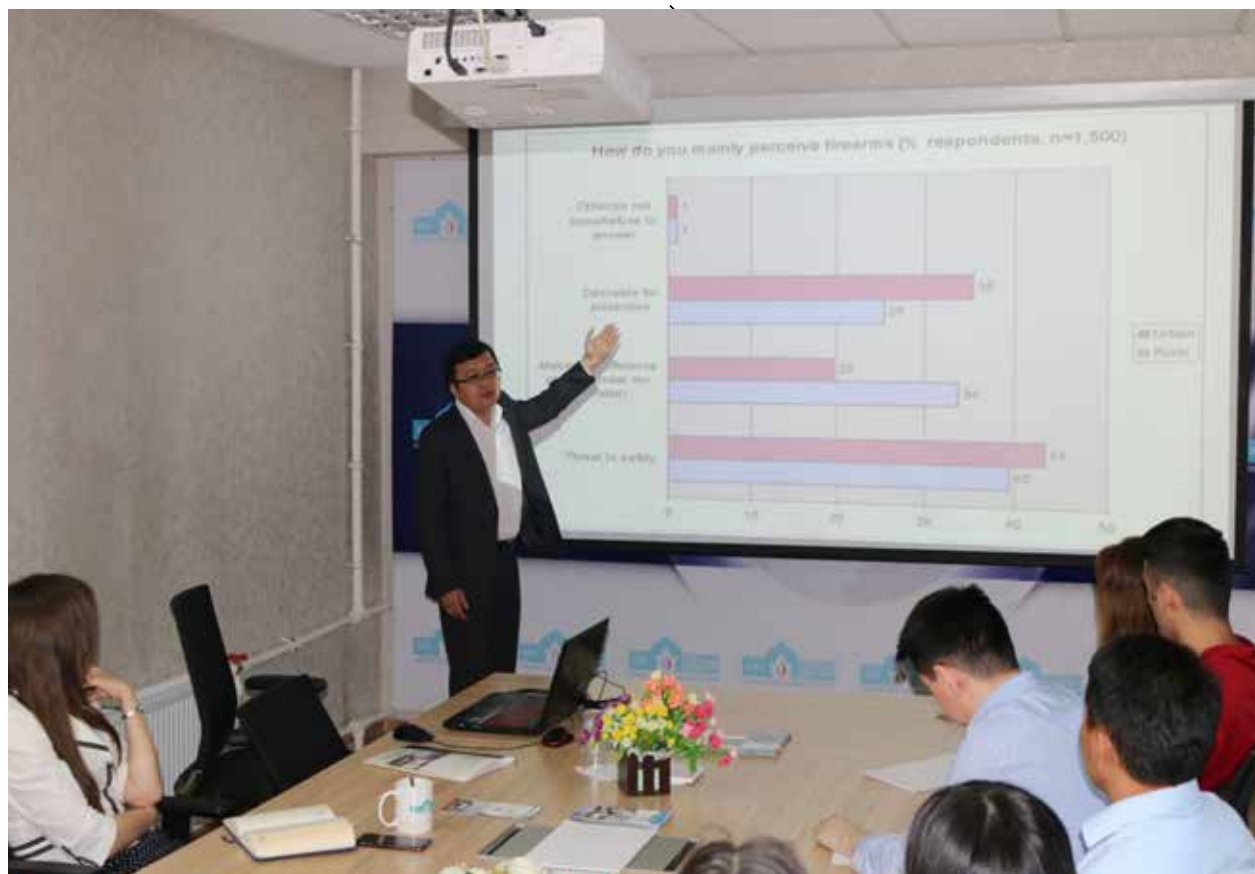
sundu. Kendisinin de katıldığı Kazakistan'da sivil silahlar konusunda yapılan bir çalışmanın sonuçlarını paylaştı. Kazakistan'ın bölgede istikrarlı ve huzurlu bir ülke olarak kabul edildiğini ve 1990-2010 yılları arası dönemde genel olarak kaydedilmiş suç oranlarının oldukça düştüğünü dile getirdi. Lakin 2010-2017 yılları arasındaki dönemde ise kayıtlı suç oranlarının belirgin oranlarda arttığını ifade etti. Dauren Aben bunun sebepleri arasında işsizlik gibi çeşitli ekonomik nedenlerin yanı sıra suç kayıt prosedürünün iyileştirilmesinin kayıtlı suçların sayısındaki artışa etki etmiş olabileceğini sözlerine ekledi. Buna ek olarak cinayet vakaları ile ilgili vermiş olduğu bilgiler arasında 1990'lı yıllardan günümüze vakaların sayısının gittikçe azaldığını dile getirdi.

Seminerin devamında suç ve cinayet vakalarında silah kullanım oranlarının arttığına dikkat çekerken holiganlıkta ise silah kullanımının artmadığını ifade etti. Araştırma sonuçları arasında suç ve şiddet mağdurlarının neredeyse 75%'inin 15 ila 29 yaşları arasındaki grup olduğunu dile getirdi. Kadınların erkeklerden daha çok suç ve şiddete maruz kaldığını ve katılımcıların 44%'ünün herhangi bir suç duyurusunda bulunmadıklarını belirttiğini ifade etti. Ayrıca, şehirde yaşayanların köyde yaşayanlara göre kendilerini daha

нәтижелеріне тоқталып өтіп, қылмыс және зорлық-зомбылық құрбандарының 75%-ының дерлік 15-29 жас аралығындағы жас азаматтар екенін айтты. Әйелдердің ерлерге қарағанда қылмыс пен зорлық-зомбылыққа жиірек ұшырайтыны және сауалнама қатысушыларының айтуынша орын алған қылмыстардың 44%-ының құқық қорғау органдарына хабарланбағаны жайлы айтып өтті. Сондай-ақ, қала тұрғындарының ауыл тұрғындарына қарағанда өздері тұрып жатқан жерді қауіптірек сезінетінін айтты.

Атыс қаруын иеленген сауалнама қатысушыларының 61%-ында аң аулайтын мылтық, 22%-ында тапанша, ал 14%-ында түрлі газ немесе травматикалық тапаншалардың бар екенін айтты. Заңды түрде қару сататын дүкендерде көбінесе аң аулайтын мылтықтардың болғанын айқындады. Қазақстан бойынша зерттеу нәтижесінде жасалған болжамдарға сәйкес, 190,000-225,000 қару-жарақтың бейбіт тұрғындардың қолында екенін мәлімдеді. Яғни, жан басына шаққанда әрбір жүз адамның 1,3 қару иеленгенін және бұл көрсеткіштің басқа елдерге қарағанда әлдеқайда аз екеніне назар аударды.

Қару иелену мәселесінде Қазақстан мемлекеті заңдарының айтарлықтай қатаң екенін

гүvensіз hissettikleri belirtti.

Anket katılımcıları arasında ateşli silah bulunduranlar arasında 61%-inde av tüfeği, 22%-sinde tabanca, 14%-de ise çeşitli kurusıkı tabancaların bulunduğunu ifade etti. Bu noktada yasal olarak silah satan dükkanlarda genellikle av tüfeklerin bulunduğunu sözlerine ekledi. Kazakistan çapında araştırmaları sonucu yapmış oldukları tahmine göre 190.000-225.000 arasında silahın sivil şahısların elinde bulunduğunu belirtti. Bu sayının kişi başına bölündüğünde yüz kişide 1,3 kişiden birine denk geldiğini ve bu oranının birçok ülkeden daha az olduğunu altını çizdi.

Silah edinme konusunda Kazakistan devletinin yasalarının oldukça sıkı olduğunu ve çeşitli prosedürler yerine getirildiği takdirde sonucu silah edinilebildiğini ifade etti. Bu noktada yasalar çerçevesinde vatandaşların sadece meşru müdafaa, spor veya avcılık amaçları için silah edinmesine izin verildiğini sözlerine ekledi. Buna ek olarak yasal ve

және қару алу тек тиісті рәсімдерді орындау нәтижесінде мүмкін болатынын мәлім етті. Заңнама шеңберінде азаматтарға тек өзін-өзі қорғау, спорт немесе аңшылық мақсаттары үшін қару сатып алуға рұқсат етілгенін айтты. Бұған қоса, заңды және заңсыз түрде қару сатып алуға қатысты ақпарат бере отырып, отандық қару өндірісінің шектеулі болғанына байланысты аңшы мылтықтары және винтовкалары мен атыс қаруына арналған оқ-дәріні арнайы рұқсат негізінде сырттан импорттауға тура келетінін атап өтті. Экспорттаушы елдер арасында Германия мен Ресейдің көш бастағанын айтты. Заңсыз жолмен алынатын қарулардың ішкі «қара» нарықтан немесе газ және травматикалық тапаншаларын шын оқ салуға бейімдеу арқылы қамтамасыз етілетінін айтты. Үкіметтің қару түрлерінің айналымына мемлекеттік бақылау жасау туралы заңға кейбір өзгерістер енгізу арқылы травматикалық қаруды сатып алу үдерісіне талапты күшейтуге тырысып жатқанын айтты.

yasadışı yollardan silah edinme konusunda vermiş olduğu bilgiler arasında yerli silah üretiminin sınırlı olduğunu ve av tüfekleri, tüfekler ve küçük silah cephanelerinin dışardan ithaline ise izin verildiğini vurguladı. İthalatçı ülkeler arasında başta Almanya ve Rusya'nın bulunduğunu ifade etti. Yasadışı yollardan edinilen silahların iç karaborsadan veya kurusıkı silahların gerçek mermi taşıyacak şekilde modifiye edilerek temin edildiği yönünde görüşlerini bildirdi. Bu noktada hükümetin silah edinme kanununda bazı değişiklikler yaparak kurusıkı silah edinme sürecini sıkı-

Семинар соңында қатысушылар қару пайдалану заңдары мен қылмыс деңгейі тақырыптары бойынша Дәурен Әбенге сұрақ қойып пікір алмасты. □

лаştırmaya çalıştığını ifade etti.

Seminerin sonunda katılımcılar silah kullanım kanunları ve suç oranları konularında görüş alışverişinde bulundular. □

19 HAZİRAN 2017 TARİHİNDE AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ TARAFINDAN İFTAR YEMEĞİ VERİLDİ.

2017 ЖЫЛЫ 19 МАУСЫМДА
ЕУРАЗІЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ
ИНСТИТУТЫ АУЫЗАШАР
ҰЙЫМДАСТЫРДЫ.

Ahmet Yesevi Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü tarafından çeşitli kurum, üniversite ve sivil toplum kuruluşları ve enstitü çalışanlarına iftar yemeği verildi. İftar yemeği aynı

Ахмет Ясауи университеті Еуразия ғылыми-зерттеу институты түрлі ұйымдар, жоғары оқу орындары, қоғамдық ұйымдар мен институт қызметкерлеріне ауызашар берді. Ауызашар сондай-ақ, институт директоры доцент, доктор Невзат Шимшек пен ұсыныс етілген ғылыми зерттеуші доцент, доктор Айша Шимшектің қоштасу кешкі асы ретінде өтті. Ауызашарға Түркия Республикасының Алматы Бас консулдығы қызметкерлері, Шет тілдер және іскерлік карьера университетінің академиялық және әкімшілік қызметкерлері, түрлі мекемелер мен азаматтық ұйымдардың өкілдері, сондай-ақ институттың академиялық және әкімшілік қызметкерлері қатысты.

Ауызашар алдында институт директорының орынбасары доктор Айдарбек Амирбек институт қызметі туралы баяндама жасады. Баяндама жасалғаннан кейін Түркия Республикасының Алматы қаласындағы

zamanda enstitü müdürü Doç. Dr. Nevzat Şimşek ve misafir araştırmacı Doç. Dr. Hayal Ayça Şimşek'in veda yemeği niteliğinde gerçekleşti. İftar yemeğine Türkiye Cumhuriyeti Almatı Başkonsolosluğu çalışanları, Yabancı Diller ve Kariyer Üniversitesi akademik ve idari kadro çalışanları, çeşitli kurum ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri ile enstitünün akademik ve idari kadrosu katıldı.

İftar yemeği öncesinde enstitü müdür yardımcısı Dr. Aidarbek Amirbek enstitü faaliyetlerini tanıtan kısa bir sunum yaptı. Sunumun ardından protokol konuşmalarına geçildi. Türkiye Cumhuriyeti Almatı Başkonsolosu sayın Rıza Kağan Yılmaz konuşmasına iftarı tertip eden Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsüne teşekkür ederek başladı. Ramazan ayının birlik, beraberlik ve kardeşlik açısından önemine değindi. Ahmet Yesevi Üniversitesinin misyonu çerçevesinde Türkiye ve Kazakistan'ın daha ileriye gitmesi için çalışmakta olduğunu belirterek bu maksatla çalışanlara teşekkür etti. Konuşmasının devamında Avrasya Araştırma Enstitüsünün

Бас консулы Рыза Қаған Йылмаз сөз сөйлеп, ауызашар ұйымдастырған Ахмет Ясауи университеті Еуразия ғылыми-зерттеу институтына өз алғысын білдірді. Рамазан айының бірлік, ынтымақтастық және бауырластық тұрғысынан маңыздылығын атап өтті. Ахмет Ясауи университетінің миссиясы аясында Түркия мен Қазақстанның одан әрі дамуына септігін тигізіп жатқанын айтып, университет қызметкерлеріне алғысын білдірді. Сөзінің жалғасында Еуразия ғылыми-зерттеу институтының институттандырылып, стратегиялық зерттеу орталығы ретінде қызмет етуіне үлкен еңбегі сіңген институт директоры доцент, доктор Невзат Шимшекке алғыс айтты. Доцент, доктор Невзат Шимшектің қызмет мерзімі кезінде көптеген жетістіктерге жетіп, Қазақстанда бірқатар табысты жұмыстарды жүзеге асырғанын тілге тиек етті. Сөз соңында ерен еңбегі үшін алғыс айтып, алдағы жұмысына сәттілік тіледі.

Ахмет Ясауи университеті Өкілетті кеңес төрағасы профессор, доктор Мұса Йылдыз

kurumsallaşarak düşünce kuruluşu özelliği kazanmasında büyük emeği geçen enstitü müdürü Doç. Dr. Nevzat Şimşek'e teşekkür etti. Doç. Dr. Nevzat Şimşek'in çalışma süreci boyunca birçok başarılı hizmetlerinin olduğunu ve Kazakistan'da çok başarılı çalışmalara imza attığını sözlerine ekledi ve vermiş olduğu hizmetlerden dolayı teşekkür ederek bundan sonraki çalışma hayatında başarılar diledi.

Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyeti Başkanı Prof. Dr. Musa Yıldız konuşmasında Doç. Dr. Nevzat Şimşek ile birlikte Türk Dünyasına hizmet etmek aşkıyla yürekleri çarpan iki arkadaş olarak çalıştıklarını ve güzel hizmetlerde bulunduklarını ifade etti. Avrasya coğrafyasında faaliyet gösteren düşünce kuruluşları ile ilgili 2016 yılında yayınlanan rapora değinen Musa Yıldız, raporda en etkin çalışan enstitülerden biri olarak Avrasya

өз сөзінде доцент, доктор Невзат Шимшекпен бірге түркі әлеміне деген сүйіспеншілікпен еңбек еткен екі дос ретінде қызмет еткендерін айтты. Мұса Йылдыз 2016 жылы жарияланған Еуразия аймағындағы стратегиялық зерттеу орталықтары туралы баяндамада Еуразия ғылыми-зерттеу институтының ең белсенді институттардың бірі ретінде аталғанын, институттың өз жұмысын осы бағытта жалғастыратынын атап өтті. Доцент, доктор Невзат Шимшекке Докуз Эйлюль университетіндегі қызметіне табыс тілеп, ауызашарға қатысқан қонақтарға рақмет айтып өз сөзін аяқтады.

Ахмет Ясауи университеті Өкілетті кеңес мүшесі профессор, доктор Мухиттин Шимшек өз сөзін бауырластық және ынтымақтастық үшін жасалған дастархан басында отырғанына ризашылығын білдіруден бастады. Еуразия ғылыми-зерттеу

Araştırma Enstitüsünün gösterildiğini ifade ederek bu doğrultuda çalışmaya devam edileceğini belirtti. Doç. Dr. Nevzat Şimşek'e Dokuz Eylül Üniversitesi'ndeki çalışma hayatında başarılar dilemenin yanı sıra iftara katılan misafirlere teşekkür ederek konuşmasını bitirdi.

Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyeti Üyesi Prof. Dr. Muhittin Şimşek konuşmasına kardeşlik ve beraberlik sofrasında bulunmaktan mutlu olduğunu ifade ederek başladı. Avrasya Araştırma Enstitüsünün kuruluş amacının bu coğrafyaya hizmet edecek, Türk-Kazak kardeşliğine faydalı işler yapacak bir kurum olması olduğunu belirtti. Bu süreçte enstitü müdürü Doç. Dr. Nevzat Şimşek'in çok başarılı çalışmalar gerçekleştirdiğini ifade etti. Enstitünün bu amaç doğrultusunda çalışmaya devam edeceğini bildirerek konuşmasını sonlandırdı. Yabancı Diller ve Mesleki Kariyer Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Sabri Hizmetli

институтының құрылу мақсаты осы аймаққа қызмет ететін, түрік-қазақ бауырластығына пайдалы жұмыстар атқаратын мекеме болу екенін атап өтті. Төрағалық ету мерзімінде институт директоры доцент, доктор Невзат Шимшектің үлкен жетістіктерге жеткенін айтты. Институттың осы мақсатта қызмет етуді жалғастыратынын жариялап, өз сөзін аяқтады. Шет тілдер және іскерлік карьера университетінің ректоры профессор, доктор Сабри Хизметли де доцент, доктор Невзат Шимшекке қызмет ету кезінде жақын көріп, көмек көрсеткені үшін алғысын білдірді. Қысқа мерзім ішінде көптеген іс-шаралардың атқарылғанын айтып, доцент, доктор Невзат Шимшекке жаңа ғылыми табыстар тіледі және келе жатқан Ораза айт мерекесімен құттықтап, өз сөзін бітірді.

Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры доцент, доктор Невзат Шимшек

de Doç. Dr. Nevzat Şimşek'e görev süresi içerisinde göstermiş olduğu yakınlık ve yardımları için teşekkür etti. Kısa vakit içinde birçok faaliyetler gerçekleştirildiğini belirtmenin yanı sıra Doç. Dr. Nevzat Şimşek'e akademik hayatında başarılar diledi ve gelecek ramazan bayramını kutlayarak sözlerini bitirdi.

Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Nevzat Şimşek, Avrasya Araştırma Enstitüsü olarak Avrasya bölgesinde ve bu bölgedeki Türk dili konuşan ülkeler arasında barış ve istikrara hizmet etmeyi temel prensibiyle bulunduklarını ifade etti. Bu süre içerisinde Avrasya'nın parlayan yıldızı Kazakistan'ı, göçebe kültürünü yaşayan ve yaşatan Kazakları çok sevdiğini dile getiren Şimşek, elde edilen başarıda bu sevgi ortamının önemli olduğunu altını çizdi. Enstitünün bir araştırma enstitüsü olarak yapılanmasına rağmen sü-

Еуразия ғылыми-зерттеу институты ретінде Еуразия аймағында және осы аймақтағы түркі тілдес елдер арасында бейбітшілік пен тұрақтылықты сақтауға қызмет ету принципі негізінде құрылған институтта көптеген маңызды іс-шараларды атқарғанын айтты. Осы уақыт ішінде Еуразияның жарқыраған жұлдызы Қазақстанға, көшпелі өмір салтын ұстанған қазақ халқына бауыр басып қалғанын айтқан Шимшек табысқа жетуде сүйіспеншілік ортасының маңыздылығын атап өтті. Институттың ғылыми-зерттеу институты ретінде құрылымданғанына қарамастан, кейде стратегиялық зерттеу орталығы ретінде де қызмет еткенін, ең маңыздысы халықаралық университет жанында айрықша үлгідегі институт құрғанын айтты. Қазақстанның тек жақсы жағынан есте қалатынын айқындап, көрсеткен қолдауы үшін Ахмет Ясауи университеті Өкілетті кеңес

рең ішінде дүшүнсе кұрулушұ ыларак да фая-
лыет гөстердігін, есаз өнелмлі ылан ноктанін
улусларарасы бір універсіте ішінде дүшүнсе ку-
рулушұ ыларак неві шаһсіна мүнһасір бір мо-
дел олуштурдуғуну ве өрнеклеріне фазла раст-
ланмадігін сөзлеріне екледі. Казакістан’дан
гүзел һатіраларла аырıldıғын беліртеке дес-
теклерінен долайы Аһмет Үесеві Універсі-
тесі Мүтеvellі Һеуеті Баһканы Prof. Dr. Musa
Үıldыз’а, Мүтеvellі Һеуе Уyelerіне, Түркіе
Сумһурийеті Алматы Баһкосоосу сайын Рıza
Каған Үілмәз’а ве җалыма аркадашларына те-
шеккүр едереке конушмасын бітірді. Ығтар ые-
меғінін сонунда Доҗ. Dr. Nevzat Шімшек ве
Доҗ. Dr. Hayal Аыҗа Шімшек’е, Аһмет Үесеві
Універсітесі Мүтеvellі Һеуе Баһканы сайын
Prof. Dr. Musa Үıldыз плакет, Үабансы Діллер ве
Меслеки Карьер Універсітесі Ректörü Prof. Dr.
Sabri Hizmetli teşekkür belgesi, Enstitü җalı-

төрағасы профессор, доктор Мұса Ыылдыз-
ға, Өкілетті кеңес мүшелеріне, Түркия Ре-
спубликасының Алматы қаласындағы Бас
консулы Рыза Қаған Ыылмазға және әріп-
тестеріне алғыс айтып, өз сөзін аяқтады.
Ауызашар соңында доцент, доктор Невзат
Шимшек және доцент, доктор Айча Шим-
шекке Ахмет Ясауи университеті Өкілетті
кеңес төрағасы профессор, доктор Мұса
Ыылдыз табақша, Шет тілдер және іскерлік
карьеря университетінің ректоры профес-
сор, доктор Сабри Хизметли алғыс қағазын
ұсынса, институт қызметкерлері қазақтың
ұлттық киімдері шапан мен бешпент кигізіп,
домбыра сыйға тартты. □

шанлары ісе Казак милли гійсисі Ғапан ве донб-
ра һедіе етті. □

20 HAZİRAN 2017 TARİHİNDE T.C. MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI VE TÜRKİYE MAARİF VAKFINDAN OLUŞAN HEYET AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜNÜ ZİYARET ETTİ.

2017 Ж. 20 МАУСЫМДА ТҮРКИЯ
РЕСПУБЛИКАСЫ ҰЛТТЫҚ БІЛІМ
МИНИСТРЛІГІ МЕН ТҮРКИЯ
МААРИФ ҚОРЫНАН КЕЛГЕН
ДЕЛЕГАЦИЯ ЕУРАЗΙΑ ҒЫЛЫМИ-
ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНДА БОЛДЫ.

2017 ж. 20 маусымда Түркия Республикасы Ұлттық білім министрлігі мен Түркия Маариф қорынан келген делегация Еуразия ғылыми-зерттеу институтында болды. Түркия Республикасы Ұлттық білім министрлігі Жоғары білім және шетелде білім беру бас дирекциясының бас директоры Бүлент Чифтчи, Шетелде білім беру бөлімінің бастығы Эбубекір Айдын, Түркия Маариф қоры кеңесінің мүшесі Недім Кайа және Түркия Республикасы Астана Елшілігі Өкілетті білім кеңесшісі, т.ғ.д., доцент Мустафа Калкан Алматыға сапарлары аясында Еуразия ғылыми-зерттеу институтында кездесу өткізді.

Кездесу барысында институттың атқарған қызметтері жөнінде баяндама жасалды. Институт директоры, э.ғ.д., доцент Невзат Шимшек институттың Қожа Ахмет Ясауи

Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı Yükseköğretim ve Yurtdışı Eğitim Genel Müdürlüğü Genel Müdürü Bülent Çiftçi, Yurt Dışı Eğitim Öğretim Daire Başkanı Ebubekir Aydın, Türkiye Maarif Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi Nedim Kaya ve Türkiye Cumhuriyeti Astana Büyük Elçiliği Eğitim Müşavir V. Doç. Dr. Mustafa Kalkan Almatı ziyaretleri kapsamında Avrasya Araştırma Enstitüsünü ziyaret ettiler.

Ziyaret sırasında enstitünün faaliyetlerinin tanıtıldığı bir sunum yapıldı. Enstitü müdürü Doç. Dr. Nevzat Şimşek enstitünün Ahmet Yesevi Üniversitesi'ne bağlı bir araştırma enstitüsü olduğunu ve üniversite vizyonu ve

üniversiteti­нің филиалы болып табылаты­ның және университеттің мақсаты мен міндеттеріне сай жұмыс істеп жатқанын атап өтті. Ғылыми зерттеу жұмыстарында Түркия мен Қазақстан арасындағы қарым-қатнасты нығайтуға үлес қосумен бірге, жалпы Еуразия аймағы, оның ішінде арнайы түрік тілдес мемлекеттер мен қоғамдастықтар туралы ғылыми зерттеулер жасап жатқандарын жеткізді. Сондай-ақ, тараптар Қазақстанның білім беру жүйесі мен казіргі жағдайына байланысты әр түрлі мәселелер бойынша пікір алмасты. □

misyonu doğrultusunda faaliyetlerini sürdürdüklerini ifade etti. Akademik çalışmalarla Türkiye-Kazakistan ilişkilerinin gelişimine katkı sağlamayı ve genel olarak Avrasya bölgesine yönelik, özel olarak Türk dili konuşan

devlet ile topluluklarla ilgili bilimsel araştırmalar yaptıklarını belirtti. Ayrıca temsilciler ile Kazakistan'ın eğitim sistemi, durumu ve çeşitli ilgili konularda görüş alışverişinde bulunuldu. □

**22 HAZİRAN 2017 TARİHİNDE
“AVRASYA İZLEME” ANALİTİK
ARAŞTIRMALAR MERKEZİ MÜDÜRÜ
ALİBEK TAJİBAYEV “ARAŞTIRMA
FAALİYETLERİNDE PROJE YÖNETİMİ”
KONULU SEMİNER VERDİ.**

2017 ЖЫЛДЫҢ 22 МАУСЫМЫНДА
«ЕУРАЗИЯ МОНИТОРИНГІ»
САРАПТАМАЛЫҚ ЗЕРТТЕУЛЕР
ОРТАЛЫҒЫНЫҢ ДИРЕКТОРЫ
ӘЛІБЕК ТӘЖІБАЕВ «ЗЕРТТЕУ
ЖҰМЫСТАРЫНДАҒЫ ЖОБАЛАРДЫ
БАСҚАРУ» АТТЫ СЕМИНАР ӨТКІЗДІ.

Alibek Tajibayev araştırma faaliyetlerinde proje yönetimi konulu seminerinde ana hatlarıyla

Әлібек Тәжібаев «Зерттеу жұмыстарындағы жобаларды басқару» атты семинарда зерттеу жобаларын қалай жасау керектігін, менеджерлердің мінез-құлқы мен басқару әдістері, сондай-ақ қызметкерлерді ынталандырушы элементтер туралы көптеген ақпарат берді. Тәжібаевтың айтуынша зерттеулер тың тақырыпта жасалып, жаңа ақпарат беруі тиіс, олай болмаған жағдайда зерттеу жаңа нәтижелер бермейтін тұйыққа тірелуі мүмкін. Жоба менеджерлері мен жұмыс топтары зерттеуді басқаруда маңызды рөл атқаратынын айтты.

Әлібек Тәжібаев зерттеудің әр саласы бойынша түрлі жұмыс топтарының құрылуы жобаның тиімді нәтиже беруінде өте маңызды екенін атап өтті. Оның үстіне, осы жұмыс топтарын қалыптастыру кезінде құнды зерттеулер жүргізе алатын жаңа зерттеушілер жұмысқа қатысып, топтың арасынан біреуі көшбасшы болған жағдайда, жоба жемісті нәтиже бере алатындығын мәлімдеді. Сондай-ақ, жобадағы үйлестіру тобының құрылуы менеджерлердің жұмысын жеңілдетіп қана қоймай, үдерісті қадағалауда және мәселелерді тиімді және жылдам шешуде маңызды

араştırma projelerinin nasıl yapılması gerektiği, bu süreçte yöneticilerin davranış ve yönetim metotları, çalışanları motive eden unsurlar gibi konularda çeşitli bilgiler sundu. Tajibayev araştırmalarda öncelikli olarak dikkat edilmesi gereken hususlar arasında çalışmaların özgün olması ve araştırılan konu hakkında yeni bilgiler sunması gerektiğini aksi takdirde araştırmaların tekrarlanarak yeni sonuç vermeyen bir kısır döngü içine girebileceğini belirtti. Araştırmaların yönetimleri konusunda ise proje yöneticilerinin ve çalışma gruplarının önemli bir rol oynadığını ifade etti.

Her araştırma için o alanda uzman farklı çalışma gruplarının kurulmasının projenin istenilen kalitede sonuçları verimli bir şekilde sağlamasında oldukça önemli olduğunun altını çizdi. Dahası bu çalışma gruplarının oluşumunda araştırmaya değer katabilecek çalışanların dahil edilmesi ve aralarında bir liderin gruba önderlik etmesi durumunda projeden verimli sonuçlar alınabileceğini

рөл атқаратындығын атап өтті.

Зерттеуге тапсырыс бергендер туралы ақпарат беріп, әдетте тапсырыс берушілердің түрлі мемлекеттік мекемелер мен жекеменшік сектордағы фирмалар екенін айтты. Деректерге сәйкес, осы мекемелер үшін дайындалған зерттеулер арасында үкіметтік мекемелер үшін жасалған зерттеулер (60%) бірінші орында екенін мәлімдеді. Осы зерттеулердің жүргізілуі міндетті болғандықтан, зерттеудің қажетті нәтижелерге қол жеткізе бермейтіндігін және ішінде қиын терминдер мен қате аудармалар кездесуі мүмкін екенін мәлімдеді. Екінші орында түрлі компаниялардың (30%) зерттеулер жүргізуге тапсырыс бергенін және тақырыптарының күн тәртібіне сәйкес өзгеріп тұратынын мәлімдеді. Ал үшінші орында тапсырыстардың 9,5%-ының фирмалар тарапынан өз ұйымдарындағы өзекті мәселелерді қозғайтын және тиімді шешім жолдарын ұсынатын зерттеулер екенін атап өтті.

dile getirdi. Ayrıca projelerde koordinasyon ekibinin kurulmasının yöneticilerin işini kolaylaştırmanın yanı sıra sürecin denetlenmesinde ve sorunların verimli ve hızlı bir şekilde çözülmesinde önemli bir rol oynadığını vurguladı.

Araştırma siparişi verenler hakkında vermiş olduğu bilgiler arasında müşterilerin genellikle çeşitli devlet kurumları ile özel sektördeki firmaların arasında yer aldığını belirtti. Yapılan bir araştırmaya göre bu kuruluşlar için hazırlanan araştırmalar incelendiğinde 60% ile ilk sırada devlet kurumları için yapılan araştırmalar olduğunu dile getirdi. Bu araştırmaların genelde yapılması zorunlu olduğu için yapılan ve istenilen sonuçlara ulaştırmayabilen çalışmalar olduğunu ve içeriğinde pek çok zor terimler ile yanlış tercümelere rastlanabildiğini ifade etti. İkinci sırada 30% ile çeşitli firmaların değişik konularda araştırmalar yaptıklarını ve bunların genelde güncel konulara göre değiştiğini sözlerine ekledi. Üçüncü olarak ise siparişlerin

Зерттеу жасауда зерттеушілерді ынталандыру жобалар тұрғысынан өте маңызды фактор болып табылатынына назар аудара отырып Тәжібаев зерттеушілерді ынталандыратын және уәждемелерін түсіретін элементтер туралы әр түрлі ақпаратпен бөлісті. Оның ішінде материалдық және рухани себептер, менеджерлердің қызметкерлерін басқару қабілеттері және т.б. туралы толық ақпарат берді. Еңбек қауіпсіздігі, жалақы, әріптестер арасындағы үйлесімділік пен бір-біріне деген құрмет қызметкерлерді ынталандыратын факторлар болып табылатынын тілге тиек етті. Бірақ тынышсыз еңбек жағдайлары, ауыр жұмыс жүктемесі және қол жеткізу мүмкін болып табылмайтын мақсаттар зерттеушілердің уәждемесін төмендетуге ықпал ететінін атап өтті. Жобаларда басқару қызметкерлерінің қажеттігі мен менеджерлердің меңгеруі қажет дағдылары сияқты тақырыптарда толық ақпарат беріп, өз пікірлерімен бөлісті.

Семинар соңында қатысушылар жоба

9,5%-інің фирмалар tarafından kendi organizasyonları içerisinde gerçek sorunlara değinen ve etkin çözüm önerileri sunan verimli araştırmalar olduğunu dile getirdi.

Araştırmalarda çalışanların motivasyonlarının projeler açısından oldukça önemli bir faktör olduğuna dikkat çeken Tajibayev araştırmacıları motive eden ve motivasyonlarını düşüren unsurlar hakkında çeşitli bilgiler paylaştı. Bunlar arasında maddi ve manevi nedenler, yöneticilerin çalışanlarını yönetme kabiliyetleri gibi konularda detaylı bilgiler verdi. Bunlar arasında iş güvenliği, maaş, meslektaşlar arası uyum ve saygınlık görme gibi unsurların çalışanları motive ettiğini belirtti. Lakin huzursuz iş or-

басқарушыларының қажеттігі және зерттеулерге тапсырыс беретін мекемелер бойынша пікір алмасты. □

tamı, ağır iş yükü ve ulaşılamaz hedeflerin araştırmacıların motivasyonlarının düşmesinde etkili olduğunu dile getirdi. Projelerde yönetici kadrosunun gerekliliği ve yöneticilerin edinmesi gereken yetenekleri gibi konularda bilgilendirici fikirler paylaşarak konuşmasını bitirdi.

Seminerin sonunda katılımcılar araştırmalarda proje yöneticilerin gerekliliği ve sipariş veren kuruluşlar konularında görüş alışverişinde bulundular. □

**26 HAZİRAN 2017 TARİHİNDE
AL-FARABİ KAZAK ULUSAL
ÜNİVERSİTESİNDEN DOÇ. DR.
MEHMET ARSLAN "KAFKASYA'NIN
ETNO-KÜLTÜREL YAPISI" KONULU
SEMİNER VERDİ.**

2017 ЖЫЛЫ 26 МАУСЫМДА ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІНЕН ДОЦЕНТ, ДОКТОР МЕХМЕТ АРСЛАН «КАВКАЗДЫҢ ЭТНО-МӘДЕНИ ҚҰРЫЛЫМЫ» АТТЫ СЕМИНАР ӨТКІЗДІ.

Доц. Dr. Mehmet Arslan seminerinde ana hatlarıyla Kafkasya bölgesinin coğrafi tanımı, bölgede yaşayan farklı milletler arası ilişkiler

Доцент, доктор Мехмет Арслан семинарда жалпы Кавказ аймағының географиялық анықтамасы, аймақтағы түрлі ұлттар арасындағы қарым-қатынастар және ортақ Кавказ мәдениет құрылымы туралы егжей-тегжейлі ақпарат ұсынды. Кавказ аймағын солтүстік және оңтүстік деп бөлген анықтамаларға қарсы болғанын, Әзірбайжан, Грузия және Арменияны қамтыған оңтүстік Кавказ аймағының Кавказға жатпай, Закавказье деп аталатынын тілге тиек етті. Кавказ аймағының Қара теңізден Каспий теңізіне дейінгі аймақты алып жатқанын және осы аймақта 70 түрлі этникалық топтың 1000 жыл бойы бірге өмір сүріп, ортақ мәдениет қалыптастырғанын ерекше атап өтті. Бұл ретте Кавказ аймағы шеңберінде қалыптасқан ортақ мәдениеттің шекарасын қарастыру қажеттігін атап өтті.

Аймақта тұратындар 3 түрлі дінге сеніп, 3 түрлі тілде сөйлесе де, ортақ гомогенді мәдениет қалыптастыруда ортақ тіл ретінде құмық

ve ortak Kafkasya kültür yapısı konularında çeşitli detaylı ve ilgi çekici bilgiler sundu. Kafkasya bölgesinin tanımı konusunda bölgenin kuzey ve güney olarak ayıran tanımlamalara karşı olduğunu ve Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan'ı içine alan güney Kafkasya bölgesinin Kafkaslara dahil olmadığını ve bu bölgenin Kafkasya ötesi olarak tanımlandığını dile getirdi. Kafkasya bölgesinin Karadeniz'den Hazar denizine kadar olan bir bölgeyi kapladığını ve bu bölgede 70 farklı etnik grubun 1000 yıldır bir arada yaşayarak ortak bir kültür oluşturduklarının altını çizdi. Bu noktada Kafkasya bölgesinin sınırları konusunda oluşturulan bu ortak kültürün sınırlarının ele alınması gerektiğini vurguladı.

Bölgede yaşayanların 3 farklı dine mensup ve 3 farklı dili kullandıkları halde ortak homojen bir kültür oluşturmalarında ortak dil olarak Kumuk dilinin önemine dikkat çekerek bu dilin değişik etnik gruplar arasında bir köprü vaziyeti gördüğünün altını çizdi.

тілінің орны ерекше екенін айтты. Бұл тілдің түрлі этникалық топтар арасында көпір қызметін атқарғанын айтты. Құмық тілінің түрік тіліне жақын екенін, шешендер мен абхаздардың тілдеріне құмық тілінен көптеген сөздердің кіргенін және әсіресе Дағыстанда әлі күнге дейін құмық тілінің қолданылатынын мәлімдеді. Аймақтағы түрлі этникалық топтардың құмық тілін ортақ тіл ретінде қолдануы нәтижесінде және қалыптастырған ортақ мәдениет арқасында көптеген жылдар бойы бір-бірімен тату-тәтті және бейбіт өмір сүріп жатқандарын айтты. Сондай-ақ, 1918-1922 жылдары Біріккен Кавказ республикасы құрылып, ресми тілінің құмық тілі болғанын атап өтті. Алайда, қазіргі уақытта аймақтағы этникалық топтар арасындағы қарым-қатынастарды қарастырғанда түрлі этникалық топтардың бір-бірін жек көретіндерін айтты. Бұның себептері ретінде ХІХ ғасырдан бастап орыс тілінің көпір тілі ретінде құмық тілінің орнына қолданылғанына қарамастан, оның ор-

Kumuk dilinin Türkçeye yakın olduğunu ve Çeçenler ile Abhazların dillerine Kumukçadan birçok söz girdiğini ve özellikle Dağıstan'da Kumukçanın hala konuşulduğunu ifade etti. Bölgedeki farklı etnik grupların kendi aralarında Kumukçayı ortak bir dil olarak kullanmaları neticesinde ve oluşturdukları ortak kültür sayesinde tarihte uzun yıllar huzurlu ve dostça yaşadıkları dile getirdi. Ayrıca tarihte 1918-1922 yılları arasında Birleşik Kafkasya Cumhuriyeti'nin kurulduğunu ve resmi dillerinin ise Kumukça olduğunu belirtti. Lakin günümüzde bölgedeki etnik gruplar arasındaki ilişkilere bakıldığında farklı etnik grupların birbirlerinden nefret ettiklerini ifade etti. Bunun sebepleri arasında 19. yüzyıldan itibaren Rusçanın köprü dili olarak Kumukçanın yerine geçmesine rağmen onun yerini tam dolduramaması ve oluşturulan ortak Kafkasya kültürün zayıflamasını gösterdi.

Seminerinin devamında tarihte Kafkasya bölgesinde yaşanan trajedilere de değinen Doç. Dr. Mehmet Arslan bunların arasında en bü-

нын баса алмауын және қалыптастырылған ортақ Кавказ мәдениетінің әлсіреуін атап көрсетті.

Семинар жалғасында доктор Мехмет Арслан Кавказ аймағында тарихта орын алған қайғылы оқиғаларға да тоқталып өтті. Тарихи мәліметтерге сәйкес олардың ішіндегі ең үлкені 1817-1864 жылдар арасында болған Кавказ соғысы екенін атап өтті. Бұл соғыста 1,5 миллион адамның қаза тапқанын және түрлі этникалық топтардың өз жерін тастап, басқа елдерге қоныс аударғанын тілге тиек етті. Мысалы, ноғайлардың 80%-ы өз жерін тастап Осман империясына көшкені, сол сияқты адыгейлер, черкестер мен абхазиялылардың көп бөлігі өз жерінен кетіп Түркияға қоныстанғаны жайлы баяндады. Түркияға үлкен черкес көшінде тек черкестердің ғана емес, сондай-ақ түрлі этникалық топтардың да Түркияға қоныс аударғанын айтты.

«Бөл де басқар» саясаты нәтижесінде жасалған жасанды шекаралар мен бөлулерге

yüğünün resmi tarihlere göre 1817-1864 yılları arası yaşanan Büyük Kafkasya Savaşı olduğunu dile getirdi. Bu savaşta 1,5 milyon kişinin öldüğünü ve çeşitli etnik grupların da topraklarını terk ederek başka ülkelere topluca göç ettiklerini sözlerine ekledi. Örnek olarak Nogayların 80%'inin topraklarını bırakarak Osmanlıya göç ettiklerini, aynı şekilde Adigeliler, Adige altında bir etnik grup olan Çerkezler ve Abhazyalıların çoğunun topraklarını bırakarak Türkiye'ye yerleştiklerini dile getirdi. Bu noktada Türkiye'ye büyük Çerkez göçü olarak bilinen göçte sadece Çerkezlerin yer almadığını ve çeşitli etnik gruplarında Türkiye'ye göç ettiklerini dile getirdi.

Böl ve yönet politikası sonucunda yaratılan sunni sınırlar ve ayrışmalar nedeniyle etno-kültürel yapının kırıldığını ve bölgedeki sorunların da kaynağında bu ayrışmanın yattığını ifade etti. Kafkasya bölgesinin karşılaşmakta olduğu sorunların çözümünde öncelikle sunni sınırların kaldırılması gerektiğini

байланысты этно-мәдени құрылымның бұзылғанын және аймақтағы мәселелердің де осыдан туындағанын айтты. Кавказ аймағындағы мәселелерді шешуде әуелі жасанды шекараларды алып тастау қажеттігін және аймақтағы этникалық топтардың ең алдымен өздерінің араларында келісімге келуін, содан кейін барып Мәскеумен қарым-қатынастарын дамытуы қажет екендігін атап өтіп, семинарды аяқтады.

Семинар соңында қатысушылар Кавказ аймағының этно-мәдени құрылымы туралы түрлі тақырыптар бойынша пікір алмасты. □

ve bölgedeki etnik grupların öncelikle kendi aralarında anlaşmaya varmaları ve daha sonra Moskova ile ilişkilerini geliştirmeleri gerektiğini belirterek konuşmasını bitirdi.

Seminerin sonunda katılımcılar Kafkasya bölgesinin etno-kültürel yapısı hakkında çeşitli konularda görüş alışverişinde bulundular. □

Akademik **Türkçe** Kursu

Avrasya Araştırma Enstitüsü 19 Ekim 2015 tarihinde Akademik Türkçe kursu vermeye başlamıştır. Bu kursun amacı katılımcılara makale, bildiri, tez, kitap gibi akademik metinleri okuma, not alma, çıkarımda bulunma konularında eğitim vermektir. Kurslar başlangıç ve orta seviye olmak üzere iki seviyede olacaktır.

HAFTA İÇİ VE HAFTA SONU GRUPLARI

Kurs hakkında bilgi almak ve başvuru için aşağıdaki telefon numarasını arayabilirsiniz.

Başvuru Yeri:

Almalı Avdanı, Mametova 48, 050004 Almatı.

+7 (727) 279 24 26 içhat: 109

19 қазан 2015 жылы Еуразия ғылыми-зерттеу институты «Түрік тілін ғылыми тұрғыдан жетілдіру» курстары басталды. Курстың мақсаты тыңдармандарға мақаладағы, баяндамадағы, диссертация және кітаптардағы академиялық мәтіндерді оқуды, ғылыми тұрғыдан жазуды және қорытынды жасай білуді үйрету болып табылады. Қосымша мағлұмат алу және өтініштерді беру үшін төменде көрсетілген байланыстар арқылы хабарласуға болады. Курстар апта ішінде және апта соңында өткізіледі.

Өтініштерді қабылдау мекенжайы:

Алмалы ауданы, Мәметова көшесі 48, 050004 Алматы,

тел: +7 (727) 279 24 26

(ішкі нөмір 109)

Asya Avrupa / Азия Еуропа
(Haber – Yorum) / (Ақпараттық – сараптама)

Avrasya Araştırma Enstitüsü Yayınıdır
Еуразия ғылыми-зерттеу институты басылымы

Temmuz 2017 Sayı: 19
Шілде 2017 жыл №19